

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
İSLAM EKONOMİSİ VE ULUSLARARASI FİNANS BİLİM DALI

KATILIM BANKALARININ YAYINLADIĞI
FİNANSAL TABLOLARIN KULLANICILAR
AÇISINDAN ŞEFFAFLIĞI ÜZERİNE ARAŞTIRMA VE
ÖNERİLER

DOKTORA TEZİ

Eyüp ASKER

İstanbul
Ocak, 2020

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
İSLAM EKONOMİSİ VE ULUSLARARASI FİNANS BİLİM DALI

KATILIM BANKALARININ YAYINLADIĞI FİNANSAL
TABLolarIN KULLANICILAR AÇISINDAN ŞEFFAFLIĞI
ÜZERİNE ARAŞTIRMA VE ÖNERİLER

DOKTORA TEZİ

Eyüp ASKER

Danışman
Prof. Dr. İbrahim Güran YUMUŞAK

İstanbul
Ocak, 2020

Eyüp ASKER

Ocak, 2020

**KATILIM BANKALARININ YAYINLADIĞI FİNANSAL TABLOLARIN
KULLANICILAR AÇISINDAN ŞEFFAFLIĞI ÜZERİNE ARAŞTIRMA VE
ÖNERİLER**

ÖNSÖZ

Sabahattin Zaim Üniversitesinde açılan İslam Ekonomisi ve Uluslararası Finans Doktora programının ilk öğrencilerinden biri olmaktan her zaman için onur duydum. Değerli fikirleri ve öğretileri ile biz öğrencilerine ışık ve feyz kaynağı olan Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Mehmet BULUT'a, beni tez yazma aşamasında her zaman destekleyen kıymetli danışman hocam Prof. Dr. İbrahim Güran YUMUŞAK'a, İslami Finans konularındaki değerli fikirleri, tebliğleri ve yaşanmış tecrübeleri ile bizleri aydınlatan Prof. Dr. Arif ERSOY'a, ayrıca değerli ilim insanı Prof. Dr. Servet BAYINDIR'a ve İslam iktisadı konusunda engin tecrübe ve bilgisi ile bizleri aydınlatan Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU'na, engin tecrübesi ve yönlendirmeleri ile tez çalışmamda bana destek olan Prof. Dr. Necdet ŞENSOY hocama ve Sabahattin Zaim Üniversitesinde ders aldığımız, değerli bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğimiz tüm kıymetli hocalarıma en derin saygı ve şükranlarımı sunarım.

Eyüp ASKER

ÖZET

KATILIM BANKALARININ YAYINLADIĞI FİNANSAL TABLOLARIN KULLANICILAR AÇISINDAN ŞEFFAFLIĞI ÜZERİNE ARAŞTIRMA VE ÖNERİLER

Eyüp ASKER

Doktora Tezi, İslam Ekonomisi ve Uluslararası Finans

Tez danışmanı: Prof. Dr. İbrahim Güran YUMUŞAK

Ocak-2020,169 + XIV sayfa

Türkiye' deki katılım bankaları mevcut durumda TFRS'ye (Türkiye Finansal Raporlama Standartları) ve BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu) düzenlemelerine uygun finansal tablolar hazırlayarak denetimden geçtikten sonra bu raporları üç ayda bir KAP (Kamu Aydınlatma Platformu) sistemi ile kamuoyuna açıklamaktadırlar. Ana ortakları yurtdışında olan bazı katılım bankaları da bu TFRS'ye uygun finansal tablolara ilave olarak IFRS'ye (Uluslararası Finansal Raporlama Standartları) uygun tabloları da altı ayda bir hazırlayarak kendi internet sitelerinde yayınlamaktadırlar ve ana ortaklarına göndermektedirler. Yapılan her iki uygulama diğer geleneksel faizli bankalar tarafından da bu şekilde yapılmaktadır. TFRS standartlarının IFRS standartlarından temelde farkı yoktur. TFRS standartları Türkiye yerel mevzuatı ve BDDK düzenlemeleri, yönetmelikleri çerçevesinde KGK tarafından Türkçeye çevrilerek hazırlanmış standartlardır. IFRS ve TFRS standartları İslami bankaların ya da ülkemizde kullanılan adı ile katılım bankalarının ürün ve muhasebe özelliklerine göre hazırlanmış standartlar değildir.

Bu çalışma ile Türkiye'deki Katılım Bankalarının bu iki değişik raporlama yöntemine ilave olarak AAOIFI (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) muhasebe standartlarına uygun en az yılda bir kez Finansal tablolar ve dipnotlarını hazırlamaları ve bu raporları bağımsız denetimden geçtikten sonra KAP'ta duyurarak kamuoyu ile paylaşmaları önerilmektedir. AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlanırken uygulanabilecek yaklaşım da bu çalışmada detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Otuz iki adet AAOIFI muhasebe standartları özünde

elli sekiz adet Faizsiz Finans (Fıkıh) standartlarını esas alarak hazırlanmış ve Katılım Bankacılığında uygulanan İslami prensiplerle çelişmemesi gereken standartlardır. Bu İslami prensiplere dayalı olarak hazırlanacak olan ve Kamu ile paylaşılacak olan Finansal tabloların Türkiye’de Katılım Bankalarının yatırımcılar, müşteriler, ortaklar ve çalışanlar nezdinde itibar ve güvenini artıracığı düşünülmektedir. Ayrıca farklı ülkelerde AAOIFI’ya göre finansal tablolar hazırlayan tüm İslami Finans kuruluşları ile uyumlaşma, birbirini daha şeffaf ve anlaşılır bir şekilde görebilme, faizsiz finans uygulamaları konusunda ve buna bağlı denetim sistemlerinde kurumsallaşma açısından da olumlu sonuçlar doğuracağı beklenmektedir. Bu artan güven ve itibar ile İslami finans sektörünün yaygın ve güçlü olduğu ülkelere, katılım bankalarının yabancı para sukuk ihraçlarına yatırım yapmak için ülkemize uzun vadeli sukuk yatırımlarının artma olasılığının da yüksek olduğu tahmin edilmektedir. AAOIFI standartlarına uygun finansal tablo hazırlamanın diğer önemli bir faydası da ülkemizin İslami Finans Ülke endeksinde daha iyi seviyelere yükselmesinde etkin bir faktör olabileceğidir.

Anahtar Kelimeler: AAOIFI, İslami muhasebe standartları, Denetimden geçmiş, Bağımsız denetim raporu, Katılım Bankaları

ABSTRACT

**A RESEARCH AND PROPOSAL ON THE TRANSPARENCY OF
THE FINANCIAL STATEMENTS PUBLISHED BY
PARTICIPATION BANKS FROM USERS PERSPECTIVE**

Eyüp ASKER

PhD Dissertation, Islamic Economics and International Finance

January- 2020, 169 + XIV pages

In Turkey, participation banks (Islamic Banks) prepare financial statements in compliance with TFRS (Turkish Financial Reporting Standards) and BRSA (Banking Regulation and Supervision Agency) regulations and they publish it in PDP (Public Disclosure Platform) on a quarterly basis after independent audit process.

In addition to this TFRS complied financial statements, some participation banks, having their main shareholder abroad, prepare financial statements in compliance with IFRS (International Financial reporting Standards), publish it in their web sites and send it to their main shareholders in every sixth month. Both of these reporting methods are applied similarly by other conventional banks also. TFRS are not so different from IFRS. TFRS are prepared by KGK (Public Oversight, Accounting and Auditing Standards Authority) by translating into Turkish taking into consideration the local regulations and BRSA regulations. The features of Islamic products and characteristics of accounting for Islamic financial institutions are not taken into consideration while TFRS and IFRS are prepared.

By this study, it is proposed that participation banks in Turkey, in addition to these two types of reporting, should prepare financial statements and disclosures in compliance with AAOIFI accounting standards at least once in a year. They should also share it publicly by publishing these reports in PDP after independent audit process. In this study, the methods that can be applied while preparing the financial statements in compliance with AAOIFI accounting standards is also explained in detail.

32 AAOIFI accounting standards are prepared by taking into consideration the 58 sharia standards and these standards should not contradict with the Islamic principles applied in participation banking. It is expected that AAOIFI complied financial statements will improve the reputation and trust of participation banks in the eyes of all investors, clients, shareholders, employees. In addition, these reports will improve the integration, concordance, transparency of participation banks with all other Islamic financial institutions applying AAOIFI in other countries. This reporting will improve Islamic corporate culture and auditing according to Islamic standards.

Through this increased reputation and transparency, it is predicted that long-term sukuk investors might come more to Turkey, from those countries where the Islamic Finance sector is wide spread and developed, to invest in foreign currency sukuk issued by participation banks.

Another important advantage of preparing AAOIFI complied financial reports is that such reports may increase the ranking of Turkey in International Islamic Finance Country Index.

Keywords: AAOIFI, Islamic Accounting Standards, Participation Banks, Audited Financial Reports.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR	xiv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
KATILIM BANKACILIĞINDA İSLAMİ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARININ ÖNEMİ	6
1.1. Dünyada ve Türkiye’de İslami Finans Muhasebe Standartları	6
1.1.1.İslam Ekonomisi ve İslami Finans.....	8
1.1.2.Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve İslami Finans Muhasebe Standartları	14
1.2. İslami Finans Kurumları İçin Muhasebe ve Denetim Kuruluşu AAOIFI.....	17
1.2.1.Neden İslami Finans?	17
1.2.2.AAOIFI Kuruluş ve Tarihçe.....	19
1.2.3.AAOIFI Organizasyon Yapısı	21
1.3. Muhasebe Standartları	23
1.3.1.Standartlaşmanın Önemi	23
1.3.2.Dünyada Kullanılan Muhasebe Standartları.....	27
1.3.3.Türkiye’de Kullanılan Muhasebe Standartları	33
1.3.4.Katılım Bankalarında Kullanılan Muhasebe Standartları.....	34

1.4. AAOIFI Fıkıh Standartları	38
1.4.1.AAOIFI Fıkıh Standartları Genel Değerlendirme ve Muhasebe Standartları ile Karşılaştırma.....	38
1.4.2.Fıkıh Standartlarına Tabi Olmanın Gerekliliği ve Önemi	46
1.5. AAOIFI Yönetişim Standartları	47
1.5.1.Yönetişim Standartları Genel Değerlendirme	47
1.5.2.Yönetişim Standartlarına Tabi Olmanın Gerekliliği ve Önemi.....	48
İKİNCİ BÖLÜM	49
KATILIM BANKACILIĞINDA FİNANSAL TABLOLAR VE DENETİM STANDARTLARI.....	49
2.1. Finansal Tablolar.....	49
2.1.1.Finansal Tabloların Temel Özellikleri.....	49
2.1.2.TFRS ve AAOIFI Finansal Tablolar Arasında Temel Farklar	60
2.2. AAOIFI Denetim Standartları	72
2.2.1.Denetim Standartları Genel Değerlendirme	72
2.2.2.AAOIFI Denetim Standartları ile Konvansiyonel Denetim Standartları Arasındaki Farklar	73
2.2.3.IFRS ve AAOIFI Finansal Tabloları Arasındaki Temel Farklar	74
2.2.4.Basel Uygulamaları Açısından Kıyaslama	81
2.3. İslami Finans Uygulanan Bazı Ülkelerde AAOIFI Uygulamaları	85
2.3.1.AAOIFI Muhasebe Standartlarının Malezya’da Uygulanması	87
2.3.2.AAOIFI Muhasebe Standartlarının Bahreyn’de Uygulanması	89
2.3.3.AAOIFI Muhasebe Standartlarının Suudi Arabistan’da Uygulanması	90
2.3.4.AAOIFI Muhasebe Standartlarının Pakistan’da Uygulanması	92
2.3.5.AAOIFI Muhasebe Standartlarının Katar’da Uygulanması	92
2.3.6.AAOIFI Muhasebe Standartlarının Umman’da Uygulanması	94

2.3.7.AAOIFI Muhasebe Standartlarının Ürdün’de Uygulanması.....	94
2.3.8.AAOIFI Muhasebe Standartlarının Sudan’da Uygulanması.....	95
2.4. İslami Finans Ülke İndeksi.....	95
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	101
DERİNLEMESİNE MÜLAKAT YÖNTEMİYLE KATILIM BANKALARININ PAYDAŞLARININ GÖRÜŞLERİNİN ALINMASI VE BİLİMSEL BİR DEĞERLENDİRME	101
3.1. Araştırma Yöntemi	101
3.2. Paydaşlarla Yapılan Derinlemesine Mülakatlar	103
3.3. Uyarlanmış AAOIFI Muhasebe Standartlarına Uygun Finansal Tablolar Seti Yayınlama Önerisi.....	131
3.4. Önerilen Yaklaşımın Uygulanabilirliği ve Kısıtlar	134
3.5. Önerilen Yaklaşımın Sağlayacağı Faydalar	136
3.5.1.İslami Finans Kurumlarının Gelişimi Açısından Faydalar.....	137
3.5.2.Denetim Mekanizmalarının Güçlendirilmesi Açısından Faydalar	143
3.5.3.Dünya ile Entegrasyon Açısından Faydalar	147
3.6. Politika Önerileri	152
3.6.1.IASB’ye Öneriler.....	152
3.6.2.AAOIFI’ya Öneriler	153
3.6.3.TKBB’ye Öneriler	154
3.6.4.Katılım Bankalarına Öneriler	154
3.6.5.Türkiye’deki Düzenleyici Kurumlara Öneriler	156
SONUÇ.....	157
KAYNAKÇA	162
ÖZGEÇMİŞ.....	169

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: AAOIFI Standartlarını Uygulayan Ülkeler	7
Tablo 1.2: İslami Finans Kurumlarının ve Piyasalarının Gelişimi	12
Tablo 1.3: Finansal Mimari Özellikleri ve İslami Altyapı Kurumları	13
Tablo 1.4: Türkiye'de Katılım Bankacılığı Kilometre Taşları	14
Tablo 1.5: Katılım Bankaları ve Bankacılık Sektörü Finansal Büyüklükleri	15
Tablo 1.6: Katılım Bankaları Tarafından Hazırlanan Finansal Tablolar	16
Tablo 1.7: Uluslararası Standart Yapıcı Kuruluşlar	24
Tablo 1.8: Ülkeler bazında IFRS Uygulaması	27
Tablo 1.9: Dünyada IFRS Uygulaması Özet	30
Tablo 1.10: Türkiye'de Muhasebe Uygulamaları	33
Tablo 1.11: Türkiye Finansal Raporlama Standartları	37
Tablo 1.12: İslam İktisadının Özellikleri	40
Tablo 1.13: Faizsiz Finans Standartları	41
Tablo 2.1: TFRS'ye göre Finansal Durum Tablosu Varlıklar	50
Tablo 2.2: TFRS Finansal Durum Tablosu Yükümlülükler	52
Tablo 2.3: TFRS Bilanço Dışı Yükümlülükler Tablosu	54
Tablo 2.4: TFRS Kâr veya Zarar Tablosu	55
Tablo 2.5: TFRS Kâr veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu	56
Tablo 2.6: TFRS Özkaynak Değişim Tablosu	57
Tablo 2.7: TFRS Nakit Akış Tablosu	58
Tablo 2.8: TFRS Kâr Dağıtım Tablosu	59
Tablo 2.9: AAOIFI Finansal Durum Tablosu Varlıklar	63
Tablo 2.10: AAOIFI Finansal Durum Tablosu Yükümlülükler	64
Tablo 2.11: AAOIFI Gelir Tablosu	66

Tablo 2.12: AAOIFI Nakit Akış Tablosu	67
Tablo 2.13: AAOIFI Özkaynak Değişim Tablosu	69
Tablo 2.14: AAOIFI Kısıtlı Yatırımlardaki Değişim Tablosu.....	70
Tablo 2.15: Zekât ve Sadaka Fonlarının Kaynakları ve Kullanımları	71
Tablo 2.16: AAOIFI Karz Fonlarının Kaynakları ve Kullanımları Tablosu	72
Tablo 2.17: Malezya'da ilk 10 Banka Tarafından Kullanılan Standartlar.....	89
Tablo 2.18: Bahreyn'de ilk 10 Banka Tarafından Kullanılan Standartlar	90
Tablo 2.19: S. Arabistan'da İlk 10 Banka Tarafından Kullanılan Standartlar	91
Tablo 2.20: Pakistan'da ilk 10 Banka Tarafından Kullanılan Standartlar	92
Tablo 2.21. Katar'da İlk 10 Kurum Tarafından Uygulanan Standartlar.....	93
Tablo 2.22: Umman'da İslami kurumlar Tarafından Uygulanan Standartlar.....	94
Tablo 2.23: Ürdün'de İslami Kurumlar Tarafından Uygulanan Standartlar	94
Tablo 2.24: Sudan'da İslami Kurumlar Tarafından Uygulanan Standartlar.....	95
Tablo 2.25: IFCI İslami Finans Ülke İndeksi 2017	95
Tablo 2.26: İslami Finans Endeksi Kriterleri.....	97
Tablo 2.27: İslami Finans İndeksi Ülke Sıralaması 2011-2017.....	98
Tablo 2.28: Sektör ve Bölge Bazında Dünya İslami Finansal Hizmetler Endüstrisi .	99

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: AAOIFI Organizasyon Yapısı	21
Şekil 1.2: Tek Düzen Hesap Planı.....	35
Şekil 1.3: Dünyada İslami Finans Sektörü Aktif Dağılımı	36
Şekil 2.1: Ülke Bazında Sukuk İhraçları 2018.....	88
Şekil 2.2: İslami Bankaların Toplam Aktifleri İçinde Ülke Payları 2018.....	91
Şekil 3.1: %15 den Fazla Pazar Payına Sahip Ülkeler.....	149

KISALTMALAR

AAOIFI	:İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe ve Denetim Kuruluşu
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
BDDK	:Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDS	:Bağımsız Denetim Standardı
FAS	:Finansal Muhasebe Standartları
FASB	:Finansal Muhasebe Standartları Kurulu
IAS	:Uluslararası Muhasebe Standardı
ISA	:International Standard on Auditing
IASB	:Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
IFCI	:İslami Finans Ülke İndeksi
IFRS	:Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
IFSB	:İslami Finansal Hizmetler Kurulu
İKB	:İslam Kalkınma Bankası
KAP	:Kamuoyu Aydınlatma Platformu
KGK	:Kamu Gözetim Kurumu
MFRS	:Malezya Finansal Raporlama Standartları
NCB	:The National Commercial Bank
ÖAİ	:Özel Amaçlı İşletme
ÖFK	:Özel Finans Kurumu
SAMA	:Suudi Arabistan Para Ajansı
SPK	:Sermaye Piyasası Kanunu
SZÜ	:İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
TFRS	:Türkiye Finansal Raporlama Standartları
THP	: Tekdüzen Hesap Planı

TKBB :Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF :Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu
UMS :Uluslararası Muhasebe Standartları
US GAAP :Amerikan Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri

GİRİŞ

Katılım bankaları Türkiye’de 1985 yılından bu yana yapmış oldukları faaliyetler ile İslami finans sisteminin büyüüp yaygınlaşmasında öncü görevi görmüşlerdir. Temelde faizsizlik, paylaşım, ticarete dayalı finansman özellikleri ile kendini gösteren bu sistemin özünde İslami prensipler vardır. Günümüzde de İslami prensipler doğrultusunda ürün ve hizmetler sunan katılım bankaları hâlâ İslami finans sisteminin öncüleri olmaya devam etmektedir. Katılım bankaları diğer geleneksel bankalar ile aynı bankacılık kanununa tabidir. Ancak katılım bankaları, katılım bankacılığına özel yayınlanmış olan bir tekdüzen hesap planı kullanarak muhasebe kayıtlarını oluşturmaktadır. Diğer bankalarda olduğu gibi denetimden geçmiş finansal tablo ve dipnotlarını her üç ayda bir KAP (Kamu Aydınlatma Platformu) vasıtası ile kamuya açıklamaktadır. Sermaye Piyasası Kurulunun II-14.1 sayılı Sermaye Piyasasında Finansal Raporlamaya İlişkin Esaslar Tebliğinin kapsam başlıklı 2. Maddesindeki yine aynı tebliğin 4. Maddesinin “d” bendindeki atıfta belirtilen tanımlanan işletmelerde, sermaye piyasası kurumlarının da kapsam dâhilinde olduğu belirtilmiştir. Sermaye Piyasası Kanununun 35. Maddesinde sermaye piyasası kurumları sayılmış olup sayılan bu kurumlar arasında “Yatırım Kuruluşları” da belirtilmiştir. 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 3. Maddesinin “v” fıkrasında Yatırım Kuruluşları tanımlanmış olup bu tanımda bankalar, Sermaye Piyasasında Yatırım Kuruluşu olarak tanımlanmaktadır. Bu yüzden bankalar, finansal tablo ve dipnotlarını KAP’ta kamuya açıklamak zorundadır (SPK, 2019).

Katılım bankaları tarafından kamuya açıklanan finansal tablo ve dipnotlar IFRS’den temelde çok farklı olmayan TFRS muhasebe standartlarına uygun şekilde hazırlanmaktadır. Yurt dışında ana ortağı olan bazı katılım bankaları ise altı ayda bir hazırladıkları denetimden geçmiş IFRS’ye uygun finansal tablolarını kendi internet sitelerinde yayınlamakta ve ana ortağa göndermektedirler.

İslami finansın yaygın olduğu bazı ülkelerde ise İslami finans kuruluşları kendi yerel bağımsız denetim raporlarının yanında, ayrıca AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlayarak denetimden geçmiş olarak internet sitelerinde yayınlamaktadır. AAOIFI muhasebe standartları, İslami prensiplere dayalı ve İslami fıkıh kurulları tarafından oluşturulmuş 58 adet faizsiz finans prensipleri ile çelişmeyecek şekilde hazırlanmış muhasebe standartlarıdır. 2019 yılı itibarı ile 32 adet

olan bu muhasebe standartlarının birçoğu özü itibarı ile IFRS standartlarına çok benzemekle birlikte, başta İslami prensiplere dayalı olması, yapılan finansal işlemlerin türü, muhasebe yaklaşımı ve bu işlemlerin arka planında var olan sözleşmeler ile IFRS standartlarından ayrılmaktadır.

Türkiye’de katılım bankaları tarafından AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlanmamaktadır. İslami finans sektörünün yaptığı işlemleri paydaşları ile şeffaf bir şekilde ve bu paydaşların anlayacağı net bir şekilde kamuoyuna duyurabilmesi açısından bu İslami muhasebe standartlarını kullanmaları önemlidir. Paranın zaman değeri, özün önceliği, tahakkuk, risk paylaşımı, zekât, gelir kaydı, sözleşmeler, gerçeğe uygun değer, yükümlülük kavramı, malın mülkiyeti gibi birçok konuda İslami muhasebe standartlarının kullanılmasının gerekliliği kendini göstermektedir. Bu çalışmada Türkiye’de katılım bankacılığının gelişimi açısından İslami muhasebe standartlarının kullanılmasının önemi ve bu tabloların şeffaflığı değerlendirilmektedir. Ayrıca mevcutta sadece IFRS ve TFRS’ye uygun finansal tablolar hazırlayan katılım bankalarının AAOIFI muhasebe standartlarına göre de finansal tablolar hazırlamaları için bir öneri sunulmaktadır. AAOIFI tarafından hazırlanan İslami fıkıh standartları bu çalışma kapsamında değildir. Ancak İslami muhasebe standartlarının İslami fıkıh standartları ile çelişmeyen standartlar olduğu çalışmada vurgulanmıştır. Bu çalışmada öne sürdüğümüz hipotezimiz, Türkiye’deki katılım bankalarının, AAOIFI’nin İslami muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlamaları, katılım bankalarının faaliyetlerine, ürünlerine, faizsiz finans sisteminde uygulanması gereken temel İslami prensiplere uyulduğu güvencesini vereceği ve böylece finansal tabloların daha şeffaf olacağı, şeklinde ifade edilmiştir.

AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlamak Türkiye’nin ve katılım bankalarının İslami finans sektöründeki itibarını artıracakları öngörülmektedir. Katılım bankalarında kullanılan ürünlerin daha şeffaf bir şekilde finansal tablolara yansıtılması sağlanacaktır. Ayrıca tüm paydaşların katılım bankalarına olan inanç ve güvenlerini artıran bir uygulama olacağı düşünülmektedir. Katılım bankaları bu vesile ile ne tür İslami ürünler ile hizmet verdiklerini, nasıl yaptıklarını, en önemlisi de İslami prensipler ile çelişmeden bu uygulamaları yaptıklarını göstermiş olacaklardır. Hesap verilebilirlik yönetimin temel ilkesidir. Şeffaflık ise hesap verilebilirliğin temel ilkesidir. Bunların her ikisi ise İslam ahlâkının ön şartı niteliğinde en temel

prensipleridir (Şensoy, 2012a). “Ya görüldüğü gibi ol, ya da olduğu gibi görün”(Hz. Mevlânâ).

Bakara suresi 282. ayette şöyle zikredilmektedir:

Ey inananlar, muayyen bir müddet için borçlandığınız vakit bunu mutlaka yazın. Aranızda bir yazıcı bulunsun ve bunu dosdoğru yazsın. Yazıcı, Allah kendisine nasıl bellettiyse öylece yazmaktan çekinmesin borçlanan da yazdırsın, onu geliştiren Allah'tan çekinsin de hiçbir noktayı eksik bırakmasın. Borçlu, akılsız biriye yahut akli azsa, yazdırmaya gücü yetmezse velisi, doğru olarak yazdırsın. Adamlarınızdan iki erkeği de bu muameleye tanık tutun. İki erkek olmazsa biri unuttuğu vakit öbürünün hatırlatması için razı olacağınız kimselerden bir erkekle iki kadın tanık olsun. Tanıklar da, çağrıldıkları vakit kaçınmasınlar. Az olsun, çok olsun, muayyen müddete kadar verilen borcu yazmaktan üşenmeyin. Bu, Allah katında daha ziyade adalete uyan, tanıklık için daha sağlam olan, tereddüde ve şüpheye düşmemenize daha ziyade yarayan bir şeydir. Ancak peşin alışverişte bulunuyor, malı, aranızda elden ele devrediyorsanız onu yazmamakta bir suç yok size. Alışverişte de tanık bulunsun, yazan da hiç zarar görmesin, tanık da. Zarar verirseniz bu, şüphe yok ki bir isyandır sizin için. Sakının Allah'tan, Allah size öğretmededir ve Allah, her şeyi tamamıyla bilir.

Burada yapılan finansal işlemlerin, borç alma ve verme ilişkisinin, kayıt altına alınması önemle vurgulanmaktadır. Hiçbir noktayı atlamadan dosdoğru yazmak emir buyurulmaktadır. Buradan finansal işlemlerin kayıt altına alınmasının, eksiksiz yazılmasının ve raporlanmasının ne derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Ayette, sosyal sorumluluk, tarafsızlık, belgelere dayandırma, gerçeğe uygunluk, dürüstlük gibi birçok ince detayın konu edildiği açıkça görülmektedir. Kur'an-ı Kerim'in en uzun ayeti olan bu ayetin inme sebebinin ise o yıllarda çok yaygınca kullanılan selem işlemlerinin yaygın olmasıdır. Selem işleminde para peşin mal daha sonra teslim edildiğinden yazmanın önemi, kayıt tutmak hesap tutmanın önemi vurgulanmıştır.

Muhasebe mesleği ve noter mesleğinin sahip olması gereken temel ilkeleri yine bu ayette görmekteyiz. Daha geniş açıdan değerlendirilecek olursak İslam dini bu tür detaylar konusunda Kur'an-ı Kerim vasıtası ile gönderilen ilahi buyruklar ile İslam toplumlarının ekonomik hayatını düzenlemeyi amaçlamış. Adil, hakkaniyetli, şeffaf

ekonomik ve ticari ilişkilerin olması gerektiğine vurgu yapmış. Bunları ilahi buyruklar şeklinde bizlere göndermiştir.

İslami finans kuruluşları tüm uygulamalarında bu temel öğretileri ve İslam'ın temel öğretilerini, temel yasak ve emirlerini dikkate alarak hareket ettiklerinde sonunda başarıya ulaşan ve tüm dünya ekonomik düzenine katkıda bulunan kuruluşlar olacaktır. İslami muhasebe standartlarını esas alarak yapılacak finansal raporlamalar olayın çok küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Ancak toplumun bilgilendirilmesi, doğru ve şeffaf bir şekilde bilgilendirilmesi açısından da son derece önemli olduğunu tekrar vurgulamak gerekir.

Türkiye'de 2018 sonu itibarı ile İslami bankaların, Türkiye'deki adı ile katılım bankalarının, sektördeki payı %5,3 aktif büyüklüğü ise 38,9 milyar USD olmuştur (TKBB, 2018). 2025 yılında pazar payını %15'lere çıkarmayı hedefleyen katılım bankacılığı, Türkiye'de hedeflediği pazar payına ve itibara ulaşabilmesi için sektörün gelişmesi ve ilerlemesi için atılacak her olumlu adımın büyük bir önemi bulunmaktadır.

Teorik çerçeveyi çizmek ve bu standartların İslami finans sektöründeki gerekliliğini anlatmak için çalışmanın birinci bölümünde genel olarak İslami finansın özellikleri, standartlaşmanın önemi, AAOIFI organizasyon yapısı ve AAOIFI tarafından hazırlanan muhasebe, denetim, yönetim ve etik standartları anlatılmaktadır. Yapılan literatür taraması ile AAOIFI standartları hakkında yazılmış olan yayınlarda standartlaşmanın önemi, bu standartlara tabi olmanın gerekliliği gibi konular analiz edilmiştir. Ülkemizde kullanılan muhasebe standartlarının tarihsel boyutu incelenmiştir.

İkinci bölümde ise, Türkiye'de mevcut durumda uygulanan finansal muhasebe standartları incelenmiş, örnek finansal tablo formatları üzerinden AAOIFI finansal tablolar ile kıyaslamalar yapılmıştır. TFRS ve IFRS'ye göre hazırlanmış finansal tabloların AAOIFI'ya göre hazırlanmış finansal tablolardan farkları analiz edilmiştir. Ayrıca Basel prensipleri açısından TFRS'ye göre ve IFSB'ye göre piyasa riski, faiz riski, kredi riski konusundaki yaklaşımlar analiz edilmiş farklar ortaya konulmuştur. Dünyadaki farklı ülkelerde bulunan AAOIFI muhasebe standartları uygulaması hakkında yapılan analizler ile ikinci bölüm tamamlanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, derinlemesine mülakat tekniği uygulanarak dört katılım bankası, 2 denetim firması, Suudi Arabistan’da bir banka, KGK, AAOIFI ve TKBB’de yönetici konumunda olup aynı zamanda AAOIFI hakkında bilgi sahibi olan çalışanlar ile yapılan görüşmelerin detaylarına ve sonuçlarına yer verilmiştir. AAOIFI muhasebe standartlarını uygulamanın katılım bankalarının gelişmesi açısından faydaları ve AAOIFI’ya uygun finansal tablolar hazırlama konusunda tüm katılımcıların görüş ve yorumları alınmıştır.

Yapılan derinlemesine mülakat sonuçları ve literatür taraması sonuçları birleştirilerek bir öneri sunulmuştur. Bu önerilen yaklaşımın önündeki engeller ve kısıtlar analiz edilmiştir. Önerinin getireceği faydalar farklı yönleri ile ele alınmıştır.

Önerilen yaklaşımın uygulanabilmesi için yapılması gerekenler ve çeşitli kurumlara yapılan politika önerileri ile üçüncü bölüm tamamlanarak sonuç bölümüne geçilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞINDA İSLAMİ FİNANS MUHASEBE STANDARTLARININ ÖNEMİ

1.1. Dünyada ve Türkiye’de İslami Finans Muhasebe Standartları

Günümüzde dünyanın birçok ülkesinde Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına uygun muhasebe ve finansal raporlama yapılmaktadır. 90 ülkede IFRS ile tam uyumlu olarak finansal tablolar hazırlanmaktadır (IFRS, 2019). Bazı ülkeler bu standartları aynen Uluslararası Finansal Standartlar Kurulunun (IASB) yayınladığı şekilde uygularken ülkemizde IFRS’nin çevirisi olan TFRS, BDDK’nın yaptığı bazı düzenlemelerle birlikte uygulanmaktadır. Katılım bankacılığı sektöründe TFRS uygulandığında bu sektörün özellik arz eden ürünleri ve sözleşme türleri ayrıntılı olarak yansıtılmadığı için şeffaflık konusunda eksiklikler gözlenmektedir.

İslami finans sektörünün TFRS’ye göre muhasebe kaydı ve dönemsel raporlama yapması, İslami finans sektörünün kendini kamuoyuna tam ve net bir şekilde ifade etmesine ve yapılan işlemlerin İslami prensiplere uygun olarak yapıldığının gösterilmesine imkân vermemektedir. Kamuoyu algısında yanlış anlaşılmalara sebep olmaktadır. İslami finans sektör oyuncularını kamuoyuna açıklanmış katılım bankalarına ait finansal tabloları kıyaslamaları neticesinde İslami ürünlerin, yapılan yatırım türlerinin, fon kaynaklarının neler olduğu hakkında yeterli bilgiye sahip olamamaktadır. Katılım bankalarına yatırım yapmak isteyen yatırımcılar öncelikle bu kurumların gerçekten temel İslami ilkeler doğrultusunda işlem yaptıklarından emin olmak istemektedir. TFRS’ye göre üç ayda bir hazırlanan finansal tablo ve dipnotlarla bu çıkarımları yapmak veya en azından fikir sahibi olmak için yeterli olamamaktadır. İslami finans sektör oyuncularının finansal tablo ve dipnotlarının yine İslami finans standartlarına uygun şekilde hazırlanması ve İslami denetim standartları ışığında denetimden geçmiş olması, tüm kamuoyu ve yatırımcılar nezdinde bu kurumların güvenilirliğini ve itibarını artırıcı önemli bir adım olacağı düşünülmektedir.

Katılım bankalarında mevcut olan İslami ürünlerin detayları finansal tablolarda net ve açık bir şekilde görülmemektedir. Çalışmanın sonraki bölümlerinde muhasebesel

açından faizli ve faizsiz standartlardaki farklar açıklanacaktır. Raporlama açısından tüm farklar detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

İslami finansın uygulandığı bazı ülkelerde İslami finans standartları kendi yerel mevzuatları ile uyumlandırılarak uygulanmaktadır. Ülke bazında analizlere ikinci bölümde yer verilmektedir. AAOIFI standartları dünyanın 45 ülkesinde farklı düzeylerde uygulanmaktadır. Tablo 1.1’de belirtilen ülke ve kurumlar tam, kısmi veya rehber niteliğinde AAOIFI standartlarını uygulamaktadırlar. Ülkemizde ise sektör temsilcileri ile KGK, TKBB, BDDK gibi resmî kurumlar arasında bu konu ile ilgili görüşmeler ve çalışmalar devam etmektedir.

Tablo 1.1: AAOIFI Standartlarını Uygulayan Ülkeler

Fıkıh Standartları	Muhasebe Standartları	Denetim, Yönetişim ve Etik Standartları
Afganistan	Afganistan	Afganistan
Bahreyn	Bahreyn	Bahreyn
İslam Kalkınma Bankası	İslam Kalkınma Bankası	
Irak	Irak	
Ürdün	Ürdün	Ürdün
Kırgız Cumhuriyeti	Kırgız Cumhuriyeti	Kırgız Cumhuriyeti
Lübnan	Lübnan	
Libya	Libya	
Moritus	Moritus	
Nijerya	Nijerya	Nijerya
Katar	Katar	Katar
Umman	Umman	Umman
Pakistan	Pakistan	Pakistan
Filistin	Filistin	
Sudan	Sudan	Sudan
Yemen	Yemen	Yemen
Suriye	Suriye	Suriye
Dubai Uluslararası Finans Merkezi		Dubai Uluslararası Finans Merkezi
Katar Uluslararası Finans Merkezi		Katar Uluslararası Finans Merkezi
Birleşik Arap Emirlikleri		
Astana Finansal Servisler Kurumu		

Kaynak: AAOIFI, Adoption of AAOIFI Standards, 2019a

1.1.1. İslam Ekonomisi ve İslami Finans

İslam düzeni, bir ülkedeki milli servetin daima dolaşım halinde olmasını ve toplumdaki bu servetin toplum tarafından adil bir şekilde paylaştırılmasını öngörür. İslam'ın bu özelliğinden dolayı fakirler vergiden muaf tutulmuş ve zenginlerin verdikleri vergiler ise onların fakirlere karşı vermek zorunda oldukları bir borç olarak farz kılınmıştır. Ayrıca İslam ekonomisi, zenginliğin bir zümre veya küçük bir azınlığın elinde toplanmasının önüne geçen, faiz ve tefeciliği yasaklayan, devlet gelirlerinin kullanılmasına bir düzen getiren ve bu düzende de fakirlere öncelik veren bir ekonomidir (Hamidullah, 2012: 71-72).

İnsanın var olduğu yerde din vardır. Bu yüzden de ilk insandan beri din vardır.

Din kavramı, Arapçada borç ve alacak manasına gelen “deyn” kökünden üretilmiştir. Bu açıdan “din”, borç ve alacak düzeni anlamını ifade eder. Başka bir deyişle bizim başkasına ve başkasının bize olan borcuna “deyn” denir. Din, geniş anlamda insanın Yaraticısına ve yaratılanlara karşı görev ve sorumluluklarını içeren inanç sistemidir. (TKBB Yayınları, 2019: 45).

Din, Allah'ın hükümlerinin, emir ve yasaklarının, tavsiyelerinin, uyarılarının, nasihatlarının; elçiler, vahiyler, kitaplar yolu ile insanlığa aktarıldığı bir sistemdir. İman ve ibadet bu sistemin parçasıdır. İslam dini tamamlanmış bir dindir ve Allah'ın mutlak üstünlüğünü kabul etmektir (Ansari, 2018: 31). Bugün dininizi kemale erdirdim, size nimetimi tamamladım. Size din olarak İslam'ı beğendim (Maide, 3).

Din; inanç ve ibadetlerden oluşan bir bütündür. Din; cemiyet düzeninin oluşması, insan huzurunun, aile huzurunun temini için gereklidir. “İnsan mutlak gerçeği aramaktadır ve bunu bulduğuna inandığında deruni tatmin ve huzuru bulmaktadır. Dolayısıyla inanç söz konusu olduğunda mutlak hakikati bulma da söz konusu olmaktadır.”(Tabakoğlu, 2013: 33). Din olmadan insanın manen tekâmül etmesi mümkün değildir. Din; Allah'ın gerçek bir kulu olmayı, olgun olmayı, prensip sahibi olmayı, bir düzen içinde yaşamayı öğretir. Din, yaratan Allah'ın mutlak üstünlüğüne inanmak ve doğumdan ölüme kadar ona tam iman ve teslimiyet içinde yaşamaktır. Takva sahibi gerçek mümin, dinin kurallarına hayatının her anında uyan ve dinin emrettiği sorumlulukları yerine getirendir. Son birkaç yüzyılda bazı toplumlar veya ideolojiler dini sadece bir inanç kelimesinin içine sığdırıp, Allah ile birey arasında

ilişki şeklinde yorumlayıp dini; toplumun, hayatın diğer kesimlerinden izole etmeye çalışmışlardır.

Din denildiği zaman İslam akla gelmektedir. İslam'ı anlamamanın en doğru, en güzel yolu Kur'an-ı Kerim'i okuyup anlamaktır. Aslı değişmeden günümüze gelen tek ilahi kitap Kur'an-ı Kerim'dir. Dünyadaki Müslümanları, İslam ülkelerini incelemek ve bu incelemelerden çıkarımlarda bulunup İslam'ı anlamaya çalışmak veya İslam hakkında yorumlarda bulunmak doğru değildir. Zira İslam'ı uygulayanlar İslam'ı yanlış yorumlayıp, yanlış anlayıp hatalar yapıyor olabilirler. Gerçek ve değişmemiş en doğru kaynak Kur'an-ı Kerim'dir. İslam en öz kelime anlamı ile barış demektir. Arapça "slm" kökünden türetilmiştir. Anlamı barış olan dinin uygulandığı coğrafyalarda savaşların olması, İslam'ın suçu değil; bu dini yanlış yorumlayıp, onun emir ve yasaklarını tam olarak anlamayan, öğretilerini uygulamayan insanların suçudur. Bozulmuş, yoldan çıkmış, sapkınlığa girmiş toplumlara Allah her zaman bir uyarıcı, bir peygamber göndermiştir. Peygamberler ve kitaplar ile Allah; bu bozulmuş, yoldan çıkmış toplumları tekrar iyiliğe ve doğru yola davet etmiştir. Ancak bu uyarıları dikkate almayan toplumların bazılarını büyük felaketlerle yok etmiş bazılarını kısmî felaketlerle uyarmıştır. Gönderdiği her peygamber ve kitap ile de bu bozulmuş, uyarılmış ve yok edilmiş, eski toplumları tekrar tekrar örnek olarak sonraki toplumların ders almaları için anlatmıştır. İslamiyet bireyin, ailenin ve toplumun hayatını düzenleyen birçok emir, yasak, öğreti, tavsiye, kural ve prensipleri Kur'an-ı Kerim vasıtası ile bize aktarmaktadır. Bunlara gerçek manada uyulduğu takdirde tüm savaşlar, çatışmalar, düzensizlikler, haksızlıklar, bozukluklar, huzursuzluklar, kavgalar ve çatışmaların yok olması beklenir.

İslam bireye, aileye ve topluma bir denge ve ahenk getirmektedir. Bu denge ve ahengi, huzuru getiren şey İslam'ın koyduğu ölçü ve prensiplerdir. Fıkıh, ilahi hükümlerdir. Fıkıh prensipleri, İslami finansın ve İslami muhasebe standartlarının temelini oluşturmaktadır. Bu prensiplerle çelişen bir uygulama veya muhasebe standardı, İslami finansman ürünü olarak kullanılmamalıdır. İlahi hükümler denge, ahenk, düzen kavramlarının tamamını içine almaktadır. Birey, aile ve topluma en güzel yaşam prensiplerini veren ve hayat rehberi olan Kur'an-ı Kerim'dir. İslami finans standartlarının temel dayanağı İslami fıkıh prensipleridir. İslami muhasebe, denetim, yönetim, etik standartlarının bu temel fıkıh standartları ile çelişmesi mümkün değildir. Finans, en geniş manada paranın kazanılması ve yönetilmesi için yapılan tüm

işleyişi açıklayan bir terimdir. Bireysel finans, şirketler finansı veya devletlerin, sektörlerin finansı söz konusu olabilir. Bunların her biri kaynakların nasıl kazanılacağı ve yönetileceğini kendi perspektiflerinden açıklayabilirler. İslami finans, İslam ekonomisinin içindeki başlıklardan bir tanesidir. İslam ekonomisi, İslami dünya görüşüne göre üretim, tüketim ve diğer faaliyetler ile ilgilenir. İslam'a göre ekonomik ve mali seçimler yapar, reçeteler sunar ve analiz eder. İslam ekonomisi çağımızın ekonomik sorunlarına alternatif çözümler üreten ilmi bir ekonomidir. İslam ekonomisinin merkezinde kâinat kitabı Kur'an-ı Kerim ve ilim vardır. İslam ekonomisi insan merkezlidir. Kapitalizm ise sermaye merkezlidir. Sosyalizm ise devlet merkezlidir. İslam'ın ekonomi tanımı ise tamamen farklıdır ve şöyledir. Ekonomi, çalışma ile yaşam arasındaki denge kurallarını ortaya koyan bir disiplindir. Üretimle tüketim arzla talep arasında bir denge olmalıdır (Ersoy, 2019).

Rahmân suresinin ilk 9 ayeti bu dengeden bahsetmektedir:

Rahmân, Kur'an'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona beyanı (düşünüp ifade etmeyi) öğretti. Güneş ve Ay bir hesaba göre hareket etmektedir. Otlar ve ağaçlar (Allah'a) boyun eğler. Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu. Ölçüde haddi aşmayın. Tartıyı adaletle yapın, teraziyi eksik tutmayın (Rahmân, 1-9).

İslam iktisadı sırf dünya odaklı ve maddeci olan dünya görüşünün ağına hiçbir zaman düşmemiştir. İslam iktisadı, sekülerizme ve değerlere, kayıtsızlığa karşı çıkan dini bir dünya görüşüne dayanmaktadır. İslam iktisadı her ferdin refahı için cinsiyet, yaş, ırk, din veya servet ayrımı yapmadan ne komünizm gibi özel mülkiyeti yasaklar ne de bireylerin öz çıkarları peşinde koşmalarını engeller. Piyasanın kaynakların dağıtımındaki rolünü kabul eder ama rekabetin, toplumun çıkarını korumada yeterli olduğuna inanmaz. Ahlaki değer sisteminin, piyasa mekanizmasının, ailelerin, toplum ve iyi yönetişimin birlikte oynadıkları rol vasıtasıyla insanlar arasında kardeşliği, sosyoekonomik adaleti ve herkesin refahını gerçekleştirmeye çalışır. Bu, İslam'ın insanların kardeşliği ve sosyo ekonomik adalete büyük önem vermesinin bir sonucudur (Chapra, 2018: 45-46).

İslam ekonomisi dediğimiz zaman üretim, tüketim ve diğer tüm ekonomik faaliyetlerin İslami prensiplere uygun şekilde yürütülmesini anlamalıyız. İslami finansal hayata

ilişkin olarak belirlenmiş genel ilkeleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür (Bayındır. 2013: 19-38):

- Karşılıklı rızaya dayalı ticaret ilkesi,
- Sözleşmelerin gereğine uygun hareket etme ilkesi,
- Faizden kaçınma ilkesi,
- Aşırı belirsizlik ve kumardan kaçınma ilkesi,
- Haram sektör ve mallardan uzak durma ilkesi,
- Haram içerikli karma sözleşmelerden kaçınma ilkesi.

İslam ekonomisi özellikle VII. yüzyıldan itibaren Orta Doğu'da gelişip güçlenmeye başlamış ve hatta Batı iktisat tarihinin de temellerini oluşturmuştur (Tabakoğlu, 2013: 104). Bizans, Asur, Babil ve Finikelilerle hatta bazı Avrupa ülkeleri ile de yakın ticari ilişki içinde olan Araplar coğrafi özelliklerden dolayı tarımla uğraşmayıp sadece ticaret yapmışlardır. Kuzey ve güney ticaret yollarını ve dünya Baharat Yolu'nu ellerinde bulunduran Araplar, gerektiğinde Hint Okyanusu'na açılıp Hindistan ve Malezya'ya kadar ticari faaliyetlerde bulunmuşlardır. Mekke ve bu şehrin o dönemdeki denize açılan iskelesi olan Cidde o dönemlerde bile çok önemli ticaret merkezlerindendi. İlerleyen dönemlerde İslam coğrafyasının çok daha geniş alanlara yayılmasını sağlayan Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise Osmanlılar İpek Yolu'nu, doğu-batı yollarının güvenliğini ve kontrolünü, ellerinde bulundurarak dünya ticaretinin gelişmesinde çok önemli rol üstlenmişlerdir. Osmanlı İmparatorluğu o dönemde sahip olduğu ekonomik potansiyel ile tek başına bir dünya ekonomisi gibiydi (Bulut. 2014: 99-110).

İslam Ekonomisi alanında birçok çalışmaları olan Sabahattin Zaim'in belirttiği gibi adil iktisadi sistem ancak ve ancak İslam ekonomisinde mevcuttur. Bu iddiasını dayandırdığı temel ise İslam ekonomisinin ahlak ile düzenlenmiş olmasıdır (Zaim, 1991: 18).

1970'li yıllardan itibaren İslami finans kurumlarının gelişimi incelendiğinde kuruluşların sadece İslami bankalar veya tekâfül şirketleri ile sınırlı olmadığı, bunların yanında sektörde hizmet eden İslami finans endüstrisinin gelişimine katkıda bulunan birçok kuruluş olduğu görülmektedir. Tablo 1.2'de görüldüğü üzere mudarebe şirketleri, rehin kuruluşları, yatırım bankaları, vakıf malları yatırım fonu, kitlesel fonlama platformları bunlara verilebilecek örneklerdendir.

Tablo 1.2: İslami Finans Kurumlarının ve Piyasalarının Gelişimi

Dönem	Finans Kurumları	Finansal Piyasalar
1970'ler	- Bankalar - Tekâfül	
1980'ler	- Retekafül - Mudaraba Şirketleri - Mikro Finans Kurumları - Kooperatifler/Kredi Birlikleri	- Yatırım Fonları
1990'lar	- Özel Sermaye & Risk Sermayesi Şirketleri - Proje Finansmanı - Rehin Kuruluşları - Yatırım Bankaları	- İslami Endeksler - Şirket Sukuku
2000'ler	- Vakıf Malları Yatırım Fonu - Altyapı Fonu Kiralama Şirketleri	- Devlet Sukuku - Hedge Fonları - İslami Gayrimenkul Yatırım Fonları
2010'lar	- Kitlesele Fonlama Platformları	

Kaynak: İSEDAK, 2018

Ayrıca bunların yanında İslami finans sektörünün gerçekten profesyonel ve kurumsal bir şekilde büyüüp gelişmesinde büyük katkısı olan İslami altyapı kurumları Tablo 1.3'de gösterilmiştir. Bunlardan en önemlileri ise düzenleyici ve standartlar geliştiren kurumlar olan İslami Finans Hizmetleri Kurulu (IFSB 2002), İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI 1991), İslam Fıkıh Akademisi (ISFA 1981) ve Uluslararası İslami Finans Kuruludur (IIFM 2002).

IFSB 2003 yılında Malezya'da kurulmuştur, asli görevi İslami finans piyasasında bulunan düzenleyici ve denetleyici kurumlar için standartlar geliştirmektir (Türker, 2010: 24).

185 üyesi bulunan IFSB'nin kurucuları arasında genelde düzenleme ve denetleme kurumları bulunmaktadır. Bugüne kadar IFSB tarafından yayınlanmış olan 27 adet standart, ilke ve tebliğ mevcuttur (IFSB, 2017).

Düzenleyici ve standartlar getiren kurumların yanında akademik çalışmaları, araştırmaları ve bilimsel yayınları ile İslami finans endüstrisinin gelişmesi, anlaşılması ve tüm dünyaya anlatılmasında çok büyük rolü olan ve 1983 yılında Cidde'de kurulan (IRTI) İslam Araştırmaları Eğitim Enstitüsü de bulunmaktadır. Ayrıca 2013 yılında İstanbul'da kurulmuş olan Dünya Bankası Küresel İslami Finans Geliştirme Merkezi

de yaptığı araştırma, eğitim ve danışmanlık hizmetleri ile İslami finans sektörüne büyük katkıları olan kuruluşlardan biridir.

Tablo 1.3: Finansal Mimari Özellikleri ve İslami Altyapı Kurumları

Finansal Mimari Özellikleri	Altyapı Kurumları
Yasal Altyapı	Uluslararası İslami Uzlaşma ve Ticari Tahkim Merkezi (IICRA), (2004) Dubai, BEA (İslami finansa yönelik İslam hukukuna dayanan alternatif anlaşmazlık çözümü platformu)
Düzenleyici Standartlar	İslami Finans Hizmetleri Kurulu (IFSB), (2002), Kuala Lumpur, Malezya (İslami bankacılık, tekâful ve İslami sermaye piyasalarının düzenlenmesi ve denetlenmesi için standart belirleyici organ) Uluslararası İslami Finans Piyasası Kurulu (IIFM), (2002) Bahreyn (İslami sermaye piyasaları, kurumsal finansman ve ticari finansman alanlarında sözleşmelerin geliştirilmesinden sorumlu kurul)
Şer’i konular ile İlgili	İslam Fıkıh Akademisi (ISFA), (1981), Cidde, Suudi Arabistan (İslami finans dâhil olmak üzere çeşitli konularda İslami yasal hükümler yayımlamaktan sorumlu kurum) İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI), (1991) Bahreyn (İslami finans için Şer’i standartlar geliştirmekten sorumlu kurum)
Likidite Altyapısı	Likidite Yönetim Merkezi (LMC), (2002) Bahreyn (İslami bankalar arası para piyasası ve likidite araçlarının geliştirilmesinden sorumlu kurum) Uluslararası İslami Likidite Yönetim Şirketi (IILM), (2010) Kuala Lumpur, Malezya (Sınır ötesi likidite yönetimi için kısa vadeli İslami enstrüman geliştirmek ve piyasaya sürmekten sorumlu kurum)
Bilgi Altyapısı	İslami Finans Kurumları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI), (1991) Bahreyn (İslami finans için muhasebe ve denetim standartları geliştirmekten sorumlu kurum) İslami Uluslararası Derecelendirme Kuruluşu (IIRA), (2002) Bahreyn (kredi ve Şer’i derecelendirme yapmaktan sorumlu kuruluş)
Bilgi ve Beşeri Sermaye	İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (IRTI), (1983) Cidde, Suudi Arabistan (İslam ekonomisi ve finansı konularında araştırma& eğitimin teşvik edilmesinden sorumlu kurum) Dünya Bankası Küresel İslami Finans Geliştirme Merkezi (GIFDC), (2013) İstanbul, Türkiye (İslami finansın geliştirilmesi için araştırma, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesinden sorumlu kurum)
Yardımcı Kurumlar	İslam Kalkınma Bankası (İKB), (1975) Cidde, Suudi Arabistan (üye ülkelerde ekonomik kalkınmanın ve İslami finansın teşvik edilmesinden sorumlu kurum) İslami Bankalar ve Finans Kurumları Genel Konseyi (CIBAFI), (2001) Bahreyn (en iyi uygulamaların geliştirilmesi için İslami finans kurumları ticari birliği)

Kaynak: ISEDAK, 2018

1.1.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve İslami Finans Muhasebe Standartları

Türkiye’de katılım bankacılığının temelleri 1983 yılında atılmış olup günümüze kadar çok büyük gelişmelere imza atılmıştır. Katılım bankacılığı anlaşılması zor ve karışık bir sistem değildir. Katılım bankası genel manada cari hesaplar veya katılım hesapları ile ya da İslami finansa uygun bazı yöntemler ile fon toplar. Toplanan bu fonlar katılım bankaları tarafından havuz sistemine göre değişik paylaşım oranlarına sahip havuzlarda biriktirilir. Havuzlarda bulunan bu fonları İslami prensipler doğrultusunda ve katılım bankacılığı prensiplerine uygun olarak bireylere veya işletmelere fon olarak kullanır. Murabaha, mudarebe (emek-sermaye ortaklığı), leasing, istisna (eser sözleşmesi), müşâreke (kâr zarar ortaklığı), selem sözleşmesi katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerindedir (TKBB Yayınları, 2019: 81).

Tablo 1.4’te görüldüğü üzere Türkiye’de katılım bankacılığı özellikle 2000’li yıllardan sonra hızlı adımlarla ve kurumsal yapılarla büyümüştür. Kamu katılım bankalarının sektöre girmesi tüm katılım bankaları tarafından son derece olumlu karşılanmıştır. Bu hamle, katılım bankacılığının önümüzdeki yıllarda daha da hızlı bir şekilde tüm kurumsal altyapılarıyla birlikte gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır.

Tablo 1.4: Türkiye’de Katılım Bankacılığı Kilometre Taşları

1975	Türkiye %8.5 sermaye payı ile İslam Kalkınma Bankası'nın kurucu ortağı olmuştur.
1983	83/7506 sayılı Bankalar Kurulu Kararı ile Özel Finans Kurumlarına yasal faaliyet izni verilmiştir.
1984	Albaraka ÖFK kurulmuştur.
1985	Faisal Finans Kurumu kurulmuştur ve Albaraka ile faaliyet izni almıştır.
1989	Kuveyt Türk ÖFK kurulmuştur
1991	Anadolu ÖFK kurulmuştur
1995	İhlas ÖFK kurulmuştur. ÖFK birliği vakfi kurulmuştur.
1996	Asya ÖFK kurulmuştur.
1999	ÖFK'lar 4389 sayılı Bankalar Kanunu kapsamına dâhil edilmiştir.
2001	İhlas Finans kurumunun faaliyetine BDDK son vermiştir. Faisal Finans Family finansa dönüşmüştür.
2005	5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile ÖFK'ların unvanı Katılım Bankası olarak değişmiştir. Anadolu Finans ve Family Finans birleşerek Türkiye Finans olmuştur.
2006	Bank Asya halka arz olmuştur
2007	Albaraka Türk halka arz olmuştur.
2008	Türkiye Finans Katılım Bankası'nın %60 hissesi Suudi Arabistan kökenli The National Commercial Bank tarafından satın alınmıştır.
2009	Neova ilk tekâfül şirketi kurulmuştur.
2011	Kuveyt Türk ilk özel sektör sukuk ihracını yapmıştır. Katılım Endeksi kurulmuştur.
2012	Hazine Müsteşarlığı ilk kamu sukuk ihracını yapmıştır.
2013	Albaraka Türk ve Kuveyt Türk ortaklığı ile ilk faizsiz emeklilik şirketi olan Katılım emeklilik kurulmuştur.
2015	Ziraat Katılım ilk kamu katılım bankası olarak kurulmuştur. Bank Asya TMSF'ye devredilmiştir.
2016	Vakıf Katılım ikinci katılım bankası olarak kurulmuştur.
2018	TKBB bünyesinde Merkezi Danışma Kurulu kurulmuştur.
2019	Emlak Katılım üçüncü kamu katılım bankası kurulmuştur.

Kaynak: TKBB Yayınları, 2019 Yayın no:12, s124

2018 yılsonu itibarı ile Türkiye’de bulunan katılım bankalarının büyüklükleri bankacılık sektörü ile kıyaslamalı olarak Tablo 1.5’de gösterilmiştir. Tabloda dikkat çeken husus 2017 ve 2018 yıllık değişim açısından bankacılık sektörü ile kıyaslandığında finansal başlıklar altında belirtilen birçok kritere göre katılım bankaları daha iyi bir performans göstermişlerdir. Katılım bankaları hizmet kalitesi, kurumsallaşma, BDDK, SPK ve mali mevzuata uyum, ATM ve şubeleşme, teknoloji altyapısı, dijitalleşme, insan kaynağı kalitesi ve daha birçok önemli kriterler açısından Türkiye’deki diğer konvansiyonel bankalarla rekabet edebilir duruma gelmişlerdir.

Tablo 1.5: Katılım Bankaları ve Bankacılık Sektörü Finansal Büyüklükleri

FİNANSAL BAŞLIKLAR (TL Milyon)		KATILIM BANKALARI			BANKACILIK SEKTÖRÜ		
		Ara.18	Ara.17	2018/Aralık - 2017 (değişim %)	Ara.18	Ara.17	2018/Aralık - 2017 (değişim %)
TOPLANAN FONLAR	TP	60.626	57.494	5,4%	1.054.572	961.112	9,7%
	YP-DÖVİZ	67.790	43.180	57,0%	954.893	733.817	30,1%
	YP- MADEN	8.804	4.636	89,9%	41.701	24.220	72,2%
	TOPLAM	137.220	105.310	30,3%	2.051.166	1.719.149	19,3%
KULLANDIRILAN FONLAR		124.562	106.733	16,7%	2.465.582	2.145.479	14,9%
TAKİPTEKİ ALACAKLAR (BRÜT)		5.050	3.392	48,9%	96.611	63.990	51,0%
TOPLAM AKTİF		206.806	160.136	29,1%	3.867.135	3.257.819	18,7%
ÖZ VARLIK		16.780	13.645	23,0%	421.185	359.091	17,3%
NET KÂR		2.123	1.583	34,1%	53.522	48.648	10,0%
PERSONEL SAYISI		15.654	15.029	4,2%	207.716	208.280	-0,3%
ŞUBE SAYISI	YURTİÇİ	1.120	1.029	8,8%	11.493	11.508	-0,1%
	YURTDIŞI	2	3	-33,3%	72	77	-6,5%
	TOPLAM	1.122	1.032	8,7%	11.565	11.585	-0,2%

Kaynak: TKBB, 2018 Sektör Bilgileri

İslami bankacılığın toplam 50-60 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. İslami prensipler doğrultusunda faaliyet gösteren bu kuruluşlar kısa zamanda büyüyerek tüm dünyada yaygın hale gelmişlerdir (Bayındır. 2009: 26).

İslamiyet’in geniş coğrafi alanlara yayılması ile birlikte banka görevini yapan müesseseler de ortaya çıkmaya başlamıştır. O dönemde kamu harcamalarının ve gelirlerinin takip edilmesine, uygulanacak olan para politikalarını belirleyecek kuruluşlara ihtiyaç duyulmuştur. İslamiyet’in kabulü ile birlikte bu görevler beytülmal, sarraflar veya cehbezler, para vakıfları, yardım sandıkları gibi kuruluşlar tarafından yapılmıştır (Bayındır. 2005a: 7). Abbasiler Dönemi’nde ise İslam coğrafyasındaki ticaretin genişlemesi ile birlikte sarraflar ve cehbezler önemli görevler üstlenmeye başlamışlardır. Cehbezler o dönemde kamunun nakit ihtiyacını karşılayarak günümüzdeki bankacılık görevini üstlenmişlerdir (Bayındır 2005b: 8).

Dünyadaki ilk bankanın Hollanda'da 1609 yılında kurulan Amsterdam Bankası (Eyüpgiller, 1997:8), Osmanlı İmparatorluğu'ndaki ilk bankanın ise 1849'da kurulan Bank-ı Dersaadet (Ortabağ, 2018: 20) olduğu düşünüldüğünde aslında katılım bankalarının ne kadar yeni, aynı zamanda çok hızla büyüyen genç bir sektör olduğu anlaşılmaktadır. İlk kez 1950'li yıllarda Mısır' da başlayan İslami bankacılık daha çok Orta Doğu ve Körfez ülkelerinde yayılarak 2018 yılı itibarı ile İslami finansal hizmetler sektörü; tekâfül ve İslami sermaye piyasaları da dâhil olmak üzere 2.19 trilyon USD gibi bir büyüklüğe ulaşmıştır (IFSB,2019). Ancak dünya bankacılık sisteminin henüz %8.4'ünü oluşturuyor olması daha alınacak çok yol olduğunu göstermektedir.

Tablo 1.6'da Türkiye'deki katılım bankalarının TFRS, IFRS ve AAOIFI'ya göre dönemsel finansal tablo hazırlama dönem detayları bulunmaktadır.

Tablo 1.6: Katılım Bankaları Tarafından Hazırlanan Finansal Tablolar

Katılım Bankaları	TFRS	IFRS	AAOIFI
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	Üç ayda bir	Hazırlamıyor	Hazırlamıyor
Emlak Katılım Bankası A.Ş.	Üç ayda bir	Hazırlamıyor	Hazırlamıyor
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	Üç ayda bir	Altı ayda bir	Hazırlamıyor
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	Üç ayda bir	Altı ayda bir	Hazırlamıyor
Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	Üç ayda bir	Hazırlamıyor	Hazırlamıyor
Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	Üç ayda bir	Hazırlamıyor	Hazırlamıyor

Kaynak: Katılım Bankaları kurumsal internet siteleri

Katılım bankaları katılım bankalarına özel olarak hazırlanmış olan Tekdüzen Hesap Planına göre muhasebe kaydı tutup TFRS'ye göre finansal tablo ve dipnotlar hazırlamaktadırlar. Yapılan işlem türleri ve ürünler bu bankaların danışma kurulları tarafından onay aşamasından geçmiş olup İslam'ın temel prensipleri ve faizsizlik ana ilkesi ile çelişen işlem veya ürünlere yer verilmemektedir. Ancak bu katılım bankalarından hiçbirisi henüz AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablo ve dipnotlar hazırlayarak denetimden geçmiş olarak kamuoyuna duyurmamaktadır. AAOIFI muhasebe standartlarının temel dayanağı İslami faizsiz finans standartları olup IFRS'den çok büyük farklarla ayrılmamaktadır. Aradaki farkların temelde neler olduğu ikinci bölümde açıklanmıştır. İslami prensipler ile çelişmeyen standartları AAOIFI aynı şekilde benimsemiştir.

1.2. İslami Finans Kurumları İçin Muhasebe ve Denetim Kuruluşu AAOIFI

1.2.1. Neden İslami Finans?

İslam; faizi haram, karşılıklı rıza ile yapılan ticareti ise helal kılmıştır (Ali İmran, 130, Bakara, 275, 276, 278, Rum 39, Nisa 160).

İslamiyet'in ilk yıllarından bu yana Kur'an-ı Kerim'i kendine rehber edinen, İslam'ın yasaklarından kendini koruyan insanlar faizden uzak kalarak helal yoldan para kazanma yollarını kullanmışlardır. Onların bu niyetlerine karşılık İslam dini ve İslami prensipler ışığında hareket eden şahıs, kurum, kuruluşlar veya işletmeler bu kişilerin taleplerine cevap olacak şekilde İslami prensiplerden taviz vermeden onlara çözümler sunmuşlardır. İslam denildiği zaman sadece Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ashap döneminden bugüne kadar gelen süre anlaşılmamalıdır. "Allah katında din İslam'dır." (Al-i İmran, 19) ayetinde belirtildiği üzere, din denildiğinde İslam anlaşılmalıdır. Barış manasına gelem "slm" kökünden türetilen İslam, ilk insan Hz. Âdem'den bugüne kadar gelen yüz yirmi dört bin peygamberin insanlığa getirmiş oldukları Allah'ın emir ve yasaklarından oluşmaktadır. Faizin haram olmasından hareketle mevcut finans veya bankacılık sistemine alternatif bir arayış ortaya çıkmıştır. Ülkemizde katılım bankacılığı, diğer ülkelerde ise İslami bankacılık adı altında faiz alıp vermeden sadece ticari işlemlere, paylaşım esasına veya kira gelirlerine dayalı bir sistem ortaya çıkmıştır.

İslami finans veya İslam ekonomisi dediğimiz kavramlar aslında faizin haram olduğunun tebliğ edildiği andan itibaren tüm ekonomik aktivitelerde kendini göstermiştir. İnsanlar birbirlerine para veya altını borç olarak verdiklerinde alırken üzerine bir fazlalık istemiyorlardı, günümüzdeki Karz-ı Hasen gibi aynı miktardaki para veya altın belli bir süre sonunda borç verene tekrar iade ediliyordu. Vakıflar, çeşitli hayır kuruluşları, sonraki dönemlerde de lonca örgütleri ve ahilik örgütü kapsamında İslami prensiplere sadık kalınarak işletilen mekanizmalar oluşturulmuştur.

Günümüzde ise İslami bankacılık sistemi, finansman ihtiyacı olanların bu ihtiyaçlarını gidermek amacı ile ticarete, paylaşımına veya kira gelirlerine dayalı oluşturulan ürün veya yöntemlerle bu ihtiyaçlara cevap vermektedir.

İslami Finans sektörünün üzerinde aslında büyük bir sorumluluk bulunmaktadır. Bu sorumluluk toplumlarda hak, adalet ve dengeli refahı temin etmektir. Günümüzde

özellikle Türkiye’de İslami finans sistemi dediğimiz zaman ilk akla gelen kuruluşlar katılım bankalarıdır. Bu kuruluşların sayısı 2019 yılı itibarı ile altı adettir. Bunlar toplumda tasarruf sahiplerinin paralarını İslami prensipler ışığında toplayarak reel ekonomiyi desteklemek amacı ile ticarete konu ederek fon kullandırım hizmeti vermektedirler. En basit ifade ile bu döngüyü gerçekleştirirken geniş halk kitlelerinden tasarrufları toplayıp sadece küçük bir kitlenin finansman ihtiyaçlarına çözümler üretirlerse haksızlık yapmış olurlar. Bunun doğrusu bu tasarrufları yine tabana yaygın bir şekilde geniş halk kitlelerine, finansman ihtiyacı içinde olan orta ve küçük işletmelere kadar destek olurlarsa o zaman gerçek manada tabana yaygın ve adaleti temin edecek şekilde hareket etmiş olurlar. Aksi halde toplanan tasarruflar büyük ölçekli birkaç büyük şirketin hizmetine sunulduğunda toplumdaki refah dengesinde bozulmalar olacak ve küçük bir zengin azınlığın refahı için milyonlarca insan tasarruflarını ve emeğini sunmuş olacaktır.

Bir diğer çok önemli husus da bu finansal kurumların kâr maksimizasyonu hedefiyle hareket etmemeleri gerektiğidir. Kâr, işletmelerin sürekliliği, ekonomik hayatın, çalışanların istihdamının ve işlerinin sürekliliği için vazgeçilmez bir unsurdur. Ancak bunu kurumun birincil gayesi olacak şekilde hareket etmek İslami finans kuruluşlarının gündeminde olmaması gereken bir husustur.

Henüz çok uzun bir geçmişe sahip olmayan ancak 20. yüzyıl ortalarından sonra kurumsallaşmaya, şirketleşmeye, örgütlenmeye başlayan İslami finans sektörü yolun başında olmasına rağmen farklı organizasyonlar, uluslararası kuruluşlar ve örgütlerle dünyada hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Türkiye’de 2018 sonu itibarı ile İslami bankaların, Türkiye’deki adı ile katılım bankalarının sektördeki payı %5,3; aktif büyüklüğü ise 38,9 milyar USD olmuştur (TKBB, 2018). İslam Kalkınma Bankası (IDB), İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB), İslami Finans Kurumları için Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI) gibi kuruluşlar uluslararası boyuttaki kuruluşların en büyüklerindedir.

Her ne kadar günümüzde İslami finans bilinen yaklaşık 40 kadar Müslüman ülkede yaygınlaşmış olsa da İngiltere ve Amerika’da da İslami finans kuruluşlarının sayısının arttığını görmekteyiz. Onların bu sektöre olan ilgisindeki gaye Müslüman ülkelerdeki gayelerden farklı olsa da sonuçta İslami finans sektörünün kullanıcı sayısının artmasına sebep oldukları ve sektör gelişimini destekledikleri için bu tür girişimler memnuniyetle karşılanmaktadır (ASBÜ, 2017).

Yabancı ülkelerin bu sektöre yatırım yapmalarındaki asıl gaye, bu sektörün diğer tüm sektörler ile kıyaslandığında dünyadaki tüm finansal krizler ve durgunluklara rağmen İslami finans sektöründeki büyümenin %10'ların altına hiç düşmemesidir. Çünkü özünde faizsizliği ve risk paylaşımını esas alan bu sektör, sistemik riskler karşısında ne kadar dayanıklı olduğunu her kriz döneminde ispatlamıştır. Bir diğer husus da bu hızlı büyümesini çok uzun yıllar sürdürebilecek bir potansiyele sahip olmasıdır. Birkaç ülke hariç tüm Müslüman ülkelerde İslami finans sektörünün toplam finans sektörü içindeki payı henüz %15'lerin çok altındadır. Hizmet kalitesini çok üstün bir konuma getirebilmek için hem iktisadi hem de İslami konularda bilgi sahibi olan, dünyadaki diğer İslami finans kuruluşları ile iletişim kurabilecek, İngilizce ve Arapça bilgisine sahip, nitelikli insan kaynaklarına sahip olabilmek, faizli sistemde bulunmayan ve müşteri talebini artıracak yeni ürünler ortaya koyabilmek, dijital kanallarda, sistemsel altyapıda, teknoloji kullanımında, en ileri yazılım programları kullanmada bir üstünlük yakalayabilmek, faizli sistemin erişemediği fakat finansman ihtiyacı olan tüm bireysel ve ticari kitlelere erişebilmek, İslami finans konularında eğitim veren, akademik çalışmalarda bulunan, İslami finans alanında lisans, yüksek lisans, doktora programları açan akademik çevre, araştırma merkezleri, kütüphaneler ve üniversiteler ile iş birliği içerisinde olmak, İslami finans sektörünün gelişimine katkı sağlayacak en önemli unsurlardandır. Katılım bankacılığı sektörünün büyümesi, 2025 hedeflerine ilerlemesi ve sürdürülebilir bir yapıya erişmesi açısından atılacak bu adımların önemi büyüktür. Akademik çevre ile iletişim ve sıkı iş birliği içinde olmadan sadece piyasa dinamikleri ile hareket eden İslami finans kuruluşları teorik altyapıdan, dünyadaki gelişmelerden, yeniliklerden, yaratıcı olmaktan mahrum kalabilirler. Entelektüel gelişmişlik olmadan, bilgi birikimi olmadan, teorik ve teknik altyapıyı bilmeden, sektörün özünü ve varoluş sebebini oluşturan İslami bilgi altyapısına sahip olmadan ilerlemek, sürdürülebilir olmayabilir.

1.2.2. AAOIFI Kuruluş ve Tarihçe

İslami finans sektörünün sağlam adımlarla büyümesi ve gelişmesinde uluslararası İslami finans kuruluşlarının rolü büyüktür. Bu uluslararası kuruluşlardan biri de AAOIFI'dır (İslami Finans Kuruluşları için Muhasebe ve Denetleme Kurumu). İslami Finans Kuruluşları için Muhasebe ve Denetleme Kurumu 26 Şubat 1990 tarihinde Cezayir'de kurulmuştur. 27 Mart 1991 tarihinde ise Bahreyn'de kâr amacı gütmeyen

bir kuruluş olarak kaydedilmiştir. Kurucu üyeleri İslam Kalkınma Bankası, Dar Al Maal Al İslami grup, Al Rajhi Bank, Dallah Al-Baraka ve Kuveyt Finans House'dır (AAOIFI, 2015).

AAOIFI'nın kuruluş amacı 4 ana başlık altında incelenebilir:

- 1- İslami finans kuruluşlarının kullanmış oldukları muhasebe ve denetim yaklaşımlarının gelişmesine katkıda bulunmak.
- 2- İslami finans kuruluşlarının bu muhasebe ve denetim yaklaşımlarını; yapacağı eğitim, konferans, gazete ve diğer yayınlar vasıtası ile yaymak ve bu konuda araştırmalar yapmak.
- 3- İslami finans kuruluşları için ortak kullanacakları muhasebe, denetim, yönetim, etik standartlarını hazırlamak, bu standartlar ile ilgili gelecek olan soruları cevaplamak, yorumlamak, güncellemek ve yazılı süreçlerden geçtikten sonra bu standartları yayınlamak.
- 4- İslami finans kuruluşlarının kullandıkları bu muhasebe, denetim, yönetim ve etik standartlarını sürekli güncellemek ve dünyadaki gelişmeler doğrultusunda gerekiyorsa yeni standartlar hazırlamak.

Bu standartları hazırlamak ve yaymaktaki niyet hem yatırımcıların bu İslami finans kuruluşlarının finansal bilgilerine olan güvenlerini artırmak hem de onların bu kuruluşlara yatırım yapmalarını sağlamaktır.

AAOIFI'dan önce İslam Kalkınma Bankası girişimleri ile İslami finans kuruluşları için muhasebe standartları hazırlama çalışmaları yapılmıştır. Bunlardan biri de 1987 yılında İstanbul'da İslam Kalkınma Bankasının yönetim kurulu toplantısı vasıtası ile yapılan çalışmadır.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği tarafından 2012 yılında Türkçeye çevrilen Faizsiz Bankacılık Standartları isimli kitapta yazıldığı üzere, 1998 yılında AAOIFI'nın amaçları daha da genişletilmiş ve aşağıdaki maddeler ilave edilmiştir:

- 1- İslami finans kuruluşlarının finansal raporlarını hazırlarken AAOIFI standartlarını kullanmalarını teşvik etmek, ayrıca İslami finans kuruluşlarının finansal tabloların denetiminde de uygulanacak olan prosedürleri geliştirmek ve uyumlaştırmak.
- 2- İslami finans kuruluşlarının bankacılık, sigortacılık ve yatırım ilke ve

uygulama yöntemlerini hazırlamak, gözden geçirmek ve düzenlemek.

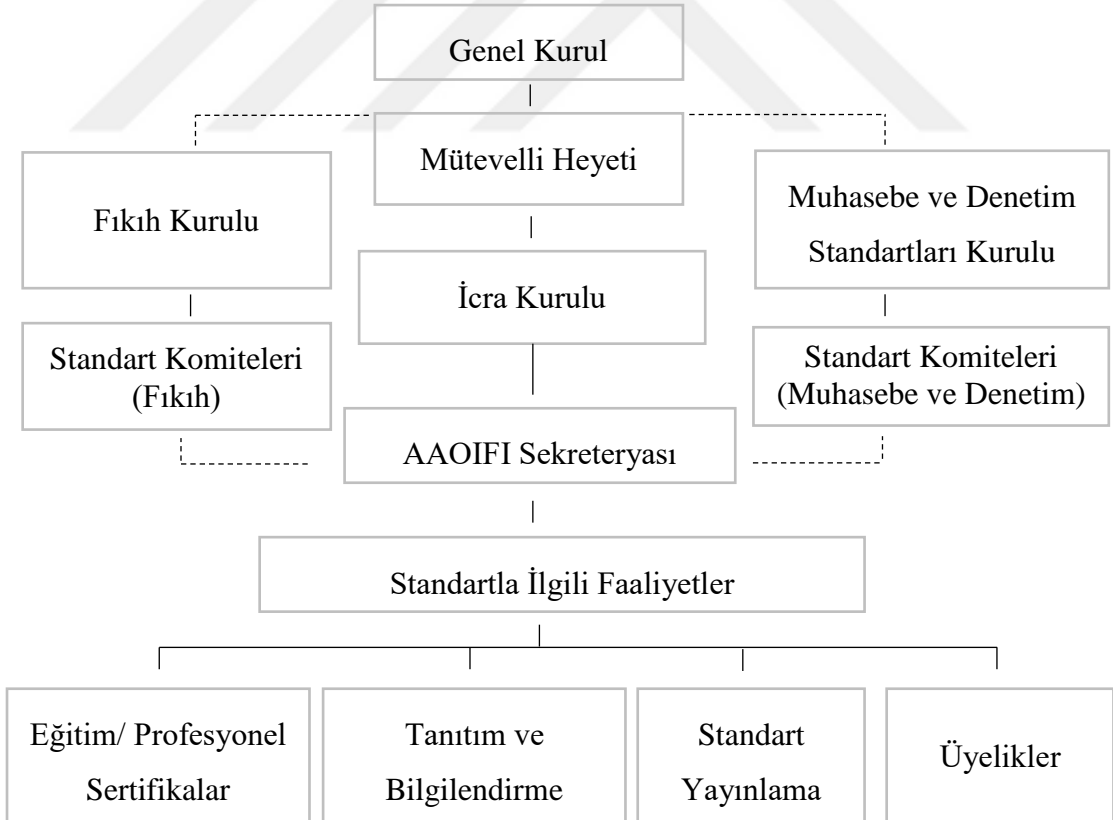
- 3- İslami finans kuruluşlarının mevcut olduğu ülkelerdeki düzenleyici kurumlar ile ilişkileri geliştirerek AAOIFI standartlarının bu ülkelerde uygulanmasını sağlamak (AAOIFI, 2015).

1.2.3. AAOIFI Organizasyon Yapısı

1995 yılında kuruluşun ismi, İslami Finans Kuruluşları için Muhasebe ve Denetleme Kurumu şeklinde güncellenmiştir. Aynı yıl izleme komitesi, kuruluşun statüsünde ve organizasyon yapısında da değişiklik yapmaya karar vermiştir. Kuruluş önceki yıllarda kurucu üyelerin yaptığı bağış ve yardımlarla finanse ediliyordu. Vakıf şeklinde bir teşkilatlanma yapılarak kuruluşun finansmanı üye kayıt ödenekleri, yıllık aidatlar, tüm bağış ve yardımlar yoluyla sağlanmaya başlanmıştır.

Kurumun organizasyon yapısının ise aşağıdaki şekilde olmasına karar verilmiştir:

Şekil 1.1: AAOIFI Organizasyon Yapısı

Kaynak: AAOIFI Organizational Structure, 2019b

a) Genel Sekreterlik

Genel Sekreterlik kurum içindeki diğer birimlerin aktivitelerini düzenlemek ve yönetmek, kurumun diğer tüm resmî kurumlar, düzenleyici otoriteler ve finans kuruluşları ile ilişkileri yönetmek gibi temel sorumluluklar üstlenmiştir. Uluslararası konferans ve seminerlerde AAOIFI'yı temsil etmek Genel Sekreterliğin görevidir.

b) Mütevelli Heyeti

Mütevelli heyeti 5 yıllık süre için atanmış olan ve yarı zamanlı çalışan 19 üyeden oluşmaktadır. Yılda en az 1 kez toplanan Mütevelli Heyetinin ana görevleri arasında AAOIFI'nın yönetim kurulu üyelerini atamak, AAOIFI kaynaklarını yönetmek ve bunları gerekirse yatırım ürünleri ile değerlendirmek, Genel Sekreteri atamak, yönetim kurulu içinden 2 kişiyi İcra Kuruluna atamak.

c) İcra Kurulu

İcra kurulu 5 üyeden oluşur ve yılda en az 2 kez toplanır. Ana görevleri arasında AAOIFI'nın iş planlarını görüşmek, yıllık bütçesini, finansallarını ve dış denetim kurumunun hazırladığı raporları görüşmek.

d) Genel Kurul

Genel Kurul tüm kurucu ve gözlemci, yardımcı üyelerden oluşur. Yılda en az 1 kez toplanır. Gözlemci ve yardımcı üyelerin oy hakkı yoktur.

e) Teknik Kurullar

I-Fıkıh Kurulu

II-Muhasebe Kurulu

III-Yönetişim ve Etik Kurulu

Fıkıh Kurulu 20 üyeden oluşur. Fıkıh otoriteleri arasından, kurucu üyelerin fıkıh komiteleri içinden veya merkez bankalarının fıkıh kurulları içinden 4 yıllık görev için seçilirler.

Ana görevleri:

- 1- Finansal kurumların, fıkıh kurullarının çıkardıkları fetvalar ile AAOIFI standartları arasında tutarsızlık ve çelişkilerin giderilmesi ve uyumlaştırılması için çalışmak. Bu kurumların fıkıh kurullarına öncülük etmek.
- 2- Finansal kurumların İslami prensiplere uygun yeni İslami finansal ürünler çıkarmalarına destek olmak, böylece İslami finansal kuruluşların finans, yatırım ve diğer bankacılık hizmetleri konusunda dünya ile rekabet edebilmesini sağlamak.
- 3- İslami finansal kuruluşlar tarafından sorulan veya araştırılan fıkıh uygunluğu konusundaki problemlerde hakem rolü üstlenerek görüş vermek ve ortaklaşa içtihatlar hazırlamak.
- 4- AAOIFI'nın çıkaracağı muhasebe, denetim, yönetim, etik standartlarını İslami prensiplere ve fıkhıya uygunluk açısından değerlendirmek.

f) Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu

Yönetim Kurulu tarafından atanmış olan 20 adet üyeden oluşur. 4 yıl için atanan ve yarı zamanlı çalışan bu kurulun ana görevleri şunlardır (AAOIFI, 2015):

- 1- Muhasebe ve denetim standartlarını hazırlamak, yorumlamak, uygulamak.
- 2- İslami finans kurumları için davranış ve eğitim standartlarını hazırlamak ve uygulamak.
- 3- Bu kurumlar tarafından uygulanan muhasebe ve denetim standartları için gerektiğinde görüş bildirmek.
- 4- Standartların hazırlanma prosedürlerini ve süreçlerini oluşturmak ve yönetmek

1.3. Muhasebe Standartları

1.3.1. Standartlaşmanın Önemi

Muhasebe standartlarını, iktisadi kurumların dışında bulunan pay sahipleri, yatırımcılar ve borç verenler gibi karar vericilerin talep ettikleri bilgilerin kapsamı, niteliği ve içeriği hakkında talimatlar olarak tanımlayabiliriz. Bu standartlar ilk önce Anglosakson ülkelerde muhasebe meslek mensupları tarafından tüme varım yöntemi ile belirli bir süreç içinde deneme ve yanılma ve en iyiyi bulma şeklinde gelişmiştir.

Önceleri ülke bazında daha sonra da uluslararası alanda tekdüzelik sağlanması amacıyla genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri standart hale getirilerek muhasebe standardı olarak anılır olmuştur. Uluslararası firmaların konsolidasyon ihtiyacı ve uluslararası sermaye piyasalarında paylarının işlem görmesinde yaşanan zorluklar uluslararası muhasebe standartlarının oluşturulmasına neden olmuştur (Şensoy, 2019)

Uluslararası kabul görmüş standartların geliştirilmesi, benimsenmesi ve başarılı bir şekilde uygulanması; daha iyi bilgilendirilme sayesinde, borç verme ve yatırım kararlarını kolaylaştırır, pazarın daha dürüst çalışmasını sağlar. Ulusal ve uluslararası yararlar üretir (Şensoy, 2017: 3).

İslami finansal hizmetler veren kuruluşlar da konvansiyonel kuruluşlar gibi finansal raporlar yayınladıkları, düzenleme ve denetime tabi oldukları için standartlara ihtiyaç duymuşlardır. Böylece konvansiyonel sistemde olduğu gibi İslami sektörde de finans alanında standart yapan kuruluşlar ortaya çıkmıştır (Tablo 1.7). Tabloda görüldüğü üzere konvansiyonel sektördeki kuruluşlar faizli sistem esaslarına göre standartlar üretmektedir. İslami finans sektöründe ise ticaret sözleşmeleri ve ortaklık sözleşmeleri esas alınarak temel İslami prensipler doğrultusunda standartlar hazırlanmaktadır.

Tablo 1.7: Uluslararası Standart Yapıcı Kuruluşlar

Konvansiyonel	İslami
BIS-Basel (Bankacılık)	IFSB (İslami Finans kurumları için ihtiyati düzenlemeler yapar)
IASB (Finansal Raporlama)	AAOIFI (Fıkıh, muhasebe, etik ve kurumsal yönetim standartları yapar)
IFAC-IAASB (Denetim)	
IAIS (Sigorta)	
IOSCO (Sermaye Piyasaları)	
ISDA (Swap ve Türev Finansal Araçlar)	IIFM(Tek tip sözleşme örnekleri hazırlar)
ARAÇ	
	Ticaret Sözleşmeleri
	Murabaha
	İcare
Faiz	İstisna
	Selem
	Ortaklık Sözleşmeleri
	Mudarebe
	Müşareke

Kaynak: Şensoy, 2017.

İslami finans sektörünün bu konulardaki problemlerine çözümler üretmek amacı ile taslak standartların hazırlanması ve kamuoyuna duyurulması, görüşe açılması, yayınlanması gibi temel görevleri üstlenen kuruluşlar kendileri ile irtibata geçildiğinde, sektörün problemleri iletildiğinde ve kendilerinden bu konularda destek istendiğinde yardım etmeye hazırdırlar. Standartlaşmanın bir faydası da şeffaflığın artmasıdır. İslami finansal sektör genişledikçe şeffaflığa daha çok ihtiyaç vardır. Finansal raporlamada şeffaflık bir kurum hakkında anlaşılabilirliğin artması manasındadır. Şeffaflığın artmasına yönelik çalışmalar İslami finans sektöründe IFSB, AAOIFI gibi kurumlar sayesinde olmaktadır. İslami finans sektöründe şeffaflığın artması bu sektörde kullanılan sözleşmeler hakkında yeterli ve ilgili detaylı bilgilerin finansal raporlarda sunulması ile elde edilir (I-FIKR, 2019). Hiçbir kâr gayesi gütmeyen bu organizasyonlar sadece üyelerden gelen yıllık aidatlar veya bağışlarla işlemlerini yürütmektedirler. Bu tür düzenleyici kurumların çalışmaları İslami finans sektörünün kısa zaman içinde daha çok pazar payı elde ederek ve hızla büyüyerek geniş halk kitlelerine ve birçok orta ve küçük işletmeye hizmetler sunmasına destek olacaktır.

Uluslararası standartların geliştirilmesi ve uygulanması ulusal ve uluslararası faydalar sağlar. Kredi ve yatırım kararları için şeffaf ve kaliteli bilgi akışını sağlayarak uluslararası finansal istikrara ve piyasa disiplinine katkıda bulunur (Şensoy, 2012a).

Standartlaşmak, yapılan işlemlerin veya uygulamaların dünya çapında kabul görmüş ölçütlerini, değerlerini net ve kesin olarak belirlemek, yazılı kurallara, prensiplere bağlamak, örnek uygulamalarla tüm dünyaya göstermektir. Bu yoldan hareketle AAOIFI İslami finans sektöründe kullanılan ürünleri, yapılan işlemleri ve genel kabul görmüş, hâlihazırda uygulanan işlemleri inceleyerek, en temelinde AAOIFI fıkıh prensiplerini esas alarak muhasebe, etik, yönetim ve denetim standartlarını belirlemiştir. Bu standartların her birinde farklı bir ürün veya farklı bir işlem metodu, uygulama ele alınmış ve bu işlemlerin ilk muhasebesinin nasıl yapılacağı, ürünün veya işlemin vadesi boyunca nasıl bir yöntem izleneceği, nasıl kayıttan düşüleceği vs. gibi konular açıklığa kavuşturulmuş ve yöntemler açıklanmıştır.

Farklı İslami finans kurumları tarafından AAOIFI standartlarını esas alarak oluşturulan finansal tablolar kıyaslandığında bu kurumlar birbirlerini çok daha net ve şeffaf bir şekilde görebilir ve daha doğru bir kıyaslama yapmış olurlar. Sadece kurumlar arası kıyaslama değil, bir ülkenin İslami finans sektörünün topluca

gösterildiği finansal tablolar, başka bir ülkeninki ile kıyaslandığında da ülkeler arası kıyaslamaların daha gerçekçi ve doğru zeminlere oturmuş olduğu görülmektedir.

Kıyaslanabilir ve şeffaf olmak sermaye hareketlerini artırmaktadır. Ülkeler arası finansal faaliyetler, ticari ilişkiler, sermaye hareketleri daha güvenilir ve kıyaslanabilir finansal bilgiler ışığında gelişir. Standartlaşmanın belki de en önemli faydalarından birisi budur. Türkiye özellikle coğrafi yakınlık içinde bulunduğu Orta Doğu piyasası ve Körfez ülkeleri ile bu tür yakın ilişkilere girdiğinde ülkemize yatırım yapmak isteyen yabancı yatırımcıların ve uzun vadeli sanayi yatırımları yapmak isteyen işletmelerin sayısı artacaktır. Standartlaşmanın diğer önemli faydalarından biride kaliteyi artırmasıdır. Standardı olan bir üretim veya hizmetin sonuçlarını tahmin etmek zor değildir. Beklentilere cevap verir ve yüksek kaliteli, müşteri beklentilerine uygun sonuçlar elde edilir. Standardın en kısa tanımı, olması gereken şekilde yapılmaktadır.

Ülkemiz, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden başlayarak yüzyıldan fazla bir süre dış borç kavramı ile mücadele etmiştir. Yabancı yatırımcının ülkemize gelmesinden kastettiğimiz durum; sıcak paranın dış borç şeklinde kısa bir dönem için ülkemize gelip, yüksek faizden faydalanıp, ülke kaynaklarını alarak faiz geliri elde ettikten sonra ülkemizden çıkması değildir. Uzun vadeli sanayi yatırımlarının ülkemize gelmesi güven ortamının temini, politik istikrar, ekonomik istikrar ve ülke içi barış ve sükûnet ortamı sağlandığı takdirde gerçekleşecektir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra böyle bir ortamın oluştuğunu gören dış yatırımcılar, ülkemize gelmişler ve çeşitli satın almalarla veya ortak oldukları büyük ölçekli sanayi kuruluşları ile uzun vadeli iş ortaklığı ilişkilerine girmişlerdir. Ancak bu istikrarlı ortamın bozulduğunu gördükleri anda da ülkeden çıkmak için tereddüt etmemişlerdir. Aynı istikrarlı ortamı sağlamak için sadece İslami finansal kuruluşlar değil; tüm sektörler, bankalar, sanayi kuruluşları ve kurumlar topyekûn mücadele etmeli, güven ortamını tesis etmek için somut adımlar atmaları gerekmektedir.

İslami finans sektörü son derece profesyonel yaklaşımlarla, AAOIFI gibi standartları temel alarak atacağı adımlar sayesinde sektörün örnek bir şekilde gelişmesine katkı sağlayacaktır. İslami finans sektörü, hizmet sektörünün en değerli kaynağı olan insan kaynağını da bu standartlar konusunda bilgi edinmek amacıyla yönlendirmeli, eğitimler ve finansal sertifikalar için de AAOIFI ile iş birliği içinde insan kaynağını yönlendirmesi gerekmektedir. Standartlar Türkçeye çevrilmiş durumdadır ve hazırdır. Ancak bu standartları okuyup, anlayıp bunları; finansal tabloları hazırlamak için

kullanacak olan genç nesillerin mutlaka bu standartlar konusunda bilgilerini artırmaları gerekmektedir.

1.3.2. Dünyada Kullanılan Muhasebe Standartları

Dünyadaki ekonomik gelişmeler ülkelerin birbirleri ile olan ilişkilerinin ve etkileşimlerinin artmasına sebep olmaktadır. Bu gelişmeler uluslararası faaliyetlerde bulunan ve dünya ile uyum sağlamak isteyen firmaların ortak bir muhasebe ve raporlama dili kullanarak, finansal tablolarını benzer kriterler kullanarak kamuoyuna açıklamasını zorunlu kılmıştır.

Dünyadaki bu sermaye hareketlerinin ve ticari faaliyetlerin artması ile birlikte başta ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya gibi ülkeler olmak üzere, tüm ülkeler yayınladıkları finansal raporların diğer ülkelerde faaliyet gösteren firmalar ile kıyaslanabilir, karşılaştırılabilir, paylaşılabilir ve anlaşılabilir olmasını arzu etmişlerdir. Dünyada günümüzde en yaygın olarak kullanılan muhasebe standartları merkezi Londra'da bulunan IASB tarafından yayınlanan standartlardır. ABD ise FASB tarafından hazırlanmış olan US GAAP standartlarını kullanmaktadır. Tablo 1.8'de dünyanın değişik ülkelerinde IFRS'nin borsaya açık ve açık olmayan şirketlerde kullanımı gösterilmektedir. Tabloda dikkat çeken husus Avrupa ülkelerinde borsaya açık şirketlerde, tüm firmalar için IFRS zorunlu tutulurken borsaya açık olmayan firmalarda ise IFRS uygulamasına izin verilmektedir. Denetim raporlarında ise IFRS'ye tam uyumlu onayı yerine, Avrupa Birliği'nce uyarlanmış şekline onay verilmektedir. Körfez ülkelerinde dikkat çeken husus ise IFRS'nin zorunlu olarak uygulanması ve denetim raporlarının IFRS'ye tam uyumlu olmasıdır.

Tablo 1.8: Ülkeler bazında IFRS Uygulaması

Borsaya açık Firmalar						Borsaya Açık Olmayan Firmalar
Ülke	IFRS'e İzin verilmiyor	IFRS'e İzin veriliyor	Bazı firmalar için zorunlu	Tüm firmalar için zorunlu	Denetim raporları IFRS uyumlu mu?	IFRS Kullanımı
Abu Dabi				X	Evet	Tüm bankalara zorunlu, firmalara izin veriliyor
Afganistan						Küçük işletmeler hariç zorunlu
Arnavutluk						Ana ortağı borsaya açık olan uluslararası

						firmaların iştirakleri için ve finansal kurumlar için zorunlu
Cezayir						İzin verilmiyor
Arjantin			X			İzin verilmiyor
Avusturya				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Konsolide finansallara izin veriliyor
Avustralya				X	Evet	Avustralya'ya özgü IFRS benzeri standartlar büyük firmalar için zorunlu diğerlerine izin veriliyor
Azerbaycan				X	Evet	Bankalar için farklı UFRS finansal tablolar ve 2008 den sonra büyük firmalar için. Diğerlerine izin veriliyor
Bahreyn				X	Evet	Tümüne zorunlu
Belçika				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Bankalar ve kredi kurumlarının konsolide finansallarında zorunlu
Bosna Hersek				X	Evet	
Brezilya					2010 dan itibaren tüm firmalar ve finansal kurumlar için zorunlu	İzin verilmiyor
Bulgaristan				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Finansal kurumlar ve büyük firmalar için zorunlu
Kanada			X		Evet	2011 den beri izin veriliyor
Çin					Çin Muhasebe Standartları IFRS e benzeterek kullanıyorlar.	
Kıbrıs				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Zorunlu
Çekya				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Avrupa Birliğince uyarlanmış şekliyle kullanılıyor
Danimarka				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	
Dubai				X	Evet	Tüm bankalar için zorunlu
Mısır	X					
Finlandiya				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
Fransa				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor

Almanya				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
Yunanistan				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
Hong Kong				X	Evet	Hong Kong IFRS benzerine izin veriliyor
Macaristan				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
Hindistan		Konsolide finansallar için			Evet	İzin verilmiyor
Endonezya	X					İzin verilmiyor
İran	X					İzin verilmiyor
İsrail			Bankalar hariç zorunlu		Evet	
İtalya				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	
Japonya		X				İzin verilmiyor
Ürdün				X	Evet	Banka ve sigorta sektörü için zorunlu
Kazakistan				X	Evet	Zorunlu
Kuveyt				X	Evet	Zorunlu
Lübnan				X	Evet	Zorunlu
Malezya				X		SME için IFRS benzeri 2016 dan itibaren
Meksika			X		Evet	
Fas			2008 den itibaren bankalar ve finansal kurumlar		Evet	
Hollanda				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
Umman				X	Evet	Zorunlu
Pakistan			X			İzin verilmiyor
Polonya				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
Portekiz				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
Katar				X	Evet	Zorunlu
Romanya				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
Rusya				X		
Suudi Arabistan				X	Evet	Kobiler için zorunlu
Singapur	X					Singapur FRS zorunlu
İspanya				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor

İsveç				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
İsviçre		Uluslararası firmalar IFRS	Veya US GAAP seçmeli		Evet	
Tunus	X					
Türkiye		X			Evet	Bazı firmalar için zorunlu bazılarında izin veriliyor
Ukrayna		X				
İngiltere				X	Hayır, Avrupa Birliğince uyarlanmış	Solo ve konsolide finansallarda izin veriliyor
ABD	X					IFRS izin veriliyor
Özbekistan	X					İzin verilmiyor

Kaynak: Deloitte, 2019.

Yukarıda Tablo 1.8’de verilen bilgilerin özetlenmiş hali aşağıda Tablo1.9’da gösterilmiştir.

Tablo 1.9: Dünyada IFRS Uygulaması Özet

IFRS Uygulaması	Borsaya Açık Olan Firmalar için	Borsaya Açık Olmayan Firmalar için
Durumu	Ülke Sayısı	Ülke Sayısı
Zorunlu uygulamıyor	98	30
İzin veriliyor	25	47
Bazı firmalar için zorunlu	9	38
İzin verilmiyor	22	28
Borsa yok veya bilgi yok	21	32
Toplam ülke sayısı	175	175

Kaynak: Deloitte, 2019.

Tablo 1.9’da görüldüğü üzere dünyada 175 ülke içerisinde 98’inde borsaya açık firmalar için IFRS zorunlu olarak uygulanmaktadır. Borsaya açık olmayan firmalar için ise 30 ülkede zorunlu olarak uygulanmaktadır. Türkiye’de borsaya açık firmalarda IFRS uygulaması iki türlü olmaktadır. Birinci yöntemde borsaya açık bir firma IFRS’ye tam uyumlu bir şekilde orijinal IFRS standartlarını uygulayıp, finansal tablolarını buna göre hazırlayıp, dış denetim firmasından IFRS’ye tam uyumlu olarak hazırlanmıştır şeklinde onay alabilir. İkinci yöntemde ise IFRS’den Türkçeye çevrilerek ve ülke mevzuatı ile de uyumlaştırılarak hazırlanmış olan TFRS’yi kullanarak finansal tablolarını hazırlayabilir ve dış denetim firmasından Türkiye’ye uyarlanmış şekli ile IFRS’ye uygundur onayı alabilir.

Uluslararası firmalar uzun dönemli sermaye yatırımlarına girecekleri ülkelerdeki farklı yerel vergi ve muhasebe sistemlerini, yaklaşımlarını veya farklı finansal raporlama sistemlerini gördükleri zaman; bu ülkeye yatırmış oldukları sermayenin verimliliği, yatırımları sonucunda elde edilen finansal tabloların güvenilirliği konusunda şüpheye düşmektedirler. Bu durum sermaye hareketlerinde o ülkeye girişlerin zorlaşmasına ve ülkeye yatırımcı gelmesine engel olmaktadır. Farklı ülkelerin kendilerine özgü yerel mevzuat veya finansal raporlama ve vergi sistemlerinin uluslararası firmalar tarafından anlaşılması çok zordur. Bu yüzden büyük sermaye yatırımcıları her zaman için uluslararası ortak bir finansal raporlama sistemini istemektedir.

Uluslararası raporların şeffaf, anlaşılır, karşılaştırılabilir ve kolayca doğrulanabilir olmasının gerekliliği açıkça kendini göstermektedir. Standart kelimesi kısaca, olması gereken şekilde tanımlanabilir. Diğer bir ifade ile standart olan şey, amaca uygun olan, herkes tarafından kabul edilmiş ölçütler doğrultusunda hazırlanmış şekilde de tanımlanabilir. Uluslararası firmaların ortak amaçlarına hizmet için de uluslararası finansal raporlama standartları çalışmaları yapılmıştır.

Muhasebe ve finansal raporlama standartları denildiğinde muhasebe uygulamalarına ve finansal tabloların hazırlanmasına rehberlik eden ve bunları uluslararası kabul görmüş normlar şekline dönüştüren, bunlara bir düzen getiren uygulamalar anlaşılmaktadır. Uluslararası firmalarda vuku bulan benzer nitelikteki olay veya işlemlerin bu standartları uygulayan tüm firma veya ülkelere de benzer şekilde yorumlanıp, muhasebeleştirilip, finansal tablolara yansıtılması ve belli dönemlerde kamuya açıklanması, tüm uluslararası firmalara güven telkin eden, onların yatırımlarını güvenilir bir şekilde yapmasını sağlayan uygulamalar olacaktır. Gerçeğe uygun, anlamlı ve karşılaştırılabilir bilgilerin üretilmesi ve kamuya duyurulması uluslararası sermaye hareketlerinin artmasına ve ülkeye yabancı yatırımcıların gelmesine sebep olacaktır.

Muhasebe standartları, muhasebe alanında uygulama birliği sağlamak amacıyla muhasebenin evrensel ilke, kural, terim, yasa, kuram ve yöntemlerine uygun olarak belirlenmiş tekdüzen mal oluş ve envanter yönergeleri, tekdüzen hesap çerçevesi, ilgili yasa hükümleri ve bildirilerden oluşan kendi içinde tutarlı olan, muhasebesel bütünlük sağlayan, mali

tabloları belli amaçlar için düzenleme, sunma ve değerlendirme bildirileri gibi uyulması şart olan kurallar bütünüdür (Yazıcı, 2003:35).

Uluslararası muhasebe standartları, finansal tabloların ve raporların temsil ettikleri organizasyonun varlıklarının ve yükümlülüklerinin en doğru ve şeffaf bir şekilde yansıtılması esasına dayanmaktadır. İşletmeler bu standartlara uygun olarak raporlama yaptıkları takdirde varlık ve yükümlülüklerini küresel bir dilde göstermiş olacaklardır.

Karşılaştırılabilirliği sağlama, birden fazla rapor düzenleme yükümlülüklerini ve maliyetlerini ortadan kaldırma, sağlıklı değerlendirme gibi amaçlara yönelik olarak ilk defa 1960'lı yıllarda çalışmalara başlanılmıştır. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), Uluslararası Menkul Kıymetler Örgütü (IOSCO), Birleşmiş Milletler Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi kuruluşlar, muhasebe alanında uyumun gerçekleştirilmesi amacıyla ilk olarak 1973 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesini (IASC) kurmuştur ve bu komite 2000 yılına kadar 39 adet IAS yayınlamıştır. Gelişmeler paralelinde yayınlanan bu standartlar revize edilmektedir. Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde standartlar 2005 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Ancak IASC yaptırım gücü olmaması nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır. Uluslararası boyutta uygulanan IAS'lerin iş dünyasında ortak bir dil oluşturarak herkesin anlayabileceği, yalın, mukayese edilebilir ve şeffaf mali tablolar üretebilmesi ve farklı raporlamalardan doğan karmaşanın önüne geçilebilmesi için 2005 yılından itibaren Türkiye'de, IAS'lerle tam uyumlu TMS/TFRS seti yürürlüğe konularak uygulama zorunluluğu getirilmiştir. Bu uygulamaların yasalaşmasına yönelik olarak hazırlanmış olan Türk Ticaret Kanun Tasarısı, TMS/TFRS'lerin olduğu gibi uygulanmasını benimsemektedir. Hudaib ve Haniffa'nın "Muhasebenin İslami perspektifi" isimli çalışmalarında amaç, ön ölçme, ölçme ve açıklamalar başlığı altında detayları açıklarken helal işlemler, bu dünya ve öbür dünyadaki ödülleri elde etmek, zekâtın doğru ölçülmesi, sosyoekonomik adaleti sağlamak, faizsiz kaynaklar, helal işlemler, kaynakların adil ve etkin kullanımı, çalışanların refahı, Allah'a, topluma ve bireylere karşı sorumluluklar gibi geleneksel muhasebe sisteminde karşılaşmadığımız bazı kavramlara yer vermişlerdir. Muhasebeyi İslami bir bakış açısı ile çalışmalarında açıklamışlardır (Hudaib ve Hanifa, 2011a).

1.3.3. Türkiye’de Kullanılan Muhasebe Standartları

Türkiye’de muhasebe standartlarının tarihsel gelişimi incelendiğinde şirketlerde çoklu muhasebe sistemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Birden fazla muhasebe sistemine tabi olmak Türk şirketleri için her zaman karmaşa ve zorluk yaratmıştır.

Türkiye uygulamalarına bakıldığında bir firma eğer yurt dışından büyük bir borçlanma işlemine girmişse veya bir yurt dışı ortağı da varsa aşağıdaki 4 farklı düzenlemeye tabi olmaktadır:

- 1- Vergi dairesine vereceği bilanço için Vergi Kanunu ve düzenlemelerine,
- 2- Bir aracı kurum faaliyetinde bulunuyorsa Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemelerine,
- 3- Aynı zamanda bu kuruluş bir banka ise BDDK düzenlemelerine,
- 4- Yurt dışı kuruluşa veya yurt dışı ortağına vereceği IFRS raporu için IFRS düzenlemelerine

Türkiye’de faaliyet gösteren Türk şirketlerinin dünya piyasalarında önünü açabilmek, finansal kaynaklara daha kolay ulaşabilmek, Türkiye’ye yatırım yapmak isteyen yatırımcıların önünü açabilmek için muhasebe ve finansal raporların standart hale getirilmesi gerekli olmuştur. Ülkemizde muhasebe alanında standartlaşma çalışmalarının tarihsel gelişimi Tablo 1.10’da gösterilmiştir.

Tablo 1.10: Türkiye'de Muhasebe Uygulamaları

1930’lu yıllara kadar	Fransız mevzuatı uygulanmıştır.
1930-1950 arası 1950 yılından sonra	Alman mevzuatının ağırlıklı olduğu görülmektedir. Vergi Usul Kanunu uygulanmaya başlanmıştır.
1950 yılından sonra	ABD ile ilişkilerin gelişmesi neticesinde Amerikan sisteminin muhasebe ve finansal raporlama sistemindeki etkisinin arttığı görülmektedir.
1972 yılında	Kamu kuruluşları için Tekdüzen Muhasebe sistemi geliştirilmiştir.
1981 yılında	Sermaye Piyasası Kurumu kurulmuştur. SPK modern muhasebeyi mevzuatımıza ve uygulamaya alan kurumdur.
1987 yılından sonra	Avrupa Birliği başvuru sürecinden dolayı Avrupa Birliği düzenlemeleri etkisinde kalınmıştır.

1989 yılında	Türkiye Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği kurulmuştur.
1993 yılında	Maliye Bakanlığınca Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.
1994 yılında	TÜRMOB tarafından Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu oluşturulmuştur. TURMOB tarafından 19 adet ulusal muhasebe standartları yayınlanmıştır. Bu standartlar uluslararası muhasebe standartları ile uyumludur.
2002 yılında	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu kurulmuştur. 39 adet IFRS standardının çevirisi yapılarak aynı Resmî Gazete 'de yayınlanmıştır.
2005 yılından itibaren	Avrupa Birliği tarafından alınan bir kararla halka açık tüm şirketlerin IFRS'ye tabi olması zorunluluğu getiren bir muhasebe düzenlemesi onaylanmıştır.

Kaynak: Kocamaz, 2010: 111.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, bankalar için 1 Kasım 2006, Hazine Müsteşarlığı, Sigorta ve Reasürans Şirketleri ile Bireysel Emeklilik Şirketleri için 1 Ocak 2008, Sermaye Piyasası Kurulu, ihraç ettikleri sermaye piyasası araçları bir borsada işlem gören ortaklıklar, aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ile bunların bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve iş ortakları için 9 Nisan 2009 tarihinde kendi alanları ile ilgili olarak daha önce yayınlamış oldukları muhasebe tebliğ ve yöntemlerini yürürlükten kaldırarak TMS'leri uygulamaya koymuşlardır (Kocamaz, 2010: 111-112).

1.3.4. Katılım Bankalarında Kullanılan Muhasebe Standartları

Türkiye’de muhasebe uygulamalarında ülke çapında yeknesaklığı sağlamak için tekdüzen hesap planı kullanma zorunluluğu vardır. Bilanço esasına göre defter tutan işletmeler THP’ye uymak zorundadır. Finans sektöründe de bankalar faktoring şirketleri, finansal kiralama (leasing) ve finansman şirketleri BDDK’nın düzenlediği THP’na uyarlar (BDDK, 2019).

Katılım bankaları ve konvansiyonel bankalar tarafından kullanılan THP’leri kıyasladığımızda birçok hesap kodunda farklar bulunduğunu ancak AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tabloların sistemselsel olarak hazırlanabilmesi için tüm İslami ürünler bazında bir alt detay veya hesap kodları bulunmadığını görmekteyiz. Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere “Faiz gelirleri” veya “Faiz giderleri” ifadeleri yerine “Kâr payı gelirleri” veya “Kâr payı giderleri” ifadelerini kullanmak,

krediler alt hesapları arasında sadece Özkaynak, Katılım, Özel fon havuzları, Yatırım vekâleti havuzları ayırımını yapmak AAOIFI muhasebe standartlarına göre finansal tabloların hazırlanması için yeterli olmamaktadır. İslami ürünler bazında ve AAOIFI'ya göre hazırlanacak finansal tablolardaki bilgilere temel teşkil edecek detayda AAOIFI'ya uygun ikinci mizan tablosunun oluşturulması daha uygun olacaktır. Kullanılan fonların alt detaylarını oluşturan İslami ürünler bazında örneğin murabaha, müşâreke, selem, istisna gibi her bir ürün için THP'de ayrı hesapların açılması AAOIFI'ya uygun finansal tabloların hazırlanmasını daha sistemsel bir hale getirebilecektir. BDDK, 1 Şubat 2019 tarihli ve 30673 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan THP değişikliği ile üç temel konuda değişiklikler yapmıştır. Bunlardan birincisi, katılım bankaları tarafından yeni kullanılmaya başlanan “yatırım vekâleti” ile ilgili yeni hesapların açılması, ikincisi, “kâr zarar ortaklığı yatırımı” şeklinde ifade edilen hesaplarda isim değişikliğine giderek “ortaklık finansmanı” ifadesi getirilmiştir. Üçüncüsü ise, 01.01.2019 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan “TFRS 16 Kiralamalar” standardı ile ilgili yeni hesapların açılmasıdır (Resmî Gazete, 2019). İslami finans ürünleri kapsamında buna benzer THP'de yeni hesapların tanımlanması AAOIFI'ya uygun finansal tabloların hazırlanmasına destek olacaktır.

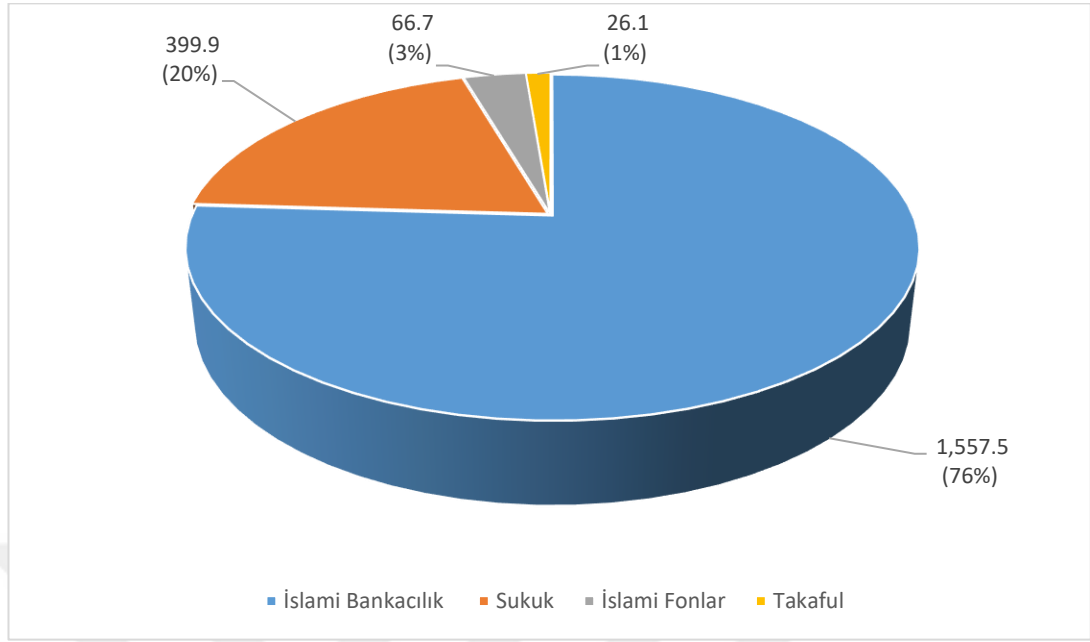
Şekil 1.2: Tek Düzen Hesap Planı

TEK DÜZEN HESAP PLANI	
KONVANSİYONEL BANKALAR	KATILIM BANKALARI
0 DÖNEN DEĞERLER	0 DÖNEN DEĞERLER
1 KREDİLER	1 KREDİLER
2 YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER	2 YATIRIM AMAÇLI DEĞERLER VE DİĞER AKTİFLER
3 MEVDUAT VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR	3 KATILIM FONU VE DİĞER YABANCI KAYNAKLAR
4 ÖZKAYNAKLAR	4 ÖZKAYNAKLAR
5 FAİZ GELİRLERİ	5 KÂR PAYI GELİRLERİ
6 FAİZ GİDERLERİ	6 KÂR PAYI GİDERLERİ
7 FAİZ DIŞI GELİRLER	7 KÂR PAYI DIŞI GELİRLER
8 FAİZ DIŞI GİDERLER	8 KÂR PAYI DIŞI GİDERLER
9 FİNANSAL DURUM TABLOSU DIŞI HESAPLAR	9 FİNANSAL DURUM TABLOSU DIŞI HESAPLAR

Kaynak: BDDK/Mevzuat/Tebliğler

Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere toplam 2 trilyon USD büyüklüğe ulaşmış olan dünyadaki İslami finans sektörü içinde İslami bankacılık %76'lık (1.5 trilyon USD) pay ile öncü rolündedir. İslami bankacılık sektöründe AAOIFI standartlarının benimsenip uygulanması diğer sektörler için de örnek teşkil edecektir.

Şekil 1.3: Dünyada İslami Finans Sektörü Aktif Dağılımı

Kaynak: IFSB, 2018 Raporu, s. 28.

Dünyada AAOIFI muhasebe standartlarının uygulanmasına bakıldığında ise İslami finansın uygulandığı 45 ülkede AAOIFI standartları değişik seviyelerde kullanılmasına rağmen zorunlu olarak uygulanan ülke sayısı son derece sınırlıdır. Zorunlu uygulamanın olduğu ülkeler Bahreyn ve Umman'dır (Reuters, 2017). AAOIFI tarafından 41 ülkede 213 sektör temsilcisi ve akademisyen ile yapılan araştırma sonuçlarına göre; katılımcıların %78'i AAOIFI fıkıh standartlarının zorunlu olması gerektiğini bildirmişlerdir. Katılımcıların %82'si ülke otoriteleri tarafından AAOIFI standartları zorunlu kılınmasa bile İslami finans kuruluşlarının bunları gönüllü olarak uygulaması gerektiğini bildirmişlerdir (Reuters, 2017).

Başka coğrafyalarda yatırım yapmak isteyen uluslararası firmalar için veya ülkesine yabancı yatırımcı çekmek isteyen ülkeler için bu uluslararası kabul görmüş ortak muhasebe standartlarını ve finansal raporlama dilini kullanmak son derece büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'de 2019 yılı itibari ile mevcut olan altı katılım bankasının kullandıkları muhasebe standartları BDDK mevzuatına ve tekdüzen hesap planına uygun şekilde Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına (TFRS) dayanmaktadır.

TFRS'ye göre hazırlanan ve kamuya açıklanan bu raporlar genelde IFRS'den uyarlanmış olduğundan İslami prensiplere göre işlem yapan ve bu doğrultuda ürünler geliştiren İslami finans sektörünün iç dinamiklerini, bilanço ve kâr zarar cetvelindeki detayları yansıtmakta yetersiz kalmaktadır. Kullanılan terimler İslami finans sektörünün özünü yansıtmamaktadır. Katılım bankaları kendileri için hazırlanmış olan tekdüzen hesap planının da var olan muhasebe kodlarını temel alarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Tebliğ ve Yönetmeliklerine, Bankacılık Kanunu'na, Türk muhasebe temel ilke ve prensiplerine uygun şekilde muhasebe kayıtlarını yapmaktadırlar. Ana ortakları yurt dışı menşeli olan katılım bankaları üç ayda bir yayınladıkları finansal tabloların yanı sıra altı ayda bir IFRS'ye uygun finansal tablolar hazırlamakta ve bunlar bağımsız denetimden geçmektedir.

IAS'nin (Uluslararası Muhasebe Standartları) Türkiye'ye uyarlanmış hali olan TMS (Türkiye Muhasebe Standartları) 2001 yılından itibaren yeni çıkan standartlar IFRS olarak isimlendirilmiştir. IFRS'nin Türkiye'ye uyarlanmış hali olan TFRS (Türkiye Finansal Raporlama Standartları) aşağıda yer almaktadır. Türkiye'de BDDK düzenlemelerine tabi olan finansal kuruluşlar TFRS'ye ve BDDK'nin finansal raporlamaya ilişkin tebliğ ve düzenlemelerine uygun şekilde finansal tablolarını hazırlamaktadır. Tablo 1.11'de görüldüğü üzere Türkiye'de 2019 yılı itibarı ile 25 tanesi TMS ve 16 tanesi TFRS olmak üzere toplam 41 adet finansal raporlama standardı bulunmaktadır.

Tablo 1.11: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TMS 1	Finansal Tabloların Sunuluşu
TMS 2	Stoklar
TMS 7	Nakit Akış Tablosu
TMS 8	Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler ve Hatalar
TMS 10	Raporlama Döneminden Sonraki Olaylar
TMS 12	Gelir Vergileri
TMS 16	Maddi Duran Varlıklar
TMS 19	Çalışanlara Sağlanan Faydalar
TMS 20	Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklaması
TMS 21	Kur Değişiminin Etkileri
TMS 23	Borçlanma Maliyetleri
TMS 24	İlişkili Taraf Açıklamaları
TMS 26	Emeklilik Fayda Planlarında Muhasebeleştirme ve Raporlama
TMS 27	Bireysel Finansal Tablolar
TMS 28	İştiraklerdeki ve İş Ortaklıklarındaki Yatırımlar

TMS 29	Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama
TMS 32	Finansal Araçlar: Sunum
TMS 33	Hisse Başına Kazanç
TMS 34	Ara Dönem Finansal Raporlama
TMS 36	Varlıklarda Değer Düşüklüğü
TMS 37	Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar
TMS 38	Maddi Olmayan Duran Varlıklar
TMS 39	Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme
TMS 40	Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller
TMS 41	Tarımsal Faaliyetler
TFRS 1	Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İlk Uygulaması
TFRS 2	Hisse Bazlı Ödemeler
TFRS 3	İşletme Birleşmeleri
TFRS 4	Sigorta Sözleşmeleri
TFRS 5	Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlıklar ve Durdurulan Faaliyetler
TFRS 6	Maden Kaynaklarının Araştırılması ve Değerlendirilmesi
TFRS 7	Finansal Araçlar: Açıklamalar
TFRS 8	Faaliyet Bölümleri
TFRS 9	TFRS 9 Finansal Araçlar
TFRS 10	Konsolide Finansal Tablolar
TFRS 11	Müşterek Anlaşmalar
TFRS 12	Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar
TFRS 13	Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü
TFRS 14	Düzenlemeye Dayalı Erteleme Hesapları
TFRS 15	Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat
TFRS 16	Kiralamalar

Kaynak: KGK, 2019 Türkiye Finansal Raporlama Standartları

1.4. AAOIFI Fıkıh Standartları

1.4.1. AAOIFI Fıkıh Standartları Genel Değerlendirme ve Muhasebe Standartları ile Karşılaştırma

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi ve Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin katkıları ile 2018 yılında Türkçeye çevrilip yayınlanmış olan AAOIFI'nın "Sharia Standards" adlı kitabında belirtildiği üzere (AAOIFI, 2018) fıkıh standartlarının ana kaynağı Kur'an-ı Kerim ve sünnet naslarının uygulanmasına yönelik Müslüman âlimlerin içtihatlarıdır. Bu bağlamda AAOIFI tarafından yayınlanan fıkıh standartları çağdaş fıkhi içtihadın finansal işlemler hukuku alanında ürettiği en önemli ürünlerden biridir.

2018 yılı itibarı ile toplam 58'e ulaşan bu standartlar AAOIFI muhasebe standartlarının da özünü veya diğer bir ifade ile temel ilham kaynağını ve ana prensiplerini oluşturmaktadır. Bu standartların önemini artıran diğer bir husus da dünyanın çeşitli

İslam ülkelerinden seçilmiş değerli fıkıh âlimleri kurulu tarafından Medine’de yapılan toplantılar neticesinde oluşturulmuş olmalarıdır. Faizsiz finans standartları adı ile 2018 yılında İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi önderliğinde Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulunun katkıları ve AAOIFI’nın iş birliği ile Türkçeye çevrilmiştir.

Bu faizsiz finans standartları, İslami finans kuruluşlarının birçok meselesine çözüm olmuştur. İslami finans kuruluşları tartışmalı bir fıkhi mesele ile karşılaştıklarında bu standartları bir referans kitabı olarak ele almışlardır. Bu standartlar aynı zamanda farklı ülkelerde bulunan İslami finans kuruluşlarının aynı konular üzerinde verdikleri fetvaların uyumlaştırılmasında önemli rol oynamıştır. Tüm dünyada İslami finans kuruluşları arasında bu tür yorum farklarının azalması doğal olarak yatırımcıların bu kuruluşlara olan güvenlerinin artmasında etkin bir rol oynamaktadır.

Bir ülkede caiz olarak nitelendirilen bir işlemin başka bir ülkedeki finansal kuruluşun danışma kurulu tarafından haram olarak kabul edilmesi ve caiz değildir şeklinde nitelendirilmesi bu kuruluşlarla çalışan müşteriler nezdinde soru işaretlerine sebep olmaktadır. Çünkü temelleri yukarıda da açıklandığı gibi Kur’an-ı Kerim, sünnet, icma ve kıyaslara dayanan İslami prensipler ışığında hareket eden bu kuruluşların uygulamalarının da ortak olması beklenmektedir. Aynı ülkedeki finansal kuruluşların danışma kurulları tarafından birbirinden farklı fetvaların uygulanması da yine güven problemini ortaya çıkarmaktadır. Bazı yorum farklarının olması doğaldır. Ancak böyle durumlarda doğru olan bir merkezi üst kurula konuyu taşımak veya tüm dünyada artık güvenilir bir otorite olarak görülen AAOIFI fıkıh kuruluna konuyu danışmaktır. İslami finans sektörünün daima ileri gitmesi, gelişmesi, hatalarından veya eksikliklerinden arınması için bu kuruluşların tamamının sıkı bir iş birliği içinde olması gerekmektedir. Rekabet, topyekûn gelişmek için ve en iyi hizmeti verebilmek için yapılmalıdır. Karşı tarafı zarara uğratıp veya karşı taraf hakkında yanlış veya karalayıcı söylemlerde bulunarak etik olmayan davranışlar ile rekabet etmek sektörün tamamına zarar verecektir. Konvansiyonel bankalardan farklı olarak İslami bankaların kendine has prensipleri, ilkeleri, ürünleri ve algısı vardır. İslami bankalar bu farklarını pratik uygulamalarına, muhasebe işlemlerine de hatasız bir şekilde yansıtmaları gerekmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde İslami bankaların İslami standartları uygulamaları gerekmektedir (AAOIFI, 2018).

İslam iktisadının özellikleri fıkında özellikleridir (Tabakoğlu, 2013).

İslam iktisadının özelliklerini Tabakoğlu Tablo 1.12’de aşağıdaki başlıklar altında tanımlamıştır:

Tablo 1.12: İslam İktisadının Özellikleri

1-İlkecilik	İslam iktisadı Kur’an-ı Kerim ve sünnet ilkelerine dayanır.
2-Esneklik	Zaman değiştiğinde hükümlerde değişir (Mecelle, 39).
3-Şahsiyetçilik ve cemaatçılık	Toplum çıkarları bireylerin çıkarlarından daima üstün tutulmuştur.
4- Hukuki devletçilik ve denetim	Devlet üretimle değil denetimle görevlidir. Örgütlenme, güvenlik ve sosyal adaleti sağlama devletin asli görevlerindedir.
5-Sınıfsızlık	Bireyler ancak ve ancak ilmi ve ahlaki yönleriyle üstün olabilirler. Gelir veya yeteneklerdeki üstünlük veya güç üstünlüğü kabul edilmez.
6-Adil gelir dağılımı ve İktisadi istikrar	Ekonomi büyük kartellerin eline teslim edilmez, paylaşım ekonomisi, adil paylaşım hâkimdir. Adil gelir dağılımı ise ancak iktisadi istikrar ile elde edilir.
7-Emek ve sermaye	Emeksiz kazanç en az seviyede tutulmaya çalışılmıştır. Faizin yasak olması da buraya dayanmaktadır. Teşebbüs ise teşvik edilen bir unsurdur.
8-Mülkiyet	Mülkiyet yalnız Allaha aittir. Mülkiyet bu dünyada insanlar için sadece bir imtihan aracıdır.
9-Zekât, dayanışma ve miras	Zekât ve mirastaki ana gaye mülkiyetin küçük parçalara bölünmesi, paylaşımı teşvik etmesidir.
10-Cizye	Cizye, Müslüman olmayanlardan alınan bir vergi türüydü bunun karşılığında onlar askerlikten muaf olurlardı.
11-İhtiyaç	İhtiyaçlar hayatın sürdürülmesi için gerekli şeylerdir. Zorunlu olan ihtiyaçlar vardır fakat bunun yanında kültürel ve lüks ihtiyaçlar da vardır

Kaynak: (Tabakoğlu, 2013: 64).

58 adet AAOIFI faizsiz finans standartları 58 değişik konuda dünyanın en seçkin fıkıh üstatlarının, âlimlerinin, ilim insanlarının detaylı görüşlerini dile getirmektedir. Bu standartlarda belli konu veya ürün fıkıh boyutu ile detaylı bir şekilde

değerlendirilmiştir. Yorumlarını da ayet ve hadislerle dayandırmışlar, ayet ve hadislerle referans vererek açıklamalarda bulunmuşlardır.

Her standardın sonunda da mutlaka standardın hazırlanış tarihçesini, fıkhi hükümlerin dayanaklarını açıklamayı ihmal etmemişlerdir.

Standartları çok değerli kılan bir diğer husus da bu faizsiz finans standartları bir kişi tarafından değil, dünyanın çeşitli ülkelerinden gelmiş konusunda son derece uzman 20 fıkıhçıdan oluşan bir fıkıh kurulu tarafından hazırlanmış olmasıdır. Böylece dünyadaki farklı mezhepleri, uygulamaları, farklı coğrafyaları içerecek şekilde bir kurul oluşturulmuştur. Bu standartların içeriğinin ve yaklaşımlarının daha da zenginleşmesine sebep olmuş ve onları daha değerli birer referans noktası haline getirmiştir. Medine ve Mekke şehirlerinin manevi atmosferinde yapılan toplantılar sonucunda hazırlanan bu standartlar bir defada hazırlanıp sonlandırılmış değil, aynı zamanda gayet dinamik, sektörün ihtiyaçlarına her daim cevap verecek şekilde güncellenmektedir (AAOIFI, 2018: 18-26).

Dünyadaki tüm İslami finans kuruluşlarının uzmanlarından veya akademisyenlerden, ilim insanlarından gelen yorum ve değerlendirmeleri çözümlmek ve soruları yanıtlamak üzere de ayrıca bir uzman kadrosu bulundurmaktadır. Bunlar gelen sorular veya yorumlar hakkında detaylı çalışarak fıkıh kuruluna sunumlar yapmaktadırlar.

58 adet faizsiz finans standartlarının listesi Tablo 1.13'te sunulmuştur.

Tablo 1.13: Faizsiz Finans Standartları

Faizsiz Finans Standardı 1	Döviz Ticareti
Faizsiz Finans Standardı 2	Banka Kartları ve Kredi Kartları
Faizsiz Finans Standardı 3	Ödeme Gücü Bulunduğu Hâlde Ödeme Yapmayan Borçlu
Faizsiz Finans Standardı 4	Takas İşlemleri Güncellenmiş Standart
Faizsiz Finans Standardı 5	Teminatlar Güncellenmiş Standart
Faizsiz Finans Standardı 6	Faizli Bankanın Faizsiz Bankaya Dönüştürülmesi
Faizsiz Finans Standardı 7	Havale Güncellenmiş Standart
Faizsiz Finans Standardı 8	Murabaha
Faizsiz Finans Standardı 9	Kira ve Finansal Kiralama (Leasing) Güncellenmiş Standart
Faizsiz Finans Standardı 10	Selem ve Alt Selem* Güncellenmiş Standart
Faizsiz Finans Standardı 11	Eser (İstisnâ') ve Alt Eser Sözleşmesi*
Faizsiz Finans Standardı 12	Ortaklık ve Çağdaş Ortaklıklar
Faizsiz Finans Standardı 13	Mudarebe (Emek-Sermaye Ortaklığı)
Faizsiz Finans Standardı 14	Akreditif
Faizsiz Finans Standardı 15	Ödül Vaadi/Cuâl

Faizsiz Finans Standardı 16	Kıymetli Evrak
Faizsiz Finans Standardı 17	Yatırım Sertifikaları (Sukuk)
Faizsiz Finans Standardı 18	Teslim–Tesellüm (Kabz)
Faizsiz Finans Standardı 19	Karz (Tüketim Ödücü)
Faizsiz Finans Standardı 20	Organize Piyasalarda Emtia Satışı
Faizsiz Finans Standardı 21	Menkul Kıymetler
Faizsiz Finans Standardı 22	İmtiyaz Sözleşmeleri
Faizsiz Finans Standardı 23	Vekâlet ve Yetkisiz Temsil
Faizsiz Finans Standardı 24	Sendikasyon Finansmanı
Faizsiz Finans Standardı 25	Bileşik (Mürekkap) Sözleşmeler
Faizsiz Finans Standardı 26	Tekâfül (İslamî Sigorta)
Faizsiz Finans Standardı 27	Endeksler
Faizsiz Finans Standardı 28	Faizsiz Bankalarda Bankacılık Hizmetleri
Faizsiz Finans Standardı 29	Faizsiz Finans Kurumlarında Fetva İlkeleri ve Fetva Ahlakı
Faizsiz Finans Standardı 30	Teverruk
Faizsiz Finans Standardı 31	Garar İlkesi
Faizsiz Finans Standardı 32	Tahkim
Faizsiz Finans Standardı 33	Vakıf
Faizsiz Finans Standardı 34	Hizmet/İş Sözleşmesi
Faizsiz Finans Standardı 35	Zekât
Faizsiz Finans Standardı 36	Yüklenim Konusu İşleri (İltizâmât) Etkileyen Beklenmeyen Hâller
Faizsiz Finans Standardı 37	Kredi Anlaşması
Faizsiz Finans Standardı 38	Finansal İşlemlerde İnternet Kullanımı
Faizsiz Finans Standardı 39	Rehin Ve Modern Uygulamaları
Faizsiz Finans Standardı 40	Emek Sermaye Ortaklığına Dayanan Katılma Hesaplarında Kâr Dağıtımı
Faizsiz Finans Standardı 41	Faizsiz Reasürans
Faizsiz Finans Standardı 42	Mali Haklar ve Bu Haklar Üzerinde Tasarruf
Faizsiz Finans Standardı 43	İflas
Faizsiz Finans Standardı 44	Likit Temini ve Kullandırımı
Faizsiz Finans Standardı 45	Sermaye ve Yatırımların Koruması
Faizsiz Finans Standardı 46	Yatırım Vekâleti
Faizsiz Finans Standardı 47	İşlemlerde Kâr Hesaplama İlkeleri
Faizsiz Finans Standardı 48	Güven Esaslı Muhayyerlikler
Faizsiz Finans Standardı 49	Tek Taraflı Vaat ve Karşılıklı Vaatleşme
Faizsiz Finans Standardı 50	Bağ Bahçe Ortaklığı (Müsâkât)
Faizsiz Finans Standardı 51	Malın Selametine İlişkin Muhayyerlikler
Faizsiz Finans Standardı 52	Yeniden Değerlendirme Muhayyerlikleri
Faizsiz Finans Standardı 53	Kapora
Faizsiz Finans Standardı 54	Akitlerin Şarta Bağlı Feshi
Faizsiz Finans Standardı 55	Yarışma ve Ödüller
Faizsiz Finans Standardı 56	Yatırım Yöneticisinin Tazmin Sorumluluğu
Faizsiz Finans Standardı 57	Altın ve Altın İşlemleriyle İlgili Kurallar
Faizsiz Finans Standardı 58	Satılan Malın Satıcıya Geri Dönmesi

Kaynak: TKBB Yayınları, AAOIFI Faizsiz Finans Standartları, 2018.

Örnek olması açısından Faizsiz Finans Standardı 10 Selem ve Alt Selem başlıklı standardı AAOIFI'nın yaklaşım tarzı ve konuyu ele alış biçimini göstermek amaçlı incelenmiştir.

Her standardın girişinde giriş başlığı adı altında standardın konusu ve bu konu özelinde standardın ilgili konu ile ilgili neleri açıklayacağı hangi temel hususlara değineceği açıklanır. Her giriş kısmı "Başarı ancak Allah'ın lütfudur!" cümlesi ile bitmektedir.

Selem ve alt selem standardında da giriş kısmında İslami finans kuruluşlarının selem ve alt selem sözleşmelerinde uymaları gereken fihhi hükümler ve kuralların bu standartta açıklanacağı belirtilmektedir. Yine bu bağlamda selem sözleşmelerinin kuruluşu, konusu ve selem sözleşmesinde sözleşmeden sonra meydana gelen değişikliklere ilişkin hükümlerin açıklanacağı belirtilmektedir.

Her standardın yine baş kısmında yer aldığı üzere bu standardın ilk kısmında standardın kapsamı, nelerin ele alınacağı çok kısa bahsedilmiştir. Özetle alıcı ve satıcının bir selem ve alt selem sözleşmesindeki konularının ele alınacağı belirtilmiştir.

Daha sonraki bölümlerde konunun fihhi ve İslami boyutu, caiz olup olmadığı, eğer sözleşme yapılacak ise bu sözleşme taraflarının, içeriğinin, sözleşmeye konu alım veya satımı yapılacak malın cinsi, miktarı, vadesi, tutarı vs. gibi hususların detaylarına kadar girilerek tüm bunların İslam hukuku açısından değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Selem standardında da bu şekilde bir yaklaşımla sözleşmelerin tüm detayları, sözleşmelerde olması ya da olmaması gereken hususlar açıklanmıştır. Selem malı olabilecek, caiz olan ve olmayan mallar açıklanmıştır. Aynı şekilde selem bedelinin nelerden oluşabileceği nasıl ve ne zaman ödeneceği gibi hususlara değinilmiştir. Konu İslam fihhi açısından genel kaide ve prensipleri oluşturacak şekilde ve ortaya çıkabilecek problemleri öngörerek bu itilafli durumlara veya soru olabilecek konulara her bir standartta açıklık getirilmiştir.

Tüm bu yaklaşım tarzı dünyanın çeşitli ülkelerinden gelmiş son derece tecrübeli, bilgili âlim ve ilim adamlarından oluşmuş fikhî kurulu tarafından getirildiğinden ve belirlendiğinden standartlarda her konunun çok yönlü ve muhtemel sorun oluşturacak durumlara cevap olacak şekilde incelenmesi esas teşkil etmiştir.

Standartlarda yazılan tüm hususlar kullanıcılara birer rehber niteliğindedir. Yine de standartlarda yazılanların dışında farklı bir olay veya itilaf ile karşılaşıldığında AAOIFI uzmanlarına sorular göndererek onlardan cevap almak mümkün olmaktadır.

Her standardın sonunda ise Ek1-Ek2-Ek3 bölümlerine yer verilerek bu bölümlerde sırası ile standardın hazırlanış tarihçesi, fıkhi hükümlerin dayanakları, tanımlar yer almaktadır.

Standardın hazırlanış tarihçesi başlığı adı altında her bir standart için yapılan toplantılar kronolojik sıra ile nerede ve hangi tarihte yapıldığı, toplantıya hangi kurul veya komisyonların katıldığı, hangi konuların ele alındığı, hangi düzeltme, ekleme veya çıkarmaların yapıldığı açıkça belirtilmektedir.

Fıkhi hükümlerin dayanakları başlığı altında ise o konu ile ileri sürülen görüşlerin verilen fetva veya icazetlerin, getirilen yasakların dayanakları Kur'an, Sünnet ve icmalara dayandırılarak açıklanmaktadır. Tanımlar kısmında ise konu ile ilgili olarak açıklanması gereken terimler veya tarifler detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

AAOIFI Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 7 selem ve paralel selem muhasebe standartlarına örnek olacak şekilde ve AAOIFI muhasebe standartları kurulunun yaklaşım tarzını ve konuyu ele alış biçimini göstermek amaçlı incelenmiştir.

Selem ve paralel selem standardında yine diğer tüm AAOIFI muhasebe standartlarında olduğu gibi ön söz kısmında kısaca konunun ne olduğu belirtildikten sonra bu konunun finansal tablolara alınış şekli, ölçülmesi ve açıklanması ile ilgili muhasebe kuralları oluşturma gibi ana başlıkların inceleneceği belirtilmiştir. Kapsam kısmında da biraz daha uzun bir şekilde konu ve dâhil edilecek ana başlıklar belirtilmektedir.

Tüm AAOIFI muhasebe standartlarında olduğu gibi ilk açıklanan husus, ilk muhasebeye alma kaydının nasıl kurulacağı hakkındadır. Yapılan bir işlemin tam olarak ne zaman muhasebeleştirileceği, o işletmede yapılan tüm finansal işlemlerin doğru bir şekilde kaydının tutulması ve hiçbir işlemin atlanmaması bakımından son derece büyük önem arz etmektedir.

Yapılan muhasebe kaydının daha sonra tarihi maliyetten mi tutulacağı yoksa gerçeğe uygun değer ile mi değerlendirileceği, bu değerlemenin hangi esaslara göre yapılacağı standartların birçoğunda açıklanan ana hususlardandır.

Yine aynı şekilde yapılan işlemlerle ilgili olarak karşılık ayrılıp ayrılmayacağı, kazanç veya kayıpların ne zaman ve nasıl, hangi satırlarda muhasebeleştirileceği detaylı bir şekilde tüm standartlarda açıklanmaktadır.

Dönem sonu kayıtları dediğimiz ve genelde ay sonlarında yapılan kayıtların, işlemin hayatı boyunca ne şekilde finansal tablolara yansıtılacağı, bir İslami kuruluşun her üç ay sonu itibarı ile kamuya açıkladığı finansal tabloların gerçeği yansıtması açısından son derece önemlidir. Standartlarda bu konuya da özel bir yer verilmiştir.

Yapılan işlemin vadesi veya hayatı boyunca sözleşme hükümlerinden farklı durumlar ortaya çıktığında bu durumlar karşısında finansal tablo kayıtlarında veya muhasebede ne gibi kayıtlar düşülmesi gerektiği açıklanmaktadır.

Vade bitiminde veya işlem sona erdiğinde finansal tablolardan düşmenin nasıl olacağı, bu işlem sırasında hem bilanço hem kâr zarar tablolarında kayıtların hangi satırlarda ne şekilde sonlandırılacağı veya son kaydın geçileceği detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

Eğer yapılan işlemler için finansal tabloların dipnotlarında açıklamalarda bulunmak gerekiyorsa bu açıklamaların da ne şekilde, hangi kurallar dâhilinde yapılması gerektiği “Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 1: Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama” standardında yer alan açıklama hükümleri esas alınarak dipnotlar hazırlanmaktadır.

Yukarda bahsedilen selem standardında detaylı bir şekilde aşağıdaki hususlar tek tek açıklanmıştır:

Selem sermayesi ne zaman kayda alınır.

Aynı veya fayda olarak sağlanan sermaye gerçeğe uygun değerden mi ölçülecektir.

Dönem sonlarında hangi durumlarda karşılık ayırmak gerekir.

Selem işlemi İslami finans kuruluşunun bilançosunda hangi satır altında sunulur.

Piyasa değeri ile sözleşmede anlaşılan tutar arasında fark varsa yapılacaklar nelerdir.

Kâr zarar kayıtları nasıl oluşturulur.

Selem konusu malın teslim alınmaması, malın kusurlu olması veya ikame başka mal teslim edilmesi halinde yapılacak kayıtlar nelerdir.

Selem konusu malın teslim alınmasından sonra yapılacak dönem sonu kayıtlarında malın değeri nasıl ölçülecektir.

Her standardın sonunda standardın kabulünün hangi tarihte ve hangi kurul üyeleri tarafından yapıldığı ve standardın hazırlanmasının kısa tarihçesi kronolojik olarak verilmektedir.

İslami finans sektörüne has bir ürün olan “selem ve alt selem” işlemine dayalı sözleşmelerde bulunması gereken hususları IFRS ve TFRS standartlarında bulmak mümkün değildir. TMS 32 (Finansal Araçlar Sunum), TFRS7 (Finansal Araçlar Standardının Yorumlanması ve Örneklendirilmesi), TFRS9 (Finansal Araçlar) standartlarının tamamında genel olarak finansal varlıkların muhasebeleştirilmesi, ölçme ve değerlemesi, değer düşüklüğü, karşılık ayırma, sınıflandırma, finansal tablolardan çıkarma, riskten korunma işlemleri, finansal tablolarda gösterimi, dipnotlarda bulunması gereken bilgiler gibi hususlara yer verilir. Örneğin farklı kredi ürünleri hakkında detaylara yer verilmez. Çünkü tüm kredi ve alacaklar finansal tabloda kredi ve alacaklar satırında ve altında da karşılıklar ile ilgili satırda gösterilir. AAOIFI muhasebe standartlarına göre ise fon kullandırma yöntemleri bazında bir gösterim mevcuttur: Murabaha, mudarebe, müşâreke, selem ve paralel selem, icare, istisna ve paralel istisna gibi.

1.4.2. Fıkıh Standartlarına Tabi Olmanın Gerekliliği ve Önemi

İslami finans sisteminin 3 temel özelliği vardır: Birincisi faizsiz olması, yani yapılan tüm işlemlerin reel ekonomiye katkı sağlayan ve ticarete dayalı olan işlemler olması. İkincisi garar içermemesi, yani yapılan işlemlerde aşırı yüksek risk ve spekülasyona asla yer verilmemesi. Üçüncüsü ise bir tarafın tamamen kazançlı çıkıp bir tarafın zulme, zarara uğradığı bir sistem olmamasıdır. Bu 3 esasın ilham aldığı yerler ise Kur'an-ı Kerim, Peygamber Efendimizin bizzat örnek olduğu davranış ve uygulamalar, sahabe döneminden başlayarak fıkıh âlimlerinin yazdığı içtihatlardır.

Özünde İslami prensiplere dayalı olan fıkıh standartlarına tabi olmak demek, yukarıda belirtilen temeller ışığında ekonomik aktiviteleri yürütmek manasına gelir. Böylece yapılan işlemlerden, İslami finans kurumlarına emanet edilen paralardan kimsenin şüphesi olmayacaktır. İslami prensiplere mutlak itaat İslami finans sektörünün temel özelliği olduğundan bu standartları özümseyip bunlara uygun işlemler gerçekleştirmek

ve hatta bunun neticesinde AAOIFI muhasebe standartlarına uygun raporlamalar yapmak ve kamuya duyurmak İslami finans sektörünün benimsemesi gereken bir uygulama olmalıdır.

1.5. AAOIFI Yönetişim Standartları

1.5.1. Yönetişim Standartları Genel Değerlendirme

7 adet yönetişim standardı mevcuttur. Bunlar sırasıyla:

- 1- Fıkıh yönetim ve raporlama,
- 2- Fıkıh gözetim,
- 3- İç fıkıh gözetim,
- 4- İslami finans kuruluşları için denetim ve yönetim komitesi,
- 5- Fıkıh kurulunun bağımsızlığı,
- 6- Yönetim prensipleri,
- 7- Kurumsal sosyal sorumluluk, yönetim ve dipnotlar.

Yönetişim standartlarının ana gayesi İslami finansal kuruluşların fıkıh kurullarının oluşturulması, yönetimi, raporlaması gibi konuların İslami finansal prensiplere uygunluğunu güvence altına almaktır.

İslami finans dünyasındaki uygulamalara bakıldığında 3 değişik danışma kurulu yapılanması görülmektedir:

- 1- Uluslararası Danışma Kurulu (AAOIFI nezdinde),
- 2- Ulusal Danışma Kurulu (İKB nezdinde bulunan Danışma Kurulu),
- 3- İslami kuruluşlar nezdinde bulunan danışma kurulları.

AAOIFI bünyesinde bulunan danışma kurulunun asli görevi İslami finans kuruluşları bünyesinde bulunan danışma kurullarının uygulamalarını uyumlaştırarak standartlar geliştirmektir. İKB bünyesinde bulunan danışma kurulu ise icazet fikirleri geliştirerek global manada İslami standartlar geliştirmek için diğer danışma kurulları ile de işbirliği yapmaktadır. Kuruluşlar bünyesinde bulunan danışma kurulların görevleri ise buldukları kuruluşların yaptıkları işlemlerin İslami prensiplerle uyumlu olmasına dikkat ederek bu doğrultuda gerektiğinde fetva vermektir (Dinç, 2016).

Türkiye’de BDDK’nin 22/02/2018 tarihli ve 7736 sayılı kararı ile TKBB bünyesi altında merkezi danışma kurulu kurulmuştur.

Bu yazıda merkezi danışma kurulunun görevi kısaca katılım bankacılığına ilişkin meslek ve ilke standartlarını belirlemek şeklinde tanımlanmıştır (TKBB, 2019a).

1.5.2. Yönetişim Standartlarına Tabi Olmanın Gerekliliği ve Önemi

Yönetişim standartları, danışma kurulunun oluşturulma yöntemi, görevleri raporlamaları gibi konulara düzenleme getirdiği için bu standartların bir İslami finans kurumunda uygulanması son derece önemlidir. Danışma kurulu üyelerinin özellikleri, İslami prensiplere uyum konusunda yapmaları gereken görevler, yönetişim standartları tarafından düzenlenmektedir. Danışma kurulları, yönetişim standartları kapsamında kamuya açıklanacak finansal tablolar için aynı zamanda İslami prensiplere uygunluk beyanı da vermektedir. Finansal tablolarda denetim firması görüş sayfasından sonra yer alan bu beyan, finansal tabloların güvenilirliği konusunda önem teşkil etmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞINDA FİNANSAL TABLOLAR VE DENETİM STANDARTLARI

2.1. Finansal Tablolar

2.1.1. Finansal Tabloların Temel Özellikleri

Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları TFRS’ye göre muhasebe kayıtlarını tutmakta ve finansal tablolarını hazırlamaktadırlar. Bu finansal tablo formatları AAOIFI muhasebe standartlarına göre hazırlanan finansal tablolar ile kıyaslandığında özde çok farklılıklarının olmadığı görülmektedir. En önemli fark Varlıklar bölümünde krediler satırında görülmektedir. Finansal tablolar ve dipnotların temel amacı finansal bilgileri kullanan yatırımcılara işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlamaktır. Diğer bir temel amaç ise yatırımlarını profesyonel yöneticilere teslim eden şirket sahiplerinin bu profesyonel yöneticilerin kendilerine emanet edilen kaynakları ne etkinlikte kullandıklarını görmektir.

Finansal tablolar aşağıdaki ana tablolardan oluşmaktadır:

- Dönem sonu finansal durum tablosu,
- Döneme ait kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu,
- Döneme ait özkaynak değişim tablosu,
- Döneme ait nakit akış tablosu,
- Önemli muhasebe politikalarını ve diğer açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlar,
- Bir önceki döneme ait karşılaştırmalı bilgi,
- İşletme bir muhasebe politikasını geriye dönük olarak uyguladığında, finansal tablo kalemlerini geriye dönük olarak düzelttiğinde ya da finansal tablo kalemlerini yeniden sınıflandırdığında bir önceki dönemin başındaki finansal durum tablosu.

Katılım bankaları tarafından kullanılan finansal tablo formatları aşağıda sunulmuştur:

Tablo 2.1: TFRS'ye göre Finansal Durum Tablosu Varlıklar

..... AŞ KONSOLİDE BİLANÇOSU (Konsolide Finansal Durum Tablosu)							
VARLIKLAR	Dipnot	BİN TÜRK LİRASI			BİN TÜRK LİRASI		
		CARİ DÖNEM			ÖNCEKİ DÖNEM		
		TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
I. FİNANSAL VARLIKLAR (Net)							
1.1 Nakit ve Nakit Benzerleri							
1.1.1 Nakit Değerler ve Merkez Bankası	(1)						
1.1.2 Bankalar	(2)						
1.1.3 Para Piyasalarından Alacaklar							
1.1.4 Beklenen Zarar Karşılıkları (-)							
1.2 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr Zarara Yansıtılan Finansal Varlıklar	(3)						
1.2.1 Devlet Borçlanma Senetleri							
1.2.2 Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler							
1.2.3 Diğer Finansal Varlıklar							
1.3 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar	(4)						
1.3.1 Devlet Borçlanma Senetleri							
1.3.2 Sermayede Payı Temsil Eden Menkul Değerler							
1.3.3 Diğer Finansal Varlıklar							
1.4 Türev Finansal Varlıklar	(5)						
1.4.1 Türev Finansal Varlıkların Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Kısmı							
1.4.2 Türev Finansal Varlıkların Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Kısmı							
II. İTFA EDİLMİŞ MALİYETİ İLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL VARLIKLAR (Net)	(6)						
2.1 Krediler							
2.2 Kiralama İşlemlerinden Alacaklar							
2.3 İtfa Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Diğer Finansal Varlıklar							
2.3.1 Devlet Borçlanma Senetleri							
2.3.2 Diğer Finansal Varlıklar							
2.4 Beklenen Zarar Karşılıkları (-)							
III. SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIKLAR (Net)	(7)						
3.1 Satış Amaçlı							
3.2 Durdurulan Faaliyetlere İlişkin							
IV. ORTAKLIK YATIRIMLARI							
4.1 İştirakler (Net)	(8)						
4.1.1 Özkaynak Yöntemine Göre Değerlenenler							
4.1.2 Konsolide Edilmeyenler							
4.2 Bağlı Ortaklıklar (Net)	(9)						
4.2.1 Konsolide Edilmeyen Mali Ortaklıklar							
4.2.2 Konsolide Edilmeyen Mali Olmayan Ortaklıklar							
4.3 Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları) (Net)	(10)						
4.3.1 Özkaynak Yöntemine Göre Değerlenenler							
4.3.2 Konsolide Edilmeyenler							
V. MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)							
VI. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR (Net)							
6.1 Şerefiye							
6.2 Diğer							
VII. YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER (Net)	(11)						
VIII. CARİ VERGİ VARLIĞI							
IX. ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI	(12)						
X. DİĞER AKTİFLER	(13)						
VARLIKLAR TOPLAMI							

Finansal durum tablosu varlıklar kısmında dikkat çeken husus “krediler” satırında İslami finansal varlıklara ait hiçbir detayın bulunmayışıdır. Ayrıca gerçeğe uygun değer farkı kâr zarara veya diğer kapsamlı gelire yansıtılan finansal varlıklar başlıkları altında sukuk veya diğer bir ifade ile kira sertifikası işlemleri detayları da görülmemektedir.

Tablo 2.1’de net bir şekilde görüldüğü üzere Finansal Durum tablosunun Varlıklar bölümünde İslami bankaların en temel ürünlerinden olan murabaha, müşâreke, istisna, selem mudarebe finansmanı gibi ürünler hakkında detaylar görülmemektedir.

AAOIFI’ya göre hazırlanan finansal durum tablosunun varlıklar bölümünde “Satışlardan Alacaklar” başlığı altında Murabaha finansmanından alacaklar kaydedilmektedir. Murabaha finansman işleminin satışlar başlığı altında gösterilmesinin sebebi ise İslami bankalarda yapılan murabaha finansmanında müşteriye nakit fon verilmemektedir. Yapılan işlem İslami prensiplere uygun şekilde İslami bankanın satıcılara ödeme yaparak finansmana konu olan malı satıcıdan alarak üzerine ticari kâr ekleyerek finansmana ihtiyacı olan müşteriye satmasından kaynaklanmaktadır. Bazı nedenlerle IFRS’ye uygun finansal tablolar hazırlamak zorunda olan katılım bankalarının finansal tablolarının TFRS finansal tablolardan önemli ölçüde farkları bulunmamaktadır.

Tablo 2.6 Özkaynak değişim tablosu, tablo 2.7 Nakit akış tablosu ve tablo 2.8 Kâr dağıtım tablosu açısından farklar incelendiğinde aynı tablolar AAOIFI’da da bulunmakla birlikte bu tablolara ilave olarak Kısıtlanmış yatırımlar değişim tablosu, Karz fonunun kaynakları ve kullanılmasına ilişkin tablo ve Zekât ve sadaka fonlarının kaynakları ve kullanılması tablosu, zekât hesaplama tablosu yalnızca AAOIFI’da bulunmaktadır. Tablolarda dikkat çeken hususlar kısıtlanmamış yatırım hesapları getirisi, şüpheli işlemler karşılık gideri, zekât gibi İslami finans sektörüne uygun terminoloji ile işlemlerin tablolara yansıtılmasıdır.

Tablo 2.2: TFRS Finansal Durum Tablosu Yükümlülükler

..... AŞ KONSOLİDE BİLANÇOSU (Konsolide Finansal Durum Tablosu)							
YÜKÜMLÜLÜKLER	Dipnot	BİN TÜRK LİRASI			BİN TÜRK LİRASI		
		CARİ DÖNEM			ÖNCEKİ DÖNEM		
		TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
I. TOPLANAN FONLAR	(1)						
II. ALINAN KREDİLER	(2)						
III. PARA PİYASALARINA BORÇLAR							
IV. İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (Net)	(3)						
V. GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR ZARARA YANSITILAN FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER							
VI. TÜREV FİNANSAL YÜKÜMLÜLÜKLER	(4)						
6.1 Türev Finansal Yükümlülüklerin Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılan Kısım							
6.2 Türev Finansal Yükümlülüklerin Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Kısım							
VII. KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN YÜKÜMLÜLÜKLER (Net)	(5)						
VIII. KARŞILIKLAR	(6)						
8.1 Yeniden Yapılanma Karşılığı							
8.2 Çalışan Hakları Karşılığı							
8.3 Sigorta Teknik Karşılıkları (Net)							
8.4 Diğer Karşılıklar							
IX. CARİ VERGİ BORCU	(7)						
X. ERTELENMİŞ VERGİ BORCU	(8)						
XI. SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIK BORÇLARI (Net)	(9)						
11.1 Satış Amaçlı							
11.2 Durdurulan Faaliyetlere İlişkin							
XII. SERMAYE BENZERİ BORÇLANMA ARAÇLARI	(10)						
12.1 Krediler							
12.2 Diğer Borçlanma Araçları							
XIII. DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	(11)						
XIV. ÖZKAYNAKLAR	(12)						
14.1 Ödenmiş Sermaye							
14.2 Sermaye Yedekleri							
14.2.1 Hisse Senedi İhraç Primleri							
14.2.2 Hisse Senedi İptal Kârları							
14.2.3 Diğer Sermaye Yedekleri							
14.3 Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler							
14.4 Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler veya Giderler							
14.5 Kâr Yedekleri							
14.5.1 Yasal Yedekler							
14.5.2 Statü Yedekleri							
14.5.3 Olağanüstü Yedekler							
14.5.4 Diğer Kâr Yedekleri							
14.6 Kâr veya Zarar							
14.6.1 Geçmiş Yıllar Kâr veya Zararı							
14.6.2 Dönem Net Kâr veya Zararı							
14.7 Azınlık Payları							
YÜKÜMLÜLÜKLER TOPLAMI							

Tablo 2.2’de Finansal durum tablosunun “yükümlülükler” kısmında dikkat çeken husus ise “toplanan fonlar” satırında mudarebe sözleşmelerine ait hiçbir alt detay bulunmamaktadır. Ayrıca risk paylaşımı esasına göre veya diğer bir ifade ile kâr zarar paylaşımı esasına göre toplanan mudarebe fonlarının yükümlülükler kısmında yer

alması IFRS yaklaşımına göre bunların tümüyle yükümlülük olduğunu kabul etmek manasına gelmektedir. AAOIFI’da ise bu konuya ait üç değişik yaklaşım vardır: Toplanan fonlar yükümlülüklerde yer alabilir, özkaynaklar altında, bir alt satırda, özkaynak benzeri şekilde gösterilebilir veya katılım bankasının riske iştirak etmeyip sadece vekâlet ücreti aldığı durumlarda bilanço dışında nazım hesaplarda bilanço dışı yükümlülükler olarak izlenebilir.

AAOIFI’nın bu yaklaşımlarının altında yatan temel gerçek İslami bankacılıkta toplanan fonların risk paylaşımı esasına dayalı olarak toplanmasıdır. Türkiye’de bulunan katılım bankaları fon sahiplerinden topladıkları fonları farklı kâr ve zarar paylaşım oranlarına göre toplamaktadır. Örneğin en genel şekli ile açıklamak gerekirse 80/20 kâr zarar paylaşımı esasına göre toplanan fonlar farklı İslami ürünlerde değerlendirilerek elde edilen kâr veya zararın 80’i fon sahiplerine 20’si ise katılım bankasına ait olmaktadır. TFRS 9 standardı kapsamında ayrılan genel ve özel karşılıklar, TMSF primleri de bu hesaplamalarda dikkate alınmaktadır. En genel şekli ile açıklanan bu işlemde görüldüğü üzere katılım bankası bir nevi aracı rolü üstlenerek riskin yalnızca örneğin yüzde yirmilik kısmını üstlenmektedir. Fon sahiplerine ise anaparanın bile garantisi verilmemektedir.

Tablo 2.3: TFRS Bilanço Dışı Yükümlülükler Tablosu

AŞ KONSOLİDE NAZIM HESAPLAR TABLOSU	Dipnot	BİN TÜRK LİRASI CARİ DÖNEM			BİN TÜRK LİRASI ÖNCEKİ DÖNEM		
		TP	YP	TOPLAM	TP	YP	TOPLAM
A. BİLANÇO DIŞI YÜKÜMLÜLÜKLER (I+II+III)							
I. GARANTİ ve KEFALETLER	(1)						
1.1. Teminat Mektupları							
1.1.1. Devlet İhale Kanunu Kapsamına Girenler							
1.1.2. Dış Ticaret İşlemleri Dolayısıyla Verilenler							
1.1.3. Diğer Teminat Mektupları							
1.2. Banka Kredileri							
1.2.1. İthalat Kabul Kredileri							
1.2.2. Diğer Banka Kabulleri							
1.3. Akreditifler							
1.3.1. Belgeli Akreditifler							
1.3.2. Diğer Akreditifler							
1.4. Garanti Verilen Prefinansmanlar							
1.5. Cirolar							
1.5.1. T.C. Merkez Bankasına Cirolar							
1.5.2. Diğer Cirolar							
1.6. Diğer Garantilerimizden							
1.7. Diğer Kefaletlerimizden							
II. TAHHÜTLER	(1)						
2.1. Cayılamaz Taahhütler							
2.1.1. Vadeli Aktif Değerler Alım-Satım Taahhütleri							
2.1.2. İştir. ve Bağ. Ort. Ser. İst. Taahhütleri							
2.1.3. Kul. Gar. Kredi Tahsis Taahhütleri							
2.1.4. Men. Kıy. İhr. Aracılık Taahhütleri							
2.1.5. Zorunlu Karşılık Ödeme Taahhüdü							
2.1.6. Çekler İçin Ödeme Taahhütleri							
2.1.7. İhracat Taahhütlerinden Kaynaklanan Vergi ve Fon Yükümlülükleri							
2.1.8. Kredi Kartı Harcama Limit Taahhütleri							
2.1.9. Kredi Kartları ve Bankacılık Hizmetlerine İlişkin Promosyon Uyg. Taah.							
2.1.10. Açığa Menkul Kıymet Satış Taahhütlerinden Alacaklar							
2.1.11. Açığa Menkul Kıymet Satış Taahhütlerinden Borçlar							
2.1.12. Diğer Cayılamaz Taahhütler							
2.2. Cayılabilir Taahhütler							
2.2.1. Cayılabilir Kredi Tahsis Taahhütleri							
2.2.2. Diğer Cayılabilir Taahhütler							
III. TÜREV FİNANSAL ARAÇLAR							
3.1. Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Araçlar							
3.1.1. Gerçeğe Uygun Değer Riskinden Korunma Amaçlı İşlemler							
3.1.2. Nakit Akış Riskinden Korunma Amaçlı İşlemler							
3.1.3. Yurtdışındaki Net Yatırım Riskinden Korunma Amaçlı İşlemler							
3.2. Alım Satım Amaçlı Türev Finansal Araçlar							
3.2.1. Vadeli Alım-Satım İşlemleri							
3.2.1.1. Vadeli Döviz Alım İşlemleri							
3.2.1.2. Vadeli Döviz Satım İşlemleri							
3.2.2. Diğer Vadeli Alım-Satım İşlemleri							
3.3. Diğer							
B. EMANET VE REHİNLİ KIYMETLER (IV+V+VI)							
IV. EMANET KIYMETLER							
4.1. Müşteri Fon ve Portföy Mevcutları							
4.2. Emanete Alınan Menkul Değerler							
4.3. Tahsile Alınan Çekler							
4.4. Tahsile Alınan Ticari Senetler							
4.5. Tahsile Alınan Diğer Kıymetler							
4.6. İhracına Aracı Olunan Kıymetler							
4.7. Diğer Emanet Kıymetler							
4.8. Emanet Kıymet Alanlar							
V. REHİNLİ KIYMETLER							
5.1. Menkul Kıymetler							
5.2. Teminat Senetleri							
5.3. Emtia							
5.4. Varant							
5.5. Gayrimenkul							
5.6. Diğer Rehinli Kıymetler							
5.7. Rehinli Kıymet Alanlar							
VI. KABUL EDİLEN AVALLER VE KEFALETLER							
BİLANÇO DIŞI HESAPLAR TOPLAMI (A+B)							

Nazım hesaplarda fark AAOIFI de kısıtlı yatırımların nazımlarda yer almasıdır.

Tablo 2.4: TFRS Kâr veya Zarar Tablosu

AŞ KONSOLİDE KAR VEYA ZARAR TABLOSU			
GELİR VE GİDER KALEMLERİ	Dipnot	BİN TÜRK LİRASI	
		CARİ DÖNEM	ÖNCEKİ DÖNEM
I. KÂR PAYI GELİRLERİ	(1)		
1.1 Kredilerden Alınan Kâr Payları			
1.2 Zorunlu Karşılıklardan Alınan Gelirler			
1.3 Bankalardan Alınan Gelirler			
1.4 Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Gelirler			
1.5 Menkul Değerlerden Alınan Gelirler			
1.5.1 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar Zarara Yansıtılanlar			
1.5.2 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılanlar			
1.5.3 İtfa Edilmiş Maliyeti İle Ölçülenler			
1.6 Finansal Kiralama Gelirleri			
1.7 Diğer Kâr Payı Gelirleri			
II. KÂR PAYI GİDERLERİ (-)	(2)		
2.1 Katılma Hesaplarına Verilen Kâr Payları			
2.2 Kullanılan Kredilere Verilen Kâr Payları			
2.3 Para Piyasası İşlemlerine Verilen Kâr Payları			
2.4 İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Verilen Kâr Payları			
2.5 Kiralama Kâr Payı Giderleri			
2.6 Diğer Kâr Payı Giderleri			
III. NET KÂR PAYI GELİRİ/GİDERİ (I - II)			
IV. NET ÜCRET VE KOMİSYON GELİRLERİ/GİDERLERİ			
4.1 Alınan Ücret ve Komisyonlar			
4.1.1 Gayri Nakdi Kredilerden			
4.1.2 Diğer	(9)		
4.2 Verilen Ücret ve Komisyonlar (-)			
4.2.1 Gayri Nakdi Kredilere			
4.2.2 Diğer	(9)		
V. TEMETTÜ GELİRLERİ			
VI. TİCARİ KAR/ZARAR (Net)	(3)		
6.1 Sermaye Piyasası İşlemleri Kâr/Zararı			
6.2 Türev Finansal İşlemlerden Kâr/Zarar			
6.3 Kambiyo İşlemleri Kâr/Zararı			
VII. DİĞER FAALİYET GELİRLERİ	(4)		
VIII. FAALİYET BRÜT KÂRI (III+IV+V+VI+VII)			
IX. BEKLENEN ZARAR KARŞILIKLARI GİDERLERİ (-)	(5)		
X. DİĞER KARŞILIK GİDERLERİ (-)	(5)		
XI. PERSONEL GİDERLERİ (-)			
XII. DİĞER FAALİYET GİDERLERİ (-)	(6)		
XIII. NET FAALİYET KÂRI/ZARARI (VIII-IX-X-XI-XII)			
XIV. BİRLEŞME İŞLEMİ SONRASINDA GELİR OLARAK KAYDEDİLEN FAZLALIK TUTARI			
XV. ÖZKAYNAK YÖNTEMİ UYGULANAN ORTAKLIKLARDAN KÂR/ZARAR			
XVI. NET PARASAL POZİSYON KÂRI/ZARARI			
XVII. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ K/Z (XIII+...+XVI)			
XVIII. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ KARŞILIGI (±)	(7)		
18.1 Cari Vergi Karşılığı			
18.2 Ertelemiş Vergi Gider Etkisi (+)			
18.3 Ertelemiş Vergi Gelir Etkisi (-)			
XIX. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM NET K/Z (XVII±XVIII)			
XX. DURDURULAN FAALİYETLERDEN GELİRLER			
20.1 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Gelirleri			
20.2 İştirak, Bağlı Ortaklık ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ort.) Satış Karları			
20.3 Diğer Durdurulan Faaliyet Gelirleri			
XXI. DURDURULAN FAALİYETLERDEN GİDERLER (-)			
21.1 Satış Amaçlı Elde Tutulan Duran Varlık Giderleri			
21.2 İştirak, Bağlı Ortaklık ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ort.) Satış Zararları			
21.3 Diğer Durdurulan Faaliyet Giderleri			
XXII. DURDURULAN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ K/Z (XX-XXI)			
XXIII. DURDURULAN FAALİYETLER VERGİ KARŞILIGI (±)			
23.1 Cari Vergi Karşılığı			
23.2 Ertelemiş Vergi Gider Etkisi (+)			
23.3 Ertelemiş Vergi Gelir Etkisi (-)			
XXIV. DURDURULAN FAALİYETLER DÖNEM NET K/Z (XXII±XXIII)			
XXV. DÖNEM NET KAR/ZARARI (XIX+XXIV)	(8)		

Tablo 2.5: TFRS Kâr veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu

..... AŞ KONSOLİDE KAR VEYA ZARAR VE DİĞER KAPSAMLI GELİR TABLOSU		
KAR VEYA ZARAR VE DİĞER KAPSAMLI GELİR TABLOSU	BİN TÜRK LİRASI	BİN TÜRK LİRASI
	CARİ DÖNEM	ÖNCEKİ DÖNEM
I. DÖNEM KARI/ZARARI		
II. DİĞER KAPSAMLI GELİRLER		
2.1 Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacaklar		
2.1.1 Maddi Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları/Azalışları		
2.1.2 Maddi Olmayan Duran Varlıklar Yeniden Değerleme Artışları/Azalışları		
2.1.3 Tanımlanmış Fayda Planları Yeniden Ölçüm Kazançları/Kayıpları		
2.1.4 Diğer Kâr veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları		
2.1.5 Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler		
2.2 Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacaklar		
2.2.1 Yabancı Para Çevirim Farkları		
2.2.2 Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıkların Değerleme ve/veya Sınıflandırma Gelirleri/Giderleri		
2.2.3 Nakit Akış Riskinden Korunma Gelirleri/Giderleri		
2.2.4 Yurtdışındaki İşletmeye İlişkin Yatırım Riskinden Korunma Gelirleri/Giderleri		
2.2.5 Diğer Kâr veya Zarar Olarak Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelir Unsurları		
2.2.6 Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Diğer Kapsamlı Gelire İlişkin Vergiler		
III. TOPLAM KAPSAMLI GELİR (I+II)		

Kâr veya zarar tablosu ile diğer kapsamlı gelir tablosunda dikkat çeken husus faiz geliri veya gideri ifadeleri yerine kâr payı geliri veya gideri ifadelerinin kullanılmasıdır. BDDK düzenlemesi ile bu terimler TFRS tablosunda konvansiyonel bankalardakinden farklı bir şekilde kullanılmaktadır. Örneğin faiz gelirleri yerine kâr payı gelirleri gibi. AAOIFI Gelir tablosunda ise Ertelenmiş satışlardan gelirler, Mudarib olarak bankanın kısıtlanmış yatırımlardan elde ettiği gelirler, kısıtlanmamış yatırımlardan elde ettiği gelirler gibi İslami bankacılık ürün adlarının kullanıldığı satırlar yer almaktadır.

Tablo 2.6: TFRS Özkaynak Değişim Tablosu

..... AŞ KONSOLİDE ÖZKAYNAK DEĞİŞİM TABLOSU																	
BİN TÜRK LİRASI																	
ÖZKAYNAK KALEMLERİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER	Dipnot					Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılmayacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler ve Giderler			Kâr veya Zararda Yeniden Sınıflandırılacak Birikmiş Diğer Kapsamlı Gelirler ve Giderler								
		Ödenmiş Sermaye	Hisse Senedi İhraç Primleri	Hisse Senedi İptal Kârları	Diğer Sermaye Yedekleri	1	2	3	4	5	6	Kar Yedekleri	Geçmiş Dönem Kâr / (Zararı)	Dönem Net Kar veya Zararı	Azınlık Payları Hariç Toplam Özkaynak	Azınlık Payları	Toplam Özkaynak
CARİ DÖNEM																	
Sınırlı Bağımsız Denetimden Geçmiş																	
(01.01-30.06.2019)																	
I. Önceki Dönem Sonu Bakiyesi																	
II. TMS 8 Uyarınca Yapılan Düzeltmeler																	
2.1 Hataların Düzeltmesinin Etkisi																	
2.2 Muhasebe Politikasında Yapılan Değişikliklerin Etkisi																	
III. Yeni Bakiye (I+II)																	
IV. Toplam Kapsamlı Gelir																	
V. Nakden Gerçekleştirilen Sermaye Artırımı																	
VI. İç Kaynaklardan Gerçekleştirilen Sermaye Artırımı																	
VII. Ödenmiş Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı																	
VIII. Hisse Senedine Dönüştürülebilir Tahviller																	
IX. Sermaye Benzeri Borçlanma Araçları																	
X. Diğer Değişiklikler Nedeniyle Artış /Azalış																	
XI. Kâr Dağıtım																	
11.1 Dağıtılan Temettü																	
11.2 Yedeklere Aktarılan Tutarlar																	
11.3 Diğer																	
Dönem Sonu Bakiyesi (III+IV+...+X+XI)																	

Tablo 2.7: TFRS Nakit Akış Tablosu

.....AŞ KONSOLİDE NAKİT AKIŞ TABLOSU		BİN TÜRK LİRASI		BİN TÜRK LİRASI
		Dipnot	CARİ DÖNEM	ÖNCEKİ DÖNEM
A.	BANKACILIK FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIŞLARI			
1.1	Kârı			
1.1.1	Alman Kâr Payları			
1.1.2	Ödenen Kâr Payları			
1.1.3	Alman Temettüleri			
1.1.4	Alman Ücret ve Komisyonlar			
1.1.5	Elde Edilen Diğer Kazançlar			
1.1.6	Zarar Olarak Muhasebeleştirilen Donuk Alacaklardan Tahsilatlar			
1.1.7	Personel ve Hizmet Tedarik Edenlere Yapılan Nakit Ödemeler			
1.1.8	Ödenen Vergiler			
1.1.9	Diğer			
1.2	Bankacılık Faaliyetleri Konusu Varlık ve Yükümlülüklerdeki Değişim			
1.2.1	Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z'a Yansıtılan FV'larda Net (Artış) Azalış			
1.2.2	Bankalar Hesabındaki Net (Artış) Azalış			
1.2.3	Kredilerdeki Net (Artış) Azalış			
1.2.4	Diğer Varlıklarda Net (Artış) Azalış			
1.2.5	Bankalardan Toplanan Fonlarda Net Artış (Azalış)			
1.2.6	Diğer Toplanan Fonlarda Net Artış (Azalış)			
1.2.7	Gerçeğe Uygun Değer Farkı K/Z'a Yansıtılan FY'lerde Net Artış (Azalış)			
1.2.8	Alman Kredilerdeki Net Artış (Azalış)			
1.2.9	Vadesi Gelmiş Borçlarda Net Artış (Azalış)			
1.2.10	Diğer Borçlarda Net Artış (Azalış)			
I.	Bankacılık Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit Akışı			
B.	YATIRIM FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIŞLARI			
II.	Yatırım Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit Akışı			
2.1	İktisap Edilen İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları)			
2.2	Elden Çıkarılan İştirakler, Bağlı Ortaklıklar ve Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıklar (İş Ortaklıkları)			
2.3	Satın Alınan Menkul ve Gayrimenkuller			
2.4	Elden Çıkarılan Menkul ve Gayrimenkuller			
2.5	Elde Edilen Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar			
2.6	Elden Çıkarılan Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelire Yansıtılan Finansal Varlıklar			
2.7	Satın Alınan İtfâ Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar			
2.8	Satılan İtfâ Edilmiş Maliyeti ile Ölçülen Finansal Varlıklar			
2.9	Diğer			
C.	FİNANSMAN FAALİYETLERİNE İLİŞKİN NAKİT AKIŞLARI			
III.	Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Net Nakit			
3.1	Krediler ve İhraç Edilen Menkul Değerlerden Sağlanan Nakit			
3.2	Krediler ve İhraç Edilen Menkul Değerlerden Kaynaklanan Nakit Çıkışı			
3.3	İhraç Edilen Sermaye Araçları			
3.4	Temettü Ödemeleri			
3.5	Finansal Kiralamaya İlişkin Ödemeler			
3.6	Diğer			
IV.	Yabancı Para Çevrim Farklarının Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar Üzerindeki			
V.	Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklardaki Net Artış			
VI.	Dönem Başındaki Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar			
VII.	Dönem Sonundaki Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar	(1)		

Tablo 2.8: TFRS Kâr Dağıtım Tablosu

	A.Ş. KÂR DAĞITIM TABLOSU	
	BİN TÜRK LİRASI	
	CARİ DÖNEM (...../...../.....)	ÖNCEKİ DÖNEM (...../...../.....)
I. DÖNEM KÂRININ DAĞITIMI		
1.1 DÖNEM KÂRI		
1.2 ÖDENECEK VERGİ VE YASAL YÜKÜMLÜLÜKLER (-)		
1.2.1 Kurumlar Vergisi (Gelir Vergisi)		
1.2.2 Gelir Vergisi Kesintisi		
1.2.3 Diğer Vergi ve Yasal Yükümlülükler		
A. NET DÖNEM KÂRI (1.1-1.2)		
1.3 GEÇMİŞ DÖNEMLER ZARARI (-)		
1.4 YASAL YEDEK AKÇELER (-)		
1.5 BANKADA BIRAKILMASI VE TASARRUFU ZORUNLU YASAL FONLAR (-)		
B. DAĞITILABİLİR NET DÖNEM KÂRI [(A-(1.3+1.4+1.5)]		
1.6 ORTAKLARA BİRİNCİ TEMETTÜ (-)		
1.6.1 Hisse Senedi Sahiplerine		
1.6.2 İmtiyazlı Hisse Senedi Sahiplerine		
1.6.3 Katılma İntifa Senetlerine		
1.6.4 Kâra İştirakli Tahvillere		
1.6.5 Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Sahiplerine		
1.7 PERSONELE TEMETTÜ (-)		
1.8 YÖNETİM KURULUNA TEMETTÜ (-)		
1.9 ORTAKLARA İKİNCİ TEMETTÜ (-)		
1.9.1 Hisse Senedi Sahiplerine		
1.9.2 İmtiyazlı Hisse Senedi Sahiplerine		
1.9.3 Katılma İntifa Senetlerine		
1.9.4 Kâra İştirakli Tahvillere		
1.9.5 Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Sahiplerine		
1.10 STATÜ YEDEKLERİ (-)		
1.11 OLAĞANÜSTÜ YEDEKLER		
1.12 DİĞER YEDEKLER		
1.13 ÖZEL FONLAR		
II. YEDEKLERDEN DAĞITIM		
2.1 DAĞITILAN YEDEKLER		
2.2 ORTAKLARA PAY (-)		
2.2.1 Hisse Senedi Sahiplerine		
2.2.2 İmtiyazlı Hisse Senedi Sahiplerine		
2.2.3 Katılma İntifa Senetlerine		
2.2.4 Kâra İştirakli Tahvillere		
2.2.5 Kâr ve Zarar Ortaklığı Belgesi Sahiplerine		
2.3 PERSONELE PAY (-)		
2.4 YÖNETİM KURULUNA PAY (-)		
III. HİSSE BAŞINA KÂR		
3.1 HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE		
3.2 HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (%)		
3.3 İMTİYAZLI HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE		
3.4 İMTİYAZLI HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (%)		
IV. HİSSE BAŞINA TEMETTÜ		
4.1 HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE		
4.2 HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (%)		
4.3 İMTİYAZLI HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE		
4.4 İMTİYAZLI HİSSE SENEDİ SAHİPLERİNE (%)		

Kaynak: BDDK, 2019.(Tablo 2.1-8 için)

2.1.2. TFRS ve AAOIFI Finansal Tablolar Arasında Temel Farklar

AAOIFI'nın Faizsiz Finans Standardı 1, AAOIFI'ya uygun hazırlanmış Finansal tablolarda bulunması gereken bilgileri ve formatlarını içermektedir (AAOIFI, FAS1)

Burada en dikkat çekici husus öncelikle faizsiz finans sektöründe kullanılan terminolojinin doğru bir şekilde bu tablolara yansıtılmış olmasıdır. Faizli finans sektöründe kullanılan örneğin en basit örneklerle kredi, faiz geliri, faiz gideri, vadeli mevduatlar gibi ifadeler burada yer almamaktadır. Dolayısı ile faizsiz finans sektöründe kullanılan ortak dile göre tablolar ifade edilmiştir.

Diğer dikkat çeken temel hususlardan biri de konvansiyonel bankaların bilançolarında yer alan krediler ve diğer alacaklar net satırı yerine, faizsiz finans sektöründe kullanılan isimleri ile murabaha alacakları, mudarebe finansmanı, müşâreke yatırımları, istisna, selem ve paralel selem gibi terimler kullanılması ve bu ürünler hakkında yatırımcılara dipnotlarda bilgi verilmesidir. Böylece parasını faizsiz finans sektörüne emanet eden bir yatırımcı bu kaynağın hangi İslami ürünlerde yatırıma dönüştürüldüğünü görme imkânına sahip olmaktadır.

TFRS'ye göre hazırlanan finansal tablolar ile AAOIFI ya da İslami finansa göre hazırlanan finansal tablolar arasındaki farklar temel muhasebe prensiplerinden kaynaklanmaktadır.

Finansal tablolarda gösterilen varlıkların muhasebe kaydına alınıp finansal tablolara yansıtılabilmesi için öncelikle ölçme yönteminin bilinmesi gerekmektedir. Faizli sistemdeki muhasebe, ekonomik aktivite ve işlemler hakkındaki bilgilere yoğunlaşır. Bilançodaki varlık ve yükümlülüklerin değerlendirilmesi bu ölçme işleminde kullanılan metottan doğal olarak etkilenecektir. TFRS'de tarihi maliyet yerine gerçeğe uygun değer kavramının sıkça kullanıldığı görülmektedir, özellikle de bilançodaki yatırım ürünleri için değerlendirme ölçüsü gerçeğe uygun değerdir.

İslami finans muhasebe uygulamasında ise varlık ve yükümlülüklerin ölçülmesinde iki husus dikkat çekmektedir. Birincisi, yatırımcılar para yatırdıkları varlıkların finansal tablolardaki gerçeğe uygun değerini veya diğer bir ifade ile güncel piyasa değerini bilmek isteyeceklerdir. Bu da şeffaflık ilkesi gereği onların en doğal hakkıdır. Diğer bir yönü ise zekâtın her zaman özellikle bilançodaki finansal varlıklar için gerçeğe uygun değer üzerinden diğer bir deyişle değerlendirme günündeki piyasa değeri üzerinden

hesaplanıyor olmasından dolayı yatırımcıların eğer bir zekât yükümlülüğü var ise bu bilginin onlara sağlanması gerekliliğinden kaynaklanmaktadır (Ansari, 2018). İslami finans, tarihi maliyet yerine aslında zekâtın hesaplanmasına temel teşkil etmesinden dolayı gerçeğe uygun değer (piyasa değeri) yaklaşımına daha yatkındır. IFRS’de de gerçeğe uygun değer yönteminin kullanıldığı kalemler vardır. Problem gerçeğe uygun değer hesaplanırken kullanılan yöntemden kaynaklanmaktadır. Konvansiyonel sistemde gerçeğe uygun değer hesaplamasında gelecekteki nakit akışlarının bugüne indirgenmesi yönteminin kullanılıyor olması İslami muhasebe ile çelişen temel noktadır.

İkinci konu, özün önceliği meselesidir. TFRS’ye göre hazırlanan finansal tablolarda murabaha işlemleri krediler altında sınıflanır. Ancak AAOIFI raporlarında bu işlemler murabaha alacakları olarak ayrı bir satırda gösterilir. Bu da “özün önceliği” ilkesine bakıştan kaynaklanmaktadır. IFRS veya TFRS yaklaşımında işlemlerin hukuki boyutlarından veya işlemin dayandırıldığı sözleşmelerde ziyade işlemin özü önemlidir. Konvansiyonel bir gözle bakıldığında bir murabaha işlemi aslında bir müşteriye verilmiş olan bir kredi şeklinde nitelendirilebilir. Bu da özüne bakma ilkesine dayandırılır. Ancak İslami finans sisteminde yapılan akitler ve bu akitlerde yazılı olan her bir madde son derece önemlidir ve işlemi muhasebeye veya finansal tablolara yansıtma önemli bir etkidir. İslami finans, bu gözle baktığında murabaha işlemi bir satış sözleşmesi olarak nitelendirir. Bu yüzden de murabaha işlemlerinde alacaklar şeklinde tablolarda ayrı bir satırda gösterilir. İslami prensiplere uyum bir işlemin İslami finans sisteminde kabul görmesinde en önemli husustur. Bu yüzden sözleşmelerdeki en ufak bir yanlış ifade bu işlemi tamamen İslami finansa göre geçersiz kılabilir.

Üçüncü konu ise paranın zaman değeri meselesidir. İslam paranın durduğu yerde hiçbir ticari faaliyete veya hizmete konu olmadan artmasına asla müsaade etmez. Bu yüzden aslında İslami muhasebede alacakların bugüne indirgenerek farklı bir değer bulunmasına ve ileriye yönelik yükümlülüklerin reeskonta tabi tutulmasına müsaade edilmez. Ancak burada detaya inerek konuyu biraz daha açıklamak gerekirse paranın zaman değerinden dolayı alacakların bugüne indirgenmesini ve yükümlülüklerin reeskont edilmesini İslami finansın uygun görmeyişindeki temel konu konvansiyonel sistemin buna bir zamandan dolayı oluşan fırsat maliyeti veya fırsat geliri gibi bakıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifade ile İslami finans burada örtülü bir faiz

olduğunu düşünmektedir (Ansari, 2018). İslami finansa göre paranın zaman değeri demek, faiz demektir. Ancak İslami finans bu konuya farklı bir açıdan yaklaşarak farklı bir değerlendirme ile çözüm üretmiştir. İslami finansa göre paranın değil ancak ekonomik değeri olan kaynakların bir zaman değeri vardır. Bu şu şekilde açıklanmıştır: Örneğin, bir işyerini kiraya verdiğinizde ve buradan kira geliri elde ettiğinizde bir aylık veya bir yıllık bir sürenin geçmesinden dolayı siz, bir aylık veya bir yıllık kira geliri elde etmiş olursunuz (Ansari, 2018). Bu elde ettiğiniz gelir, paranın zaman değerinden dolayı değil; ekonomik bir kaynağınızın zaman değerinden dolayı elde ettiğiniz gelirdir. Burada bir fırsat geliri veya fırsat maliyeti söz konusu değildir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki paranın zaman değeri kavramını ürün fiyatlamasında dikkate almakta bir sakınca yoktur ve kabul edilebilir bir husustur. Çünkü burada ekonomik değeri olan bir varlığın zaman değeri söz konusudur salt paranın değil.

Dördüncü konu ise İslami finansta kâr zarar paylaşımı yöntemi ile yatırımcılardan toplanan tasarrufların durumudur. TFRS veya IFRS’de toplanan mevduatlar finansal tablolarda yükümlülükler altında sınıflandırılır. Ancak katılım bankaları bu tasarrufları toplarken hiçbir şekilde kâr garantisi vermemektir hatta anaparanın bile geri ödeme garantisi yoktur. Kâr ve zararın paylaşımı şeklinde bir akit yapılmaktadır. Ayrıca bu fon sahiplerine belli vadeler sonunda ödenen tutarlar da kâr payı veya zarar payı şeklinde isimlendirilmektedir. Durum böyle iken bu toplanan fonlara yükümlülük demek, bazı soru işaretlerine sebep olmaktadır. Çünkü fon sahipleri aslında katılım bankası ile bir nevi ortaklık ilişkisine girmiş olmaktadır. Diğer bir ifade ile İslami finansa göre fon sahipleri tarafından katılım bankalarına teslim edilen paralar; yarı özkaynak (quasi equity) gibi nitelendirilebilir (Ansari, 2018). Bu durumda ya özkaynaklar altında ayrı bir satır açarak bunları finansal durum tablosunda gösterebilir ya da varlık, yükümlülük ve özkaynak kalemlerine dördüncü bir kalem olarak yarı özkaynak kalemini eklemek gerekir.

Tablo 2.9: AAOIFI Finansal Durum Tablosu Varlıklar

(Banka veya Kuruluşun Adı)
xxx Tarihli Konsolide Finansal Durum Tablosu
xxx (yıl) xxx (geçen yıl)

	Dipnot	xxx (yıl) Para Birimi	xx (geçen yıl) Para Birimi
Varlıklar:			
Nakit ve Nakit Benzerleri	8	95,041,890	51,281,906
Satış Alacakları	9	3,804,889	875,556
Yatırımlar:			
Yatırım Amaçlı Menkul Kıymetler	10	14,850,000	15,000,000
Mudarebe Finansmanı	11	10,000,000	1,500,000
Müşâreke Yatırımları	12	-	5,000,000
Katılımlar	13	102,500,000	102,500,000
Stoklar	14	-	2,000,000
Gayrimenkul Yatırımları	15	58,500,000	71,750,000
Kiralanan Varlıklar	16	89,000,000	94,500,000
İstisna'	17	-	1,000,000
Diğer Yatırımlar			
-		-	-
-		-	-
-		-	-
Toplam Yatırımlar	18	274,850,000	293,250,000
Diğer Varlıklar	19	322,000	15,510,000
Duran Varlıklar (net)	20	24,870,500	26,070,000
Toplam Varlıklar		398,889,279	386,978,462

Kaynak: AAOIFI, 2018 FAS1

AAOIFI'ya göre hazırlanan finansal durum tablosunun varlıklar kısmında murabaha kredileri için satış alacakları ifadesinin kullanılması ve krediler ifadesi yerine mudarebe, müşâreke, istisna gibi finansman ürünlerinin yer aldığı görülmektedir.

Tablo 2.10: AAOIFI Finansal Durum Tablosu Yükümlülükler**(Banka veya Kuruluşun Adı)****xxx Tarihli Konsolide Finansal Durum Tablosu****xxx (yıl) xxx (geçen yıl)**

	Dipnot	xxx (yıl) Para Birimi	xx (geçen yıl) Para Birimi
Yükümlülükler, Kısıtlanmamış Yatırım Hesapları, Azınlık Payı ve Ortaklara Düşen Özkaynaklar			
Yükümlülükler:			
Cari Hesaplar ve Tasarruf Hesapları	21	18,550,000	15,400,000
Bankalar ve Finansal Kuruluşlar İçin Cari Hesaplar		1,200,000	1,200,000
Borçlar	22	936,112	133,611
Önerilen Kâr Payları		5,000,000	5,000,000
Diğer Yükümlülükler	23	5,069,750	2,192,321
Toplam Yükümlülükler		30,755,862	23,925,932
Kısıtlanmamış Yatırım Hesabı Sahiplerinin Özkaynakları (Standardın 42'nci paragrafi)	23,34	7,838,500	6,572,000
Azınlık Payları (Standardın 43'üncü paragrafi)		3,450,600	3,240,550
Toplam Yükümlülükler, Kısıtlanmamış Yatırım Hesapları ve Azınlık Payları		42,044,962	33,738,482
Ortaklara Düşen Özkaynaklar			
Ödenmiş Sermaye	25	350,000,000	350,000,000
Yedekler	26	3,368,864	1,649,796
Dağıtılmamış Kârlar		3,475,453	1,599,184
Toplam Ortaklara Düşen Özkaynaklar (Standardın 44'üncü paragrafi)		356,844,317	353,248,980
Toplam Yükümlülükler, Kısıtlanmamış Yatırım Hesapları, Azınlık Payları ve Ortaklara Düşen Özkaynaklar		398,889,279	386,987,462

Kaynak: AAOIFI, 2018 FAS1

Tablo 2.10 Yüklölükler bölümünde en temel fark kısıtlanmamış yatırım hesaplarının yüklölükler toplamı içinde yer almayı yarı sermayedar gibi nitelendirildiklerinden dolayı bunların yüklölükler ile özkaynaklar arasında yarı özkaynak gibi gösterilmesidir.

Tablo 2.11: AAOIFI Gelir Tablosu**(Banka veya Kuruluşun Adı)****xxx Tarihinde Sona Eren Yıla İlişkin Gelir Tablosu****xxx (yıl) xxx (geçen yıl)**

	Dipnot	xxx (yıl) Para Birimi	xx (geçen yıl) Para Birimi
Gelir			
Ertelenmiş Satışlar	(29A)	97,500	36,389
Yatırımlar	(29B)	5,120,000	4,168,000
	28,29	5,217,500	4,204,389
Eksi			
Mudarib Olarak Bankanın Payı Öncesi Kısıtlanmamış Yatırım Hesapları Getirisi		551,480	455,673
Mudarib Olarak Bankanın Payı Zekât Öncesi Kısıtlanmamış Yatırım Hesapları Getirisi		(110,296)	(91,135)
		(441,184)	(364,538)
Bankanın Yatırım Gelirindeki Payı (Mudarib ve Fon Sahibi Olarak)		4,776,316	3,839,851
Bankanın Kendi Yatırımlarından Geliri	29B	12,000,000	10,000,000
Mudarib Olarak Bankanın Kısıtlı Yatırım Kârındaki Payı		158,000	140,000
Bankanın Kısıtlı Yatırımlarda Yatırım Temsilcisi Olarak Ücreti		528,000	400,000
Bankacılık Hizmetlerinden Hasılat Diğer Hasılatlar	30	2,000 3,000	1,000 2,000
Toplam Banka Hasılatı		17,467,316	14,382,851
Genel Yönetim Harcamaları		(3,890,000)	(2,468,000)
Amortisman		(2,089,500)	(2,030,000)
Zekât ve Vergi Öncesi Net Kâr (Zarar)		11,487,816	9,884,851
Zekât Karşılığı		(2,887,479)	(1,632,871)
Azınlık Payları Öncesi Net Kâr		8,600,337	8,251,980
Azınlık Payları		(5,000)	(3,000)
Net Kâr		8,595,337	8,248,980

Kaynak: AAOIFI, 2018 FAS1

Tablo 2.11 de en dikkat çeken husus bankanın kısıtlı yatırımlardan dolayı elde ettiği ücreti Yatırım Temsilcisi olarak elde etmiş olmasıdır. Bir yükümlülük doğurmadığından nazım hesaplarda gösterilen bu yatırımlardan sadece temsilci ücreti adı altında banka gelir elde etmiştir.

Tablo 2.12: AAOIFI Nakit Akış Tablosu**(Banka veya Kuruluşun Adı)****xxx Tarihinde Sona Eren Yıla İlişkin Nakit Akış Tablosu****xxx (yıl) xxx (geçen yıl)**

	Dipnot	xxx (yıl) Para Birimi	xx (geçen yıl) Para Birimi
Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Nakit Akışları			-
Net Kâr (Zarar)		8,595,337	-
Net Kârın Mutabakatı için Yapılan Düzeltmeler			-
Esas Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit			-
Amortisman		2,089,500	-
Şüpheli Hesap Karşılıkları		10,000	-
Zekât Karşılığı		2,887,479	-
Vergi Karşılığı		-	-
Ödenen Zekât		(200,000)	-
Ödenen Vergiler		-	-
Kısıtlanmamış Yatırım Hesaplarının Getirisi		441,184	-
Duran Varlıkların Satışından Kazançlar		-	-
Kiralamaya Konu Varlıkların Amortismanı		8,750,000	-
Yatırım Amaçlı Menkul Kıymetlerde Değer Düşüklüğü Karşılığı		150,000	-
Şüpheli Alacaklar		(6,000)	-
Satın Alınan Duran Varlıklar		(890,000)	-
Esas Faaliyetlerden Kaynaklanan Net Nakit Akışları		21,827,500	-
Yatırım Faaliyetlerden Kaynaklanan Nakit Akışları			
Kiralık Gayrimenkullerin Satışı		-	-
Satın Alınan Kiralık Gayrimenkuller		-	-
Gayrimenkul Satışı		15,000,000	-
Edinilen Yatırım Amaçlı Menkul Kıymetler		-	-
Mudarebe Yatırımlarındaki Artış		(8,500,000)	-
Stok Satışı		2,000,000	-
İstisna' Satışı		1,000,000	-
Alacaklardaki Net Artış		(2,933,333)	-
Yatırım Faaliyetlerinden (Yatırım Faaliyetlerinde Kullanılan) Net Nakit Akışları		6,566,667	-

	Dipnot	xxx (yıl) Para Birimi	xx (geçen yıl) Para Birimi
Finansman Faaliyetlerinden			-
Kaynaklanan Nakit Akışları			
Kısıtlanmamış Yatırım Hesaplarındaki			
Net Artış		825,316	-
Cari Hesaplardaki Net Artış		3,150,000	-
Ödenen Kâr Payları		4,800,000	-
Kredi Bakiyeleri ve Giderlerdeki Artış		805,501	-
Tahakkuk Eden Giderlerdeki (Azalış)		(10,050)	-
Azınlık Paylarındaki Artış		210,050	-
Diğer Varlıklardaki Azalış		15,188,000	-
Finansman Faaliyetlerinden Kaynaklanan			
Net Nakit Akışları		15,365,817	-
Nakit ve Nakit Benzerlerindeki Artış			
(Azalış)		43,759,984	-
Dönem Başındaki Nakit ve Nakit	(37)	51,281,906	-
Benzerleri			
Dönem Sonundaki Nakit ve Nakit			
Benzerleri		95,041,890	-

Kaynak: AAOIFI, 2018. FAS1

Nakit akış tablosunda format açısından TFRS den farkı olmamakla birlikte İslami finans terimleri ile detayların sunulması tabloyu İslami finans sektör yatırımcıları ve diğer paydaşlar için daha anlaşılır kılmaktadır.

Tablo 2.13: AAOIFI Özkaynak Değişim Tablosu

(Banka veya Kuruluşun Adı)

Xxx Tarihinde Sona Eren Yıla İlişkin Ortaklara Düşen Özkaynak Değişim Tablosu

xxx (yıl) xxx (geçen yıl)

Tanım	Ödenmiş Yedekler Sermaye (DİPNOT 25)			Dağıtılmamış Kârlar	Toplam
	Parasal Birim	Yasal Parasal Birim	Genel Parasal Birim	Parasal Birim	
xxx (yıl) İtibarıyla Bakiye	350,000,000	-	-	-	350,000,000
Hisse İhracı ( )					
Net Kâr				8,248,980	8,248,980
Dağıtılan Kârlar				(5,000,000)	(5,000,000)
Yedeklere Yapılan Transfer		824,898	824,898	(1,649,796)	-
xxx (yıl) İtibarıyla Bakiye	350,000,000	824,898	824,898	1,599,184	353,248,980
Net Kâr				8,595,337	8,595,337
Dağıtılmış Kârlar				(5,000,000)	(5,000,000)
Yedeklere Yapılan Transfer		859,534	859,534	1,719,068	-
xxx (yıl) İtibarıyla Bakiye	350,000,000	1,684,432	1,684,432	3,475,453	356,844,317

Kaynak: AAOIFI, 2018.FAS1

Tablo 2.13 özkaynak değişim tablosu incelendiğinde TFRS ye göre hazırlanan özkaynak değişim tablosundan önemli bir farkının olmadığı görülmektedir.

Tablo 2.14: AAOIFI Kısıtlı Yatırımlardaki Değişim Tablosu

(Banka veya Kuruluşun Adı)
Xxx Tarihinde Sona Eren Yıla İlişkin Kısıtlı Yatırımlardaki
Değişimler Tablosu
xxx (yıl) xxx (geçen yıl)

	Pazarlanabilir Hisse		Murabaha Portföyü	Toplam
	Senedine Dayalı Menkul Kıymetler Portföyü			
	XXX (geçen yıl)	XXX (geçen yıl)	XXX (geçen yıl)	XXX (geçen yıl)
Dönem Başındaki Yatırım	6,000,000	15,000,000	10,000,000	31,000,000
Dönem Başındaki Yatırım Birimlerinin Sayısı	6,000	15,000	10,000	-
Dönem Başındaki Birim Değeri	1,000	1,000	1,000	-
Mevduat ve İhraçlar	4,000,000	-	-	4,000,000
Yeniden Satın Alınan ve Geri Çekilen Yatırım - Birimleri		-	(2,000,000)	(2,000,000)
Yatırım Kârı (Zararı)	1,800,000	750,000	880,000	3,430,000
Yönetim Harcamaları	(2,200)	(1,500)	(2,500)	(6,200)
Bankanın Temsilci Olarak Ücreti ⁽¹⁾	(360,000)	(150,000)	(176,000)	(686,000)
Dönem Sonundaki Yatırım	11,437,800	15,598,500	8,701,500	35,737,800
Dönem Sonundaki Yatırım Birimlerinin Sayısı	1,000	15,000	8,000	-
Dönem Sonundaki Birim Değeri	1,143	1,039	1,087	-

Kaynak: AAOIFI, 2018.

Tablo 2.14 AAOIFI’da olan fakat TFRS’de bulunmayan bir tablodur. Kısıtlı yatırım hesapları sahiplerine ait olan fonların dönem başı ve dönem sonu değerlerini ve aradaki hareketleri gösterir.

Tablo 2.15: Zekât ve Sadaka Fonlarının Kaynakları ve Kullanımları

(Banka veya Kuruluşun Adı)

Xxx Tarihinde Sona Eren Yıla İlişkin

Zekât ve Sadaka Fonlarının Kaynakları ve Kullanımları Tablosu

	Dipnot	xxx (yıl) Para Birimi	xx (geçen yıl) Para Birimi
Zekât ve Sadaka Fonlarının Kaynakları (Bkz. Dipnot 6 ve 7)			
Bankanın (Kuruluşun)Ödemesi Gereken Zekât		2,887,479	-
Hesap Sahiplerinin Ödemesi Gereken Zekât		893,445	-
Bağışlar		200,500	-
Toplam Kaynaklar		3,981,424	-
Zekât ve Sadaka Fonlarının Kullanımları		206,280	
Yoksullar ve Muhtaçlar için zekât			
Yolcular için Zekât		203,000	-
Ağır Borç İçinde Olanlar ve Kölelerin Özgürlüğü için Zekât		73,945	-
İslam Dinine Yeni Geçenler için Zekât		350,000	-
Allah Yolunda Zekât		330,000	-
Zekât Toplanması ve Personele Dağıtılması (Genel Yönetim Harcamaları)		130,720	-
Toplam Kullanımlar		1,293,945	-
Kaynakların Kullanımlar Karşısında Artışı (Azalışı)		2,687,479	-
Dönem Başındaki Dağıtılmamış Zekât ve Sadaka		1,632,871	-
Dönem Sonundaki Dağıtılmamış Zekât ve Sadaka Fonları		4,320,350	-

Kaynak: AAOIFI, 2018.

Tablo 2.15 AAOIFI’da olan IFRS ve TFRS’de olmayan bir tablodur. Ülkemizde henüz Zekât müessesesi resmî olarak faaliyet göstermemektedir. İleride bu olduğunda Katılım bankalarının Zekât hesaplama tablosu ve açıklamalarını AAOIFI raporlamalarında sunmaları gerekecektir.

Tablo 2.16: AAOIFI Karz Fonlarının Kaynakları ve Kullanımları Tablosu

(Banka veya Kuruluşun Adı)
Xxx Tarihinde Sona Eren Yıla İlişkin
Karz Fonlarının Kaynakları ve Kullanımları Tablosu
xxx (yıl) xxx (geçen yıl)

	xxx (yıl) Para Birimi	xx (geçen yıl) Para Birimi
Açılış Bakiyesi		
Karz-ı Hasen	xxx	xxx
Krediler için Kullanılabilir Durumdaki Fonlar	xxx	xxx
Karz Fonunun Kaynakları		
Cari Hesaplardan Yapılan Dağıtımlar	xxx	xxx
Faizsiz Finans Hükümlerinin Yasakladığı	xxx	xxx
Kazançlardan Yapılan Dağıtımlar		
Banka Dışındaki Kaynaklar	xxx	xxx
Dönem İçerisindeki Toplam Kaynaklar	xxx	xxx
Karz Fonunun Kullanımları		
Öğrencilere Verilen Krediler	(xxx)	(xxx)
Esnaflara Verilen Krediler	(xxx)	(xxx)
Cari Hesapların Mahsubu	(xxx)	(xxx)
Dönem İçerisindeki Toplam Kullanımlar	(xxx)	(xxx)
Dönem Sonu Bakiyesi		
Karz-ı Hasen	xxx	xxx
Krediler için Kullanılabilir Durumdaki Fonlar	xxx	xxx

Kaynak: AAOIFI, 2018.

2.2.AAOIFI Denetim Standartları

2.2.1. Denetim Standartları Genel Değerlendirme

AAOIFI tarafından hazırlanmış 5 adet denetim standardı bulunmaktadır:

- 1- Denetimin Amacı ve Prensipleri,
- 2- Denetim Raporu,
- 3- Denetim Şartları,
- 4- İslami Prensiplerle Uygunluk Testi,
- 5- Finansal Tabloların Denetiminde Denetçinin Suiistimal ve Hataları Tespit Sorumluluğu (KGK, 2019b).

Denetim standartlarının temel amacı İslami finans kuruluşlarının finansal tabloları hazırlarken aşağıdaki ilkelere uyup uymadığını denetlemektir. Bunların başında İslami temel prensipler ve AAOIFI standartları sonrasında ise sırası ile aşağıdaki özellikler gelmektedir: (KGK, 2019b).

- Doğruluk,
- Dürüstlük,
- Güvenilirlik,
- Gerçeğe uygunluk,
- Açıklık,
- Bağımsızlık,
- Tarafsızlık,
- Liyakat,
- İtina,
- Gizlilik,
- Profesyonellik,
- Teknik standartlar.

2.2.2. AAOIFI Denetim Standartları ile Konvansiyonel Denetim Standartları Arasındaki Farklar

İslami bankalar tarafından hazırlanan finansal tabloların ve bunları oluşturan tüm işlem ve faaliyetlerin denetimden geçmesi finansal raporların güvenilirliğini, doğrulanabilirliğini ve değerini artıran bir unsurdur (AAOIFI, 2018: 815).

Denetim firmaları finansal tabloları denetlerken kendilerince belirlenen bir önemlilik seviyesini dikkate alırlar. ISA 450 ve BDS 450, “Bağımsız Denetimin Yürütülmesi Sırasında Belirlenen Yanlışlıkların (veya Yanlış İfadelerin) Değerlendirilmesi” başlığını taşımaktadır.

Bağımsız Denetim Standardı, denetçinin belirlenen yanlışlıkların denetim üzerindeki düzeltilmemiş yanlışlıkların finansal tablolar üzerindeki etkisini değerlendirme sorumluluğunu düzenler. Önemlilik seviyesi altında kalan hususlara görüş bölümünde

yer vermezler çünkü bunlar finansal raporların doğruluğunu ve değerini etkileyecek boyutta değildir. Nicel önemlilik ölçütünden farklı olarak ayrıca bir de nitel önemlilik seviyesi vardır. İslami finansal tablolarda nitel önemlilikte bir alt veya üst seviye yoktur, bunun yerine bir işlemin fıkıh kurallarına ya da İslami prensiplere uyup uymamasına dikkat edilir. Bu değerlendirmeler ışığında yapılan denetimler katılım bankalarının yaptıkları işlemlerin İslami prensiplere uygunluğunun kontrolünde son derece önemlidir. Nitel bir yaklaşımla bir işlemin fıkıh kurallarına uyup uymadığını kontrol ederler.

2.2.3. IFRS ve AAOIFI Finansal Tabloları Arasındaki Temel Farklar

Katılım bankaları BDDK (Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurumu) düzenlemeleri çerçevesinde TFRS'ye uygun üç ayda bir finansal tablolar hazırlayarak bağımsız denetim sürecinden sonra kamuya açıklamaktadır. Bunun yanında yurt dışı ortağı olan katılım bankaları ayrıca IFRS raporlarını 6 ayda bir hazırlayarak internet sitelerinde yayınlayıp yine denetim sonrasında kamuya açık hale getirmektedir. 01.01.2018 tarihinde özellikle yeni TFRS 9 Karşılıklar Yönetmeliği ile birlikte TFRS'ye uygun finansal tablolar ve IFRS'ye uygun finansal tablolar arasındaki farklar büyük oranda ortadan kalkmıştır. Bilanço kalemleri arasında birtakım sınıflama farkları haricinde “net kâr zarar” her ikisinde aynı çıkmaktadır.

IFRS finansal tablolar ile AAOIFI finansal tablolarını kıyasladığımızda ise AAOIFI finansal tablolarının İslami finans sektörünün gerçeklerini, temel prensiplerini, ürünlerini, muhasebe uygulamalarını çok daha şeffaf ve tüm detayları ile finansal bilgiye ihtiyaç duyan kesimlerin hizmetine sunduğu görülmektedir.

İslami finans denildiği zaman bilinmesi gereken önemli hususlardan biri de sözleşmelerdir. İslami finasta kullanılan ürünlerin hemen hemen tamamında sözleşmelerde yazan her bir cümlenin hatta kelimenin fetva onayının olmasının da çok büyük önemi vardır.

Taraflar arasında yapılan bu sözleşmeler ile İslami finans sektörü geleneksel finans sistemindeki ürünlere benzer ürünler ortaya çıkarmıştır. Sözleşmelerde yazılı olan hususların İslami prensiplere uygun, İslam tarihinde kullanılan işlemlere benzer ve Kur'an-ı Kerim, sünnet ve hadislerde emredilen işlemler ile çelişkili olmamasından bu

işlemlerin yapılmasına veya ürünlerin kullanılmasına müsaade edilmiştir. Fıkıh kurulları bu prensipler doğrultusunda bu işlemlere onay vermişlerdir.

Bu sözleşmelerin sadece mahiyetinden dolayı işlemin bilanço veya kâr zarar cetvellerinde ele alış biçimi değişeceği için bu İslami finansal ürünler için ayrı bir muhasebe politikası veya yaklaşımı gerekli olabilir mi bunu da incelemeleri sırasında dikkate almaları gerekir. Aslında birçok AAOIFI muhasebe standardının ortaya çıkış sebebi bu ince noktalarda yatmaktadır. Ayrı bir muhasebe politikası ve kayda alma yöntemi uygulandığında çok doğal olarak bu işlemlerin özelliklerinden dolayı ayrı bir raporlama sisteminin oluşması gerekmektedir.

İslami finans sektörünün ayrı bir muhasebe yaklaşımı olması IFRS ve AAOIFI finansal tablolar arasında farklar doğurmuştur.

Bunlardan birincisi, özün önceliği meselesi, yani IFRS’de kullanılan ifade ile söylemek gerekir ise “özün şekle üstünlüğüdür. İslami finans kuruluşları ile bu kuruluşlara yatırımlarını risk paylaşımı esasına göre getiren yatırımcılar arasındaki ilişki konvansiyonel bankalar ve müşterileri arasındaki ilişkiden çok daha farklıdır. İslami finans kuruluşlarındaki yatırım sahipleri bir nevi bu kuruluşların yarı sermayedarı gibi olduğundan bu yatırımcıların bilgi ihtiyaçları ve beklentileri de özel ve farklıdır (Şensoy, 2015).

IFRS standartları veya muhasebe politikaları çelişkili veya üzerinde farklı görüşler olan işlemleri değerlendirirken bu işlemlerin şekline, formatına değil özüne bakar. Örneğin bir murabaha işleminde katılım finansmanı yapan bir İslami kuruluşun 1 milyon TL’ye ihtiyacı olsun. Bu yüklenici firma ile bir finansman işlemi yapıldığında katılım bankası 1 milyon TL’yi direk olarak inşaat firmasının hesabına transfer etmez, yapılan murabaha akdi gereği ve işin özünde reel ekonomiyi desteklemek, ekonominin çarklarının dönmesini sağlamak gayesi olduğundan bu parayı; örneğin bu yüklenici firma çimento alacak ise doğrudan üçüncü bir kişi olan çimento satıcısının hesabına gönderir. Bu işlem IFRS açısından bakıldığında bir borç alacak ilişkisi veya direk kredi ilişkisi şeklinde yorumlanıp bilançoda kredi ve alacaklar satırı ile müşteri hesapları satırlarında yer alır. AAOIFI raporlama formatı açısından ve İslami finans terminolojisini kullanarak olaya baktığımızda işlem aslında bir kredi gibi görülse de yapılan murabaha sözleşmesi ve işlemin yapılış şeklindeki farklılıklardan dolayı

AAOIFI bilanço formatında bu işlem murabaha alacakları ve müşteri hesapları şeklinde gösterilir.

En basit manada belirtilmek istenilen husus budur. Aynı şekilde İslami finans kuruluşu diğer farklı müşteriler ile selem, istisna gibi kredi benzeri ürünler ile ilişkiye girdiğinde bilançosunda detaylı bir şekilde selem alacakları veya istisna alacakları adı altında görülecektir.

Bilançodaki gösterimler bu şekilde AAOIFI formatına uygun bir şekilde yapıldığında ise İslami finans kuruluşları birbirlerinin kamuya açıklanan bağımsız denetim raporlarını incelediklerinde daha fazla ve şeffaf bilgi sahibi olacaklardır. Aksi halde IFRS'ye göre raporlama yapan bir İslami kuruluşun bilançosunda tek bir satırda kredi ve diğer alacaklar ismi altında bir rakam göreceklere ancak mahiyeti hakkında bilgiye sahip olamayacaklardır.

Yukarıda belirttiğimiz iki temel husustan ikincisi ise “paranın zaman değeri” hususudur.

Finans sistemi içerisinde yapılan işlemlerin veya alınan kararların birçoğunda paranın zaman değeri etkin bir faktördür.

“Paranın zaman değeri paranın kullanım zamanındaki tercih sonucu oluşan bir değerdir.” (Gündoğdu, 2017: 76). İnsanlar ellerindeki parayı harcamayıp ileriki bir tarihte harcamayı tercih edebilirler. Bu erteleme bedeli olarak elindeki tasarrufunu bankaya yatırdığı zaman faiz geliri elde eder. Olayın diğer tarafında ise bugün elinde para olmayan insanlar tüketim veya yatırım yapabilmek için ileride kazanacağı parayı bugün finansman olarak finans kuruluşlarından alabilir. Burada erken tüketimin bedeli olarak yine anapara borcunun üzerine bir faiz öder. Görüldüğü gibi paranın zaman değeri insanların zaman tercihine göre değişmektedir. Enflasyon paranın zaman değerini belirleyen unsurlardan biridir ancak tek unsur değildir. Bunun yanında örneğin piyasadaki likidite durumu, risk primi, yani parayı veren taraf ve alan tarafın sahip olduğu risk faktörleri, diğer bir deyişle paranın zamanında geri ödenmeme riski, paranın zaman değerini belirleyen önemli unsurlardır. Paranın zaman değeri vadeye göre de değişiklik gösterecektir. Geleneksel finans sistemindeki tanımlar ve sonuçlar bu şekilde olurken İslami finans sektöründe ise yalnızca paranın zaman değerini ileri sürerek borç verilen veya alınan paranın üzerine ilave fazlalık istemek gerçek manada faiz olacaktır ve İslami finans sektörünün en temel prensibine ters düşecektir.

İslami finans sektöründe, örneğin vadeli olarak yapılan bir mal satışında, geleneksel bankacılık sisteminde uygulanan IAS18 standardına göre malın satışından elde edilen tutarın gerçeğe uygun değeri ile nominal değeri arasındaki fark etkin kâr payı yöntemine göre kâr payı geliri olarak muhasebeleştirilir. AAOIFI'nın murabaha ile ilgili olan FAS2 standardı ise “borcun ödendiği dönem boyunca kârların oransal olarak dağıtılmasını” veya “taksitlerin elde edilme zamanında” kârın muhasebeleştirilmesini gerektirir.

Paranın zamanın değeri ile ilgili olarak bazı ülkeler, UMS 18'in kendi ülkelerinde özellikle murabaha işlemlerine uygulanamayacağını belirtmektedir.

Diğer bazı ülkeler ise etkin kâr payı yöntemine göre vadeli bir satıştan elde edilen kârların muhasebeleştirilmesinin gelir akışını haram kılmayacağı görüşündedir.

IFRS ve AAOIFI standartlarının olayları değerlendirme yöntemleri arasındaki farklara somut bir diğer örnek ise SUKUK işlemleridir. Gayrimenkule dayalı bir icare sukuk işleminde IFRS yaklaşımına göre varlıklar ÖAI'ye (Özel Amaçlı İşletme) devredilmesine rağmen vade sonunda bu gayrimenkul ana işletmeye geri döneceğine ilişkin bir sözleşmede bulunduğundan söz konusu işlem bir satış işlemi olmayacağından varlıklar bilanço dışı bırakılamaz. AAOIFI'ya göre ise yapılan sözleşmeler ile ve belli şartlar altında varlıklar ÖAI'ye devredileceğinden ana işletme bu varlıkları bilanço dışı bırakabilir.

Gerçeğe uygun değer kavramı IFRS ile AAOIFI arasındaki farklara diğer önemli bir örnektir. IFRS'ye göre gerçeğe uygun değer tanımı şöyledir:

Gerçeğe uygun değer, piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyattır (KGK TFRS13, 2018).

AAOIFI açısından da bu tanım aynıdır. IFRS 13 standardına göre gerçeğe uygun değer 3 değişik seviyede sınıflanmaktadır.

Birinci seviye için gerçeğe uygun değer piyasa fiyatıdır ve bu İslami fıkıh standartlarına tam uygundur.

İkinci seviyede ise piyasa fiyatı olmadığı takdirde gözlemlenebilir ve referans alınabilecek bir piyasa fiyatı dikkate alınabilir. Bu da fıkıh standartları açısından kabul edilebilir bir uygulamadır.

Ancak üçüncü seviyede ise IFRS13'e göre alacak ve yükümlülüklerin ilerdeki nakit akışlarının bugüne indirgenmesi yöntemi ile bulunan bir bugünkü değer vardır ve bu da paranın zaman değerini dikkate almış olduğundan faizle bağdaştırılmaktadır, bu yüzden İslami fıkıh standartlarına uygunluğu konusunda özellikle yükümlülüklerde bazı problemler olabilir. İslami finans paranın değerinin zamanla bağdaştırarak bir alacak veya yükümlülüğün değerinde artış meydana gelmesine izin vermez. Ancak İslami finansa göre bir malın değerinin zamanla değişebiliyor olması kabul edilir. Kira veya hizmet bedelinin zamanla ilişkilendirilmesi yine kabul edilebilir hususlardır.

AAOIFI ile IFRS standartları arasında tartışma konusu olan bir diğer farkta katılım bankalarına tasarruflarını getiren ve mudarebe işlemi kapsamında kâr zarar paylaşımı şeklinde birikimlerini bu bankalara teslim eden yatırımcıların durumu hakkındadır. IFRS'ye göre yükümlülüğün tanımı şu şekildedir:

Geçmiş olaylardan kaynaklanan ve ifası halinde ekonomik fayda içeren kaynakların işletmeden çıkmasına neden olacak mevcut yükümlülüktür (KGK TMS 37, 2018).

Bu tanımdan yola çıkarak bazı İslami fıkıh düşünürleri tasarruf sahibinin istediği zaman parasını katılım bankasından çekebileceğini ileri sürerek bunun katılım bankası için bir yükümlülük olduğunu ileri sürerler (AOSSG, 2018: 31)

Diğer bir düşünceye göre ise yatırımcıların paralarını kâr zarar ortaklığı prensibine göre ve mudarebe kapsamında katılım bankasına teslim ettiğini ileri sürerek bu fonların katılım bankası tarafından özkaynaklar altında bir alt kategori açarak sınıflandırabilecekleri şeklindedir.

Üçüncü bir düşünceye göre ise bu yatırımlar yarı özkaynak şeklinde nitelendirilebilir şeklindedir. Zekât hesaplama tablosunun yalnızca AAOIFI'da olması diğer bir farktır.

AAOIFI ve IFRS arasındaki diğer önemli bir ayrım da “önemlilik” kavramında yatmaktadır. IASB ve KGK'nın Finansal raporlamaya ilişkin kavramsal çerçevede açıkladıkları üzere genel finansal tablolara bakarak finansal kararlar verecek olan ana kullanıcıların kararlarını etkileyecek derecede öneme haiz bilgilerin yapısı ya da büyüklüğü veya her ikisine de bağlıdır. Bu nedenle kurul herhangi bir rakamsal eşik koymamaktadır (KGK, 2019c). AAOIFI standartlarına göre önemlilik kriterine ilave olarak ayrıca maddi veya sayısal değeri çok küçük olsa bile İslami prensiplere uymamasından dolayı “haram” olarak nitelendirilebilecek ve dolayısı ile tüm işlemi geçersiz kılacak bir kriterde bulunmaktadır. Fıkhi uyum açısından konuya

bakıldığında niteliksel faktörler nicel faktörlerden daha ön planda olabilir. Finansal etkisi çok küçük olmakla birlikte İslami prensiplerle çelişmesinden dolayı tüm işlemin Haram sayılacağı durumlar olabilir (Ansari, 2018). Danışma kurulu fikhi uygunluk onayı yalnız AAOIFI’da vardır.

AAOIFI yaklaşımı ile IFRS yaklaşımı arasındaki farklara sigorta sektöründen somut bir örnek vermek gerekirse IFRS4 sigorta sözleşmeleri standardının kapsamına Tekâfül sözleşmelerinin girip girmeyeceği konusu yine tartışmalı bir konudur. AAOIFI yaklaşımına göre tekâfül sözleşmelerinde tekâfül şirketi ile katılımcılar arasında imzalanan sözleşmelerde bir risk transferi söz konusu değildir. Burada bir risk paylaşımı mevcuttur. Farklı bir görüş ise tekâfül işletmecisinin dolaylı da olsa bir riske maruz kaldığı yönündedir ve bu sebeple de IFRS4 standardı kapsamında değerlendirilebileceği şeklindedir.

Ocak 2018 tarihinde, Malezya Muhasebe Standartları Kurulu, Suriye Sertifikalı Muhasebeciler kurumu, Pakistan Uzman Muhasebeciler Kurumu, Suudi Arabistan Yeminli Mali Müşavirler Kurumu ve Endonezya Muhasebeciler Kurumu tarafından oluşturulmuş bir çalışma gurubu tarafından İslami finansal işlemlerin IFRS altında raporlanması konulu bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma aslında 2010 yılında yapılan aynı konulu çalışmanın güncellenmesi şeklindedir. Bu çalışmada aşağıdaki 15 başlık altında İslami finansal işlemlerin IFRS’ye göre finansal tablolara yansıtılmasında karşılaşılan problemler aşağıdaki şekilde listelenmiştir. Liste 2010 yılında yapılan çalışma ile kıyaslanabilir olması için aynı tutulmuştur (AOSSG, 2018).

- 1-Satış karının finansal tablolara alınması
- 2-Sat ve geri al işlemlerinin finansal tablo dışı bırakılması
- 3-İşlem ücretleri
- 4-Yatırım hesabı sahiplerine ait hesapların sınıflandırılması
- 5-Kâr dengeleme rezervi ve yatırım riski rezervleri
- 6-İcara işlemlerinin muhasebeleştirilmesi
- 7-Özel amaçlı kuruluşlara transfer edilen varlıklar
- 8-Sukuk değerlendirme
- 9-IFRS4 ün tekâfül işlemlerine uygulanması

- 10-Karz hesabının sınıflandırılması ve ölçülmesi
- 11-Tekaful şirketlerinin finansal tablolarının sunumu
- 12-Gömülü türevler
- 13-Fıkıh ile ilgili açıklanması gereken diğer bilgiler
- 14-Terminoloji
- 15-IFRS gereksinimlerinden istisnalar

IFRS uluslararası düzeyde kabul görmüş ve çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ancak bu durum İslami prensipler ışığında hareket etmek isteyen kesimin ihtiyaçlarını görmemezlikten gelmeyi gerektirmez.

Bazı işlemlerin yorumlanmasında İslami finansın uygulandığı farklı ülkeler arasında da yorum farkları ortaya çıkmaktadır. İşte bu gibi ülkeler veya işletmeler arası farkları da dikkate alarak İslami finans sektörünün de ortak muhasebe, denetim, yönetim, etik, fıkıh standartlarına sahip olmaları gerçeği ortaya çıkmıştır. Geçmişte bu konuda ilk adımları atanlar sayesinde şimdi İslami finans sektörü birçok çelişki ve görüş farklılıklarının üstesinden gelmiştir.

İslami finans sektörünün gelişmesi için atılan her adım ilime ve bilime katkı şeklinde nitelendirilmelidir. Kapitalizmin etrafında yoğunlaşmış olan finansal sistemin artık insanlığa faydası olan, büyük halk kitlelerinin mağdur olmasını engelleyen, zulme dur diyen, insan merkezli ve dengeyi gözetten bir alternatif sisteme ihtiyacı vardır. Farklılıklar zenginliktir, demokratik özgürlükler çerçevesinde insanlar faizli ya da faizsiz sistemler ile çalışmak isteyebilirler. Onların bu tercihlerine zorlayıcı ya da baskıcı hükümler getirmek yanlıştır. Ancak tüm dünyadaki insanlar adalet mekanizmasının çok daha etkin şekilde çalıştığı bir sistem olan İslami finans sistemini tanıdıkça, anladıkça, bu sistemin ürün ve hizmetlerinden haberdar oldukça, faizli sistem ile faizsiz sistem arasındaki farkları daha net görebileceklerdir.

İslami finansın temel unsurlarından biri risk paylaşımıdır. Bir tarafın gelir veya kârını garantiye alıp diğer tarafın tüm riski üstlendiği bir sistem değildir.

İslami finans bir denge ekonomisini hedefler. Yapılan her işlemde, piyasaya sürülen her üründe, alınan her kararda mutlaka İslami prensipler ve fıkıh danışma kurulunun fetvaları dikkate alındığından aşırı risklere, spekülatif hareketlere veya ürünlere asla İslami finansta yer verilmez.

2.2.4. Basel Uygulamaları Açısından Kıyaslama

Bu tez çalışmasında AAOIFI muhasebe ve denetim standartları incelenmiştir. Ancak finansal tabloları ve bazı finansal rasyoları etkilemesi açısından Basel ve IFSB tarafından düzenleyici kurumlar için yapılan ihtiyati (prudential) standartlar arasındaki temel farklarda incelenecektir. Basel komitesi, 1930 yılında İsviçre'nin Basel şehrinde kurulan BIS (Uluslararası Ödemeler Bankası, The Bank of International Settlement) bünyesi altında 1974 yılında "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulaması Komitesi" adıyla kurulmuştur (Gödeş, 2016).

İlk kuruluş yıllarında bu komitenin amacı 1970'li yıllardaki sabit döviz kuru krizi ve 1974 petrol krizi sonrasında finansal piyasalarda meydana gelen dalgalanmalara çözümler üretmek ve bu tür risklere karşı finansal şirketlerin, denetim otoritelerinin alması gereken tedbirleri ortaya koymaktır.

Basel standartlarının ortaya çıkış sebebi uluslararası bankaların veya bir ülke içindeki bankaların kâr maksimizasyonu güdüsü ile birbirleriyle çok sıkı bir rekabete girerek pazardan daha fazla pay kapma çabaları sonucunda birbirlerinden farklı uygulamalar içine girmiş olmalarıdır. Kredi riski, likidite riski, piyasa riski yönetimlerinde oluşan bu farklı uygulamalara uluslararası bir düzenleme ve standart getirmek amacı ile ve finansal sisteme istikrar ve güven sağlamak için Basel Standartları ortaya çıkmıştır. Basel 1 genel bir çerçeve niteliğindedir ancak Basel 2 bundan farklı olarak kuralların, standartların, kriterlerin ortaya konulduğu versiyon olmuştur. Basel 3 ise 2008 finansal krizi sonrasında, bu krizlerden alınan dersler neticesinde bir daha Lehman Brothers örneğinde olduğu gibi sistemik önemli bankaların krize girdiği durumlarda tüm sektörü domino etkisi gibi etkilememesi için o bankalara daha fazla sermaye tamponu ayırarak sektörün sürekliliğini güvence altına alma gayesinden ortaya çıkmıştır. Ülkemizde de Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Basel 3'e uyumlu bir şekilde adımlar atmış; Türkiye'deki sistemik önemli bankaların belirlenmesi, bunlara ilave sermaye tamponu ayrılması, likidite ve kredi riskini, piyasa riskini daha etkin yönetme anlamında önemli çalışmalar yapmıştır.

Reel ekonomi ile finansal sektör arasındaki bağın kopması, türev ve yapılandırılmış ürünlerin, banka aktiflerindeki birçok menkul kıymetleştirilmiş spekülasyon varlıklarının artmasına, 2008 krizinin temel sebebi ev kredilerini menkul kıymetleştirip, bunları da teminat şekline büründürüp bunlar üzerinden tekrar tekrar içi içe geçmiş krediler

kullanılması piyasada patlamaya hazır büyük bir aktif balonu meydana getirmiştir. Ev fiyatlarındaki düşüş ve talep daralması, bu ev kredilerinden oluşan teminatların ve menkul kıymetlerin değerinde ani değer kayıplarına sebep olmuş ve sonunda bu balon patlamış; dünyadaki binlerce insanın mağdur olmasına, evlerini, paralarını kaybetmesine sebep olmuştur.

Basel 3, yukarıda da belirttiğimiz gibi sistemik önemli bankalara %0-2,5 aralığında daha fazla sermaye tamponu hesaplatmaktadır. Getirdiği bir diğer yenilik de standart yaklaşımdan farklı olarak karşı tarafın kredi riskini %1 yerine %1,4 gibi yeni bir katsayı ile çarpmasıdır.

Tüm bu önlemler ile Basel 3'ün gayesi mevduat sahiplerinin bir kriz anında bankalardan paralarını alabilmelerini temin içindir. Güçlü sermaye yapısına sahip olan ve yeterli derecede krediye karşılık ayırmış olan bankalar krizler sırasında kolayca batmadan yükümlülüklerini yerine getirebilecek, borçlarını ödeyecek ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmuş olacaktırlar (TKBB, 2019b).

Likidite yeterlilik oranı (LCR, likidite Coverage Ratio) ve net istikrarlı fonlama rasyosu (NSFR, Net stable funding ratio) gibi rasyolarda, yine bankaların likidite krizine girmelerini önlemek, bankaların yeterli derecede yüksek kaliteli likit varlıklar bulduklarını temin etmek amaçlı Basel 3'te yenilikler getirilmiştir.

Yeterli derecede yüksek kaliteli likit varlıklar ve güçlü çekirdek 1 şeklinde isimlendirilen ana sermaye yapısına sahip bankalar krizler karşısında daha dayanıklı hale geleceklerdir. Özellikle de batma anında domino etkisi yaratabilecek ölçekte olan TIER 1 bankalar ilave sermaye tamponu ile tüm yükümlülüklerini ödeyebilecek konumda olacaktırlar. Böylece de en önemlisi geniş halk kitlelerinin, tasarruf sahiplerinin paraları krize maruz kalmamış olacaktır.

Türkiye'de özellikle 2001 krizinden sonra alınan önlemler sayesinde ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun öncü çabaları ile muhtemel riskler ve krizler için Türk bankacılık sisteminde çok ciddi önlemler alınmıştır. Türkiye'de Basel tarafından belirlenmiş ve alt limit %8 olan sermaye yeterlilik oranı BDDK tarafından hedef alt limit %12 olarak belirlenmiştir. Bu yüzden 2008 krizinden Türk bankacılık sistemi daha az etkilenmiştir. Bankalardaki riskin BDDK'nin de yönlendirmeleri, düzenlemeleri ve yönetmelikleri sayesinde çok iyi yönetilmiş olması, Türk bankacılık

sektörünün krizler karşısındaki dayanıklılığını artırmıştır. 2018 sonu itibarı ile Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyosu ortalaması %17.4'tür (TKBB, 2018).

Basel uygulamaları açısından İslami bankacılık sistemi ile geleneksel bankacılık sistemi incelendiğinde Basel standartlarının veya kurallarının uygulanmasında önemli bir fark yoktur. Gerçek fark; kredi riskinin, likidite riskinin ve piyasa riskinin hangi taraf tarafından daha etkin bir şekilde ve kolayca yönetilebileceğidir.

Kredi riski açısından, Basel standartlarına göre bankalar; kredi kullandırılan müşterinin risklilik durumuna göre, farklı risk katsayıları ile çarpılarak bilançolarında bulunan risk ağırlıklı varlıklar toplamını hesaplamaktalar ve bunu yasal sermaye toplamı ile oranlayarak sermaye yeterlilik rasyolarını hesaplamaktadırlar.

Bu noktada İslami finans uygulayan bankaların diğer faizli bankalardan önemli bir farkı vardır. Özellikle Türkiye'de risk paylaşımı esasına göre mevduat toplayan katılım bankaları, topladıkları fonları reel ekonomiye İslami finans ürünleri ile finansman olarak kullanılmaktadır. Katılım havuzlarından kullandırılan bu fonların risk ağırlığı hesaplanırken %50 alfa katsayısı ile çarpılarak toplam risk ağırlıklı varlıkları azaltıcı yönde bir hesaplama yapılmaktadır. IFSB'nin tanımına göre alfa katsayısı yatırım hesapları kaynaklı kullandırılan fonların banka payına düşen kredi ve piyasa riski oranını ölçmeye yarayan bir hesaplama (IFSB, 2018b). Bu durum, risk paylaşımından dolayı İslami finans kuruluşlarının daha az kredi riski yükü taşımalarını sağlamaktadır.

Bir diğer önemli husus da likidite riskinin yönetiminde ortaya çıkmaktadır. Katılım bankalarının kullandığı fonların geri ödemeleri çok büyük çoğunlukla anapara artı kâr payı şeklinde olduğundan her ay katılım bankalarına bu fonların geri ödemelerinden dolayı yüklü miktarda nakit ödeme gelmektedir. Bu durum katılım bankalarının likidite sıkışıklığına düşmesini önlemektedir. Ayrıca vadesiz hesapların yüzdesel olarak yüksekliği diğer önemli bir etkidir. Türkiye harici diğer birçok İslami finans uygulanan ülkelerde, katılım hesabı kavramı da olmadığından, tasarruf sahiplerinin getirdiği paraların büyük bir kısmı cari hesaplarda tutulduğundan bu İslami kuruluşların likidite sıkışıklığı olmamaktadır. Kredi mevduat rasyosunun %100'ün altında olduğu durumlarda da yine likidite sıkışıklığından bahsetmek pek mümkün değildir. Son zamanlarda katılım bankaları bu rasyoyu da yüzün altına çekmiş durumdadır.

Katılım mevduatı tarafında ise, katılım bankaları katılım mevduat müşterilerine vade başlangıcında sabit bir getiri oranı, yani kâr payı oranı veya miktarı taahhüt etmemektedir. Bu durum onların yükümlülüklerinde bir esneklik ve güven sağlamaktadır. Diğer bir ifade ile katılım bankaları vaat edilen getirileri değil, kullandırılan fonlardan kazandıkları gelirleri müşteriler ile anlaştıkları paylaşım oranları üzerinden paylaştıklarından kâr var ise kârı, zarar var ise zararı paylaşmaktadır. Bu durum da yine giderlerin etkin bir şekilde yönetimi ve likidite yönetimi açısından katılım bankalarına büyük avantajlar sağlamaktadır.

Basel kriterlerinden piyasa riskinin yönetimi konusunda ise faiz oranı riski öne çıkmaktadır. Faize duyarlı aktifler ile faize duyarlı pasiflerin çeşitli finansal hesaplamalarda dâhil edilerek birbirine oranlanması neticesinde bankaların faiz riski rasyosu hesaplanmakta ve bankalar tarafından Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna, Merkez Bankasına düzenli olarak raporlanmaktadır. İslami finans kuruluşlarında katılım hesapları piyasa faiz oranlarına duyarlı değildir. Bu katılım hesaplarının getirileri katılım mevduatı kaynaklı kullandırılan kredilerin getirilerine duyarlıdır. Böyle bir durumda piyasada kredi faiz oranlarının yükseldiği durumlarda zaman içinde bu kredilerden yüksek tutarlı geri ödemeler geldikçe katılım mevduatlarının da getirileri artacaktır, tersi durumda da bunun tam tersi yaşanacaktır. Geleneksel bankalarda ise piyasa mevduat faiz oranları hızla yükseldiği durumlarda bu bankalar aktif tarafta getirileri yüksek büyük bir kredi portföyüne sahip olmasa bile piyasada rekabet edebilmek için ve likidite gereksinimi de varsa yüksek faiz oranları ile mevduat toplamak zorunda kalabilecektir.

Orta Doğu ve Körfezdeki ülkelerdeki İslami bankaların sermaye yeterlik rasyosu özellikle örneğin Suudi Arabistan'daki bankaların 2018 ortalaması %20,5 ve 2017 yılı ortalaması ise %20,2 olduğu görülmektedir (SAMA, 2019b). Topladıkları cari mevduatları İslami kredi ürünlerine dönüştürerek yurt dışından aşırı borçlanma ihtiyacı duymadan bankacılık faaliyetlerini yürütmektedirler.

IFRS ve AAOIFI raporlarında özkaynak değişim tablosu, sermaye yeterlik rasyosu, kredi riski, piyasa riski, likidite riski, faiz oranı riski, döviz kuru riski gibi tüm risk dipnotlarına yer verilmektedir. İçerik ve detaylar ile farklılıklar yukarıda belirtilen şekildedir.

2.3.İslami Finans Uygulanan Bazı Ülkelerde AAOIFI Uygulamaları

1950’li yıllardan bugüne kadar İslami finans sektöründe önemli yol kat edilmiştir. Ancak özellikle bu tür İslami finans kuruluşlarına ihtiyaç duyan Müslüman ülkelerde halkın ihtiyacını karşılamak üzere, risk paylaşımına dayalı, İslami fıkıh ilkelerine uygun ürünlerle dünya üzerindeki yoksulluğun önlenmesi, adaletin temini ve buna gereksinim duyan dar gelirli vatandaşların da yararlanacağı şekilde hizmetler sunmak bu sektörün görevi olmalıdır. İslam Kalkınma Bankasının kuruluşu bu amaçla atılan önemli bir adım olmuştur. AAOIFI gibi İslami finans sektörünün standartlaşmasını, uyumlaşmasını sağlama amaç ve vizyonu ile kurulmuş İslami kurumların varlığı gurur vericidir ancak yetersizdir. Bu alanda eğitilmiş kadroların yetiştirilmesi, bu uygulamaların yaygınlaştırılması faizli banka sistemleri ile rekabette belki küçük ama çok önemli adımlardır. Kamunun ve tüm yerel otoritelerin ve düzenleyici kuruluşların bu çalışmalara destek olması çok olumlu bir etkidir ve sürecin hızlanmasına sebep olacaktır (Chapra, 2018: 185-86).

Rehber niteliğinde de olsa AAOIFI standartlarının İslami finans kuruluşları tarafından kullanılması, referans alınması son derece önemlidir. İslami finans kuruluşlarının tümü tarafından benimsenmiş ortak standartların kullanılması, ürettikleri raporların, muhasebelerin, yorumlamalarının bu standartlar ışığında oluşması dünyadaki tüm İslami finans kuruluşlarının birbirlerini daha net görmeleri, anlamaları ortak dili konuşmaları, raporların anlaşılabilirliği açısından son derece önemlidir.

Bu birlik ve ortak zemin sayesinde İslami finans kuruluşları arasında iletişim ve iş birliği daha da artacaktır. İslami muhasebeyi geleneksel muhasebeden ayıran en temel farklar, fıkhıya uygunluk şartının aranması, yalnızca belli bir guruba karşı değil toplumun tümüne karşı sorumlu olması ve en önemlisi Allah’a karşı sorumluluk duygusunun önemli bir kriter olmasıdır. İslami muhasebe için, “Allah’ın rızasını ve lütfunu aramak gaye ve niyetiyle kullanıcıların ekonomik kararlarını etkileyebilecek düzeydeki finansal ve finansal olmayan bilgileri İslami ilkeler çerçevesinde tanımlama, ölçme ve sunma sürecidir” şeklinde bir tanım yapılabilir (Ersoy, Çatıkkaş, ve Yatbaz, 2018: 98)

AAOIFI standartları 27 Mart 1991 tarihinde Bahreyn’de tescil edilmiştir. Bahreyn merkezli ve kâr amacı gütmeyen bir organizasyon olarak 1991 yılından bugüne kadar AAOIFI hizmet vermeye devam etmektedir. Görevi yalnızca muhasebe, etik,

yönetişim, fıkıh standartlarını çıkarmak, düzenlemek yayınlamak; aynı zamanda İslami finans ve standartlar konusunda eğitim, sertifikasyon, seminerler, konferanslar düzenleme görevlerini de yürütmektedir.

Malezya ve Pakistan dünyadaki diğer ülkelerden farklı olarak kendi İslami muhasebe standartlarını geliştirmiştir. Bahreyn, Umman, Katar, Ürdün ve Sudan'da ise AAOIFI İslami finansal kuruluşlarda zorunlu olarak uygulanmaktadır. Genel itibarı ile baktığımızda AAOIFI muhasebe standartlarının çoğunlukla gönüllülük esasına göre uygulandığını görmekteyiz. Türkiye'de Haziran 2019 itibarı ile altı adet katılım bankası bulunmaktadır. Katılım bankaları, hâlihazırda Kamu Gözetim Kurumu ve BDDK düzenlemeleri gereği TFRS'ye uygun şekilde katılım bankaları için özel hazırlanmış tekdüzen hesap planı kullanarak muhasebe tutmaktadırlar.

Defterikebir ve yevmiye defterleri bu şekilde yapılan muhasebe neticesinde çıkmaktadır. Bu muhasebe kayıtlarından Vergi Usul Kanunu'nda yazan düzenlemelere göre de geçici vergi, kurumlar vergisi, bankacılık sigorta ve muamele vergisi, KDV, muhtasar gibi vergi hesaplamalarını yapmaktadır. Bankacılık Kanunu, Vergi Usul Kanunu, BDDK ve Merkez Bankası düzenlemeleri, Kamu Gözetim Kurumu tarafından hazırlanmış TFRS ve THP gibi birçok düzenlemelere tabidirler. Bu düzenlemelerin tümüne hatasız uyum sağlamak için bu kurumlarda bulunan hukuk, mevzuat uyum, muhasebe, vergi, finansal kontrol, resmî raporlama, risk, kalite kontrol gibi birimlerin tamamı son derece titiz çalışmalar yapmaktadır. Bu kuruluşlar dünyanın en büyük ve kabul görmüş denetim firmaları tarafından hem mali hem vergi hem de bilgi sistemleri ve süreç açısından düzenli olarak denetlenmektedir. Bunun yanı sıra BDDK tarafından yerinde denetimler yapılmaktadır. Ayrıca Merkez Bankası tarafından da iki senede bir olmak üzere yerinde denetim yapılmaktadır.

Bu kuruluşlar tüm muhasebe kayıt ve resmî defterlerini her an vergi denetimine hazır bulundurmak zorundadır.

Tüm bu denetimlerin çıktısı ve sonucu olarak da İslami finans kuruluşları üç ayda bir finansal tablo ve dipnotlarını denetimden geçmiş olarak kamuya açıklamak, internet sitelerinde yayınlamak, BDDK ve Merkez Bankasına göndermek zorundadırlar. Yabancı ortağı olan İslami finans kuruluşları ise IFRS raporlarını altı ayda bir hazırlayarak denetim sonrasında internet sitelerinde yayınlamak zorundadırlar. Bu tür kuruluşların ana ortaklarına gönderdikleri finansal tablo ve dipnotlar, tüm raporlar ana

ortak IFRS uyguluyorsa IFRS'ye uygun olmak zorundadır. Ana ortak AAOIFI uyguluyorsa durum farklıdır.

Tüm bu düzenleme ve denetimlere uyum sağlamak için çok gelişmiş yazılım sistemlerine, raporlama modüllerine ve en önemlisi de bilgi sistemleri ve finans alanında çok iyi eğitim almış uzman kadrolara ihtiyaç vardır. İşlemlerin yoğunluğu ve çeşitliliği, hazırlanan raporların tamamının süreli ve birçoğunun da sıkışık bir takvime sahip olması, bazı durumlarda kullanılan programların yetersizliği; tüm bu yoğun iş yüküne rağmen yeterli, nitelikli insan gücünün olmaması tüm bu çalışmaların arka planındaki zorluklar ya da kısıtlardır. Yukarıda bahsedilen tüm düzenleme, yönetmelik, kanun ve kurallara uyumsuzluk ise resmî otoriteler tarafından belirlenmiş parasal cezalara tabidir.

Tüm bu zorluklara rağmen yine de resmî otoriteler tarafından AAOIFI muhasebe standartlarına uygun bir şekilde denetimden geçmiş finansal tablo ve dipnotlar hazırlanacak ve kamuoyuna açıklanacaktır şeklinde bir talimat verildiğinde İslami finans kuruluşları bir geçiş döneminin ardından gerekli tüm altyapı ve insan gücünü temin ederek bu talimata uyacaktır.

2019 yılı Cumhurbaşkanlığı çalışma programına girmiş bir konunun ve Kamu Gözetim Kurumu, BDDK, TKBB, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi gibi kurumların çalışmaları neticesinde Türkçeye kazandırılmış olan muhasebe, denetim, etik, yönetim ve fıkıh standartlarının İslami finans kuruluşları tarafından da gereken özen ve ilgi ile karşılanması gerekmektedir. Bu kuruluşlara iş yükü getirecek olsa da ülke itibarı, İslami finans endeksindeki yerimiz, bu İslami finans kurumlarının diğer ülkeler ile iletişimleri ve bu çalışmanın önceki kısımlarında açıklanan daha birçok etkenlerden dolayı AAOIFI'ya uygun finansal tabloların hazırlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

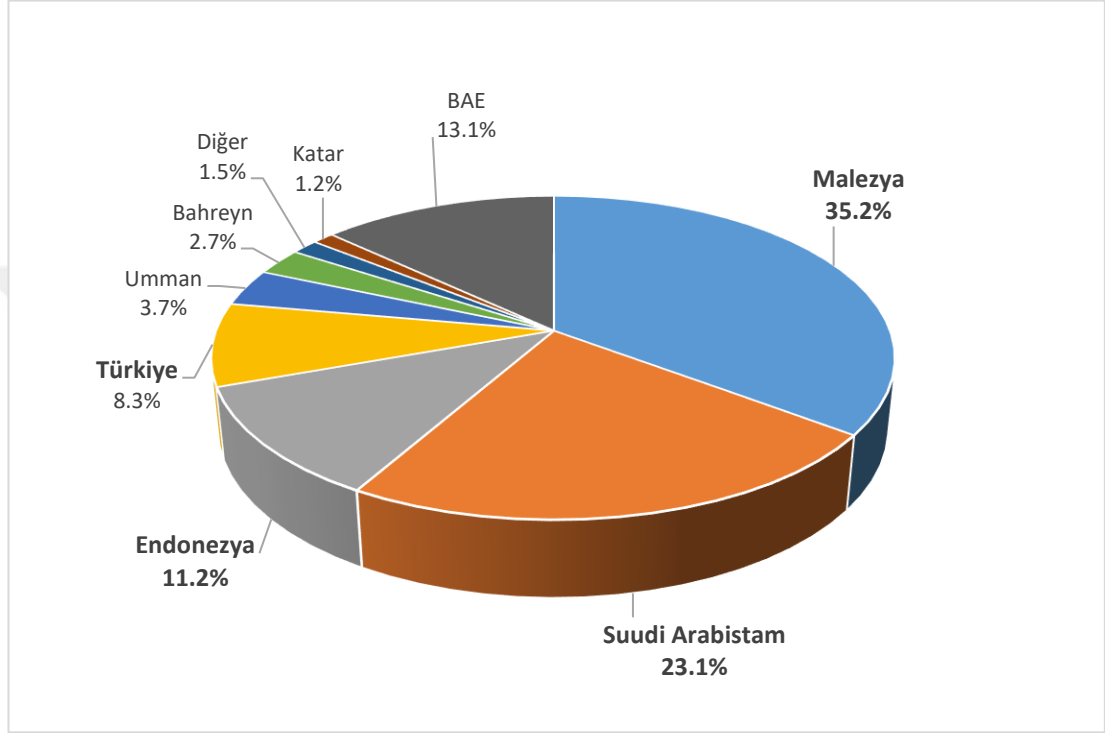
2.3.1. AAOIFI Muhasebe Standartlarının Malezya'da Uygulanması

Malezya, İslami Finans Ülke Endeksi 2017 yılı raporuna göre 48 ülke içinden endekste yer alan 8 kritere göre 1. sırada yer almaktadır (IFCI, 2017). Mart 2019 sonu itibarı ile Malezya, dünyadaki toplam 39,5 milyar USD sukuk ihracının, %35,2'lik kısmını, (13,9 milyar USD) yaparak birinci sırada yer almaktadır.(Şekil 2.1), Endonezya

%17'lik kısmı (6,7 milyar USD) ile ikinci ve Suudi Arabistan'da %15.3 (6,1 milyar USD) ile üçüncü sırada yer almaktadır (Bernama, 2019).

Aşağıdaki şekilde 2018 sonu itibarı ile ülkeler bazında Sukuk ihraç payları görülmektedir.

Şekil 2.1: Ülke Bazında Sukuk İhraçları 2018

Kaynak: IFSB, 2019 Raporu, s.33.

İslami finans sektöründe önemli bir yere sahip olan Malezya'da AAOIFI standartlarının gerekliliği konusunda yapılan bir çalışma sonuçlarına göre AAOIFI standartları ile IFRS standartlarının harmonize edilmiş bir halinin finansal raporlamada kullanılmasının daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır (Nor Farizal, Fadzlina ve Asyaari:2018:1). Bu çalışmada Malezya'da finansal raporlama konusunda uzman 7 akademisyen ile mülakat yapılmış ve hepsinin ortak düşüncesinin bu şekilde olduğu görülmüştür. Ancak tablo 2.17 de görüldüğü üzere Malezya'da bulunan en büyük 10 bankanın tamamı IFRS 'e göre finansal tablolar hazırlamaktadır. Ayrıca Bahreyn merkezli AAOIFI kuruluşunun fıkıh görüşlerinin Maliki mezhebine daha yakın olduğunu, Malezya'nın ise dört mezhebin görüşlerine yer veren bir merkezi fıkıh danışma kurulunun olduğu belirtilmiştir.

Salaam Gateway isimli bir yayın organının Malezya’da önemli bir mevkide olan bir finans uzmanı ile yaptığı söyleşide Malezya’nın ayrı bir İslami finansal raporlama standartlarına ihtiyacının olmadığını çünkü IFRS standartlarının Malezya’da uygulanmasının ülkeye yabancı yatırımcı çekmek açısından çok olumlu sonuçlar doğurduğunu belirtmiştir. Bu uzmana göre, Malezya 2012 yılında MFRS’yi (Malezya Finansal Raporlama Standartları) uygulamaya koymuştur. MFRS’nin IFRS’den önemli bir farkı bulunmamaktadır. Uluslararası kıyaslanabilirlik olması açısından IFRS standartlarını uygulamanın AAOIFI standartlarını uygulamaktan çok daha avantajlı ve pozitif bir durum olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bu mülakatta AAOIFI standartlarının işlemlere İslami prensipler ışığında bakarak sadece biçime veya sözleşmelere odaklandığı ve bu yüzden de işlemin özünü ve doğru olanı tam yansıtmadığı belirtilmiştir (Cheh, 2017: 1).

Tablo 2.17 Malezya’da bulunan ilk 10 banka tarafından uygulanan standartları göstermektedir.

Tablo 2.17: Malezya’da ilk 10 Banka Tarafından Kullanılan Standartlar

	Banka Adı	Uygulanan Standart
1	Malayan Banking Berhad	IFRS
2	Bank Rakyat	IFRS
3	CIMB Group Holdings	IFRS
4	Bank Islam Malaysia Berhad	IFRS
5	AMMB Holdings Berhad	IFRS
6	Public Islamic Bank Berhad	IFRS
7	Development Bank of Malaysia	IFRS
8	RHB Capital	IFRS
9	AIA Berhad	IFRS
10	Hong Leong Islamic Bank Berhad	IFRS

Kaynak: Asian Oceanian Standard Setters Group, 2015

2.3.2. AAOIFI Muhasebe Standartlarının Bahreyn’de Uygulanması

Bahreyn AAOIFI kuruluşunun merkezidir. Bahreyn Merkez Bankası Bahreyn’deki İslami bankaların AAOIFI standartlarını uygulamasını zorunlu tutmaktadır. Bahreyn, Katar ve Umman AAOIFI standartlarını zorunlu olarak uygulayan 3 Körfez ülkesidir (AAOIFI, 2017). Bahreyn’deki tüm İslami veya konvansiyonel bankalar aynı zamanda IFRS’ye uygun finansal tablolar hazırlamak zorundadır. Bahreyn’de faaliyet gösteren Al Baraka Islamic Bank’ın Ernst & Young denetim firması tarafından

onaylanmış 2018 yılsonu finansal tablolarına bakıldığında 2. sayfada bu tabloların AAOIFI'ya uygun hazırlandığı onayı görülmektedir (Al Baraka Islamic Bank, 2018).

Tablo 2.18 Bahreyn'de bulunan ilk 10 banka tarafından uygulanan standartları göstermektedir.

Tablo 2.18: Bahreyn'de ilk 10 Banka Tarafından Kullanılan Standartlar

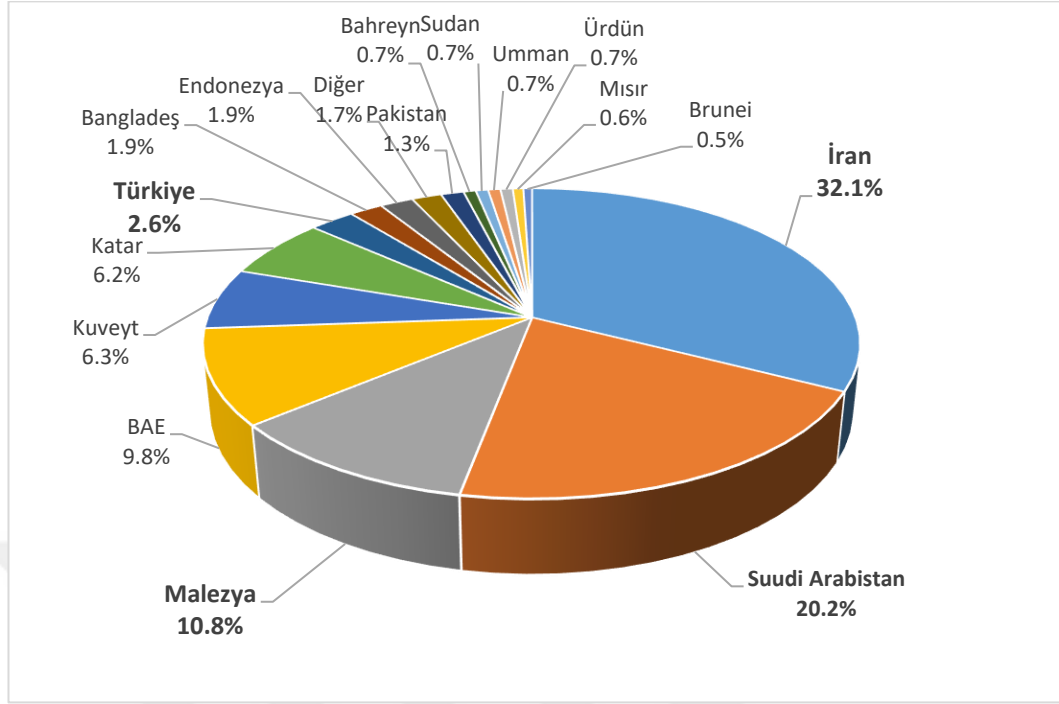
	Banka Adı	Uygulanan Standart
1	Al-Baraka Banking Group	AAOIFI FAS
2	Ithmaar Bank	AAOIFI FAS
3	Bahrain Islamic Bank	AAOIFI FAS
4	Gulf International Bank	IFRS
5	Khaleeji Commercial Bank	AAOIFI FAS
6	Arab Banking Corporation	IFRS
7	Gulf Finance House	AAOIFI FAS
8	Kuwait Finance House Bahrain	AAOIFI FAS
9	Al Salam Bank	AAOIFI FAS
10	First Energy Bank	AAOIFI FAS

Kaynak: Asian Oceanian Standard Setters Group, 2015.

2.3.3. AAOIFI Muhasebe Standartlarının Suudi Arabistan'da Uygulanması

Suudi Arabistan'da bulunan İslami bankalar SAMA'nın (Saudi Arabia Monetary Agency zekât ve gelir vergisi muhasebesine göre düzenlenmiş) IFRS'ye uygun finansal raporlar hazırlamaktadır. AAOIFI'ya uygun finansal tabloların hazırlanması ise ülkede zorunlu değildir ve isteyen bankalar gönüllü olarak AAOIFI'ya uygun finansal tablolar hazırlayabilir. Ülkede bulunan toplam 12 bankanın 4 tanesi tamamen İslami fıkıh ile uyumlu iken kalan 8 tanesi İslami fıkıha uygun ve aynı zamanda konvansiyonel ürün ve hizmetler sunmaktadır (Reuters, 2016). Aşağıdaki şekilde görüldüğü üzere Suudi Arabistan'daki İslami bankaların aktif büyüklükleri dünyadaki tüm İslami bankalar içinde %20,2 ile İran'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Şekil 2.2: İslami Bankaların Toplam Aktifleri İçinde Ülke Payları 2018

Kaynak: IFSB, 2019 Finansal İstikrar Raporu, s. 25.

Suudi Arabistan'da bulunan İslami bankalar Al Rajhi Bank, Aljazira Bank ve Bank Albilad da dâhil olmak üzere AAOIFI muhasebe standartlarını uygulamamaktadır. SAMA AAOIFI muhasebe standartlarının uygulanmasını zorunlu tutmamıştır (Al-Abdullatif, 2007).

Tablo 2.19 Suudi Arabistan'da bulunan ilk 10 banka tarafından uygulanan standartları göstermektedir.

Tablo 2.19: S. Arabistan'da İlk 10 Banka Tarafından Kullanılan Standartlar

	Banka Adı	Uygulanan Standart
1	Al Rajhi Bank	IFRS
2	National Commercial Bank	IFRS
3	The Saudi British Bank	IFRS
4	Riyad Bank	IFRS
5	Alinma Bank	IFRS
6	Banque Saudi Fransi	IFRS
7	Bank Al Jazira	IFRS
8	Arab National Bank	IFRS
9	Bank Albilad	IFRS
10	Samba Financial Group	IFRS

Kaynak: Asian Oceanian Standard Setters Group, 2015

2.3.4. AAOIFI Muhasebe Standartlarının Pakistan’da Uygulanması

Pakistan tam olarak IFRS uygulamasına geçmemiştir. Pakistan’da bulunan İslami bankalara özel, muhasebe standartları da bulunmamaktadır (Khan ve Iqbal, 2018:1). Pakistan’da bulunan bankalar kendi ülkesinde bulunan düzenlemeleri de dikkate alarak IFRS standartlarını uygulamaktadır. Pakistan’da bulunan İslami bankalar AAOIFI fıkıh standartlarını bir rehber niteliğinde alarak Pakistan merkezi danışma kurulu tarafından oluşturulan fıkıh standartlarını kullanmaktadır.

The Securities and Exchange Commission of Pakistan (SECP) Pakistan Menkul Değerler ve Kambiyo Kuruluşu, Pakistan’da bulunan muhasebeciler odası tarafından yayınlanan İslami muhasebe standartlarını da İslami finans kurumlarının uygulamasını zorunlu tutmaktadır (Asian Oceanian, 2015).

Tablo 2.20 Pakistan’da bulunan ilk 10 banka tarafından uygulanan standartları göstermektedir.

Tablo 2.20: Pakistan’da ilk 10 Banka Tarafından Kullanılan Standartlar

	Banka Adı	Uygulanan Standart
1	Meezan Bank Limited	PAKISTAN GAAP
2	Bank Alfalah Limited	PAKISTAN GAAP
3	Bankİslami Pakistan Limited	PAKISTAN GAAP
4	Al Baraka Bank Pakistan	PAKISTAN GAAP
5	Dubai Islamic Bank Pakistan	PAKISTAN GAAP
6	Burj Bank	PAKISTAN GAAP
7	Habib Bank Limited	PAKISTAN GAAP
8	Habib Metropolitan Bank Limited	PAKISTAN GAAP
9	Faysal Bank Limited	PAKISTAN GAAP
10	Bank of Khyber	PAKISTAN GAAP

Kaynak: Asian Oceanian Standard Setters Group, 2015.

2.3.5. AAOIFI Muhasebe Standartlarının Katar’da Uygulanması

Katar merkez bankasının Kasım 2011 yayınladığı bir yönetmeliğe göre Katar’da bulunan tüm İslami bankalar AAOIFI Muhasebe standartlarını kullanmak zorundadırlar. Ayrıca KATAR Finans Merkezi Düzenleyici Otoritenin 2006 yılında

çıkardığı bir yönetmelik gereği Katar'da bulunan Tekâful şirketleri de AAOIFI muhasebe standartlarını uygulamak zorundadırlar. İslami finansın uygulanmadığı diğer bankalar ise IFRS standartlarını uygulamak zorundadırlar. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere Katar'da bulunan 4 İslami bankanın tamamı ve Al Khaleej tekâful şirketi AAOIFI muhasebe standartlarını uygulamaktadırlar (Asian Oceanian Standard Setters Group, 2015: 62)

Hazırlanan Finansal tablo ve dipnotlar hakkında denetçi firmalar tarafından raporun giriş kısmında yer verilen uygunluk bildiriminde örneğin Katar İslam Bankası raporunda aşağıda ifade yer alır:

Katar Merkez Bankası ("QCB") yönetmeliği ve AAOIFI standartları ile ilgili hükümleri tarafından yayınlanan Finansal Muhasebe Standartlarına ("FAS") uygun olarak hazırlanmış, AAOIFI standartları veya ilgili rehberliğin bulunmadığı konularda ilgili Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarını ("IFRS") uygulamıştır (Ersoy ve Süner, 2019: 240). Türkiye'deki Katılım bankalarının hazırladığı finansal tablolar ve bağımsız denetim raporu giriş kısmında ise BDDK genelge ve açıklamalarına uygun şekilde ve bunlar ile düzenlenmeyen konularda ise TFRS hükümlerini içeren "BDDK Muhasebe ve Finansal Raporlama Mevzuatına" uygun olarak hazırlanmıştır şeklinde bir ifade yer almaktadır.

Tablo 2.21. Katar'da İlk 10 Kurum Tarafından Uygulanan Standartlar

	Banka Adı	Uygulanan Standart
1	Qatar Islamic Bank	AAOIFI FAS
2	Masraf Al Rayan	AAOIFI FAS
3	Qatar International Islamic Bank	AAOIFI FAS
4	Barwa Bank	AAOIFI FAS
5	Al Khaleej Takaful Group QSC	AAOIFI FAS
6	National Leasing Company	IFRS
7	Islamic Holding Group	IFRS
8	Qatar Islamic Insurance Company	IFRS
9	Doha Insurance (Doha Takaful)	IFRS
10	Ahli Bank	IFRS

Kaynak: Asian Oceanian Standard Setters Group, 2015

2.3.6. AAOIFI Muhasebe Standartlarının Umman'da Uygulanması

Umman merkez bankası Aralık 2012 yılında yayınladığı İslami bankacılık düzenleyici çerçeve yönetmeliği ile ülkedeki İslami bankaların, yabancı bankaların Umman'da İslami bankacılık yapan şubelerini ve Umman'daki konvansiyonel bankaların İslami bankacılık penceresi açan kısımlarının AAOIFI muhasebe standartlarını uygulamasını zorunlu kılmıştır. AAOIFI standartlarının olmadığı konular için ise bu bankalar IFRS standartlarını kullanabilmektedir. Umman'daki uygulamalarda AAOIFI'nın zorunlu uygulandığı diğer ülkelerde olduğu gibi murabaha ve icara alacakları basit usule göre sözleşme zamanına eşit miktarlarda yayılarak muhasebeleştirilmektedir. Mudaraba katılma hesap sahiplerinin yatırımları ise yükümlülük ve özkaynak arası bir başlık olarak değerlendirilerek finansal durum tablosunda Yatırımcıların özkaynakları şeklinde yazılmaktadır. Yatırım hesabı sahipleri için kâr dengeleme rezervi ve yatırım riski rezervi adı altında iki değişik karşılık ayrılmaktadır.

Tablo 2.22: Umman'da İslami kurumlar Tarafından Uygulanan Standartlar

	Banka Adı	Uygulanan Standart
1	Nizwa Bank	AAOIFI FAS

Kaynak: Asian Oceanian Standard Setters Group, 2015

2.3.7. AAOIFI Muhasebe Standartlarının Ürdün'de Uygulanması

1997 yılında çıkan yönetmeliğe göre Ürdün borsası halka açık şirketlerin IFRS uygulamasını zorunlu tutmaktadır. Ancak aşağıdaki tabloda belirtilen 3 kuruluş AAOIFI muhasebe standartlarını uygulamaktadırlar. Ürdün'deki İslami bankalar kısıtlanmış yatırım hesaplarını bilanço dışında izlemektedirler. Kısıtlanmamış yatırım hesapları ise diğer ülkelerdeki uygulamalara benzer şekilde yükümlülük ve özkaynak arası bir hesapta izlenmektedir.

Tablo 2.23: Ürdün'de İslami Kurumlar Tarafından Uygulanan Standartlar

	Banka Adı	Uygulanan Standart
1	Jordan Islamic Bank for Finance and Investment	AAOIFI FAS
2	Islamic International Arab bank	AAOIFI FAS
3	Jordan Dubai Islamic Bank	AAOIFI FAS

Kaynak: Asian Oceanian Standard Setters Group, 2015

2.3.8. AAOIFI Muhasebe Standartlarının Sudan’da Uygulanması

Sudan Merkez bankasının 2003 yılındaki düzenlemesine göre Sudan merkez bankası başkanı bankaların hangi muhasebe standartlarını kullanması gerektiğini bildirmeye yetkilidir. Bankacılık yönetmelik ve düzenlemelerinde net olarak ifade edilmemesine karşın Sudan’da bulunan İslami bankalar aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere AAOIFI muhasebe standartlarını kullanmaktadırlar.

Tablo 2.24: Sudan'da İslami Kurumlar Tarafından Uygulanan Standartlar

	Banka Adı	Uygulanan Standart
1	Omdurman National Bank	AAOIFI FAS
2	Faisal Islamic Bank Sudan	AAOIFI FAS
3	Bank of Khartoum	AAOIFI FAS
4	Al Salam Bank Sudan	AAOIFI FAS
5	United Capital Bank Sudan	AAOIFI FAS
6	Al Baraka Sudan	AAOIFI FAS
7	Byblos Bank Africa	IFRS

Kaynak: Asian Oceanian Standard Setters Group, 2015

2.4.İslami Finans Ülke İndeksi

Kurucu ortakları arasında AAOIFI’nın da yer aldığı ve 2009 yılında İngiltere’de kurulan bir İslami fıkıh danışmanlık şirketi olan Edbiz Danışmanlık 2011 yılından beri İslami Finans Ülke İndeksi yayınlamaktadır. Tablo 2.25’de görüldüğü üzere 2017 yılı itibarı ile Türkiye 48 ülke içerisinde 12. sırada yer almaktadır (IFCI, 2017).

Tablo 2.25: IFCI İslami Finans Ülke İndeksi 2017

ÜLKELER	SIRALAMA 2017	PUAN 2017 (100 üzerinden)
MALEZYA	1	79.25
İRAN	2	78.42
SUUDI ARABİSTAN	3	65.9
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	4	38.02
KUVEYT	5	35.20
PAKİSTAN	6	24.30
ENDONEZYA	7	23.98
BAYREYN	8	21.96
KATAR	9	21.94
BANGLADEŞ	10	21.95

SUDAN	11	21.96
TÜRKİYE	12	12.17
ÜRDÜN	13	10.29
MISIR	14	9.99
BRUNEİ	15	8.85
UMMAN	16	6.41
İNGİLTERE	17	5.89
SRİ LANKA	18	3.78
ABD	19	3.50
TUNUS	20	2.87
KENYA	21	2.85
LÜBNAN	22	2.64
NİJERYA	23	2.32
YEMEN	24	2.03
SİNGAPUR	25	1.94
İSVİÇRE	26	1.93
KANADA	27	1.82
GÜNEY AFRİKA	28	1.75
AFGANİSTAN	29	1.71
TAYLAND	30	1.69
KAZKİSTAN	31	1.32
HİNDİSTAN	32	1.30
CEZAYİR	33	1.24
AVUSTURALYA	34	1.22
AZERBAYCAN	35	1.15
FİLİSTİN	36	1.10
SURİYE	37	0.92
FRANSA	38	0.78
ALMANYA	39	0.66
FİLİPİNLER	40	0.65
ÇİN	41	0.57
GAMBİA	42	0.57
SENEGAL	43	0.50
GANA	44	0.39
MARİTİUS	45	0.24
RUSYA	46	0.21
İSPANYA	47	0.06
FAS	48	0.01

Kaynak: IFCI, 2017 Raporu.

İslami Finans Ülke Endeksi'ni oluştururken Edbiz Fıkıh Danışmanlık şirketinin dikkate aldığı 8 değişken ve bunların ağırlıkları aşağıdaki Tablo 2.26'da belirtilmiştir.

Tabloda görüleceği üzere Merkezi Danışma Kurulunun varlığı %19.7 ağırlığa sahiptir. Türkiye'de AAOIFI'ya göre finansal raporlama uygulamasına ön hazırlık olan Merkezi Danışma Kurulunun kurulması ülkemiz için önemli bir gelişmedir. Ayrıca 4. maddede yer alan İslami finansal varlıklar kriterinden yüksek puan alabilmek için öncelikle güvenilir bir şekilde toplam İslami varlıklar bakiyesini finansal tablolarda göstermek gerekir. AAOIFI uygulamasına geçildiği takdirde bu görünürlük ve güvenilirlik artacaktır.

Tablo 2.26: İslami Finans Endeksi Kriterleri

KRİTERLER	AÇIKLAMA	AĞIRLIK	
1	İslami Banka Sayısı	Yerel veya yabancı İslami banka sayısı	%21,8
2	İslami Banka ve Finansal Kurumların Sayısı	Konvansiyonel bankaların İslami bankacılık penceresi olanlar da dâhil olmak üzere tüm banka veya banka dışı İslami finans kuruluşları	%20,3
3	Danışma Kurulu	İslami fıkıh uyumunu denetleyen ve ülkedeki tüm İslami finans kuruluşlarını temsil eden resmî veya özel merkezi Danışma Kurulunun varlığı	%19,7
4	İslami Finansal Varlıklar	İslami veya konvansiyonel bankalar bünyesinde bulunan İslami finansal varlıklar	%13,9
5	Müslüman Nüfus	Müslüman olanların mutlak sayısı	%7,2
6	Sukuk	Ülkedeki toplam sukuk miktarı	%6,6
7	Eğitim ve Kültür	İslami finans sektörünü destekleyen eğitim ve kültürel çevrenin, profesyonel İslami finans sertifikasyonlarının, lisans, diploma ve diğer bu alana özel eğitimlerin varlığı	%5,7
8	İslami Düzenleme ve Kanunlar	İslami finans sektörünün ülkede etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmesini sağlayan düzenleyici ve yasal çevrenin varlığı. (Örneğin İslami Bankacılık Kanunu, İslami Sermaye Piyasası Kurulu Kanunu, İslami Sigortacılık Kanunu vs.)	%4,9

Kaynak: IFCI, 2017 Raporu.

Türkiye'nin 2011-2017 arası İslami Finans Ülke Endeksi'ndeki sıralamasını gösteren tablo aşağıda sunulmuştur. Türkiye Tablo 2.27'de görüldüğü gibi 2011 yılından 2017 yılına kadar geçen 6 senelik sürede yalnızca 2 puan yükselebilmıştır.

Tabloda dikkat çekici hususlardan birincisi Malezya'nın 2016 yılında birinciliği İran'dan almasıdır. Diğer bir husus ise 2015-2017 yılları arasında Pakistan 4 puanlık yükselişle 6. sıraya yerleşmiştir. Bu yükselişte etkili olan faktörler:

- “Center of Excellence” adında bir İslami eğitim merkezi kurmuş olması,
- Pakistan'ın bu eğitim merkezi tarafından organize edilen uluslararası düzenlenen konferanslar ve kongreler,
- Pakistan Borsasında yer alan İslami finans ile uyumlu şirketlerin denetlenmesi ve raporlama yükümlülükleri ile ilgili yapılan düzenlemeler,
- Ülkedeki sukuk ihraçlarını teşvik etmek için getirilen vergi muafiyetleri,
- Pakistan Devlet Bankası Başkan Yardımcısı Saeed Ahmed'in İslami finansın gelişmesi için göstermiş olduğu üstün hizmetler olmuştur (Islamic Finance Country Index, IFCI 2017).

Tablo 2.27: İslami Finans İndeksi Ülke Sıralaması 2011-2017

	ÜLKELER	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011
1	MALEZYA	1	1	2	2	2	2	2
2	İRAN	2	2	1	1	1	1	1
3	SUUDI ARABİSTAN	3	3	3	3	3	3	3
4	BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	4	4	4	6	4	5	5
5	KUVEYT	5	5	5	5	7	4	6
6	PAKİSTAN	6	9	10	9	8	8	7
7	ENDONEZYA	7	6	7	7	5	7	4
8	BAYREYN	8	8	6	4	6	6	8
9	KATAR	9	7	8	10	11	9	12
10	BANGLADEŞ	10	10	11	11	10	12	9
11	SUDAN	11	11	9	8	9	10	10
12	TÜRKİYE	12	13	12	12	13	14	14

Kaynak: IFCI, 2011-2017 Yıllık Raporlar.

Evrensel manada muhasebe bir şirketin veya bir iktisadi işletmenin kaynaklarının nasıl oluştuğunu, bu şirketin bu kaynakları nasıl kullandığını, bu şirketin tüm yaptığı işlemler sonucunda bu kaynaklarda meydana gelen artış ve azalışları açıklayan, şirketin finansal durumunu standart tablolar ile bu bilgilere ihtiyaç duyanlara

hazırlayan bir sistemdir. Bu açıdan bakıldığında İslami finans kuruluşlarına paralarını emanet eden yatırımcıların en doğal hakkı, bu kuruluşların bu kaynakları nerelere yatırdığını, hangi ürünler kullandığını ve nasıl kâr veya zarar ettiklerini bilmektir.

AAOIFI bu göreve hizmet etmek amacıyla ortaya çıkmıştır. İslami finans kuruluşlarının mali durumlarını, işlemlerini, İslami prensipler ışığında kullanıldığını göstermek amacı ile en şeffaf bir şekilde finansal tabloları kullanıcıların hizmetine sunmaktadır.

AAOIFI muhasebe ve denetim standartlarını farklı bir göz ile değerlendirip muhasebenin İslamisi veya muhasebenin dinle ilgisi olmaz diyen görüşler de vardır. Mesele muhasebenin İslami olması veya olmaması değildir. Meselenin özü Allah'ın emir ve yasaklarına, Kur'an-ı Kerim'in hükümlerine, sünnet ve naslara göre yaşamayı tercih etmiş insan topluluklarının yaptıkları her işte bu kurallara uyma gaye ve isteklerinden kaynaklanmaktadır. Faizin yasak ve cezasının da çok büyük olduğunu farklı sure ve ayetlerde Kur'an-ı Kerim bizlere bildirmiştir. Bu temel yasaktan hareketle aşağıdaki Tablo 2.28'de görüldüğü gibi İslami finans adı altında dünya çapında 2 trilyon dolar aktif büyüklüğe ulaşmış bir sektör meydana gelmiştir. Bu sektörün en büyük oyuncularını ise aşağıda Tablo 2.28'de görüldüğü üzere 1.5 trilyon USD ile İslami bankalardır (IFSB, 2018). Bu çalışmanın bazı kısımlarında belirtildiği gibi bu temel yasak ise sadece İslam dininde değil, Hz Âdem'den bugüne kadar gelen tüm dinlerde mevcuttur.

Tablo 2.28: Sektör ve Bölge Bazında Dünya İslami Finansal Hizmetler Endüstrisi

Bölgeler (USD Milyar)	İslami Bankacılık Varlıkları	Sukuk	İslami Fonların Varlıkları	Tekâfül	Toplam	%
Asya	232,0	239,5	24,8	3,3	499,6	24,4
Körfez Ülkeleri	683,0	139,2	26,8	12,6	861,6	42,0
Orta Doğu	569,0	17,8	0,1	9,5	596,4	29,1
Afrika	27,1	2,0	1,6	0,7	31,4	1,5
Diğer	46,4	1,5	13,3	-	61,3	3,0
Toplam	1.557,5	399,9	66,7	26,1	2.050,2	100,0

Kaynak: IFSB, 2018 Raporu s. 27.

Toplumlar kendi dini kurallarına göre yaşamayı tercih edebilirler ve bu durum sadece Müslüman topluluklara has bir özellik de değildir. Örneğin Japonya’da muhasebe standartlarının temelini, ruhunu anlamak için Japon kültürünü ve Şinto dinini çok iyi bilmek gerekir. Japon şirketleri hissedarlara en az önemi verirler, raporlamalarını hissedarlara değil, bankalara veya onlara kaynak sağlayan finansal kuruluşlara yaparlar. Hissedarlar, işçilerden sonra sıralamada yer bulan kişilerdir. Bu davranış şekilleri ve yaklaşımlar ise onların dininde var olan ve emredilen hususlardır.

Dini hassasiyetlerini yaşamın her noktasında uygulamak isteyen insanların bu taleplerine demokratik özgürlükler çerçevesinde, bu tür finansal hizmetler sunmak gayet doğaldır ve olması gereken bir durumdur. Farklı görüşler, farklı yaklaşımlar, farklı tercihler, farklı bankacılık uygulamaları, farklı muhasebe ve raporlama yöntemleri, farklı finansal çözümler toplumlar için hep birer zenginliktir, demokrasinin gereğidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DERİNLEMESİNE MÜLAKAT YÖNTEMİYLE KATILIM BANKALARININ PAYDAŞLARININ GÖRÜŞLERİNİN ALINMASI VE BİLİMSEL BİR DEĞERLENDİRME

3.1.Araştırma Yöntemi

Katılım bankalarının yayınladığı finansal tabloların kullanıcılar açısından şeffaflığı üzerine araştırma ve öneriler konulu çalışma hazırlanırken öncelikle literatür taraması yapılarak konu değişik kaynaklardan incelenmiştir. Bu konuda yazılan birçok kitap, makale, dergi, araştırma yazıları incelenmiştir. Ayrıca AAOIFI'ya göre raporlama yapan çeşitli bankaların internette yayınladıkları finansal tablolar incelenerek Türkiye'de TFRS'ye göre hazırlanmış finansal tablolar ile kıyaslama yapabilmek için teorik bilgi çerçevesi oluşturulmuştur. Raporlama farklarının ortaya konulması açısından yeterli kaynaklara ulaşılmıştır. Ayrıca AAOIFI tarafından İngilizce yayınlanmış olan ve standartların tamamını içeren kitap detaylı incelenmiş ve Kamu Gözetim Kurumu tarafından Türkçeye çevrilen bu standartlar ayrıca KGK sitesinden Türkçe olarak, okunup standartların getireceği faydalar ve mevcut uygulamalardan farkları konusunda derinlemesine bilgi sahibi olunmuştur.

Ayrıca farklı standartlara göre hazırlanmış finansal tabloları kıyaslamak için Türkiye'deki katılım bankalarının TFRS'ye uygun finansal tabloların yanında AAOIFI'ya uygun finansal tablolar hazırlamalarının şeffaflık açısından yararlı olacağı önermemizi test etmek ve bunun nasıl gerçekleşebileceği konusunda görüş almak için ilgili paydaşlarla derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Derinlemesine mülakat tekniği, sosyal olayların veya ortaya konulan önermelerin araştırılmasında kullanılan ve dünya çapında kabul görmüş bilimsel bir yöntemdir. Bu yöntemde yapılan görüşmeler neticesinde, bu olayın mülakat yapılan kişilerce veya kurumlarca nasıl algılandığı, konu hakkında ne düşünüldüğü, iddianın veya vakanın önündeki kısıtlar, destekler, ihtimaller, gerçekler analiz edilmiş olur (Tekin, 2006:101-102).

Derinlemesine mülakat tekniğinde konu ile ilgili olan kişilerle birebir ve yüz yüze görüşmeler yapılmaktadır. Bu görüşmelerde genellikle 2-3 soru ile karşı taraftan konu hakkında detay bilgiler, görüşler, yorumlar alınmaktadır. Hiçbir şekilde karşı tarafı yönlendirici konuşmalar veya sorular sorulmamalıdır. Yapılandırılmış ve yapılandırılmamış şeklinde iki farklı yöntemle yapılabilmektedir. Yapılandırılmış görüşmede sorular önceden verilirken yapılandırılmamış görüşmede sorular önceden verilmez, açık uçlu sorularla veri ve görüşler alınır. Bu çalışmada yapılandırılmış yöntem uygulanmıştır. Mülakat sırasında çeşitli açık uçlu sorular ve önceden bildirilmeyen yan sorular da sorulduğu için yarı yapılandırılmış yöntem şeklinde de nitelendirilebilir.

Derinlemesine mülakat tekniğinin zayıf yönü ise kişilerin görüşme esnasında birbirlerinin görüşlerinden etkilenme riskidir (Tekin, 2006).

Bu tez çalışması için yapılan derinlemesine mülakatlarda görüşmelerin çok verimli ve faydalı olması için aşağıdaki hususlara dikkat edilmiştir:

- Görüşülen kişinin pozisyonu, konu hakkındaki bilgi düzeyi dikkate alınarak sorulacak sorular için önceden hazırlık yapılmıştır. Tamamlayıcı veya detaya inen sorularla verinin veya görüşün daha derinleşmesi sağlanmıştır. Genelde dinleyici konumunda olup karşı tarafın görüşleri yönlendirilmeye çalışılmamıştır.
- Görüşmenin yeri ve zamanı karşı tarafın müsaitlik durumu, kendisini en rahat hissedebileceği an olarak ayarlanmıştır.
- Mülakat yapılan kişinin görüşlerini ve konu hakkındaki bilgi ve yorumlarını derinlemesine alabilmek için ucu açık sorular veya yan sorular sorulmuştur. Ayrıca kişisel bilgilerin gizliliği konusunda kendisine bilgi verilmiştir.

Yapılan bu derinlemesine mülakatlar neticesinde önerilen yaklaşımın katılım bankacılığına getireceği faydalar konusunda ve karşılaşılabilecek zorluklar veya kısıtlar hakkında son derece değerli bilgiler elde edilmiştir. Mülakat yapılan kişilerin rahatsız olmaması için ses kaydı almaktan kaçınılmıştır. Detaylı notlar almak sureti ile çalışılmıştır. Ayrıca kişilerin müsaitlik durumuna göre en fazla yarım saat olacak şekilde süre ayarlanmıştır. Mülakat için seçilen tüm tarafların AAOIFI hakkında bilgi sahibi olması ve uygulamaya geçildiği takdirde bu çalışmalarda görev alacak pozisyonlarda olmaları mülakatların verimli olmasını sağlamıştır. Kıyaslanabilir

olması açısından ana 2 soru aynı tutulmuştur fakat mülakat sırasında konuşma farklı yönleri gittiğinde tekrar konuya dönmek amacı ile yan sorular sorulmuştur. Ayrıca mülakat sırasında karşı tarafın konuya çok değişik açılardan yaklaşabilmesi için küçük yan sorular sorulmuştur. Bu küçük yan sorular karşı tarafın kanaatinin yüzeysel cevaplar yerine derinleşmesini veya somutlaşmasını sağlamıştır. Mülakatın amacına hizmet etmiştir.

Derinlemesine mülakat tekniği ile yapılan görüşmelerde karşılaşılan bazı kısıtlarda olmuştur. Bunlardan bir tanesi teknik bir konu olması sebebi ile ve ülkemizde bugüne kadar uygulanmamış muhasebe standartları olduğundan AAOIFI muhasebe standartlarının teknik manada detaylarına inilerek derin analizler yapılamamıştır. Kamu Gözetim Kurumu ve AAOIFI Kurumu temsilcileri tarafından yapılan değerlendirmeler nispeten daha teknik ve detaylı olmuştur. Diğer değerlendirmeler ise daha çok AAOIFI uygulamasının faydalı veya olumlu olup olmayacağı şeklinde verilen görüşlerle sınırlı kalmıştır. Ancak standardın detayına inilmese bile bu faydaların ne olacağı veya ülkemiz gerçekleri karşısındaki durumu hakkında mülakata katılanlardan yeterli teknik ve geniş değerlendirme alınmıştır.

Diğer bir kısıt ise AAOIFI uygulayan ülkelerdeki finansal tablo ve dipnot örneklerinin mülakata katılanların bir kısmı tarafından detaylı bir şekilde incelenmemiş olmasından dolayı yine yapılan değerlendirmeler genel manada olmuştur. Fakat yapılan tüm mülakatlarda sonuçta AAOIFI'nın temellerinin İslami fıkhıya dayanıyor olması ve Türkiye'deki katılım bankalarının da hizmet ve ürünlerinin bu çerçevede içerisinde olması sebebiyle tüm katılımcılar konuya olumlu yaklaşmışlardır. Nihai görüşler AAOIFI'ya uygun finansal tablolar hazırlamanın sektöre katkısının olacağı şeklinde olmuştur. Bunun itibar ve güven artırıcı bir gelişme olacağı, ortak kanaat olduğu gözlemlenmiştir.

3.2. Paydaşlarla Yapılan Derinlemesine Mülakatlar

Türkiye'de bulunan katılım bankalarının hâlihazırda var olan finansal tablo ve raporlarına ilaveten yeni bir yöntemle göre yeni bir set daha finansal tablo ve rapor hazırlayacak olmaları bu bankalara altyapı ve iş yükü anlamında bir yoğunluk getirecektir. Ancak tezin ileri aşamalarında detaylı olarak açıklanacak faydalar, harcanacak olan bu altyapı yatırımları ve insan gücüne değecek niteliktedir. AAOIFI muhasebe standartlarından 1 adet Kavramsal çerçeve, 1 adet Faizsiz Finans Muhasebe

Rehberi ve 18 adet standart Kamu Gözetim Kurumu tarafından Türkçeye çevrilerek Resmî Gazete’de yayınlanmıştır. 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren ihtiyari olarak uygulanabilecektir.

Standartların Türkçeye çevrilerek kamuoyu ile taslak hallerinin paylaşılması ve görüşlerin toplanması gibi aşamalarda Türkiye Katılım Bankaları Birliği, BDDK ve katılım bankaları tüm desteklerini ortaya koymuşlardır. Bu çerçevede KGK Ankara’da ve TKBB İstanbul’da birçok kez standartlar hakkında tüm ilgili tarafların, çeşitli üniversitelerimizden akademisyenlerin, AAOIFI organizasyonundan temsilcilerin ve Merkez Bankasından temsilcilerin katılımları ile değerlendirmeler yapılmıştır. AAOIFI’den gelen uzman ekipler tarafından çalıştaylar, geri bildirim toplantıları, eğitim çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmaların hemen hemen tamamında yer alan taraflarla mülakat yapılması tercih edilmiştir. Derinlemesine mülakat çalışması aşağıdaki kurum ve kuruluşlardan farklı pozisyonundaki kişilerle gerçekleştirilmiştir.

- Türkiye Katılım Bankaları Birliği,
- AAOIFI (İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe ve Denetim Kuruluşu),
- Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ,
- Vakıf Katılım Bankası AŞ,
- Albaraka Türk Katılım Bankası AŞ,
- Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ.
- KGK (Kamu Gözetim Kurumu),
- Bank Alahli (Suudi Arabistan)
- Türkiye’de yerleşik bir denetim firması
- Türkiye’de yerleşik ikinci bir denetim firması

Türkiye Katılım Bankaları Birliği ile Yapılan Görüşme:

Kurum Hakkında Kısa Bilgi:

Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin yönetim merkezi İstanbul’da bulunmaktadır. Bankacılık Kanunu’nun ilgili hükmünce kurulmuştur ve kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşudur. Türkiye’de TKBB’nin üyesi olarak faaliyet gösteren altı katılım bankası bulunmaktadır.

TKBB’nin amacı, tüm katılım bankalarının haklarını ve menfaatlerini korumak, tam rekabet koşulları altında katılım bankacılığının büyüüp gelişmesi, bu sistemin sağlıklı

bir şekilde çalışması, bankacılık mesleğinin gelişmesi için çalışmalar yapmaktır. Ayrıca haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak ve uygulamaktır.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nu ve 04.10.2001 tarih ve 2001/3138 sayılı Birlik Statüsünün yürürlüğe konulması ile o zamanki adıyla Özel Finans Kurumları Birliği olarak kurulmuştur. Daha sonra 01.11.2005 tarihli 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu ve 28.02.2006 tarih ve 2006/10018 Sayılı Birlik Statüsü ile şimdiki adı olan Türkiye Katılım Bankaları Birliği unvanını almıştır. (TKBB, 2019c)

TKBB Ümraniye merkezinde yapılan görüşmede aşağıdaki ana sorular ve yan sorular sorulmuştur:

Soru1: Türkiye'deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yan sorular:

AAOIFI standartları birebir aynı şekilde mi Türkiye'deki katılım bankaları tarafından uygulanmalı?

TKBB tarafından her yıl yaptırılan algı anketi sonuçlarına AAOIFI'ya göre finansal tablo hazırlamanın bir faydası olur mu?

Cevap1: "Türkiye'de şu anda katılım bankalarımız tarafından TFRS standartları kullanılmaktadır. Yurt dışı ortaklı katılım bankalarımız ayrıca IFRS standartlarını da kullanmaktadır.

AAOIFI kurumu bünyesinde dünyanın ileri gelen fıkıh âlimleri ve alanında uzman akademisyenler, finans ve muhasebe uzmanları, İslami bankacılık konusunda son derece deneyimli kişiler bulundurmaktadır. Katılım bankacılığının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans standartlarının kullanılması son derece olumlu olacaktır. Yalnız bu standartları aynen olduğu gibi alıp uygulamak yerine Türkiye yerel mevzuatı ile de harmanlayarak kullanmanın daha uygun olacağını düşünülmektedir. Katılım bankalarımız tarafından ortak standartların uygulanması sektörde bir uyum ve yeknesaklık sağlayacaktır ve bunun da son derece olumlu sonuçları olacaktır. İslam'ın temel ve çatı prensipleri altında oluşturulmuş olan bu standartların kullanılması katılım bankaları arasındaki uygulama farklılıklarını ortadan kaldıracığı için kıyaslanabilirlik ve şeffaflık artacaktır. AAOIFI standartlarını ülkemize uyarlarken bazı mezhep farklılıklarını da dikkate almak doğru olacaktır. İslami finans sektörü için standart ve

ilkeleri oluştururken biz örneğin, Cidde'deki İslami Fıkıh Akademisi, AAOIFI, IFSB gibi kurumlarla da çalıştaylar yaparak istişarelerde bulunuyoruz.

AAOIFI İslami standartların katılım bankaları tarafından uygulanacak olması algı ve itibar konusunda fayda sağlayacaktır. Her yıl katılım bankacılığı algı anketi yaptırılıyor bu anket üzerinde sayısallaştırma yapılarak rasyolar elde edilmektedir. Bu rasyolara AAOIFI uygulamalarının faydalı olacağını düşünüyorum.”

Soru2: Türkiye'deki katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları konusunda görüşleriniz nedir?

Yan sorular:

TKBB bünyesi altında kurulan Merkezi danışma kurulu açısından konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

AAOIFI ile ilgili TKBB tarafından yapılan çalışmalar var mıdır?

Cevap2: “AAOIFI İslami standartlarını, kendi ülkemizde önce altyapıyı tamamen hazırladıktan sonra uygulamaya almak daha doğru olacaktır. BDDK'nin Eylül 2019 tarihinde yayınladığı danışma kurullarının görev ve sorumlulukları, organizasyon yapısı, denetim organlarının işleyişi vs. gibi konulardaki tebliğ bu altyapıyı oluşturmada atılan çok önemli bir adım olmuştur. Öncelikle Türkiye kimliğine uygun İslami fıkıh standartlarının oluşturulup tüm katılım bankalarınca uygulanır hale gelmesi ve katılım bankaları bünyesinde bulunan danışma kurulları ve merkezi danışma kurulumuzun işleyişlerinde temel standart ve ilkelerin uygulama ve işlerliğinin düzenlenmesi son derece önemlidir.

Biz TKBB olarak katılım bankalarının AAOIFI standartları konusunda bilgilerinin artması amacı ile mayıs ayında AAOIFI'dan uzmanları davet ederek katılım bankalarında bu konu ile ilgili çalışacak arkadaşlara iki günlük bir çalıştay ve aynı zamanda eğitim düzenledik. Ardından AAOIFI'nin 2 yeni taslağı kamuya duyuruldu ve görüş alındı. AAOIFI'nin bu duyuruyu kamuoyu görüşüne sunmalarına destek olduk. Sabahattin Zaim Üniversitesi bünyesinde oluşturulan bir komisyon tarafından AAOIFI İslami fıkıh standartlarının Türkçeye çevrilmiş olması ve yine KGK nezdinde oluşturulan alanında uzman, katılımcılardan oluşan bir komisyon tarafından AAOIFI muhasebe standartlarının Türkçeye çevrilmesi bu konuda ülkemizde atılan önemli adımlardır. BDDK'nin de yine bu konu ile ilgili yapılan birçok toplantı ve görüşmelere

katılıp sektörün ihtiyaç ve görüşlerini dinleyerek sektöre destek olmasının, bu sürecin sağlıklı ve hızlı ilerlemesinde çok önemli kilometre taşları olduğunu düşünüyorum.

Ülkemizdeki yerel mevzuata uyarak hazırlanan TFRS'ye uygun raporlamaya ilave olarak AAOIFI muhasebe standartlarına göre finansal tabloların da hazırlanması katılım bankaları için bir iş gücü ve maliyet yükü getirmektedir. Ancak AAOIFI standartlarına göre hazırlanacak finansal tablolarda İslami ürün bazında detaylar görülebileceği için bu şeffaflığı ve kıyaslanabilirliği artırıcı bir unsur olacaktır.”

Görüşme Özeti:

Katılım bankaları, fon sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumakla mükelleftir. Aynı zamanda tüm yatırımcılarına anlaşılabilir, doğrulanabilir, şeffaf ve kıyaslanabilir bilgiler sunma sorumlulukları da bulunmaktadır. İslami temel prensiplere dayalı bu standartlar ışığında hazırlanacak tablolar bu amaca hizmet etmektedir.

Mülakata katılan kişi daha önce bu konu ile ilgili olarak KGK, BDDK ve tüm katılım bankaları ile yapılan toplantıların bir kısmına katılmış olmasından dolayı konu hakkında bilgi sahibidir. Ayrıca tüm katılım bankaları üzerinde çatı bir kurum olmasından, TKBB farklı katılım bankalarının bu konu hakkındaki görüş ve yorumlarına hâkim olduğundan çok ince detaylara ve strateji anlamında şu anki durumun ne olduğunu çok iyi bilmektedir. Türkiye'deki güncel durum ve gelişmelerin yanında mülakata katılan kişinin yurt dışındaki İslami finans alanında yapılan çeşitli seminer, konferans ve toplantılara katılmış olması konumuzu daha geniş bir dünya perspektifinden değerlendirmesini sağlamıştır.

Mülakata katılan kişinin aynı zamanda bir katılım bankasında üst düzey yönetici olarak çalışmış olması onun katılım bankalarının karşılaşılabileceği zorluklar ve mevcut imkânlarının, uygulamalarının ne olduğu konusunda da bilgi sahibi olmasını sağlamıştır.

Yapılan derinlemesine mülakatta bazı yan sorularla mülakata katılan kişinin konudan çok fazla uzaklaşmadan tekrar konuya dönmesi sağlanmıştır. Konu ile ilgili yorumlarında bir yönlendirme yapılmamıştır.

AAOIFI (İslami Finansal Kurumlar İçin Muhasebe ve Denetim Kuruluşu) ile yapılan görüşme:

Kurum Hakkında Kısa Bilgi:

1991 yılında Bahreyn’de kâr amacı gütmeyen bir kurum olarak kurulmuştur. Birincil amacı İslami finans sektörü için standartlar geliştirmek ve yayınlamaktır. Günümüze kadar muhasebe, etik, yönetim ve denetim alanlarında toplam 104 standart yayınlamıştır. Destekleyen kuruluşlar arasında 45 değişik ülkeden merkez bankaları, düzenleyici kurumlar, İslami bankalar, İslami sigorta kuruluşları, muhasebe, denetim ve hukuk firmaları bulunmaktadır. Yayınlamış oldukları standartlar İslami finans kurumları tarafından benimsenmiş olup dünyadaki İslami finans uygulamalarının harmonize edilmesi konusunda çok büyük başarılar elde etmişlerdir (AAOIFI, 2019c).

AAOIFI’da gönüllük esasına göre görev yapan bir akademisyene telefonla yapılan görüşmede aşağıdaki sorular sorulmuştur:

Soru1: Türkiye’deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap1:

“AAOIFI standartlarının uygulama alanı çok geniş olmamakla birlikte akademik referans olma özelliği ve saygınlığı genel kabul görmektedir.”

Soru2: Türkiye’deki katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları konusunda görüşleriniz nedir?

Cevap2:

“Muhasebe, denetim ve yönetim standartları yeniden gözden geçirilmekte ve bu kapsamda örnek finansal tabloları kapsayan FAS 1 yeniden yazılmakta. Bu da referans olarak değerli bir örnek olacak.”

Görüşme Özeti:

AAOIFI konusunda bilgi sahibi olan bir akademisyenden alınan görüşler kısa fakat tecrübe ve somut gözlemlere dayalı tespitlerdir. AAOIFI standartlarının zorunlu uygulama alanı Bahreyn, Sudan, Umman, Ürdün ve Katar ile sınırlı kalmakla birlikte rehber olarak veya referans olarak kullanılması yaygındır. İslami finansın uygulandığı

diğer birçok ülkede AAOIFI standartları, o ülkedeki yerel mevzuatı ve uygulamaları dikkate alarak referans alınmaktadır.

AAOIFI’da üst düzey yetkili olarak çalışan diğer bir uzman ile yapılan görüşme sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir. Kendisi Bahreyn’de yerleşik olduğu için görüşleri e-mail ile alınmıştır. Her iki soruyu kapsayacak şekilde ortak bir cevap alınmıştır.

Soru1: Türkiye’deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru2: Türkiye’deki katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları konusunda görüşleriniz nedir?

Yan sorular:

Kısaca AAOIFI’nin amacını açıklar mısınız?

IFRS ile AAOIFI arasında en temel fark nedir?

Cevap1 ve 2:

“Öncelikle belirtmek isterim ki AAOIFI standartları, İslami fıkıh prensipleri ve kuralları çerçevesinde AAOIFI’nin ana amacı olan uluslararası İslami finansal uygulamaları ve raporlamaları standart bir hale getirmek ve uyumlaştırmak için geliştirilmekte ve yayınlanmaktadır.

Kısaca söylemek gerekirse AAOIFI’nin finansal muhasebe standartları tüm ilgili tarafların ihtiyacını karşılayacak, şeffaf, adil, İslami fıkhaya dayalı bir muhasebe sistemini geliştirme gayesi hedeflemektedir. Bu yüzden İslami finans muhasebesinin gerekliliğini, bu bilgileri kullanacak olanların özel bilgilere ihtiyaç duymalarından dolayı gerekmektedir. AAOIFI standartları muhasebe, denetim, yönetim ve etik standartlarının kalitesini artırmak ve bunları dünyadaki diğer en iyi uygulamalarla paralel yapmayı amaçlamaktadır. Profesyonel bir muhasebeciden beklenen, onun en yüksek standartta bu hizmeti yürütmesi ve kamuoyunun beklentilerini de dikkate almasıdır. Bu bağlamda, uluslararası denetim ve muhasebe standartları ile AAOIFI standartları arasındaki tek fark AAOIFI’nin İslami fıkıh ve kurallarını dikkate alıyor olmasıdır.”

Görüşme Özeti:

AAOIFI’da yönetici konumunda görev yapan uzmandan alınan görüşler özet şeklinde olup ancak son derece değerli açıklamalardır. Dünyadaki İslami finans kurumlarının uygulamalarının standartlaştırılması tüm sektörün faydasına olacak bir husus olduğu belirtilmiştir. Ayrıca İslami finansal kurumların kamuya açıkladığı bilgileri kullanacak olan kişilerin beklentilerine cevap verecek şeffaf ve adil bir raporlamanın son derece gerekli olduğu vurgulanmıştır. Son olarak AAOIFI’nın tüm çabasının dünyadaki diğer uygulamaları örnek alarak ve onlarla da uyumlu olacak şekilde İslami standartları geliştirmek ve bunların tüm İslami finans sektörü tarafından benimsenip kullanılmasını sağlamak olduğu vurgulanmıştır.

Türkiye Finans Katılım ile Yapılan Görüşme:

Kurum Hakkında Kısa Bilgi:

Türkiye Finans Katılım Bankası, 1991 yılında %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olarak kurulan "Anadolu Finans" ile 1985-2001 yılları arasında "Faisal Finans Kurumu" adıyla katılım bankacılığı hizmeti sunan "Family Finans"ın 2005 yılında güçlerini birleştirmesiyle kurulmuştur. Bu iki kurum, 2005 yılında birleşerek Türkiye için daha fazla değer yaratmak ve rekabet üstünlüklerini pekiştirmek misyonuyla güç birliğine gitmişlerdir. Anadolu Finans ile Family Finans'ın birleşmesi Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun (BDDK) 28 Aralık 2005 tarihli kararıyla resmen tescil edilmiş ve 30 Aralık 2005 tarihinde Bankanın unvanı Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ olarak değiştirilmiştir. Türkiye Finans için en büyük değişim ve atılım dönemi, %60 hissesinin 31 Mart 2008 tarihinde The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınması ile başlamıştır. Orta Doğu bölgesindeki en büyük sermayeli bankalarından biri olan NCB'nin bünyesine katılması ile yeni ve güçlü bir kurumsal kimliğe kavuşan Türkiye Finans, hedef kitlesi giderek genişleyen katılım bankacılığına yeni bir soluk getirmiştir (TFKB, 2019).

İstanbul Ümraniye’de bulunan Türkiye Finans Katılım Bankası Genel Müdürlüğü’nde çalışan bir yönetici ile yapılan derinlemesine mülakata sonuçları:

Soru1: Türkiye’deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yan sorular:

AAOIFI'ya uygun finansal tabloların hazırlanması katılım bankalarının toplumdaki algısında bir değişime sebep olur mu?

AAOIFI standartları sektörün güncel ihtiyaçlarına cevap verebilir mi?

Cevap1:

“AAOIFI faizsiz finans standartlarının katılım bankaları tarafından kullanılması tarafımda olumlu olarak değerlendirilmektedir. Uluslararası İslami finans sektöründe daha anlaşılabilir ve kıyaslanabilir olmak açısından kesinlikle faydası olacaktır. Bazı basın yayın organlarında rastladığımız veya bazı kesimlerce dile getirilen katılım bankaları hakkında bazı olumsuz değerlendirmelerin ve dayanağı olmayan algı ve iddiaların değişmesine katkı sağlayacaktır. Sonuçta Türkiye'deki katılım bankalarının temel özelliği ve kuruluş gayeleri faizsizlik ilkesi ve İslami prensiplere uygun faaliyet ve hizmetlerde bulunmaktır. Yatırımcılarına verdiği tüm hizmetlerde ve ürünlerde aranan en temel koşul budur. Durum böyle olunca dünyaca saygın bir kurum tarafından oluşturulmuş ve dünyanın birçok ülkesinde ya gönüllülük esasına göre ya da zorunlu olarak uygulanan bu standartların ülkemizdeki katılım bankaları tarafından da benimsenmesi ve uygulanması mutlaka artı bir değer olacaktır. 1991 yılında kurulan AAOIFI bildiğimiz gibi tüm fıkıh standartlarını ve muhasebe standartlarını hazırlarken son derece profesyonel olarak bu standartları aşamalardan geçirerek onlara son halini vermektedir. Standartların hazırlanmasının ilk çıkış noktası da yine İslami finans sektörünün ihtiyaç ve talepleridir.

Örneğin IFRS9 standardı tüm dünyada 01.01.2018 tarihinde yürürlüğe girmiş ve dünyanın birçok ülkesinde uygulanmaktadır. Bu konuda ihtiyacı gören ve sektörün problemlerine cevap olması için AAOIFI derhal aksiyon olarak kredilerin sınıflanması ve değer düşüklüğü konularını İslami perspektiften ele alarak buna yaklaşımlar sunan FAS 30 değer düşüklüğü ve kredi kayıpları (Impairment, Credit Losses and Onerous Commitments) isimli standardı yayınlamıştır. Standart bildiğim kadarı ile 01.01.2020 den itibaren geçerli olacaktır ancak erken uygulamaya müsaade edilmektedir.

AAOIFI bu şekilde dünyadaki diğer tüm İslami ve geleneksel finans kuruluşları ile çok yakın temas içinde finans ve muhasebe alanındaki uygulamaları takip ederek, gerekli tedbirleri alıp dünyanın en iyi ve doğru uygulamalarını İslami finans sektörünün hizmetine sunmayı kendine görev edinmiştir. Hiçbir kâr amacı olmayan bu

kurum İslamiyet'e uygun uygulamaların İslami finans sektöründe uygulanması ve yerleşmesi için çaba göstermektedir. Öyleyse biz katılım bankalarının gayesi de aynı olduğuna göre bu standartların katılım bankaları tarafından kabul edilip uygulanması zaruretten bile diyebiliriz.”

Soru2: Türkiye'deki katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları konusunda görüşleriniz nedir?

Yan sorular:

Türkiye'de BDDK'nın da yerel düzenlemeleri vardır. Bunlar açısından AAOIFI'nin uygulanmasında sorun olur mu?

Üçüncü bir yöntemle göre hazırlanacak olan finansal tabloları bankacılık sisteminden veriler alarak oluşturmak için bir çözüm öneriniz var mı?

Cevap2:

“Katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları ek maliyet getirecek olsa da kıyaslanabilir ve anlaşılabilir olmak açısından faydalı olacaktır. Dünyadaki diğer İslami bankaların AAOIFI'ya göre hazırlanmış raporları ile ülkemizdeki katılım bankaları tarafından hazırlanan finansal tabloları kıyaslama imkânımız olacaktır.

Bence katılım bankaları İslami prensipler doğrultusunda faaliyette bulduklarından dolayı asli muhasebe altyapılarının aslında tamamen AAOIFI İslami muhasebe standartlarına uygun şekilde olması gerekir. Tüm katılım bankalarının ana sistemlerini buna göre oluşturmaları gerekir. Ancak ülkemizdeki vergi ve diğer mevzuat hükümleri ile AAOIFI standartlarının uyumlaştırılması veya katılım bankaları tarafından uygulanacak mevzuatın buna göre düzenlenmesi gerekir. AAOIFI'ya göre hazırlanmış finansal tablolarda İslami ürün detayları da görülebileceği için sektör karşılaştırması ve şeffaflık açısından olumlu olacaktır. TFRS ve IFRS'den farklı olarak üçüncü bir yöntemle finansal tabloları sistemden hazırlayabilmek için bankacılık sisteminde ikinci bir mizan oluşturmak pratik bir çözüm olur.”

İstanbul Ümraniye'de bulunan Türkiye Finans Katılım Bankası Genel Müdürlüğü'nde çalışan ikinci bir yönetici ile yapılan derinlemesine mülakata sonuçları:

Soru1: Türkiye'deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap1:

“Türkiye’deki katılım bankalarının uluslararası İslami finans sektöründe kullanılan ürün ve hizmetler ile uyum sağlaması açısından AAOIFI standartlarının kullanılmasının son derece önemli olacağını düşünüyorum. Diğer bölge veya ülkelerde uygulanan İslami finans ürün ve hizmetlerinin temel fihhi ve hukuki dayanaklarının bu standartların kullanılması ile birlikte ülkemizde de aynı şekilde uygulanması çok önemli bir adım olacaktır. Ayrıca İslami ürün gamının gelişmesinde de bu uygulamanın katkısı olacağını düşünmekteyim. Ülkemizdeki katılım bankalarının dış dünyada bilinirliği artacaktır. Ayrıca diğer ülkelere kaynak aktarımı konusunda da faydası olacağını düşünüyorum.”

Soru2: Türkiye’deki katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları konusunda görüşleriniz nedir?

Yan sorular:

Mevcut durumda TFRS’ye göre hazırlanan finansal tablolar katılım bankalarının İslami ürün özelliklerini yansıtıyor mu?

Cevap2:

“Mevcut durumda ülkemizde katılım bankaları tarafından TFRS’ye uygun olarak hazırlanan bağımsız denetim raporlarının İslami ürünlerimizi ve uygulamalarımızı tam olarak kamuoyuna anlattığını düşünmüyorum. AAOIFI standartlarını temel alarak ülke mevzuatlarını da dikkate alarak hazırlayacağımız finansal tabloların bizi kamuoyuna daha iyi ve şeffaf bir şekilde anlatacağımızı düşünüyorum. AAOIFI’ya uygun finansal tablolar hazırlandığı takdirde ülkemizdeki altı katılım bankası İslami ürün detayları bakımından daha kıyaslanabilir ve anlaşılır olacaktır. Katılım bankaları ile çalışan yatırımcılar nezdinde ise bu durumun güven ve itibar artırıcı bir unsur olacağına inanıyorum. Ayrıca AAOIFI standartları sayesinde muhasebe uygulamasında İslami prensiplere uygunluğu konusunda hiçbir şüphe olmadan yapılacak olan uygulamalar finansal tabloların danışma kurulları tarafından da kolayca onaylanmasını sağlayacaktır.”

Görüşme Özeti:

Mülakata katılan her iki çalışanın konu hakkında önemli seviyede bilgi sahibi olması ve uygulamaya geçildiği takdirde teknik manada bizzat geçiş projesinin içinde yer

alacak kişiler olması mülakatın başarılı geçmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca mülakata katılanlardan birinin akademik kariyerinin bulunması ve katılım bankalarının mevcut durumdaki sorunlarını derinlemesine biliyor olması konu hakkında çok somut ve değerli görüşler ileri sürmesini sağlamıştır. Her iki katılımcı da AAOIFI standartlarını kullanarak hazırlanacak olan finansal tabloların kamuoyunda çok olumlu bir etki uyandıracığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan biri ise katılım bankalarının aslında şu an kullandıkları mevcut muhasebe altyapısının tamamen AAOIFI standartlarına uygun hale getirilmesi ve ana raporlamanın bu muhasebe temeline ve AAOIFI standartlarına uygun şekilde yapılması gerektiğini dile getirmesi konuya hâkimiyetinin bir göstergesidir. Ayrıca TFRS'ye uygun raporların ancak düzeltme kayıtları ile yapılıyor olması gerekir demesi de yine değerli bir görüş olarak nitelendirilmiştir. Ana muhasebe sistemini AAOIFI'ya uygun yapılmı derken elbette ülke mevzuatının da bu uygulama içine derç edilerek bir sonuca ulaşılması gerektiğini dile getirmiştir.

Vakıf Katılım ile Yapılan Görüşme:

Kurum Hakkında Kısa Bilgi:

Vakıf Katılım Bankası AŞ, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde bir anonim şirket olarak kurulmuştur. 17.02.2016 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumundan faaliyet izni almıştır. Sermayesinin tamamı Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bayezid Han-1 Sani (II. Bayezid) Vakfı, Mahmut Han-1 Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı, Mahmut Han-1 Sani Bin Abdülhamit Han-Evvel (II.Mahmut) Vakfı ve Murat Paşa Bin Abdüsselam (Murat Paşa) Vakfı'na aittir. Ödenmiş sermayesi 1.020.000.000.- TL'dir (Vakıf Katılım, 2019).

Soru1: Türkiye'deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap1:

“Coğrafi konumu itibarı ile bir köprü konumunda olan Türkiye'de hâlihazırda TFRS ve IFRS'ye uygun finansal tablo ve dipnotlar hazırlanmaktadır. Türkiye'deki katılım bankalarının kendi değerleri ve faaliyet yapısına uygun olarak AAOIFI faizsiz finans

standartlarının uygulanması son derece doğal ve önemlidir. Çünkü katılım bankalarının faaliyetlerine ve niteliğine uygun anlaşılabilir finansal tablolar hazırlaması için bu AAOIFI standartları gereklidir.

Katılım bankalarının çalışma prensipleri ile uyumlu ve İslami finans ürünlerinin detayları hakkında bilgi sunabilme imkânı sunan bu standartlar ile katılım bankalarının kendilerini kamuoyuna anlatmaları daha anlamlı olacaktır.

Ticarete ve mala dayalı fon kullandırım yöntemlerini, risk paylaşımını, mudarebe yapısını, kâr zarar ortaklığını en kapsamlı bir şekilde AAOIFI standartları ifade etmektedir.

Diğer bir husus ise Türkiye gibi önemli bir ülkenin AAOIFI standartlarını uygulaması İslami finansın uygulandığı diğer ülkeler için bir örnek olacaktır.”

Soru2: Türkiye’deki katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları konusunda görüşleriniz nedir?

Yan sorular:

Finansal tablolar neden önemlidir?

AAOIFI’ya geçiş için ne gibi ön çalışmalar yapmak gerekir?

Cevap2:

“Finansal tablolar kamuoyuna ulaşmak için önemli bir araçtır. Finansal bilgileri kullanarak karar verenler için, yatırımcılar için, hissedarlar için, halk ve devlet için bu raporların önemi büyüktür. Katılım bankalarının kendilerini ifade etme araçlarından biridir bu raporlar. Bu raporlar sayesinde ihtiyaca uygun, anlaşılabilir ve kıyaslanabilir bilgiler üretmek mümkün olmaktadır. Teknik manada baktığımızda ise AAOIFI’ya uygun finansal tabloların hazırlanabilmesi için muhasebe alt yapısında, hesap planında değişiklikler gerekebilir. Düzenleyici ve denetleyici kurumların desteği ve yönlendirmesi, bu sürecin en uygun şekilde ilerlemesini sağlayacaktır. AAOIFI’ya uygun finansal tablo hazırlamak için katılım bankalarında çalışmalar yapacak ekiplerde görev alacak çalışanlar, bu vesile ile AAOIFI standartları hakkında bilgi ve tecrübelerini artıracaklardır. Finansal tablolarda İslami ürün bazında daha fazla detaylar görülebilecektir.”

Görüşme Özeti:

Muhasebe ve vergi konularında tam bir uzman ve uzun yıllar faizsiz finans sisteminde görev almış bir yöneticiden son derece olumlu yorumlar almak tezde savunulan görüşleri destekleyen unsurlar olmuştur. Ayrıca diğer ülkelere örnek olma açısından yapmış olduğu değerlendirme önemlidir. Kendine İslami finansın merkezi olma hedefi koymuş olan ülkemizin AAOIFI'nın uygulaması konusunda adımlar atması pozitif bir adım olacaktır.

Albaraka Türk ile Yapılan Görüşme:

Kurum Hakkında Kısa Bilgi:

Albaraka Türk Katılım Bankası, Türkiye'de faizsiz bankacılığa öncülük ederek 1984'te kurulmuştur ve 1985'te aktif olarak hizmet vermeye başlamıştır. Orta Doğu'nun güçlü sermaye gruplarından olan Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ile Türk ekonomisine yarım yüzyıldan fazla hizmet veren yerli bir sanayi grubunun öncülüğünde kurulan bir katılım bankası olarak Türkiye'deki faaliyetlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na uygun olarak sürdürmektedir.

30.06.2019 tarihi itibarıyla ortaklık yapısı; yabancı ortakların payı %65,99, yerli ortakların payı %8,77, halka açık olan pay ise %25,23'tür (Albaraka Katılım, 2019).

Soru1: Türkiye'deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yan sorular:

AAOIFI'da kullanılan terminoloji sizce katılım bankalarının ürünlerini daha doğru mu yansıtmaktadır?

Cevap1:

“Kavramsal olarak ülkemizde kullandığımız katılımcı bankası ifadesi aslında İslami bankacılığı temsil etmektedir. İslami bankalarda elbette AAOIFI gibi İslami fıkıh standartlarının kullanılması son derece olumlu olacaktır. Ancak uygulanabilirliğine baktığımızda ülkemizdeki yerel mevzuat, vergi uygulamaları ve bazı yerel düzenlemelerden dolayı çeşitli sorunlar olacaktır. Kısa vadede bu sorunların da üstesinden gelinebilir ancak AAOIFI standartlarında geçen ve İslami finans sektörünün kullandığı bazı terimler ülkemizdeki laiklik ilkesi açısından bazı yanlış değerlendirmelere ve yorumlara da sebep olabilir. Nihai görüşüm AAOIFI faizsiz

finans standartlarının kullanılması katılım bankalarının itibar ve güvenini artırıcı bir adım olacaktır.”

Soru2: Türkiye’deki katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları konusunda görüşleriniz nedir?

Yan sorular:

AAOIFI muhasebe standartlarını kullanarak finansal tablolar hazırlanırken ne gibi zorluklar olabilir?

Cevap2:

“Katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları, dünyadaki AAOIFI uygulayan diğer İslami bankalar ile uyum sağlamamız açısından faydalıdır. Kendimizi onlarla İslami ürün ve hizmetlerin detayları bakımından kıyaslama imkânına sahip oluruz ancak mevcutta yaptığımız iki değişik rapor türüne ilave olarak bu raporların da gelmesi bilgi sistemleri ve muhasebe altyapısında önemli değişiklikler gerektirecektir. Yeni THP hesaplarına ihtiyaç olabilir. Nazım hesaplarda farklar izlenebilir veya yeni bir mizan ile eşleştirme yapılabilir. Fakat her durumda büyük bir iş yükü ve maliyet gelecektir.”

Görüşme Özeti:

Albaraka Türk Katılım Bankası günümüzde AAOIFI standartlarını kullanıp, finansal tablo hazırlayarak Bahreyn’de bulunan ana ortağına bunları gönderen tek katılım bankasıdır. Ancak kendilerinden aldığımız bilgiye göre bu finansal tabloları ana sistemde kayıtlar kurarak değil, yalnızca Excel ortamında temel finansal tablolarda yaptıkları düzeltmeler neticesinde ve ana ortağın talebi üzerine hazırlamaktadırlar. Türkiye’de kamuoyuna bu tabloları paylaşmamaktadırlar. Bu sebeple katılım bankaları içerisinde konuyu en yakından bilen ve AAOIFI standartlarına göre finansal tablolar hazırlanmaya başlandığında sistemsal altyapı bakımından nelerin değişmesi gerektiğini en iyi ve detaylı değerlendirebilecek olan katılım bankasıdır. Bu yüzden kendilerinden aldığımız değerlendirmeler bu manada çok değerli bulunmaktadır.

Altyapı değişikliği, maliyet ve iş yükü mutlaka olacaktır ancak sonuçta katılım bankaları için olumlu bir gelişme olacaktır şeklinde değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Buna ilaveten Albaraka Türk Katılım Bankasından mülakata katılan yönetici AAOIFI uygulamasına geçildiğinde ve kamuoyuna AAOIFI’ya uygun

finansal tablo ve dipnotlar açıklandığında kullanılacak olan bazı İslami terimlerin konvansiyonel sektör ve Türkiye'deki laik kesim tarafından farklı değerlendirmelere yol açabileceği şeklindeki çekincesini de dile getirmiştir.

Kuveyt Türk Katılım ile Yapılan Görüşme:

Kurum Hakkında Kısa Bilgi:

Kuveyt Türk'ün hisselerinin yüzde 62,24'ü Kuwait Finance House'a (KFH), yüzde 18,72'si Türkiye Cumhuriyeti Vakıflar Genel Müdürlüğüne, yüzde 9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kuruluşuna, yüzde 9'u İslâm Kalkınma Bankasına, yüzde 1,04'lük kısmı ise gerçek ve tüzel kişilere aittir. Bankanın öz varlıkları 5.2 milyar TL'nin üzerindedir. Kuveyt Türk'ün Türkiye genelinde toplam 400 şubesi bulunmaktadır. Yurt dışında ise Bahreyn'de 1 ve yüzde 100 sahibi olduğu Almanya'da Kuveyt Türk Bank AG'nin ise 4 şubesi bulunmaktadır.

31 Mart 1989 tarihinden bu yana ülkemizde faizsiz finans sektöründe faaliyet gösteren Kuveyt Türk 2007 yılında İstanbul Altın Borsasında yer almıştır. 2011 yılında ise Londra Külçe Piyasası Birliğine kabul edilmiştir. Türkiye'de bankacılık sektörünün ilk AR-GE merkezini kuran Kuveyt Türk'ün günümüzde 3 Ar-Ge merkezi bulunmaktadır (Kuveyt Türk Katılım, 2019).

Kuveyt Türk Katılım Bankasında yönetici pozisyonunda çalışan ve AAOIFI standartları ile ilgili yapılan toplantılara katılmış olan kişi ile yapılan derinlemesine mülakat sonucu aşağıda sunulmuştur:

Soru1: Türkiye'deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yan sorular:

TFRS'ye uygun hazırlanan finansal tablolar katılım bankalarının diğer konvansiyonel bankalardan farklı ürün ve iş yapış modellerine sahip olduğu hakkında yeterli bilgi sağlıyor mu?

AAOIFI muhasebe standartları katılım bankaları tarafından zorunlu olarak uygulanmalı mı?

Cevap1:

“Öncelikle KGK tarafından Türkçeye çevrilen AAOIFI standartlarının katılım bankaları tarafından uygulanması katılım bankalarının diğer faizli bankalardan farkını ortaya koyacaktır. İslami prensipler doğrultusunda ve İslami ürünler ile yaptığımız faaliyetlerin farklı olduğunu yayınlayacağımız, kamuya açıklayacağımız bir raporda ortaya koymak olumlu bir gelişme olacaktır düşüncesindeyim.

AAOIFI’ya uygun olarak ve denetimden geçmiş bu finansal raporların katılım bankalarının ve TKBB’nin internet sitelerinde yayınlanması katılım bankalarının şeffaflığını artıracaktır. Bu şeffaflık sayesinde toplumdaki bazı yanlış anlaşılmalara düzelebilir. Algı yönetiminde önemli bir adım olur.

AAOIFI’ya uygun finansal tabloların hazırlanmasında geç kaldığımızı ve ileride bunun mutlaka tüm katılım bankalarına zorunlu olacağını düşünüyorum.”

Soru2: Türkiye’deki katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlamaları konusunda görüşleriniz nedir?

Cevap2:

“Katılım bankaları tarafından AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun finansal tabloların hazırlanması mutlaka olumlu bir gelişme olacaktır. Ancak ülkemizdeki yerel mevzuatın getirdiği bazı zorunlulukları da bu standartları uygularken dikkate almamız gerekir. Bu şekilde bir uyumlaştırma neticesinde Türkiye’ye özgü AAOIFI standartlarını uygulamak daha doğru olabilir. Uygulamanın bu şekilde tüm katılım bankaları tarafından uygulanabilir ve pratik olması bu geçişi kolaylaştıracaktır. Ayrıca bir önemli husus da AAOIFI’ya uygun hazırlanacak olan finansal tabloların, bu tabloları okuyan ve kullanan kişilerce anlaşılır olması gerekir. Anlaşılabilirlik finansal tabloların vazgeçilmez özelliklerinden biridir.

Pratik ve anlaşılır olduğunda bu finansal tablo ve dipnotların hazırlanması için harcanacak olan zaman ve maliyet konusunda da tasarruf sağlanmış olacaktır.

Bildiğiniz gibi katılım bankaları sukuk ürünü ile yurt dışından kaynak bulmaktadır. AAOIFI’ya uygun hazırlanmış finansal tablolar yurt dışından ülkemize kaynak girişinin artması açısından faydalı olacaktır. Bu raporlarda İslami ürünlerin detayları görüldüğünden diğer İslami bankalar ile kıyaslanabilirlik açısından da katkısı olacağını düşünüyorum.”

Görüşme Özeti:

Mülakata katılan diğer katılımcılarla paralel olarak görüşler ileri sürülmüştür. Kuveyt Türk Katılım çalışanının muhasebe ve raporlama konusunda bilgi sahibi olması konuya çok daha somut gerçeklerle yaklaşmasına sebep olmuştur. AAOIFI raporlaması için harcanacak olan aşırı maliyet ve zaman konusuna çözüm önerisi ise raporların anlaşılabilir ve pratik bir şekilde hazırlanabilir olması görüşüdür.

Kamu Gözetim Kurumu ile yapılan görüşme:

Kurum hakkında kısa bilgi:

Kamu gözetimi, genel olarak bağımsız denetim faaliyetlerinin mevcut yasal düzenlemelere uygunluğunun ve bu faaliyetlerin standartlara uygun olarak yürütülüp yürütülmediğinin, meslekten bağımsız, kamu yararını ön planda tutan bir kurum tarafından çeşitli uygulamalarla kontrol edilmesidir. Kamu Gözetimi alanında uluslararası gelişmelerin gereği olarak yeni Türk Ticaret Kanunu uyarınca öngörülen bağımsız denetim alanını düzenlemek üzere 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile 2 Kasım 2011 tarihinde kurulmuştur. Başbakanlıkla ilişkili, idari özerkliğe sahip bir Üst Kuruldur. KGK'nın temel amacı, yatırımcıların çıkarlarını ve denetim raporlarının doğru ve bağımsız olarak hazırlanmasına ilişkin kamu yararını korumak ile doğru, güvenilir ve karşılaştırılabilir finansal bilginin sunumunu sağlamaktır. Bu doğrultuda başta borsa şirketleri, bankalar, sigorta şirketleri olmak üzere belirlenen büyük ölçekli şirketlerin denetimlerini gözetmek ve izlemek için kurulmuştur.

Kamu Gözetim Kurumu'nun ana görevleri (KGK, 2019a):

- Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarını yetkilendirmek.
- Bağımsız denetim alanında kamu gözetimi yapmak ve böylece bağımsız denetimde uygulama birliğini, gerekli güveni ve kaliteyi sağlamak.
- Uluslararası Muhasebe Standartlarıyla uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarını (TMS) oluşturmak ve yayımlamak.
- Uluslararası Denetim Standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartlarını (TDS) oluşturmak ve yayımlamak.

Soru1: Türkiye'deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yan sorular:

Dünya İslami finans sektörü ile entegrasyon açısından AAOIFI muhasebe standartlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap1:

“Bilindiği üzere İslami bankacılık ve finans, küresel finansal sistem içerisinde nispeten yeni bir sektördür. İlk olarak dini hassasiyetleri olan kişilere yönelik olarak başlayan İslami bankacılık, son zamanlarda küresel finansal sistemin giderek ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir.

İslami finans sektörünün son yıllarda gösterdiği büyüme hepimizce malumdur. İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) tarafından yayımlanan 2018 Finansal İstikrar Raporu'na göre, İslami finans sektörünün varlık tabanı yüzde 8,3 büyüyerek 2 trilyon ABD dolarını aşmıştır. İslami finansın, özellikle Müslüman coğrafyalar dışındaki gelişimi, geleneksel bankacılığa rekabetçi bir alternatif olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Ülkemizde de aynı şekilde katılım bankaları düzenli büyümesini sürdürmekte ve bankacılık sektörü içerisindeki payını günden güne arttırmaktadır.

Spekülatif faaliyetlerin yasaklanması ve varlık destekli olması gibi yapısal güçlü yönlerinin bulunması nedeniyle katılım bankacılığı, geleneksel bankalara göre risklere nispeten daha dayanıklıdır. Ancak, bu ve bunun gibi güçlü yönleri katılım bankalarını; gerekli özende (due diligence), şeffaflıkta ve risk yönetim uygulamalarındaki eksikliklerden kaynaklı risklere karşı korumak için yeterli olmayabilmektedir.

Bu noktada, AAOIFI tarafından yayımlanan standartların; ülkemizde İslami finans sektörü geliştikçe karşılaşılabileceği zorlukların yönetilmesi, uluslararası uygulamalarla uyum sağlanması ve şeffaflığın sağlanması yoluyla küresel finansal sisteme entegre olunması açılarından çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Son olarak, İslami finans ve bankacılığın hızlı büyümesi nedeniyle buna ilişkin finansal altyapının güçlendirilmesi ve bu kapsamda İslami finans sektörümüzü uluslararası standartlara getirmek için tüm paydaşlar olarak çabalamaya devam etmemiz gerektiğini düşünmekteyim. İslami finans sektörümüzün AAOIFI standartları vasıtasıyla küresel en iyi uygulamalarla uyumlaştırılmasının, faizsiz finans kurumlarımızın daha iyi yönetilmesine ve küresel finansal sisteme daha kolay entegre olmasına büyük katkı sağlayacağı inancındayım.”

Soru2: Türkiye'deki katılım bankalarının AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarına uygun Finansal Tablo hazırlamaları konusunda görüşleriniz nedir?

Yan sorular:

AAOIFI muhasebe standartları konusunda yapılacak düzenlemenin faydaları neler olacaktır?

Mevcut TFRS'yi uygulamada karşılaşılan sorunlar nelerdir?

Cevap2:

“Bu soruyu cevaplandırırken öncelikle ülkemizdeki durumu ve diğer ülke uygulamalarını ortaya koymayı, daha sonra bu durumdan kaynaklı sorunları konuşmayı, son olarak da AAOIFI standartlarıyla ilgili olarak Kurumumuz tarafından faizsiz finans alanında yapılacak düzenlemelerin potansiyel faydaları hakkında görüşlerimi belirtmek istiyorum.

Ülkemizdeki Durum

Kurumumuz, ülkemizde faaliyet gösteren faizsiz finans kuruluşlarının finansal tablolarının hem bu kuruluşlar arasında hem de benzer nitelikteki yabancı kuruluşlar ile karşılaştırılabilirliğinin artırılmasını ve özellikle bu kuruluşların faaliyetlerine uygun olarak finansal tablolar sunmalarını sağlamak amacıyla faizsiz finansa ilişkin standartlar ile ilgili çalışmalar yürütmektedir.

Bu kapsamda İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurulu (AAOIFI) tarafından yayımlanan muhasebe, denetim, etik ve yönetim standartlarının Türkçeye çevrilerek ülkemiz mevzuatına kazandırılması amacıyla, Kurumumuz ve AAOIFI arasında bir telif anlaşması imzalanmıştır. Bu sayede, ülkemizdeki faizsiz finans sektörünün gelişimine katkı sağlanması ile söz konusu sektörle ilgili finansal işlemlerin kalitesinin ve bu işlemler hakkında farkındalığın artırılması hedeflenmektedir.

2019 yılı sonuna kadar AAOIFI tarafından yayımlanan tüm muhasebe ve denetim standartlarını mevzuatımıza kazandırmayı planlamaktayız. Standartların uygulama tarihi ile ilgili olarak ise Kurumumuz, BDDK ve TKBB arasında yapılacak görüşmeler neticesinde tüm tarafların uygun gördüğü ortak bir tarih belirlemeyi planlıyoruz.

Diğer Ülke Uygulamaları

AAOIFI'nin yayımladığı muhasebe standartları Bahreyn, Ürdün, Katar, Sudan ve Suriye'de zorunlu olarak uygulanmaktadır. Söz konusu standartlar çok sayıda ülkede faaliyet gösteren İslami Kalkınma Bankası Grubu tarafından da kullanılmaktadır.

Bununla birlikte, en kalabalık Müslüman nüfusuna sahip ülkelerden Endonezya ve Pakistan'da ulusal standartların oluşturulmasında AAOIFI muhasebe standartları temel alınmaktadır.

İngiltere, Fransa, Güney Afrika, Brunei, Birleşik Arap Emirlikleri, Mısır, Kuveyt, Lübnan, Malezya, Suudi Arabistan ile birlikte Afrika ve Orta Asya ülkelerindeki faizsiz finans kuruluşları da kendi iç rehberlerinde AAOIFI muhasebe standartlarını gönüllü olarak kullanmaktadır.

AAOIFI'nin yayımladığı denetim, yönetim ve etik standartları ise İslami finans hükümleri açısından bir zorunluluk teşkil etmemektedirler. Buna rağmen dünya genelindeki faizsiz finans kuruluşları söz konusu AAOIFI standartlarını gönüllü olarak kullanmaktadır.

Mevcut Durumdan Kaynaklanan Sorunlar

Türkiye'de faizsiz finansal araçların muhasebeleştirilmesine ve raporlanmasına ilişkin uygulama birliği olmadığı için faizsiz finans kuruluşları tarafından hazırlanan finansal tabloların *gerçeğe uygun sunumu*, *ihtiyaca uygunluğu* ve *karşılaştırılabilirliği* sağlanamamaktadır. Mevzuatımıza Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) adıyla kazandırılan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları da bu konuda yeterli olmamaktadır.

Faizsiz finans kuruluşları tarafından yürütülen işlemlerin hâlihazırda TFRS'ler uyarınca muhasebeleştirilmesi bir takım sorunlara neden olmaktadır. Örneğin Murabaha şeklindeki faizsiz finansman işlemlerinde reeskont hesaplanmasına paranın zaman değeri dahil edildiğinden faizsiz finans hükümleri ile uyumlu değildir. Bununla birlikte, bazı faizsiz finans ürünlerinin muhasebeleştirilmesi ve sunulması TFRS'ler kapsamında mümkün olmamaktadır. Bu nedenle, kullanıcı ihtiyaçları da göz önünde bulundurulduğunda faizsiz finans kuruluşlarının *ayrı bir raporlama çerçevesi* kullanması önem arz etmektedir.

Faizsiz finans kuruluşları tarafından mevcut durumda karşılaşılan olumsuzlukları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- Uluslararası kabul görmüş bir standart setinin kullanılmaması nedeniyle faizsiz finans kuruluşlarımızın kaynak bulmak için yurtdışına açılırken yaşadığı zorluklar.
- Ülkemiz uygulamasında Kâr veya Zarar Tablosunda sunulan kârın fıkıh hükümlerine uygun olmaması gibi sadece işlemin özünün ya da hukuki biçiminin öne çıkarıldığı yaklaşımların doğurabileceği potansiyel sorunlar (örneğin Murabaha, Müşâreke ve Mudarebe işlemleri kredi olarak değerlendirildiğinde reeskont hesaplanmasının İslami hükümler ile uyumlu olmaması).
- Özün önceliğinin uygulanması sonucu tüm gelirlerin kâr payı altında toplanmasının yanlış anlaşılmalara mahal vermesi, katılım bankaları ile mevduat bankaları aynı şekilde çalışıyormuş görünümü yaratması ve bu durumun da İslami finansa olan algıyı olumsuz etkilemesi.
- İslami finansın sözleşmelere dayanması ve mevcut muhasebe uygulamalarında bu şekilde sunulmaması nedeniyle bu hususun muhasebe ve denetim açısından ortaya çıkardığı sorunlar.
- Yeni faizsiz finans ürünleri çıkarıldığında, TFRS'ler ile ülkemizdeki diğer düzenlemeler arasındaki farklılıklar nedeniyle muhasebeleştirme konusunda yaşanacak sorunlar.
- Zekât ve benzeri özellikli durumların muhasebeleştirilmesinin ve sunulmasının TFRS'ler kapsamında mümkün olmaması.
- Merkez Bankası tarafından zorunlu karşılıklara işletilen nemaların muhasebeleştirilmesine ilişkin sorunlar.
- Faizsiz finansal kuruluşların finansal tablolarının denetiminin de bu konuda yeterli bilgi ve yetkinliği sahip kişiler tarafından yapılmaması bu finansal tabloların güvenilirliğini zedelemektedir.

Faizsiz Finans Alanında Yapılacak Düzenlemenin Faydaları

Hâlihazırda katılım bankalarımızın bazıları ana ortaklıkları nedeniyle zorunlu, diğerleri ise zaman zaman dış kaynak bulmak amacıyla isteğe bağlı olarak AAOIFI standartlarına uygun finansal raporlar hazırladığından yapılacak düzenlemenin öngörülebilir herhangi bir olumsuz tarafı bulunmamakta, ancak aşağıdaki gibi faydaları bulunmaktadır.

Paydaşlar Açısından

Ülkemizde faizsiz finans sektörünün gelişmesine katkı sağlamak amacıyla çeşitli kurum ve kuruluşlar bugüne kadar birçok çalışma yapmıştır. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından hazırlanan Seri: III, No: 43 sayılı "Kira Sertifikalarına ve Varlık Kiralama Şirketlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ" 2010 yılında yürürlüğe girmiştir. Son yıllarda ise Hazine Müsteşarlığı önemli tutarlarda varlığa dayalı kira sertifikaları (Sukuk) ihraçları yapmakta, bu sertifikalar yerli ve yabancı kesimler tarafından büyük talep görmektedir. Diğer taraftan BDDK ise "Faizsiz Finans Kanunu" isminde bir mevzuat çalışması yapmaktadır.

Kurumumuz tarafından oluşturulacak standartlarla birlikte farklı kurumlar tarafından yapılan çalışmalar tek çatı altında toplanmış olacak, bu anlamda faizsiz finansın gelişmesine yönelik bugüne kadar yapılan işlere önemli katkı sağlayacaktır.

Faizsiz Finans Kuruluşları Açısından

AAOIFI standartlarının uygulanması ile birlikte faizsiz finans kuruluşlarımız uluslararası faizsiz finans kuruluşlarından daha kolay ve ucuz kaynak temin edebilecek, İslami hassasiyetlere sahip yatırımcı ve müşteriler tarafından daha fazla rağbet görecektir.

Genel Ekonomi Açısından

Faizsiz finans hükümlerine uygun olarak yapılacak raporlama, tasarruf sahipleri ve yatırımcıların faizsiz finans kuruluşlarına olan güvenini arttıracak ve böylelikle fonlarını finansal piyasalarda değerlendirmeyen tasarruf sahiplerinin ve yatırımcıların sahip oldukları bu kaynakları faizsiz finans kuruluşlarında değerlendirilmeleri suretiyle ekonomik gelişmeye katkı sağlayacaktır. “

Görüşme Özeti:

Kamu Gözetim Kurumu'nda yönetici konumunda çalışan yetkiliden alınan kapsamlı değerlendirmeler bu çalışmada incelenen birçok hususu özetlemiş durumdadır. Devletin bu konudaki en yüksek yetkili kurumu tarafından AAOIFI konusunun büyük bir titizlik ile ele alınmış olması bu konuda yapılan tüm çalışmaların kısa sürede sonuca ulaşması açısından önemlidir.

Bank Alahli, The National Commercial Bank (Suudi Arabistan) ile yapılan görüşme:

Kurum hakkında kısa bilgi:

The National Commercial Bank (NCB) Suudi Arabistan'ın bölgedeki lider ve öncü bankasıdır. 1953 yılında Kraliyet izni ile döviz değişim ofisi olarak kurulan banka Suudi Arabistan'ın günümüzde en büyük bankası olarak görülmektedir. 1979 yılında bankacılık lisansını almış ve o yıllardan beri birçok yeni İslami finansa uyumlu ürünler piyasaya sürmüştür. 199 yılında Suudi hükümeti bankanın büyük çoğunluğunu Halk Yatırım Fonu aracılığı ile satın almıştır. Kalan hisseler ise Suudi Sosyal Sigortalar Kurumu ve çeşitli Suudi yatırımcılara aittir.

2014 yılında %25'i halka arz olmuştur. 2018 yılı itibarı ile 8 milyar USD ödenmiş sermayeye sahip olan NCB, Türkiye Finans Katılım Bankası'nın %67.03 ile ana ortağıdır (Bank Alahli, 2019).

NCB de yönetici pozisyonunda çalışan bir yetkili ile yapılan görüşmede sorulan sorular ve cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Soru1: Türkiye'deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yan sorular:

Dünya İslami finans sektörü ile entegrasyon açısından AAOIFI muhasebe standartlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Körfez ülkelerinden Türkiye'ye gelecek yatırımlar açısından değerlendirmeleriniz nedir?

Mevcut TFRS'ye göre hazırlanan finansal tablolar katılım bankalarında kullanılan ürünler hakkında size yeterince bilgi veriyor mu?

Cevap1:

“Türkiye’de katılım bankacılığının Pazar payının %5’ler civarında olduğunu biliyoruz. Geleneksel bankalara göre henüz genç bir sektör ancak çok zor makroekonomik şartlara rağmen Türkiye’deki katılım bankalarının her zaman dayanıklı ve güçlü bir aktif yapısına sahip olduğunu görüyoruz. Önümüzdeki yıllarda bu sektörün Türkiye’de güçlü adımlarla ilerleyeceğini ve büyüyeceğini düşünüyoruz. AAOIFI muhasebe standartlarını Ortadoğu ve Körfez bölgesinde İslami coğrafyada kullanıldığını biliyoruz. İslami finans endüstrisinin ürün ve iş modellerine muhasebe yaklaşımlarına uygun olarak hazırlanmış bu standartlara göre finansal tabloların hazırlanması elbette Türkiye’deki katılım bankaları içinde olumlu olacaktır. IFRS standartlarının ve sizin yerel standartlarınızın yetersiz kaldığı durumlar olabilir. Aslında AAOIFI temelleri IFRS standartlarına dayanır. İslami finans sektöründeki uygulamalar ile ve fıkıh standartları ile çelişmeyen IFRS standartlarını uygulamada bir problem yoktur. AAOIFI’da bu prensibi benimsemiştir. Çelişen konularda AAOIFI yeni standartlar hazırlama gereği hissetmiştir”.

Cevap2:

“Körfez bölgesindeki İslami bankalar zaman zaman yurtdışında farklı bölgelerde yatırım yapma stratejisi yaparlar. Bu yatırım kararlarını alırken yatırım yapacakları ülkenin ekonomik ve politik istikrarı ön plandadır. Bunlardan sonra yatırım yapılacak sektör ve kurumlar detaylı olarak denetim firmaları aracılığı ile finansal analizlere tabi tutulurlar. Bu finansal analizler sırasında sektörü en iyi şekilde anlatacak, açıklayacak raporların elde edilmesi çok önemlidir. Bu finansal tablolar ne kadar açık, net, anlaşılabilir, doğrulanabilir ve kıyaslanabilir, ihtiyaca uygun olursa bizim için o kadar değerlidir. Bu bağlamda AAOIFI’ya uygun hazırlanmış finansal tabloların faydalı olacağını ve yatırım kararlarında etkili olacağını düşünebiliriz”.

Türkiye’de Yerleşik Bir Denetim Firması**Kurum hakkında kısa bilgi:**

Türkiye’de yerleşik denetim firması KGK tarafından ‘Bağımsız Denetim Kuruluşu’ olarak yetkilendirilmiştir. Ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından Finansal denetim, Bilgi Sistemleri Denetimi ve Ödeme ve Elektronik Para Kuruluşlarında denetim yapmaya yetkilendirilmiştir. Denetim

firmasında yönetici pozisyonunda çalışan bir yetkili ile derinlemesine mülakat yapılmıştır ve aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

Soru1: Türkiye’deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yan sorular:

Dünya İslami finans sektörü ile entegrasyon açısından AAOIFI muhasebe standartlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

AAOIFI muhasebe standartlarına göre hazırlanacak finansal tablolar da kullanılacak muhasebe yaklaşımları sizce katılım bankalarının ürün ve iş modellerine daha mı uygun?

Mevcut TFRS’ye göre hazırlanan finansal tablolar katılım bankalarında kullanılan ürünler hakkında size yeterince bilgi veriyor mu?

AAOIFI’ya göre hazırlanacak olan finansal tabloların denetimi hakkında görüşleriniz nelerdir?

IFRS ve AAOIFI’ya göre hazırlanacak finansal tabloları şeffaflık açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap1:

“Öncelikle, AAOIFI muhasebe standartlarının Türkiye’deki katılım bankaları tarafından kullanımı için hukuksal altyapının ve resmî otoritelerce yapılan düzenlemelerin henüz buna müsait olmadığını düşünüyorum. Öncelikle bu alanlarda zemini hazırlayıp buna göre yasal çerçeve ve düzenlemelerin oluşturulması gerekir.

Katılım bankalarının ürün ve faaliyet özelliklerini daha özüne uygun şekilde ifade etmek ve finansal tablolara yansıtma açısından AAOIFI standartlarının IFRS ve TFRS’den daha uygun olduğunu düşünüyorum. Bu manada katılım bankacılığının şeffaflığı ve gelişimi açısından da katkısı olacaktır.

Mevcut durumda TFRS veya IFRS’ye göre hazırlanan finansal tablo, bağımsız denetim rapor ve dipnotlara baktığımızda örneğin murabaha, müşâreke, selem, istisna, Mudaraba gibi İslami finans sektörüne özgü ürün detaylarını göremiyoruz. Bazı

muhasabe yaklaşımlarında da farklılıklar olduğunu biliyoruz. Bu yüzden katılım bankaları AAOIFI'ya göre finansal tablolar hazırladığında bunları denetleyecek olan personelin veya denetim firmalarının da İslami finans sektörü, işleyişi, ürünleri, muhasabe yaklaşımları hakkında ve AAOIFI standartlarının gereksinimleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları gerekir. Aynı şekilde katılım bankalarının bünyesinde AAOIFI'ya uygun raporları üretecek tüm ekiplerin de bu standartlara hâkim olması gerekir. İslami finansın yaygın olduğu Körfez ülkelerinden ülkemize olan ilginin artmasına mutlaka katkısı olacaktır. Finansal tablolarda şeffaf bir şekilde İslami ürünler hakkında ve İslami finans prensiplerine uygun şekilde işlemler yapıldığını gösteren ve açıklayan bilgilerin bulunması güven ve itibar açısından olumlu olacaktır.

AAOIFI standartlarına uygun finansal tabloların hazırlanmasının zamana yayılarak aşamalı bir şekilde bunun zorunlu olmasını daha uygun görüyorum. İlk yıllarda gönüllülük esasına göre ve sonraki yıllarda tüm katılım bankaları sistem ve bilgi altyapılarını hazır hale getirdikten sonra bunu zorunlu yapmak daha uygun olacaktır.

Ayrıca AAOIFI standartlarını uygulamaya başladıktan sonra yine TFRS ve IFRS'ye göre finansal tablolar hazırlamaya yine devam edilmesi gerektiği görüşündeyim. Aksi halde Türkiye'deki diğer konvansiyonel bankalar ile ve dünya da IFRS uygulayan diğer ülkeler ile kıyaslanabilirlik ortadan kalkacaktır.”

Görüşme Özeti:

Türkiye'de yerleşik bir denetim firması tarafından verilen detaylı değerlendirmeler bize özetle AAOIFI standartlarına uygun finansal tablolar hazırlamanın Türkiye'deki katılım bankaları için olumlu olacağı, şeffaflığı artıracığı, Körfez ülkelerinden Türkiye'ye ilginin artacağı yönündedir. Başta gönüllülük esası üzerine başlayıp sonraki yıllarda zorunlu olmasının daha uygun olacağı vurgulanmıştır. Denetim ekiplerinin ve bankalardaki personelin bu standartlar hakkında bilgilerini artırmaları gerektiği gibi konular vurgulanmıştır.

Türkiye'de Yerleşik Diğer Bir Denetim Firması

Kurum hakkında kısa bilgi:

Türkiye'de yerleşik diğer bir denetim firması denetim, vergi ve danışmanlık konularında hizmetler sunmaktadır. Firmada yönetici pozisyonunda çalışan bir yetkili ile derinlemesine mülakat yapılmıştır ve aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

Soru1: Türkiye’deki katılım bankalarının gelişimi açısından AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yan sorular:

Dünya İslami finans sektörü ile entegrasyon açısından AAOIFI muhasebe standartlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Körfez ülkelerinden Türkiye’ye gelecek yatırımlar açısından değerlendirmeleriniz nedir?

Mevcut TFRS’ye göre hazırlanan finansal tablolar katılım bankalarında kullanılan ürünler hakkında size yeterince bilgi veriyor mu?

AAOIFI’ya göre hazırlanacak olan finansal tabloların denetimi hakkında görüşleriniz nelerdir?

IFRS ve AAOIFI’ya göre hazırlanacak finansal tabloları şeffaflık açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?

Cevap1:

“Öncelikle denetim konusunda görüşlerimi belirtmek isterim. Türkiye’deki denetim firmaları genelde henüz AAOIFI standartlarına göre hazırlanmış finansal tabloları denetleyecek ve görüş verecek seviyede yeterli bilgiye sahip değiller. Bu yüzden öncelikle bu konuda eksiklikleri tamamlamak gerekir. KGK Resmî Gazetede bu standartları yayınladıktan sonra bizler bunun için ön çalışmalar yapmaya başladık. Fark analizlerini oluşturmaya başladık.

Mevcutta katılım bankaları tarafından hazırlanan TFRS ve IFRS raporları İslami finans sektörünün ürün ve özelliklerini tam olarak yansıtmıyor, yeterli bilgi vermiyor.

TFRS’ler aslında IFRS’lerden çevrilmiştir ve her ikisi de geleneksel bankacılık sisteminin uygulamalarına yani faizli sistem esaslarına göre hazırlanmışlardır. Örneğin bir katılım bankasında müşâreke veya selem ürünü varsa ben denetçi olarak bunu finansal tablolarda veya dipnotlarda detaylarda göremiyorum. Bu manada şeffaflık konusunda bir gelişme olacaktır.

Körfez ülkeleri, Malezya ve Londra günümüzde İslami finansın yoğun olarak uygulandığı bölgeler. Bu ülkelerdeki uygulamaları örnek alarak AAOIFI’ya uygun finansal tablolar hazırlamak Türkiye için olumlu olacaktır görüşündeyim. Türkiye’nin

İslami finansın merkezi olma yolunda stratejik planı var, hedefleri var. Bu hedeflere ulaşmada katkısı olacağını düşünüyorum.

Son olarak görüşüm TFRS ve IFRS uygulamalarından vazgeçmeden, bunlara ilave olarak AAOIFI muhasebe standartlarını kullanarak finansal tablolar hazırlamak gerektiğini düşünüyorum.”

Görüşme Özeti:

Türkiye’de yerleşik diğer bir denetim firması tarafından verilen detaylı değerlendirmeler bize özetle AAOIFI standartlarına geçişin katılım bankaları için olumlu olacağını yalnız TFRS ve IFRS finansal tablolarına ilave olarak AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlamanın daha uygun olacağı görüşlerini aktarmışlardır.

3.3.Uyarlanmış AAOIFI Muhasebe Standartlarına Uygun Finansal Tablolar Seti Yayınlama Önerisi

Türkiye’deki katılım bankalarının AAOIFI fıkıh ve İslami muhasebe standartlarını uygulayarak finansal tablo ve dipnotlar hazırlamaları için önerilen yaklaşım öncelikle bu standartların hiç değiştirilmeden uygulanması yerine, ülkemizde resmî otoritelerin yönetmelik ve düzenlemelerini, akademisyenlerin görüşlerini, İslami finans konusunda tecrübeli, fıkıh âlimlerinin yorum ve fetvalarını, yerel vergi düzenlemelerini de dikkate alarak Türkiye’ye uyarlanmış şekli ile uygulanmasıdır.

Türkiye İslami finans sektöründe çok önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Tüm düzenleyici kurumlarda ve birçok üniversitede bu konuda uzman kadrolar mevcuttur. Bu potansiyel ile gerekirse fıkıh ve İslami muhasebe standartlarının tamamını baştan oluşturmak ta mümkündür. Ancak İslam medeniyeti ilk dönemlerden bugüne kadar daima şu yaklaşımı benimsemiştir: İslam’ın temel ilke ve prensipleri ile çelişmediği müddetçe farklı ülkelerdeki farklı uygulamalar ile karşılaşıldığında bazen bunları olduğu gibi hiç değiştirmeden kabul etmişlerdir, bazen de bunları kendilerine uyarlayarak benimsemişlerdir. Eğer temel ilke ve prensiplere ters bir durum var ise o zaman tamamen reddetmekten çekinmemişlerdir. AAOIFI kurumunun IFRS standartlarına yaklaşımı da bu şekildedir. Dünyada yaygın olarak kullanılan ve genel kabul görmüş standartları gözden geçir, bunları fıkıh kuralları açısından test et, eğer İslami fıkıh kuralları ile uyumlu ise benimse, uygula, değilse reddet (Şensoy, 2012b).

Reddedilen standartların yerine ise AAOIFI İslami finans sektörünün ihtiyaçlarına uygun yeni standartlar geliştirmektedir.

TKBB ve KGK'nin katkıları sayesinde, BDDK ve İstanbul SZÜ'nün de desteği ile hem fıkıh ve hem de İslami muhasebe standartları Türkçeye çevrilmiştir. Bu sayede standartlar tüm İslami finans sektöründeki kullanıcılar tarafından okunabilir ve anlaşılabilir hale gelmiştir.

Bu aşamadan sonra ilk yapılması gereken ise İslami muhasebe standartlarının büyük çerçevesini oluşturan fıkıh standartlarının ülkemize uyarlanarak ve fıkıh âlimlerinin katılım bankaları danışma kurullarının, merkezi danışma kurulunun da görüşlerini alarak Türkiye'ye özel uyarlanmış fıkıh standartlarını oluşturmaktır. Bu doğrultuda BDDK önemli bir adım atarak 14 Eylül 2019 tarihinde Resmî Gazete'de faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uyuma ilişkin tebliğ yayınlamıştır. Bu tebliğin amacı kalkınma ve yatırım bankalarının faizsiz bankacılık ilke ve standartlarına uygun şekilde faaliyet göstermek üzere oluşturacakları yapı ve süreçlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir (BDDK, 2019).

Önerilen yaklaşımın bu şekilde Türkiye'deki yerel düzenlemeleri de dikkate alarak uygulanması mevcut TFRS'ye göre yapılan raporlama ile aradaki farkların bir hayli azalmasına sebep olacaktır. Üstelik bu şekilde Malezya örneğinde olduğu gibi Türkiye bir nevi kendine has İslami fıkıh ve muhasebe standartları oluşturmuş olacaktır.

Yaklaşım olarak önerilen bir diğer husus ise ilk etapta AAOIFI fıkıh standartlarını da rehber alarak Türkiye'ye özgü İslami fıkıh standartlarını oluşturmaktır. Bir sonraki aşama ise katılım bankaları tarafından bunların kabul görmesini sağlamak ve AAOIFI muhasebe standartlarını temel ve rehber alarak Türkiye'deki düzenlemeleri de dikkate alarak Türkiye'ye özgü İslami muhasebe standartlarını oluşturmaktır.

Bu iki etap tamamlandıktan sonra Katılım Bankalarının hem fikhi hem de muhasebe standartlarını uygulayarak en az yılda bir kez finansal tablo ve dipnotlar hazırlamaları ve bağımsız denetim sonrası bunları kamuya açıklamaları istenmelidir.

Katılım bankaları tarafından hâlihazırda uygulanmakta olan TFRS ve IFRS finansal tablolara ilave olarak AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablo hazırlama yönteminin ortaya çıkması katılım bankaları üzerindeki raporlama iş yükünü artıracaktır. Türkiye'ye özgü uyarlanmış AAOIFI muhasebe standartlarına göre hazırlanacak olan finansal tablolar için sistemsel altyapı çalışmaları katılım

bankalarının her birindeki mevcut sistem altyapısının farklı olmasından dolayı değişik sorunlarla karşılaşılacaktır.

Bu probleme çözüm ise TKBB nezdinde katılım bankaları tarafından ortak bir çalışma grubu oluşturarak geniş çaplı bir proje başlatmaktır. Proje grubunun paydaşları mali kontrol, muhasebe ve bilgi sistemleri başta olmak üzere finansal tablo hazırlanmasında ilgili olan tüm taraflar olmalıdır.

TFRS'ye ve AAOIFI'ya göre hazırlanmış olan örnek finansal tablolar kıyaslanarak ve tüm ilgili standartlar detaylı bir şekilde bu proje ekibi tarafından analiz edilerek öncelikle farklar ortaya çıkarılmalıdır.

Finansal tabloları etkileyecek olan tüm farklar ortaya çıkarıldıktan sonra yapılması gereken husus ise bu farkların mevcut sisteme paralel bir sistemde veya sadece fark kayıtlarının girilebileceği ikinci bir sistem ortamında bu farkların muhasebe kayıtlarının oluşturulmasıdır. Mevcut TFRS sistemindeki kayıtlara bu ikinci ortamdaki düzeltme kayıtlarının eklenmesi sonucunda AAOIFI raporlamasına temel teşkil edecek AAOIFI temelli mizan hazırlanmış olacaktır.

Bu şekilde katılım bankasının TFRS temelli mizanının yanında AAOIFI temelli ikinci bir mizanı olacaktır. İki mizan arasında hiçbir düzeltme kaydı gerektirmeyen THP hesap kodları bazında eşleştirme de yapılmalıdır.

Katılım bankaları sistemsel altyapılarını oluştururken BDDK ve KGK gibi düzenleyici kurumlardan çeşitli yeni düzenlemeler veya mevcut düzenlemelerde değişiklikler talep edebileceklerdir. Bu kurumlar tarafından verilecek olan desteğin projenin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde kritik önemi bulunmaktadır.

TKBB bünyesinde oluşturulacak olan çalışma grubu veya proje ekibi sayesinde altı katılım bankasının bu projeye ayrı ayrı harcayacağı emek ve maliyet en aza indirgenmiş olacaktır.

Ayrıca karşılaşılan problemlerin çözümü de yine tüm katılım bankalarının uzman çalışanları sayesinde hızlıca çözülecektir. Tüm katılım bankalarının katılımı ile yapılacak bu ortak çalışma neticesinde katılım bankalarının AAOIFI'ya göre hazırlayacağı raporlarda tam bir uyum ve kıyaslanabilirlik olacaktır. Bu sayede katılım bankalarında bulunan İslami ürünler ve detayları hakkında bilgiler bu finansal tablolardan hızlıca elde edilebilir hale gelecektir. Günümüzde hangi İslami finans

ürününün hangi katılım bankasında ve ne kadar büyüklükte olduğunu TFRS'ye göre hazırlanmış finansal tablolardan anlamak pek mümkün olmamaktadır. AAOIFI'ya uygun ve Türkiye'ye uyarlanmış şekli ile hazırlanan bu raporların İslami fıkıh ve muhasebe standartları çerçevesinde denetlenebilmesi için konu hakkında eğitilmiş kadrolara ihtiyaç duyulacaktır. Bu amaç için denetim firmalarının bu alanda yapılacak çalışmaları en başından beri takip etmeleri, sektördeki bu gelişmelere paralel aksiyonlar almaları gerekecektir. Aynı şekilde katılım bankaları içinde bulunan iç kontrol ve teftiş birimlerinde çalışan personelin bu alanda eğitimler alarak uzmanlaşmaları ve denetim yapabilir hale gelmeleri faydalı olacaktır. Tüm bu atılacak olan belki küçük ama önemli adımlar, gelecek nesillerin de atılan bu adımların üzerine daha yeni hususları eklemeleri neticesinde katılım bankacılığı daima gelişecek, büyüyecek, dünyadaki gelişmelere ayak uyduracak, birçok konuda dünyaya öncülük edecek hale gelecektir. İstanbul'un yalnızca bir finans merkezi değil, özellikle İslami finans merkezi olması için yapılacak olan tüm bu çalışmaların İslami finansın gelişmesine katkısı çok büyük olacaktır. Dünya İslami finans sektörü ile istişare ve iletişim içinde olmak, onlarda bulunan iyi uygulamalardan faydalanmak veya bizdeki örnek ve iyi uygulamaları onlara anlatmak dünya üzerinde İslami finans sektörünün gücünü artıracaktır.

3.4.Önerilen Yaklaşımın Uygulanabilirliği ve Kısıtlar

Katılım bankaları finansal durumlarını ve temel performanslarını tüm paydaşlarına en anlamlı ve faydalı bir şekilde sunmak zorundadırlar. Sunulan bu finansal bilgiler ışığında fon sahipleri, fon kullanıcıları, yatırımcılar, ortaklar ve diğer tüm paydaşlar ekonomik manada doğru kararlar alabileceklerdir. Katılım bankalarının bu finansal bilgileri hazırlarken ve sunarken, tüm hizmetlerini ifa ederken uymaları gereken en önemli kaide ise yapılan tüm bu işlemlerin İslami fıkhı ve temel prensiplere uygun olmasıdır. Hazırlanan TFRS ve IFRS raporlarına bakıldığında en azından terminoloji bile bu manada güven vermemektedir. Katılım bankalarının AAOIFI'ya uygun finansal tablolar hazırlamaları bir nevi zaruret haline gelmiştir.

Katılım bankalarının muhasebe ve raporlama uygulamalarında uymaları gereken yönetmelik veya düzenlemeler aşağıda verilmiştir. Bunlar aynı zamanda BDDK tarafından yayınlanmıştır:

- “Bankaların Muhasebe Uygulamalarına ve Belgelerin Saklanması İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”
- “Finansal Tabloların Sunuluşuna İlişkin Türkiye Muhasebe Standardı Hakkında Tebliğ”
- “Katılım Bankalarının Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ”

Bu tebliğlerde yer alan muhasebe uygulama ve raporlama gerekliliklerinin dayanağı faizli ve faizsiz tüm bankaları kapsayacak şekilde TFRS standartlarına dayanmaktadır.

Faizli ve faizsiz bankaların aynı tebliğ ve yönetmeliklere tabi olması doğal olarak katılım bankalarının işini bir hayli zorlaştırmaktadır. Katılım bankaları dünya çapında genel kabul görmüş IFRS standartlarını kendine uygularken birçok zorlukla karşılaşmaktadır. Çalışmanın bazı kısımlarında dile getirildiği üzere en basit örnek olarak özün önceliği kavramı uygulandığında katılım bankalarındaki murabaha ürününe bu bir kredidir denilebilir ancak bu ürünün arka planında var olan sözleşmelere bakıldığında aslında bu işlemin tamamen bir ticari faaliyet kapsamında satış sözleşmesi olduğu görülecektir. Katılım bankalarının kullandıkları fonlarının büyük kısmının murabaha ürünü olduğu düşünüldüğünde, finansal durum tablosunda TFRS’ye göre raporlama yapılırken bu ürünü kredi ve diğer alacaklar satırında gösterdiğinde faizli banka ile faizsiz banka finansal tablosunu birbirinden ayırmak zor olacaktır. Bu verilen örnekler aslında AAOIFI uygulamasının ne kadar zorunlu hale geldiğini göstermektedir. Uygulanabilirlik konusunda bu yüzden bir engel olmadığı düşünülmektedir. Engel bulunmamakla birlikte uygulanabilirliği daha kolay kılmak için yapılacak olan tüm ön çalışmalar bu geçişin kolay olmasını sağlayacaktır. AAOIFI’nin hazırladığı tüm standartlar aslında tamamen katılım bankalarının ihtiyaçlarına yönelik ve ürün adı ile hazırlanmış standartlardır. Örnek vermek gerekirse murabaha, selem, müşâreke, istisna, mudarebe standartları gibi.

BDDK, KGK, TKBB; AAOIFI’ya uygun finansal raporlar hazırlanmasına yönelik zemini hazırlamak için çalışmalar yapmışlardır. BDDK tarafından yapılan bazı düzenlemeler bu zemini hazırlamaktadır. Standartların Türkçeye çevrilmesi ve yayınlanması standartların anlaşılmasını sağlamıştır. Danışma kurullarının çalışma esas ve uygulamalarını, organizasyondaki yerlerini düzenleyen yönetmelik ile İslami prensiplere göre denetim yapacak organların da görev ve sorumlulukları, yönetim

kurullarına düşen sorumluluklar net bir şekilde açıklanmıştır. Denetim, yönetim ve etik standartlarının da bu düzenlemelerle uygulanabilir hale gelmesi çok önemli bir adımdır. Bu durumda son aşama, katılım bankalarının oluşturacağı uzman ekiplerin ortak ve büyük çaplı bir proje oluşturarak bir an önce uygulamaya geçmek için hazırlıklara başlamalarıdır.

AAOIFI fıkıh ve muhasebe standartları Türkçeye çevrilmeden önce en büyük kısıt yabancı dil sorunuymdu. AAOIFI standartlarının İngilizce yazılmış olması katılım bankalarında bu standartların alt yapılarını oluşturacak olan muhasebe ve mali kontrol birimlerinin ve bankacılık ana sistemine uygulayacak olan bilgi sistemleri ekiplerinin önündeki en büyük engellerden birini oluşturmaktaydı. Standartların Türkçeye çevrilmiş olmaları bu en büyük engellerden birini ortadan kaldırmıştır. Katılım bankalarının bilgi sistemleri alt yapılarının birbirinden farklı olması harcaacakları süre, maliyet konusunda farklılık yaratacaktır. Bir katılım bankası belki bir yıl gibi bir sürede tüm sistem altyapısını oluşturup AAOIFI'ya göre raporlamaya hazır hale gelebilirken diğer bir katılım bankasında bu süre belki iki sene olacaktır. Bu sebeple en başta gönüllülük esasına göre bu raporlamaların yapılması ve daha sonra tüm katılım bankaları altyapılarını oluşturduktan sonra zorunlu uygulamaya geçilmesi daha doğru ve adil bir yaklaşım olacaktır.

3.5. Önerilen Yaklaşımın Sağlayacağı Faydalar

AAOIFI İslami ve muhasebe standartlarını uygulamanın Türkiye'deki katılım bankalarına sağlayacağı faydalar:

- 2 trilyon USD aktif büyüklüğe ulaşarak hızla büyüyen İslami finans sektörü ile uyumlu hale gelme,
- İslami finans sektöründeki sermaye hareketlerinden, dünya çapında yaygın olarak kullanılan sukuk piyasalarından faydalanma,
- Ülkemize özellikle Körfez ülkelerinden daha fazla fon getirebilme,
- Şirket birleşmeleri ve uluslararası satın alma projelerinden ülkemizdeki İslami finans kuruluşlarının da faydalanabilmesi,
- Katılım bankalarının hazırlamış olduğu finansal tabloların uluslararası yatırımcılar tarafından anlaşılabilir ve kıyaslanabilir olması,

- Yurt içindeki tüm katılım bankalarının AAOIFI'ya uygun hazırlayacakları finansal raporlar sayesinde birbirlerinin İslami ürün detayları hakkında doğru ve şeffaf, kıyaslanabilir bilgilere ulaşabilmeleri,
- Katılım bankacılığı temel ilke ve prensiplerinin yanı sıra aynı zamanda İslami fıkıh ve muhasebe standartlarının uygulanması sayesinde tüm paydaşların bu faizsiz sisteme olan güvenlerinin artması,
- Katılım bankalarının algı probleminin çözülmesi. Yatırımcılar nezdindeki itibarlarının artması,
- Faizsizlik prensibi yanında aynı zamanda paranın zaman değeri, gerçeğe uygun değer, özün önceliği, malın mülkiyeti gibi konularda oluşan muhasebesel çelişkilerin yok olması,
- Faizsiz finans sistemine uygun terminolojinin kullanılması,
- İslami finans endeksindeki ülke sıralamasında iyileşme,
- İslami ürünler bazında detay bilgilere ulaşabilme.

Tüm bu faydalar aşağıdaki üç ana başlık altında incelenmiştir:

- İslami finans kurumlarının gelişimi ve kurumsallaşması açısından faydalar,
- Standart ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi açısından faydalar,
- Dünya ile uyum açısından faydalar.

3.5.1. İslami Finans Kurumlarının Gelişimi Açısından Faydalar

AAOIFI muhasebe standartlarının İslami finans kurumlarında kullanılmasının birinci ve en önemli faydası, bu kurumlara paralarını emanet eden yatırımcılara İslami prensipler ışığında ve buna uygun terminoloji ile hazırlanmış finansal tablolar ortaya koymaktır. İslami finans kurumlarını veya İslami muhasebeyi diğer geleneksel finans kurumları veya geleneksel muhasebeden ayıran temel özellik ise İslam'ın yasak ya da haram kıldığı işlemlere yer verilmemesi, bir tarafın zulme haksızlığa uğrarken diğer tarafın bundan nemalanması gibi hususların olmamasıdır. Diğer önemli fark ise İslami finansa uygun işlemlerde spekülasyona ya da garar, aşırı belirsizlik içeren işlemlere asla yer verilmemesidir.

AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlanırken temelde dikkat edilen hususlar faizsiz finans standartları ya da diğerk bir isimle AAOIFI Fıkıh standartları esas alındığından İslami prensiplerle çelişmemesi gerekmektedir.

AAOIFI muhasebe standartları hazırlanma aşamasında iken gözetilen birinci kural bunların AAOIFI fıkıh standartları ile çelişen hiçbir noktasının olmamasıdır.

Yatırımcının parasını spekülâtif işlemlere sokmadan ve İslam'ın haram kıldığı her şeyden kaçınarak yapılan işlemler neticesinde bu hareketleri ispatlar nitelikte hazırlanan AAOIFI'ya uygun finansal tablolar, yatırımcıların bu İslami finansal kurumlara olan güvenini artıracığı beklenmektedir.

Günümüzde İslami finans kuruluşlarının karşılaştığı en büyük sorunlardan biri de yatırımcıların bu kurumlara bazen şüphe ile yaklaşmaları veya bu kurumların diğerk geleneksel finans kurumlarından farkı yok gibi söylemlerde bulunmalarıdır. Bu tür şüphe ve söylemlerin ana sebebi ise İslami finans kurumlarının kullandıkları ürünleri, işlemlerin özelliklerini, uyguladıkları ana prensipleri, kâr veya zararın nasıl oluştuğunu yatırımcılara yeterince anlatamamalarıdır. Yatırımcının en doğal hakkı parasını emanet ettiği kurum hakkında en şeffaf ve güvenilir bilgiye sahip olmaktır. İslami hassasiyeti yüksek, haramdan kaçınma, faizden kaçınma gayesi ile İslami finans kuruluşlarına gelen yatırımcılara bu yönde yardımcı olmak, bu kurumların temel görevi olmalıdır.

Şeffaflık ve onların anlayacağı şekilde üretilen raporlar güveni artıracaktır. En basit örnek ile durumu biraz daha açıklamak gerekirse bir bilanço tablosunda kredi ve diğerk alacaklar satırı yerine murabaha, selem, istisna, müşâreke gibi İslami finans sektöründe fonlara ihtiyacı olan kişi veya kurumlara verilen bu ürünlerin isimlerini belirterek ve bu ürünlerin bilanço içinde ne kadarlık bir bakiyeye sahip olduğunu, kâr zarar cetvelinde ise bu ürünlerden elde edilen kâr veya zararın ne kadar olduğunu yatırımcılar gördüğünde İslami finans kurumları ile diğerk geleneksel bankalarda var olan ürünlerin farklı olduğunu göreceklerdir. Bağımsız denetim raporu dipnotlarında ise kısaca bu işlemlerin tanımı ve işleyişi hakkında yatırımcıya çok kısa bilgiler verilebilir. Yıllık faaliyet raporlarında yine bu ürünlerin işleyişi hakkında yatırımcılara sunulacak detaylı bilgiler yatırımcıların bu kurumlara olan inanç ve güvenini artırıcı bir unsur olacağı beklenmektedir. Katılım sektörünün payı %5.3' ten daha yüksek seviyelere ulaşacağı değerlendirilmektedir.

İslami finans kurumlarının AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlamasının bir diğer faydası da dünyadaki tüm İslami finans kurumlarını bu raporlamalar vasıtası ile kıyaslama imkânına sahip olacaklardır. IFRS'ye veya her ülkenin kendi yerel standartlarına göre sunulan finansal tablolar incelendiğinde kullanılan İslami finansal ürünlerin detayları, değerlendirme yöntemleri, gelir kaydının nasıl yapıldığı, tahakkuk, zekât hesaplama, uygulanan muhasebe politikalarının detaylarını görmek mümkün olmamaktadır. Dipnotlarda dahi bu konularla ilgili detayları bulmak mümkün değildir.

AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlandığında İslami finans kurumlarının İslami prensipler ışığında kıyaslanabilirliği daha objektif ve şeffaf bir zemine oturmuş olacaktır. İslami finans kuruluşları daima birbirlerine destek olacak şekilde, ortak hareket ederek ilerlerse gelişim daha hızlı olacaktır. İlk konvansiyonel banka 1600'lü yıllarda Hollanda'da kurulmuşken ilk İslami bankanın kuruluşu 1950'ler dedir. Aradaki 350 senelik farkın kapanması ve henüz çok genç olan İslami Finans endüstrisinin gelişmesi için birlik ve beraberlik içinde hareket etmek, İslami prensipler ışığında kurumsallaşmak gerekir. Ortak raporlamalar üretmek, ortak ürünler kullanmak, rekabete de açık bir şekilde, ortak muhasebe politikaları kullanmak, gelişimin daha hızlı olmasını sağlayacaktır. Bu konularda İslami finans kuruluşlarına öncülük eden İslam Kalkınma Bankası, IFSB, AAOIFI gibi kurumlar aynı gayeye hizmet etmektedirler.

Dünyada şu an mevcut olan finans sisteminin sonuçları ortadadır. Her 10-12 yılda bir finansal krizler, bu sistemin işleyişinde bir takım hastalıklar, sorunlar, çözülmesi gereken temel sorunlar olduğunu ispatlamaktadır. İslami finans kuruluşları mevcut finansal sisteme örnek olacak davranışlar sergileyerek tüm dünyadaki insanların ekonomik krizlerden zulüm görmesini engelleyebilir. İslam dini hiçbir insanın haksızlığa uğramasına, bir insana her ne şekilde olursa olsun, zulüm yapılmasına, mağdur edilmesine izin vermez. Bu prensipler ışığında yola çıkmış olan İslami finans kuruluşları bu zulüm ve haksızlıklara dur diyebilecek yöntem ve uygulamalar, davranışlar sergileyebilirlerse o zaman insanlığa büyük bir hizmette bulunmuş olacaktır. 350 sene dünya tarihinde çok uzun bir süre değildir. Bu farkın kapanması da sanıldığı gibi yüzyıllar sürmeyebilir. İslami prensipler ışığında, birlik beraberlik içinde, ortak hareket edilerek dünya finans sistemine yepyeni bir boyut getirilebilir. Bunun yolu sadece AAOIFI'ya uygun raporlamalar yapmak değildir elbette. Ancak bu

çözümüne giden yolda katkı sağlayacak binlerce faydadan bir tanesi olabilir.

Kurumsallaşmak ancak taviz verilmeyen ilke ve prensiplerle olur. Kurumların sağlam ve uzun ömürlü olmasında en önemli unsurlardan biri de yazılı politikalar, prosedürler, süreçlerin, kullanıcı kılavuzlarının bu kurumlarda mevcut olmasıdır. Her hata ve alınan her ders sonrasında güncellenen bu yazılı ilke ve standartlar kurumların yüzyıllar boyunca ayakta kalmasını, başarılı olmasını sağlar. Türkiye'deki katılım bankaları yaşanan tüm finansal krizlere rağmen 1995 yılından bugüne kadar daima büyümüş, yaygınlaşmıştır. 25-30 yıl gibi kısa bir sürede Türkiye'nin tüm illerinde hizmet vermeye başlamış, özellikle kamu bankalarının da bu sektöre girmesi ile bilinirliği, güvenilirliği daha da artmıştır. Yatırımcılar bu kurumları daha şeffaf bir şekilde görüp, anladıkça bu kurumlara olan inanç ve güvenleri artacaktır. İslami finans kurumları birlik ve beraberlik içinde aynı dava yolunda hizmet anlayışı ile hareket etmelidirler. İslami prensiplere dayalı yüksek kaliteli hizmet anlayışı bu kurumları başarıya ulaştıracak en önemli unsurdur. Bu kurumların hedef kitlesi ise sadece İslami hassasiyeti olan kesim değil, tüm dünyadır. Amerika'da LARIBA isimli bir banka bu prensiplerle Amerikan vatandaşlarına hizmet etmektedir. Amerikan vatandaşları ise her seferinde İslami prensiplere uygun ve faizsiz model ile çalışan bu bankanın çalışanlarına, hissedarlarına, yöneticilerine memnuniyetlerini dile getirmektedirler (Lariba, 2019).

İslami finans kuruluşları 350 yıllık farkı çok kısa süre içinde kapatarak dünya finans sisteminde ezilen, haksızlığa uğrayan milyonlarca insana ümit ışığı olabilir. Kurumsallaşmak, prensiplerden taviz vermemek, ortak hareket etmek, dürüstçe rekabet etmek, birbirini desteklemek, tüm dünya İslami finans kuruluşları ile sıkı ilişki içinde olmak, dünyadaki gelişmelerden kopmamak kaydı ile kısa sürede gelişim mümkündür. Bir diğer önemli husus da İslami finans sektöründe görev yapan denetim, düzenleme, kontrol, eğitim, sertifikasyon hizmetleri sunan kurumların, akademisyenlerin, fıkıh âlimlerinin bu sektörün henüz yeni gelişmekte olan bir sektör olduğunu göz önünde bulundurarak bilgi birikimlerini ve akademik tecrübelerini sektörün gelişmesine katkı sağlayacak şekilde kullanmaları önemlidir. Tüm bu desteği sağlarken İslami prensiplerden taviz vermemek ana kural olmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'den daha önce gelmiş tüm kutsal kitaplarda da faizin yasaklandığı görülmektedir. Tevrat incelendiğinde "Eğer kavmine, yanında olan bir fakire ödünç

para verirsen, ona murabahacı olmayacaksın. Onun üzerine faiz koymayacaksın." (Tevrat, Çıkış Bölümü, Bab: 22, âyet: 25)."Ve eğer kardeşin fakir düşer ve senin yanında zayıf olursa ona yardım edeceksin; senin yanında garip ve misafir gibi yaşayacak. Ondan faiz ve kâr alma. Allah'tan kork, tâ ki kardeşin senin yanında yaşasın." (Tevrat, Levililer Bölümü, Bab 25, âyet: 35-36). "Para faizi olsun, zahire faizi olsun yahut ödünç verilen bir şeyin faizi olsun, faizle kardeşine ödünç vermeyeceksin. Yabancıya ise faizle ödünç verebilirsin fakat kardeşine faizle ödünç vermeyeceksin." (Tevrat, Tesniye Bölümü, Bab: 23, âyet: 19-20) gibi hükümlerle faizin açıkça yasaklandığı görülmektedir. İlginç olan nokta ise kendi din kardeşine faiz vermeyi veya almayı yasaklarken yabancıya faizi serbest bırakmıştır.

İncil'de geçen bazı hükümlerde ise : "Eğer kendilerinden almayı ümit ettiğiniz kimselere ödünç verirseniz, ne mükâfatınız olur? Günahkârlar bile günahkârlara karşılığını almak üzere ödünç verirler. Fakat düşmanlarınızı sevin, onlara iyilik edin ve hiç ümitsiz olmayarak ödünç verin; karşılığınız büyük olacaktır." (Luka İncili, Bab: 6, âyet: 34-35) denilmektedir.

Kur'an'ı Kerim'deki birçok ayette görüldüğü üzere İslamiyet diğer tüm ilahi dinlere nazaran faiz karşısında en katı şekilde duran ve çok ağır cezai hükümler getiren bir dindir. Bu yasaklığın ardından Müslümanlar faize bulaşmadan finansal faaliyetleri yerine getirecek ürünler ortaya çıkarmışlardır (Çizakça, 1999: 3).

Kur'an'ı Kerim'de faizin en kesin hem de tehdit edici şekilde yasaklandığı ayet Bakara suresinin 275. ayetidir.

"Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi kalkarlar. Bunun sebebi onların, "Alım satım da ancak faiz gibidir." demeleridir. Hâlbuki Allah alım satımı helâl, faizi ise haram kılmıştır. Artık kime Allah'tan bir öğüt erişir de faizciliği bırakırsa geçmişte yaptığı kendisine aittir, işi de Allah'a kalmıştır. Kim de yine faizciliğe dönerse işte bunlar orada devamlı kalmak üzere cehennemliklerdir." (Bakara 275).

Faiz ile ilgili Kur'an'ı Kerim'deki diğer ayetler ise:

"Allah faizi tüketir, sadakaları ise arttırır ve Allah hiçbir inkârcı günahkârı sevmez." (Bakara 276).

“Ey iman edenler! Allah’tan korkun ve gerçekten iman etmiş iseniz faizden kalanı bırakın; bunu yapmazsanız Allah ve Resulü tarafından size bir savaş açıldığını bilin. Eğer tövbe ederseniz, haksızlık etmemek ve haksızlığa uğramamak üzere anaparanız sizindir.” (Bakara 278-279).

“Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret dışında mallarınızı aranızda haksızlıkla yemeyin. Ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir.” (Nisa 29).

“Ey iman edenler! Kat kat artırılmış olarak faiz yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.” (Al i İmran 130).

“Yahudilerin zulmetmeleri ve birçok kimseleri Allah yolundan alıkoymaları, yasaklandıkları halde faiz almaları ve insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle daha önce kendilerine helâl kılınan temiz şeyleri haram kıldık. Onlardan kâfir olanlara can yakıcı bir azap hazırladık.” (Nisa 161).

“İnsanların malları içinde artsın diye verdiğiniz faiz, Allah yanında artmaz. Allah'ın rızasını dileyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte onlar, malları kat kat artmış olanlardır.” (Rum 39).

Bu temel hükümlerden hareketle görüldüğü üzere aslında İslami prensiplere dayalı muhasebe standartlarını kullanarak finansal raporlar üretmek sadece Müslüman toplumlara veya ülkelere tavsiye edilen bir husus değildir. Dünyadaki tüm finansal kurumlar, finansal sistemlerini bu temel esaslara oturttuklarında ve özellikle de spekülâtif ürünlerden kaçındıklarında, faize dayalı değil ticarete dayalı bir finansal sistem için çalıştıklarında dünyadaki ekonomik dengesizliklerin zamanla yok olduğunu, gelir dağılımındaki bozuklukların zamanla azaldığını, finansal krizlerin yavaş yavaş yok olduğunu görmek mümkün olabilir. İslam ekonomisi paylaşım ekonomisidir, İslam ekonomisi denge ekonomisidir, İslam ekonomisi sadece sermaye sahiplerinin, bir tarafın kazandığı, diğer tarafın zulüm gördüğü, ezildiği zarar ettiği, ekonomi değildir; İslam ekonomisi adil bir düzene dayalı ekonomidir.

İslami finans kuruluşlarının gelişimi sadece aktif büyüklüğünü artırmakla veya öz sermaye kârlılık rasyosunu yükseltmekle oluşacak bir şey değildir. Gelişim ortaya yeni modeller koymakla, geleneksel bankaların müşteriye sunduğu hizmetlerden daha iyi, kaliteli, güvenilir hizmetler sunmakla mümkün olabilir. İslami finans kuruluşları kendilerine emanet edilen paraları reel ekonomiye aktarırken, bu emanet alınmış

paraları yatırımlara dönüştürürken daima öncelikle İslam'ın yasaklarını göz önünde bulundurmalı ve bu kurumlara güvenerek paralarını getirmiş olan insanları mağdur etmeyecek şekilde, pişman etmeyecek şekilde hareket etmelidirler. Her memnun kalan müşteri bu kurumların gelişmesinde ve büyümesinde katkı sağlayacak olan en önemli unsurdur. İslami finans kuruluşlarının hem hizmet kalitesi hem de sundukları değerli ürünlerle diğer geleneksel faizli kurumlardan farklarını göstermeleri gerekmektedir.

Hizmet sektöründe en önemli unsurlardan biri de insan kalitesi olduğundan daima yüksek kaliteli, son derece bilgili, alanında uzman, işini seven ve bu sektörün gerektirdiği temel prensiplere saygı duyan çalışanlar bu sektörün rekabet gücüne katkı sağlayacak olan diğer en önemli unsurlardan biridir.

AAOIFI'ya göre finansal raporların hazırlanması için gerekli altyapıyı oluşturmak bu İslami finansal kuruluşlar için ilk etapta zor olabilir. Ancak bu yolda girişimlerde bulunmak, yavaş ilerlese de altyapı çalışmalarını oluşturmak, gelecek kuşakların AAOIFI'ya dayalı raporlama hazırlamaları için önemli mihenk taşları olacaktır. Geçiş veya değişim hiçbir zaman için kolay değildir. Değişimler mutlaka mücadele ve çaba gerektirir ancak çözümler mutlaka vardır. Mücadele etmeden güzel sonuçlara ulaşmak her zaman mümkün olmayabilir. Bilgi sistemlerinin destekleri ile sistem altyapılarını oluşturarak mevcut finansal tablolara ek olarak AAOIFI'ya göre de finansal tablolar hazırlamak katılım bankalarının gündemlerinde olması gereken bir proje olmalıdır. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesinin önderliğinde TKBB ve BDDK'nın katkılarıyla 2018 yılında Türkçeye çevrilmiş olan AAOIFI faizsiz finans standartları (fıkıh standartları) ve Kamu Gözetim Kurumunun öncülüğü ile 2018 sonundan itibaren Türkçeye çevrilerek KGK internet sitesinde yayınlanan AAOIFI muhasebe standartları katılım bankalarının AAOIFI'ya uygun finansal raporlama uygulamasına başlamaları için önemli bir zemin hazırlamıştır.

3.5.2. Denetim Mekanizmalarının Güçlendirilmesi Açısından Faydalar

Bir işletmede standartların, süreçlerin, politikaların uygulanıyor olması, bu işletmenin yüksek kaliteye, doğru ve kaliteli hizmet anlayışına, değişime ne kadar önem verdiğinin göstergesidir.

AAOIFI muhasebe standartlarını uygulayarak finansal tabloların İslami finans kuruluşları tarafından hazırlanması artık İslami finans sektöründe önemli bir konu

haline gelmiştir. Zira 2019 Cumhurbaşkanlığı çalışma takviminde bu konu yerini almıştır. Ayrıca Kamu Gözetim Kurumu yoğun bir mesai harcayarak standartların Türkçeye çevrilmesi ve kullanıcıların hizmetine sunmak için önemli çalışmalar yapmıştır. KGK yeni bir standardın oluşturulması aşamasındaki yöntemleri izleyerek Türkçeye çevrilen her bir standardı yayınlamadan önce kamuoyu ile paylaşmış ve tüm paydaşlardan standartların Türkçe çevirisinin yeterliliği konusunda görüşler talep etmiştir. Taslak aşamasında olan standartlar tüm paydaşlar ile yapılan toplantılarda derinlemesine incelenmiş ve düzeltilmesi talep edilen yerler düzeltilmiştir.

Yüksek bir kalite standardı ile Türkçeye çevrilmiş olan bu standartları kullanarak AAOIFI'ya uygun finansal raporların üretilmesi işi ise katılım bankalarının öncülüğünde İslami finans kuruluşlarının görevidir.

Türkiye Katılım Bankaları Birliğinin öncülüğünde tüm katılım bankaları ve bağımsız denetim firmaları, bundan sonra izlenecek yol, alınacak kararlar konusunda görüşmelere başlamışlardır.

AAOIFI muhasebe standartlarını uygulayarak finansal raporlar hazırlamanın bir diğer faydası da Islamic Finance Country Index (IFCI) (İslami Finans Ülke Endeksi'nde) Türkiye'nin sıralamasını yukarılara taşımadaki katkısıdır. 2011 yılından bu yana İslami Finans uygulayan ülkeler çeşitli kriterler ışığında sıralamaya tabi tutularak bir endeks yayınlanmaktadır. Türkiye 48 ülke içinde bu endekste 12. sırada yer almaktadır. İlk 5 sıraya giren ülkeler ise aşağıda belirtilmiştir:

- Malezya,
- İran,
- Suudi Arabistan,
- Birleşik Arap Emirlikleri,
- Kuveyt.

Malezya 2 yıl üst üste birinciliği elinde tutarken 79 puanla hala lider konumdadır. Türkiye'nin puanı ise 12'dir. İngiltere'nin 6 puanla 17. sırada ve Amerika'nın 4 puanla 19. sırada olduğu düşünülürse Türkiye'nin kat etmesi gereken ne kadar uzun bir yolu olduğu görülmektedir (IFCI, 2017).

İndeksteki sıralama ve puanın belirlenmesinde en önemli kriter doğal olarak İslami finansal kuruluşların Kur'an-ı Kerim, sünnet ve hadislerde belirtilen temel İslami prensiplerle finansal işlemlerindeki uyumu, danışma kurullarının belirledikleri temel prensiplere uyum gibi en temel hususlardır.

AAOIFI ile bir iş birliği anlaşması imzalayarak bu konuda çalışmalar başlatmış olması ve attığı diğer adımlar Kazakistan'ı bu endekste 4 puan yukarı taşımıştır.

Ayrıca IFSB (Islamic Financial Services Board) İslami Finansal Hizmetler Kurumunun 2018 raporunda belirtildiği üzere henüz 58 ülkenin sadece 13 tanesinde İslami finansın ülkedeki toplam finansal piyasalar içindeki payı %15'ten fazladır (IFSB, 2018). Türkiye bu sıralamada %5 ile 20. sırada yer almaktadır. 2018 rakamlarına göre dünya finansal sistem içerisinde 2 trilyon USD gibi bir büyüklüğe ulaşarak dünya finans sisteminin %8,4'lük kısmını oluşturan İslami finans endüstrisinin henüz alacağı çok uzun bir yol bulunmaktadır.

IFSB, İslami finans sektöründe faaliyet gösteren bankaların sistemik risk açısından geleneksel bankalara göre daha az risk taşıdığını açıklamıştır. Türkiye'deki katılım bankalarında sermaye yeterlik rasyosu hesaplamasında dikkate alınan alfa oranının şu anda %50 olarak alınması buna örnektir. Katılım bankaları kullandıkları fonların bir kısmını katılım mevduatı hesapları kaynaklı olarak kullanılmakta ve bu havuzlardan kullanılan fonların risklerini de katılım mevduatı hesap sahipleri ile paylaşmaktadırlar. Bu sebeptendir ki katılım bankaları beklenmedik batma risklerine karşın geleneksel bankalardan daha dirençli durumdadırlar.

AAOIFI'ya göre hazırlanmış finansal tabloları yine AAOIFI denetim standartları ışığında denetlemek, bu standartlara göre rapor hazırlayan finansal kuruluşların gelişiminde ve en doğru raporlama sistemine geçmelerine katkısı olacaktır. Denetçilerin finansal tablolarda belirtilen İslami ürünler hakkında daha detaylı bilgiler alması sağlanmış olacaktır. AAOIFI muhasebe ve fıkıh standartlarına hâkim denetim personelinin istihdamı ve yetiştirilmesi de burada önem kazanmaktadır. AAOIFI bu denetim kadrolarını yetiştirmek amacı ile eğitimler açmakta ve çeşitli sertifika programları, sınavları ile bu ihtiyaca yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Kâr amacı gütmeyen bir organizasyon olan AAOIFI'nın bütün bu çaba ve çalışmalara İslami finansın gelişimine gösterdikleri katkı yüksektir.

Bilimin ve sistemlerin gelişmesi için atılan her adımın, gösterilen her çabanın mutlaka çok büyük önemi vardır, küçük gibi görülen bazı adımların derin ve uzun bir tarihsel boyutta bakıldığında insanlığa ne derece yüksek katkılarda bulunduğu yadsınamaz.

Denetçinin sahip olması gereken ana özellikler aşağıda sıralanmıştır (KGK, 2019b):

- Erdemli olma,
- Dürüstlük,
- Güvenilirlik,
- Adil olma,
- Doğruluk,
- Bağımsızlık,
- Tarafsızlık,
- Mesleki Yeterlik,
- Özen,
- Sır Saklama (Gizlilik),
- Mesleki Davranış
- Teknik Standartlar.

Bu özelliklere haiz denetim çalışanlarının yapacağı denetimler herhangi bir şüpheye veya sübjektiviteye yer vermeyecektir.

Bu temel ilkeler mevcut IFRS raporlaması veya bağımsız denetim hizmeti sunan kurumlar ile özünde farklılık göstermemektedir. Burada dikkat edilmesi gereken husus İslami finans kuruluşlarında denetim hizmeti verenlerin farkında olması gereken nokta bu denetimleri esnasında onların sorumluluğu sadece yatırımcılara, finansal bilgiye ihtiyaç duyanlara, hissedarlara, denetim firması ortaklarına, çalışanlara karşı değil; aynı zamanda hak ve adalet ilkesi ile Allah'a karşı da sorumlu olduğunun bilincinde olması gerekir.

İslam dininin en hassas olduğu hak ve adalet kavramları bu kuruluşların işleyişlerinin, işlemlerinin her noktasında var olması gereken, gözetilmesi gereken kavramlardır.

Kontrolün ve adil denetimin varlığı ve standartlara dayandırılmış olması AAOIFI muhasebe standartları ve uygulamalarının tüm İslami finansal kuruluşlar tarafından doğru bir şekilde kullanılmasına ve uygulanmasına sebep olacaktır.

3.5.3. Dünya ile Entegrasyon Açısından Faydalar

Türkiye’de bulunan İslami finans kuruluşlarının dünyadaki diğer tüm İslami finans kuruluş ve kurumları ile uyumlu olmaları, birçok konuda ortak hareket edebilmeleri, dünyadaki gelişmeleri takip edebilmeleri son derece önemlidir.

İletişim çağının imkânları dikkate alındığında, dünyadaki gelişmelerden kopuk kalmak veya onların gerisinde kalmak artık kabul edilemez durumlardır.

Sadece Malezya, İran ve Suudi Arabistan bugün dünya sukuk ihraçlarının %92’sine sahiptirler. 2018 verilerine göre tüm finansal ürünler içinde sukuk ürününün payı ise %19,5’tir. Türkiye’deki sukuk sektörünün gelişmesinde, büyümesinde daha yapılacak çok iş vardır. Sermaye piyasalarının derinleşmesi, sukuk ürününün tüm finansal yatırımcılara detaylı bir şekilde anlatılması, bu ürünün risk ve getiri anlamında diğer ürünlerden farklarının ortaya konulması bu piyasanın gelişmesinde önemli rol oynayacaktır.

AAOIFI ile bir iş birliği anlaşması imzalamış olmak, fıkıh, muhasebe, etik, denetim ve yönetim standartlarının Türkçeye çevrilmesi için AAOIFI ile anlaşmış olmak ve KGK ve TKBB önderliğinde bu sürece girmiş olmak AAOIFI kurumu ile daha sık iletişime geçilmesini sağlamıştır. Yeni bir standart yayınlanmadan önce Türkiye’ye AAOIFI tarafından uzmanlar gönderilerek seminer veya konferanslar yolu ile bu taslak standartlar Türkiye’deki İslami finans kuruluşları ile paylaşılmakta ve onların görüşleri de talep edilmektedir.

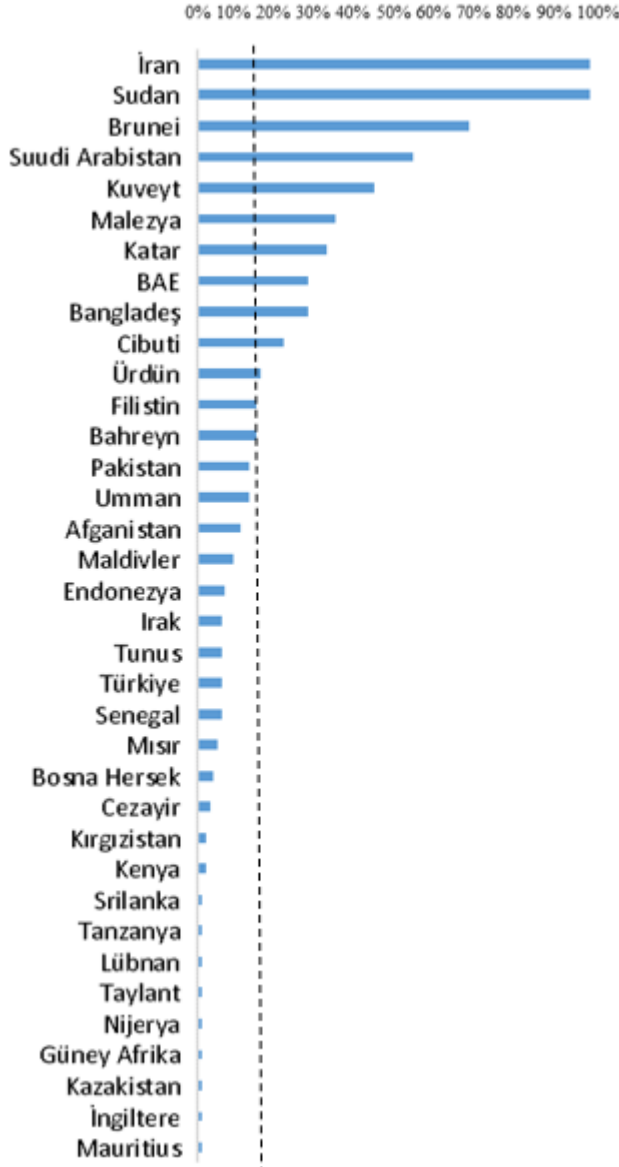
Böylece Türkiye’deki İslami finans kuruluşları da dünyadaki İslami finans sektörünün şu an hangi konularla meşgul olduğunu, hangi konuların sıcak konular olduğunu, İslami finans sektörünün ne gibi sorunlarla mücadele ettiğini, dünyadaki geleneksel finansal sektördeki gelişmelere nasıl uyum sağladığını veya alternatif yaklaşımlar geliştirdiğini görme fırsatını yakalamış olmaktadır.

Örneğin 2018 yılında tüm dünyada uygulanmaya başlanan IFRS9 standardı (Sınıflandırma Ölçme ve Değer Düşüklüğü) ile birlikte bilançolardaki finansal varlıkların sınıflandırılması, ölçülmesi, bunlara 12 ay veya ömür boyu karşılık

ayrılması konularında çok köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Bu köklü değişikliklere AAOIFI hızlıca uyum sağlayarak Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 30, “ Değer düşüklüğü, kredi zararları ve ekonomik açıdan dezavantajlı taahhütler” isimli standardı yayınlamıştır (AAOIFI, 2019d).

İstanbul’un dünya finans merkezi olma hedefi ve iddiası vardır. İslami finansın da merkezi olma yönünde adımlar atılması yerinde olacaktır. Henüz çok genç olan bu sektörün Türkiye’deki toplam bankacılık sektörü içindeki payı önümüzdeki yıllarda %15’ler seviyelerine çıktığı zaman dünya İslami finans merkezleri arasındaki itibarı da hızla yükselecektir. Çünkü Şekil 3.1’ de görüldüğü üzere 2018 yılı itibarı ile pazar payı %15 ve üzerinde olan sadece 13 ülke vardır (IFSB, 2019). Bunların arasına girmek Türkiye’nin bu konuda ne kadar kararlı ve iddialı olduğunu gösterecektir.

Şekil 3.1: %15 den Fazla Pazar Payına Sahip Ülkeler

Kaynak: IFSB, 2019 Raporu

İslami finans sektörünü destekleyici politikalar ülkemizde sadece katılım bankacılığı sektörünü değil, aynı zamanda bunların hizmet verdiği tüm reel sektör oyuncularına da destek manasına gelecektir. Katılım bankalarının ana gayesi Türkiye'deki reel ekonomiye direk destek olmak bu kesimin finansman ihtiyacını helal yoldan, faize bulaşmadan karşılamaktır.

Türkiye'deki İslami finans kuruluşlarının AAOIFI muhasebe, denetim, etik, yönetim ve fıkıh standartlarını dikkate alacak şekilde Türkiye'de mevcut TFRS'ye göre hazırlanan finansal tablolara ek olarak senede bir defa da olsa AAOIFI muhasebe standartlarına uygun finansal tablolar hazırlamaları, Türkiye'nin İslami Finans Ülke

İndeksindeki sıralamasını olumlu yönde etkileyeceği değerlendirilmektedir. Aslında amaç sadece bu standartlarla uyumlu senede bir kez rapor hazırlayıp bunu kamuoyuna, yatırımcılara ilan etmek veya internet sitesinde yayınlamak olmamalıdır. Asıl amaç dünyadaki bu standartları uygulayan diğer tüm İslami finans kuruluşları ile iletişimi artırarak onlarla daha uyumlu ve ortak zeminlerde çalışır hale gelmektir. Doğal kaynaklardan elde ettikleri gelirlerden dolayı çok yüksek miktarda likit varlıklara sahip olan Körfez ülkeleri ellerinde bulunan bu fazla fonları yönlendirecek güvenli limanlar aramaktadırlar.

Türkiye’de özellikle 2000’li yıllardan sonra bu güven ortamının, politik ve ekonomik istikrarın ve finansal göstergelerin, makroekonomik değerlerin hızla iyileşmeye başladığını gören dış yatırımcılar Türkiye’ye yatırım yapmaya başlamışlardır. O yıllarda özellikle 2008 yılına kadar ülkemiz uzun dönemli dış yatırımları çekebilmeyi başarmıştır. 2008 dünya finansal krizi ile bu eğilim biraz hız kesse de sonraki yıllarda Türkiye’nin hızlı ekonomik büyümesi ve istikrar ortamı ülke cazibesini artırmıştır.

2019 yılı ikinci yarısından itibaren ülkemiz her zaman olduğu gibi tüm olumsuzlukların üstesinden gelmeyi ve bir sene gibi çok kısa bir sürede tüm makroekonomik göstergelerde hızlı bir dengelenme ve iyileşme yoluna girmiştir. Politik ve ekonomik istikrarın yeniden tesis edildiğini gören yabancı yatırımcılar ülkemize yeniden gelmeye başlamışlardır.

Dünya ile entegre olabilmek zor bir husus değildir. Siyasi, ekonomik, askeri ve toplumsal açıdan güçlü bir yapıya sahip olan bir ülke demokratik, hukuki ve ekonomik yapısal reformları da tamamladıysa dünyanın diğer ülkeleri karşısında itibarı ve konumu hızla yükselebilecektir. Böyle bir durumda dünyanın diğer ülkeleri böyle bir ülke ile entegre olabilmek için çaba harcayacaktır. Türkiye böyle bir ülke olma yolunda hızla ilerlemektedir. Özellikle askeri ve ekonomik açıdan dışa bağımlılığını hızla azaltarak ve tüm yapısal reformları hızla gerçekleştirerek bu sonuca kısa sürede ulaşacağı beklenmektedir.

Malezya, Suudi Arabistan, Bahreyn, Kuveyt, İran, Dubai, Abu Dabi gibi İslami finansın büyük pazar payına sahip olduğu ülkeler ile bu alanda iş birliğimizi artırmak onların İslami finans sektöründe kullandıkları ürünler, risk yönetim metotları, bilgi sistemleri altyapıları, dijitalizasyon uygulamaları, finansal sektörde teknoloji kullanımları, müşteri deneyimleri, kredi riski yönetim teknikleri, denetim ve kontrol

mekanizmaları, muhasebe altyapıları gibi detaylı konularda onlarla iletişim halinde olmak; ortak seminerler, toplantılar, konferanslar düzenlemek bilgi alışverişini artıracaktır. İyi uygulamalardan örnek alıp ülkeye bunları getirmek Türkiye'deki İslami finans sektörünün daha hızlı adımlarla gelişmesini sağlayacaktır. Dünyadaki yeni uygulamaların tamamından sektör olarak haberdar olmak sektörün dünya ile entegre olmasını daima dünya ile beraber yürümesini kolaylaştıracağı değerlendirilmektedir.

Tüm bu yukarıda anlatılanların yapılabilmesi için önce farklı coğrafyalarda bulunan bu İslami finans kuruluşlarının kamuoyuna açıkladıkları denetimden geçmiş finansal raporlarını da okuyup anlamak, irdelemek gerekir. Dünyadaki tüm İslami finans kuruluşların uygulamalarının uyumlaşmasını sağlamak ve böylece onların birbirlerini daha şeffaf ve anlaşılır bir şekilde görebilmelerini, okumalarını iletişim halinde olabilmelerini sağlamak AAOIFI'nın en temel misyonlarından biridir.

İngilizce ve Arapça bilen, iktisadi ve finansal konulara hâkim, teknik bilgisi yüksek aynı zamanda İslam'ın temel prensiplerini bilen, Kur'an, hadis, fıkıh bilgisine de sahip donanımlı insan kaynağına sahip olmak İslami finans kuruluşlarının diğer ülkelerdeki İslami finans kuruluşları ile entegre olmasında önemli bir diğer etkidir. Hizmet sektörünün en önemli sermayesi nitelikli insan kaynağı olduğu için bu insan kaynağını en iyi şekilde seçmek, onların kurumlara sundukları emeklerinin karşılığını yine İslam'ın adalet ve hak anlayışı kapsamında tatminkâr bir şekilde vermek, bu kuruluşların birincil hedefleri arasında yer almalıdır. İslam ekonomisinde emeğin sömürsü yoktur, patron çalışan ilişkisinden ziyade emek ve sermaye ortaklığı vardır. Üretilenler veya elde edilen kârlar üzerinden taraflar emek ve sermayelerinin karşılığını adil bir şekilde almalıdırlar. Bir tarafın ezildiği ve zulüm gördüğü bir tarafın kâr ve refah maksimizasyonu elde ettiği bir düzenin İslami finans sektöründe yeri yoktur. Rasyonalizmin problemlerinden biri de toplum çıkarlarından ziyade bireyin çıkarlarına ve servet maksimizasyonuna vurgu yapmasıdır. Bu bakış açısı sadece güçlülere hizmet eden bir muhasebe ve finans sistemini doğurmuştur. Rasyonalizme ilgili diğer bir problem ise dini, ekonomik aktivitelerden ayırtmış olmasıdır (Hudaib ve Hanifa, 2011b).

İslami finansal kurumlarda çalışan insan kaynağına sektördeki güncel gelişmeler ışığında daima eğitim imkânları sunmak da yine İslami finans sektörünün hedeflerinden biri olmalıdır.

Güçlü insan kaynağına sahip kurumların bahsedilen entegrasyonda daha başarılı olacağı değerlendirilmektedir.

3.6.Politika Önerileri

AAOIFI muhasebe standartlarının ülkemizdeki İslami finans kuruluşları tarafından uygulanabilmesi ve bu uygulamaya geçişin kolay bir şekilde yapılabilmesi için tüm tarafların ortaklaşa çabası ve iş birliği gerekmektedir. Aksi halde taraflardan bir kısmının çabası ve harcadığı zaman ve emeğin boşa gitme ihtimali yüksektir. Aşağıda bu konuya taraf olacak olan kurum veya kuruluşlara birtakım öneriler olacaktır. Bu konu bir proje gibi isimlendirilecek olursa bu projenin başarısı, hızlı ve en az maliyetle uygulamaya alınabilmesi tüm tarafların istekli, gayretli ve iş birliği içinde olması ile mümkün olabilecektir.

3.6.1. IASB'ye Öneriler

Londra merkezli bir kuruluş olan Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi'nin ana görevleri temel olarak üç tanedir:

- Genel muhasebe standartlarının hazırlanması ve geliştirilmesi,
- Standartların uygulandığı kurumlarda bu standartların gereği gibi uygulanmasını sağlamak,
- Ülkelerin kendi yerel standartlarının IFRS ile uyumlaşmasını ve zamanla IFRS'ye dönüşmesini sağlamak. Bunu sağlarken de en yüksek kalite ve anlaşılabilirliği yakalamak.

Görüldüğü gibi IASB'nin özetle asıl fonksiyonu tüm dünyada IFRS'nin kurumlarca benimsenmesi ve düzgün bir şekilde uygulanması için gereken tüm çalışmaları yapmaktır (IASB, 2019). IASB dünyada ortak bir finans dili oluşturmak için çabalamaktadır. Böyle bir çaba içinde olan IASB, standartları hazırlarken İslami finans sektörünün de dünya finans piyasasında ağırlığı ve öneminin hızlanarak arttığını dikkate almalıdır. Hazırladıkları standartlarda İslami ürünlerin muhasebe yapısını ve sözleşmelerden kaynaklanan özelliklerini dikkate almaları gerekir. Bu şekilde bir yaklaşım içinde olduklarında ve aslında tüm IFRS standartlarını İslami finans sektörünü de dikkate alarak yeniden revize ettiklerinde tüm dünyada şirketlerin finansal raporlarında kıyaslanabilirlik ve şeffaflık artmış olacaktır. 2011 yılında,

IASB, İslami fıkıh ile uyumlu ürünler ve işlemler için İslami Finans Danışma Gurubu adı altında bir danışma gurubu kurmuştur. Danışma gurubu ürünlerin İslami fıkiha uygunluğu konusunda bir görüş vermemektedir. Gurubun görevi, IFRS standartlarının İslami finans sektöründe kullanılan ürün ve işlemlere uygulanmasında ortaya çıkabilecek problemleri görüşmektir (IFRS, 2019b). Bu olumlu bir yaklaşımdır. IFRS'yi hazırlayan standart koyucular, İslami finansal ürünler veya işlemler hakkında görüş bildirmeden veya bu işlemlere IFRS'nin uygulanıp uygulanmayacağına karar vermeden önce bu sözleşmeleri çok dikkatli incelemeli ve ona göre yorumlarda bulunmaları gerekmektedir.

3.6.2. AAOIFI'ya Öneriler

Bahreyn merkezli AAOIFI tarafından hazırlanan standartların Maliki mezhebinden etkilendiği Research Gate araştırma yazısında belirtilmiştir. Bu yüzden örneğin Malezya'daki İslami finans kurumları kendi ülkelerindeki İslami Danışma Kurulu tarafından hazırlanmış fıkıh standartlarını baz alarak AAOIFI standartlarını yalnızca rehber olarak kullanmaktadırlar (Research Gate, 2015).

AAOIFI Fıkıh Kurulu en fazla 20 üyeden oluşur ve görevlerinden biri de tüm İslami finans kuruluşlarının danışma kurulları arasında konulara yaklaşım ve uygulamalar açısından yakınlık sağlamaktır. Bu minvalde AAOIFI dört mezhebin özelliklerini dikkate alarak fıkıh ve muhasebe standartlarını oluşturmalıdır. Örneğin, 2030 vizyonu ve petrole bağımlılığını azaltma stratejisi kapsamında Suudi Arabistan'ın en büyük finansal düzenleyici kurumu olan SAMA 2017 yılında AAOIFI'ya üye olmuştur (World Finance, 2019).

AAOIFI muhasebe standartlarını oluştururken IFRS standartlarını temel almıştır ve bunları İslami fıkıh standartları çerçevesinde revize ederek oluşturmuştur. Ancak bu metodu uygularken yine de İslami finansın uygulandığı farklı ülkelerdeki mezhep farklılıklarını da dikkate alarak kapsayıcı ve evrensel prensipler oluşturmaları konusunda hassasiyetlerini elden bırakmamalıdır. 20 fıkıh kurulu üyesinin özellikle farklı coğrafya ve mezheplerden seçildiğini, amaçlarının tüm İslami finansın uygulandığı ülkelerin görüş ve yaklaşımlarını kapsamak olduğunu AAOIFI dile getirmiştir. Ayrıca İslami prensipler çerçevesinde kalmak şartı ile IFRS'ye uyumlu

standartların oluşturulması tüm dünya finans sektörünün kıyaslanabilirliği için daha olumlu olacaktır.

3.6.3. TKBB'ye Öneriler

TKBB Türkiye'deki katılım bankaları için önemli sorumluluk ve görevler üstlenmiş çatı bir kurumdur. Ürün çeşitliliği ve hizmet kalitesini artırmak, kurumsal iletişim ve katılım bankaları için itibar yönetimi çalışmalarını yapmak, katılım bankacılığına uygun mevzuat ve düzenlemeleri geliştirmek, sertifikasyon çalışmalarına destek olmak gibi önemli misyonları üstlenmiş ve katılım bankacılığının hızlı adımlarla büyüüp gelişmesinde önemli katkı sağlayan bir kuruluştur (TKBB, 2019d).

AAOIFI fıkıh standartlarının Türkçeye çevrilmesinde TKBB'nin büyük katkısı olmuştur. Önerilen yaklaşımda belirtildiği üzere altı katılım bankasının her birinin AAOIFI standartlarına uygun finansal tablolar hazırlamak için proje çalışması yapmaları yerine TKBB çatısı altında ortak bir proje grubu oluşturarak ilerlemek zaman ve maliyet açısından daha uygun olacaktır. Ayrıca bu proje boyunca katılım bankalarından gelecek olan düzenleme taleplerini BDDK'ye veya KGK'ye ileterek gerekli mevzuat değişikliklerinin hızlıca yapılmasında çok önemli rol oynayacaktır. TKBB çatısı altında yapılacak bu ortak çalışma sayesinde tüm katılım bankalarının kabul ve onay mekanizmaları çok daha hızlı işleyecektir. Proje tarafları olarak finans, muhasebe, vergi ve raporlama ekiplerine ilave olarak ayrıca bilgi sistemleri çalışanlarının da dâhil edilmesi projenin tüm boyutları ile ele alınarak verimli ilerlemesini sağlayacaktır. Diğer bir öneri ise TKBB bünyesinde oluşturulacak bu çalışma gurubuna mutlaka bağımsız denetim firmalarından temsilcilerin de dâhil edilmesidir. AAOIFI raporlarına onay verecek olan bağımsız denetim firma çalışanlarının projede görev alması zaman ve emek kaybını önleyecektir. Danışma kurulu temsilcisinin de projenin başından itibaren gurupta yer alması İslami prensiplerle uyumun her adımda kontrol edilmesini sağlayacaktır.

3.6.4. Katılım Bankalarına Öneriler

AAOIFI'ya uygun bağımsız denetim raporlarını bizzat hazırlayacak taraflar olarak katılım bankalarının bu projeye gönüllü olmaları en kritik konudur. Ankara'da ve İstanbul'da 2017 yılından bu yana yapılan tüm toplantılarda tüm katılım bankaları

AAOIFI'ya uygun finansal raporlar hazırlama konusunda mutabık olsalar da zorunlu olmalı mı yoksa olmamalı mı noktasında tereddütler hala devam etmektedir. Zorunlu olmadığı takdirde bir veya iki katılım bankasının AAOIFI'ya uygun finansal tablolar hazırlaması kıyaslanabilirlik açısından olumlu olmayacaktır. Türkiye mevzuatı ile ve Türkiye'deki danışma kurullarının görüşleri doğrultusunda harmanlanmış AAOIFI standartlarının ülkemizde uygulanması katılım bankalarının gelişimine büyük katkı sağlayacaktır. Her bir katılım bankası kendi bankasında AAOIFI'ya uygun finansal raporlamanın önümüzdeki birkaç yıl içinde zorunlu olabileceğini dikkate alarak hazırlıklara şimdiden başlamalıdır. Banka yönetimlerinde ve komitelerde bu farkındalığı artırmak gerekir. Katılım bankalarının özellikle finans, muhasebe ve iç kontrol ekipleri bu konuda çalışanlara eğitim imkânı sağlayarak AAOIFI standartları hakkında bilgilerini artırmaları gerekir. Yapılması gerekenler en temel hatları ile aşağıda sunulmuştur:

- AAOIFI ve TFRS arasındaki finansal tabloları etkileyen farkların teşhis edilmesi:
  - a) Finansal durum tablosundaki farklar: Farklı İslami ürünlerin ana para, reeskont, tahakkuk hesaplarından kaynaklanan muhasebe farkları varsa bunların tespiti ve fark muhasebe kayıtlarının oluşturulması. İlk muhasebeye alma, sonraki dönemlerde değerlendirme, gerçeğe uygun değer hesaplama yöntemi ve finansal tablolardan çıkarma işlemleri konularındaki farklar için muhasebe kayıtlarının hazırlanması, Vergi açısından oluşabilecek farklar için muhasebe kayıtlarının oluşturulması.
  - b) Kâr zarar tablosundaki farklar: İslami ürünler için uygulanacak muhasebe yaklaşımlarından dolayı ve gelirin kayda alınma zamanı ve yöntemine göre kâr zarar farkı doğuran işlemler için fark muhasebe kayıtlarının oluşturulması.
- AAOIFI raporlamasına temel teşkil edecek ikinci bir mizanın oluşturulması:
  - a) Kullanılan tüm İslami ürünler için fark muhasebe kayıtlarının tespitinden sonra mevcut mizana bu fark muhasebe kayıtlarını ekleyerek yeni bir AAOIFI mizanı elde etmek,
  - b) AAOIFI mizanı için gerekecek olan yeni THP hesaplarının açılması (Düzenleyici otoritelerle koordine ederek),

- c) AAOIFI mizanı ile mevcut mizan arasında hesap eşleştirmesi yapmak,
  - d) AAOIFI mizanından AAOIFI açılış finansal tablolarına bağlantı kurmak,
  - e) AAOIFI bağımsız denetim raporu için gerekebilecek tüm dipnotlar ve bilgi tabloları için bilgi kaynaklarını tespit etmek,
  - f) AAOIFI mizanından bağlantı kurma yöntemi ile finansal tablolara getirilemeyecek bilgiler için sistemden bu verilerin nasıl çekilebileceğine istinaden bilgi sistemleri ile altyapı oluşturmak.
- İslami finans ürünlerinin sistem kayıtlarında güncelleme yapılması:
    - a) İslami ürünlerin bankacılık ana sistemindeki ilk giriş kaydından sistemden çıkış kaydına kadar tüm adımlarda AAOIFI raporlamasının gerektesinin duyabileceği bilgi altyapısının mümkün olabildiği ölçüde güncellenmesi. Bu güncelleme neticesinde tüm veriler sistemden alınabilecek hale gelecektir.
    - b) Tüm iş süreçlerinde etki analizi yapılması ve etkilenen alanların güncellenmesi.

3.6.5. Türkiye'deki Düzenleyici Kurumlara Öneriler

Başta KGK ve BDDK olmak üzere katılım bankaları uygulamaları için yerel mevzuatı oluşturan tüm düzenleyici kurumlar her zaman için ülkemizde İslami finans sektörünün gelişmesi için desteklerini sunmuşlardır. AAOIFI konusunda özellikle KGK ve BDDK'nin öncü ve destekleyici tutumları katılım bankalarının bu konuyu sahiplenmesi ve benimsemesinde önemli rol oynamıştır. AAOIFI'ya uygun finansal tabloların hazırlanması için başlatılacak olan çalışmalarda yine bu değerli kurumlarımızın gelebilecek talepleri hızlıca değerlendirip, gerektiğinde mevzuat düzenlemelerini veya güncellemelerini yapmaları projenin başarıyla sonuçlanmasındaki en önemli faktör olacaktır.

SONUÇ

Bu çalışmada Türkiye’de katılım bankalarının yayınladığı finansal tabloların şeffaflığı üzerine değerlendirmeler ve öneriler yapılmıştır. Türkiye’de günümüzde katılım bankaları TFRS’ye göre muhasebe kayıtlarını tutarak yine TFRS standartları ve BDDK yönetmeliklerine uygun şekilde denetimden geçmiş finansal tablolarını üç ayda bir KAP (Kamuoyu Aydınlatma Platformu) üzerinden kamuoyuna açıklamaktadır. Ana ortağı yurt dışında bulunan katılım bankaları ise TFRS’ye uygun finansal tablolarına ilave olarak ayrıca her altı ayda bir IFRS’ye uygun finansal tablo ve dipnotlarını hazırlamaktadırlar.

Tespitler:

- TFRS ve IFRS’ye göre hazırlanan ve kamuoyuna sunulan finansal tablo ve dipnotlar İslami finans sisteminin özünü ve uygulamalarını, ürünlerini, işleyiş şeklini, İslami muhasebe yaklaşımlarını tam olarak açıklayamamaktadır.
- Kamuoyuna açıklanan finansal tabloları kullanan paydaşlar bu tabloları okuduklarında katılım bankalarının diğer faizli bankalardan bir farkı yoktur gibi izlenimler edinebilmektedirler.
- Dünyadaki diğer İslami finans kuruluşlarının AAOIFI muhasebe standartlarına göre hazırlamış oldukları finansal tablolar ile Türkiye’deki katılım bankalarını kıyaslama imkânı olmamaktadır.
- Paranın zaman değeri, özün şekle üstünlüğü, İslami ürün sözleşmelerinin özellikleri, risk paylaşımı, gerçeğe uygun değer, yükümlülük gibi konularda İslami finans sektöründe farklı muhasebe yaklaşımları gerekmektedir.
- Katılım Bankaları, Türkiye’de kullanılan İslami ürünler açısından finansal tablolara bakarak birbirlerini kıyaslayamamaktadır. TKBB veya BDDK katılım bankalarından bu tür detay bilgileri resmî yazı ile katılım bankalarından ayrı ayrı istemek zorunda kalmaktadır.
- Güven ve şeffaflık sorunundan dolayı İslami finansın yaygın olarak kullanıldığı Körfez ülkelerinden ülkemize gelecek olan yatırımlar kısıtlı kalmaktadır.

TFRS standartları, IFRS standartlarından Türkçeye çevrilmiştir. Finansal tablolar BDDK düzenlemeleri ve TFRS’leri dikkate alarak hazırlanmaktadır. Dünyada yaygın olarak kullanılan IFRS standartları faizli sistemin işleyişine göre hazırlanmıştır.

Kullanılan tüm terminoloji ve muhasebe yaklaşımları da İslami finansın en temel ilkesi olan faizsizlik ilkesini dikkate almadan oluşturulmuştur.

1950'li yıllardan itibaren İslami finans sektörünün gelişmesiyle birlikte tüm dünyada yaygın olarak kullanılan IFRS standartlarının yanında İslami finans sektörünün ihtiyacını çözmeye yönelik İslami fıkıh standartları ve İslami muhasebe standartları üzerine çalışmalar başlamıştır. İslami Finans Kuruluşları için Muhasebe ve Denetleme Kurumu (AAOIFI) 27 Mart 1991 tarihinde Bahreyn'de kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak kaydedilmiştir.

Bu çalışmada literatür taraması yöntemine ilave olarak derinlemesine mülakat yöntemi de kullanılmıştır. Yukarıda belirtilen problemlerden ve önerilen yaklaşımdan en çok etkilenen paydaşlar içerisinde seçilen bazı kurumlar ile derinlemesine mülakatlar yapılarak önerilen yaklaşımın ve çözüm önerisinin uygulanabilirliği, paydaşların görüşleri veya farklı önerileri açıklanmaya çalışılmıştır.

Yapılan derinlemesine mülakat çalışmaları sonucunda tüm taraflar AAOIFI'ya göre finansal raporlama yapmanın katılım bankaları için son derece faydalı olacağını ve dünyadaki diğer İslami finans sektörü ile uyumlaşma ve Türkiye'ye yeni İslami finans yatırımcılarının gelmesi açısından da faydaları olacağını dile getirmişlerdir.

Ayrıca katılım bankalarının kamuoyundaki algı ve itibarının artırılmasında çok önemli faydaları olacağı dile getirilmiştir. Katılım bankaları üzerindeki raporlama iş yükü ve sistemsal altyapı maliyetleri gibi hususlar ise bu konunun kısıtları arasında sıralanmıştır.

Katılımcıların ortak görüşü bu çalışmada önerilen yaklaşım ile de uyumlu olacak şekilde AAOIFI standartlarını olduğu şekli ile alıp uygulamak yerine Türkiye mevzuat ve düzenlemelerini de dikkate alarak AAOIFI standartlarını uygulamanın daha faydalı olacağı şeklindedir.

Bu çalışma ile Türkiye'deki katılım bankalarının IFRS ve TFRS'ye uygun finansal tablolara alternatif olarak değil, bunlara ilave olarak AAOIFI muhasebe standartlarına uygun en az yılda bir kez finansal tablo ve dipnotlar hazırlayarak denetime ve kamuoyuna sunmaları önerilmektedir. Raporlamanın AAOIFI muhasebe standartlarına uygun olduğuna kanaat getirip rapora imza atacak denetim firmalarının bu imzayı atabilmeleri için raporda yer alan finansal bilgilerin aynı zamanda katılım bankalarının sistemlerinde, mizan kayıtlarında olmasını da talep edeceklerdir. Çünkü

finansal bilgilerin bu bilgileri kullananlara faydalı olabilmesi için aşağıdaki 4 kriteri mutlaka sağlaması gerekir:

- Kıyaslanabilir olmalı,
- Doğrulanabilir olmalı,
- Zamanında olmalı,
- Anlaşılır olmalı.

Denetim firmalarının bu taleplerine çözüm olarak katılım bankaları mevcutta kullandıkları katılım bankaları tekdüzen hesap planına göre oluşturdukları mizana paralel olarak AAOIFI finansal tablolarına esas olacak ikinci bir mizan oluşturabilirler. Bu ikinci mizanın veri alacağı kaynak ise AAOIFI'ya göre düzeltme kayıtlarının oluşturulacağı ikinci sistem altyapısı olmalıdır. Mevcut sistem kayıtlarının üzerine bu düzeltme kayıtlarının eklenmesi suretiyle oluşacak sistem altyapısı ikinci mizana kayıtların yüklenmesine altyapı oluşturacaktır. Herhangi bir değişiklik olmayan muhasebe hesapları için ise 1. mizan ile 2. mizan arasında hesap bazında eşleştirme yapılarak veriler AAOIFI mizanına sistemsel olarak aktarılmış olacaktır. Bu önerinin uygun olacağı derinlemesine mülakat yapılan bazı paydaşlar tarafından da desteklenmiştir.

Teorik çerçevesi özetle bu şekilde açıklanan bu sistemsel altyapının oluşturulması için katılım bankalarının finans, muhasebe, raporlama, bilgi teknolojileri birimleri ve gerektiğinde İslami ürün detaylarına hâkim olan ilgili tüm birimlerin katılacağı bir ortak proje başlatmak yararlı olacaktır. Katılım Bankaları Birliği çatısı altında oluşturulacak bu ortak proje ekibinin düzenli aralıklarla Katılım Bankaları Birliğinde toplanarak 6 katılım bankası tarafından ortak yürütülecek projedeki gelişmeleri, problemleri, çözümleri birbirleri ile paylaşmaları ise tüm katılım bankalarında sürecin daha etkin ve hızlı yönetilmesini, yeknesaklık sağlanmasını temin edecektir.

Ortak çalışma ve istişarelerle tüm katılım bankaları kısa sürede sistem altyapısını tamamlayarak AAOIFI'ya uygun raporlama yapar hale gelecektir. Kamu Gözetim Kurumu ve BDDK ise konu ile ilgili yapılan tüm toplantılarda ve yapılan mülakatlarda Türkiye'de katılım bankalarının AAOIFI'ya uygun finansal tablolar hazırlaması için gereken tüm kamu desteğini vermeye hazır olduklarını dile getirmişlerdir.

Katılım Bankalarının AAOIFI muhasebe standartlarını uygulayarak finansal tablolar hazırlamalarının sağlayacağı faydalar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

- Katılım bankalarının tüm paydaşlar nezdinde ve özellikle de yurt içi ve yurt dışı yatırımcılar nezdinde İslami prensiplere uyum konusunda itibarları ve güvenilirlikleri artacaktır. Bu güvenilirlik sayesinde ÷lkemize özellikle K÷rfez bölgesinden fon kaynakları gelecektir ve T÷rkiye deki İslami finans sektörünün hızlı ve güvenilir adımlarla büyümesini, pazar payının artmasını sağlayacaktır.
- AAOIFI'ya göre finansal tablo hazırlayan dünyadaki diğery İslami kurumlar ile uyumlaşmaları ve ortak bir finansal raporlama dilini kullanmaları sağlanmış olacaktır.
- Katılım bankalarının kullandıkları İslami ürünler konusunda şeffaflıkları ve anlaşılabilirlikleri artacaktır.
- AAOIFI muhasebe standartları yanında aynı zamanda yönetim, etik ve denetim standartlarının da kullanılması sayesinde İslami finans endeksinde T÷rkiye'nin ve katılım bankalarının aldığı not ve sıralama daha yüksek seviyelere çıkacaktır.
- Faizsiz finans standartları ve AAOIFI muhasebe standartları katılım bankaları için ve İslami finans sektöründe faaliyet gösteren diğery tüm kurum ve kuruluşlar için bir ortak rehber niteliğinde olacaktır. Net olmayan, çelişkili muhasebe yaklaşımı veya uygulanabilirliği açısından şüpheye düş÷len işlemlerde bu standart rehberler tüm kurumlara yol gösterici bir kılavuz olacaktır.
- İslami finans kuruluşları birbirlerinin finansal tablolarını ve açıklamalarını inceleyerek kendilerini sektörle kıyaslama imkânına sahip olacaklardır. Bu da sektörün sağlıklı bir şekilde büyümesinde önemli rol oynayacaktır.
- İslami finans sektöründe kullanılan ürünlerin arka planında yer alan ve faizli sistemdeki sözleşmelerden çok farklı olan bu sözleşmelerin muhasebeye ve raporlara yansıtılmasındaki tereddüt ve şüpheler ortadan kalkacaktır.
- Finansal tabloların ana gayesi bu raporları okuyanlara en doğru bilgiyi sunmaktır. Kâr veya zarar paylaşımı esasına göre katılım bankalarına birikimlerini emanet eden tasarruf sahipleri AAOIFI'ya uygun olarak hazırlanacak olan finansal tablolardan mudarebe yolu ile kendilerinden toplanan fonların hangi ürünlerle yatırım olarak kullanıldığını görme imkânına sahip olacaktır, böylece katılım bankaları yatırımcıların güvenini ve bağlılığını kazanmış olacaktır.

Bu çalışmadaki önerilerin hayata geçmesi durumunda, lkemizdeki İslami finans sektörünün gelişip büyümesine, pazar payının artmasına, dünyadaki diğer İslami finans kuruluşları ile daha uyumlu ve daha iyi bir iletişim içinde olmasına katkı sağlaması beklenir. Günümüzde AAOIFI, İslami finans ilkelerine ters düşmeyen IFRS'leri benimsemek, ayrıştığı konularda ise özel standartlar hazırlamak yöntemini uygulamaktadır. İdeal olanı, tüm dünyada farklı finansal raporlama standartları yerine, hem faizli ve hem de faizsiz finans sektörünü kapsayan tek bir standart setinin olmasıdır. Ancak, bu sağlanana kadar IASB'nin yayınlamış olduğu ve bundan sonra yayınlayacağı IFRS standartlarında İslami finans kuruluşlarını da dikkate alarak bunların ürün ve hizmetlerine, kullandıkları muhasebe yaklaşımlarına ve finansal raporlama gereksinimlerine yer vermesinin tüm dünya finans sektörü için daha uygun olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI. (2015). Accounting and Auditing Organization For Islamic Financial Institutions, Manama, Kingdom of Bahrain. Dar Al Maiman Publishing
- AAOIFI. (2017). The compliance of disclosure with AAOIFI financial accounting standards: A comparison between Bahrain and Qatar Islamic banks. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JIABR-10-2017-0144/full/html> [28.10.2019].
- AAOIFI. (2018). Faizsiz Finans Standartları. Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions Standards. (İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Çev.). İstanbul: TKBB Yayınları.
- AAOIFI. (2019a). <https://aaoifi.com/adoption-of-aaoifi-standards/?lang=en> [22.10.2019].
- AAOIFI. (2019b). AAOIFI Organizational Structure. <https://aaoifi.com/structure/?lang=en> [25.11.2019].
- AAOIFI. (2019c). AAOIFI History <https://aaoifi.com/our-history/?lang=en> [25.11.2019]
- AAOIFI. (2019d). AAOIFI Standards <https://aaoifi.com/books/impairment-credit-losses-and-onerous-commitments/?lang=en> [25.11.2019]
- AAOIFI. (FAS1). AAOIFI Standards <http://aaoifi.com/media/document/1.1Conceptual%20Framework.pdf> [09.01.2020]
- Ağkan, F. (2018). AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği, https://albaraka.bh/getmedia/7059b806-c5e5-4b5f-beb4-02e4a539dc1c/AlBaraka-Islamic-Bank-BD-FS-2018_1.pdf.aspx [28.10.2019].
- Albaraka Katılım. (2019). Albaraka Katılım. <https://www.albaraka.com.tr/albarakayi-taniyin.aspx> [25.11.2019]
- AI-Abdullatif, Sultan A. (2007). The Application of The AAOIFI Accounting Standards By The Islamic Banking Sector In Saudi Arabia. (Unpublished PhD Dissertation). Durham University.
- Ansari, O. M. (2018). IFRS and the Shari'ah Based Reporting A Conceptual Study. www.aaoifi.com [28.10.2019].
- ASBÜ. (2017). Uluslararası İslami Finans ve Katılım Bankacılığı, Stratejik değeri ve ASBÜ girişimi. <https://www.asbu.edu.tr/sites/anasayfa>. [25.10.2019].
- Asian Oceanian Standard Setters Group, (2015). AOSSG Islamic Finance Working Group. Financial Reporting By Islamic Financial Institutions: A Study Of Financial Statements Of Islamic Financial Institutions. <https://www.aossg.org> [20/10/2019]

- AOSSG. (2018) Asian Oceanian Standard Setters Group “Reporting Islamic Financial Transactions under IFRS”
<https://www.iasplus.com/en/news/2018/03/aossg>[29.12.2019].
- Bank Alahli. (2019) The National Commercial Bank
<https://www.alahli.com/en-us/about-us/Pages/default.aspx>[30.12.2019].
- Bayındır, S. (2005a). İslâm Fıkhî Penceresinden, Faizsiz Bankacılık. Rağbet Yayınları. İstanbul.
- Bayındır, S. (2005b). *Finansal Türev Varlıklar ve Bu Varlıklar Üzerine Yapılan Sözleşmelerin Fıkhî Tahlili*. İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 12.
- Bayındır, S. (2009). *Asya ve Afrika Kültürünün Dünyaya Bir Armağanı: Faizsiz Bankacılık*. Ankara: (Bildiriler, 38. ICANAS).
- Bayındır, S. (2013). Fıkhî ve İktisadî Açından İslamî Finans II, Süleymaniye Vakfı.
<https://dergipark.org.tr> [22.10.2019].
- Bernama. (2019). Malaysia Retains Top Spot For Global Sukuk Issuance in Q1.
<http://www.bernama.com/en/> [28.10.2019].
- BDDK. (2019). Tek Düzen Hesap Planı Tebliğ.
<https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=9.5.23912&MevzuatIlski=0&sourceXmlSearch=kat%C4%B1m%C4%B1m%20bankalar%C4%B1>
[20.01.2020].
- Bulut, M. (2014). Resilkroad. İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayınları.
- Chapra, M. U. (2018). *İslam İktisadında Ahlak ve Adalet*. İSİFAM Yayınları. İstanbul.
- Cheh, S. (2017). IFRS or AAOIFI. www.salaamgateway.com/story/ifrs-or-aaofii-well-stick-with-the-former-say-malaysian-accounting-experts [28.10.2019].
- Çizakça, M. (1999). *İslam Dünyasında ve Batıda İş Ortaklıkları Tarihi*. (Ş. Layıkel, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Deloitte (2019). Use of IFRS by jurisdiction.
<https://www.iasplus.com/en/resources/ifrs-topics/use-of-ifrs>[25.10.2019].
- Dinç, Y. (2016). Katılım Bankalarının Danışma Kurullarının Kurumsal Yönetim Unsuru Olarak Değerlendirmesi.
https://www.researchgate.net/publication/313030457_Katılım_Bankalarının_Danışma_Kurullarının_Kurumsal_Yönetim_Unsuru_Olarak_Değerlendirmesi.
[13.10.2019].
- Ersoy, A. (2019). İslam İktisat Konferansı. <http://degisim.tv/prof-dr-arif-ersoy-unlulararasi-islam-iktisat-konferansi-konusmasi/> [28.10.2019].

- Ersoy, M., Çatıkkaş, Ö. ve Yatbaz, A. (2018). İslami Muhasebenin Geleneksel Muhasebe İle Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 4(1): 98
- Ersoy, M. & Süner, M. (2019). AAOIFI Standartlarının Türkiye’deki Katılım Bankalarına Olası Etkileri. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2): 226-245.
- Eyüpgiller, S. (1997). *Bankacılar İçin Banka İşletmeciliği Bilgisi*. Türkiye İş Bankası Yayınları. Ankara.
- Gödeş, M. (2016). Basel-III Kriterlerinin Katılım Bankacılığına Etkileri: Türkiye Örneği.
- Gündoğdu, A. (2017). Finansal Yönetim Temel Teoriler ve Açıklamalı Örnekler, https://www.researchgate.net/publication/319877569_Finansal_Yonetim.pdf. [29.09.2019].
- Hamidullah, M. (2012). İslam’a Giriş. Beyan Yayınları. İstanbul
- Hudaib, M. & Hanifa, R. (2011a). A theoretical framework for the development of the Islamic perspective of accounting. https://www.researchgate.net/publication/282124466_A_theoretical_framework_for_the_development_of_the_Islamic_perspective_of_accounting[29.12.2019].
- Hudaib, M. & Hanifa, R. (2011b). A theoretical framework for the development of the Islamic perspective of accounting. https://www.researchgate.net/publication/282124466_A_theoretical_framework_for_the_development_of_the_Islamic_perspective_of_accounting[29.12.2019].
- H. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.
<https://www.siyerinebi.com/tr/irem-aydin/ya-oldugun-gibi-gorun-ya-gorundugun-gibi-ol>[31.12.2019].
- IASB. (2019). Functions of IASB. <https://www.fundamentalsofaccounting.org/functions-of-iasb/> [25.10.2019].
- IFCI. (2017). Islamic Finance Country Index – IFCI 2017. <http://www.gifr.net/publications/gifr2017/ifci.pdf> [27.10.2019].
- I-FIKR. (2019). Islamic Finance Knowledge Repisotory, IRP 55/2013 The Application of the International Financial Reporting Standards in Islamic Financial Transactions: Some Issues - Part 2 <https://ifikr.isra.my/store/product/49>[30.12.2019].
- IFRS. (2017) IFRS Practice Statement, Making Materiality Judgements Practice Statement 2 <https://www.ifrs.org/issued-standards/materiality-practice-statement/> [30.12.2019].

- IFRS. (2019). International Financial Reporting Standards.
https://www.ifrs.com/ifrs_faqs.html#q3 [30.12.2019].
- IFRS. (2019b). International Financial Reporting Standards.
<https://www.ifrs.org/groups/islamic-finance-consultative-group/> [07.01.2019].
- IFSB. (2017). Islamic Financial Services Industry Stability Report.
<https://www.ifsb.org/background.php>, [13.10.2019].
- IFSB. (2018). Islamic Financial Services Industry Stability Report. 21-38.
<https://www.ifsb.org/background.php>,
- IFSB. (2018b). List of Terminologies And Definitions Used In The IFSB Documents
<https://www.ifsb.org/terminologies.php>
- IFSB. (2019). Islamic Financial Services Industry Stability Report. 14.
<https://www.ifsb.org/background.php>,
- İSEDAK. (2018). Ulusal ve Küresel İslami Finans Mimarisi: İslam Ülkeleri için Sorunlar ve Muhtemel Çözümler.
http://ebook.comcec.org/Kutuphane/Icerik/Yayinlar/Analitik_Calismalar/Mali_Isbirligi/turkcefinans1/files/assets/common/downloads/publication.pdf
[24.11.2019].
- KGK. (2018). TMS 37. Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar.
<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%B Crkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TMS37.pdf>
f [12.10.2019].
- KGK. (2018). UFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü.
https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%B Crkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/TFRS/TFRS_13.pdf [12.10.2019].
- KGK. (2019a). Kamu Gözetim Kurumu.
https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Tan%C4%B1t%C4%B1m/Public_Oversight_Authority_TR.pdf [25.11.2019]
- KGK. (2019b). Türkiye Denetim Standartları.
<https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/standartlar%20ve%20ilke%20kararlar%C4%B1/KAMUOYU%20G%C3%96R%C4%9E%C5%9E%C3%9CNE%20A%C3%87ILAN%20STANDARTLAR/AAOIFI%20Denetim%20Standard%C4%B1%201.pdf> [25.11.2019].
- KGK. (2019c). Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve
[https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%B Crkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSAL%20RAPORLAMAYA%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%20KAVRAMSAL%20%C3%87ER%C3%87EV E%20\(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC\).pdf](https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%B Crkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2019Seti/Finansal%20Raporlamaya%20%C4%B0li%C5%9Fkin%20Kavramsal%20%C3%87er%C3%A7eve/F%C4%B0NANSAL%20RAPORLAMAYA%20%C4%B0L%C4%B0C5%9EK%C4%B0N%20KAVRAMSAL%20%C3%87ER%C3%87EV E%20(2018%20S%C3%BCr%C3%BCm%C3%BC).pdf) [29.12.2019].

- Khan, S. R., Khan, H., & Iqbal, K. (2018). *Merits in Applying AAOIFI Accounting Standards in Pakistani Islamic Banks*. NUML International Journal of Business & Management, 13(2), 15-26.
- Kocamaz, H. (2010). *Uluslararası Muhasebe Standartlarının Maliyet Muhasebesi Uygulaması: Gaziantep Ytong Sanayi A. Ş Ytong Gaz Beton Üretimi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Kuveyt Türk. (2019). Hakkımızda. <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda> [22.10.2019].
- Lariba. (2019). Riba Free Islamic Sharia Compliant Mortgage Home Financing. www.lariba.com [27.10.2019].
- Nor Farizal, M.&, Fadzlina, F. & Asyaari, A. (2018). The need for Accounting Standards https://www.researchgate.net/scientific-contributions/2139050374_Nor_Farizal_Mohammed [25.11.2019]
- Novus. (2019). ISMMMO <https://www.novusdenetim.com.tr/bilgi-sayfasi/ayin-makaleleri/ufrs-raporlama/>[25.12.2019]
- Ortabağ, E. (2018). Osmanlı İmparatorluğu'nda Bankacılığın Gelişimi ve Regülasyon. İstanbul. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7553/osmanli_impatorlugu_nda_bankacilik.pdf
- Resmî Gazete. (2019) <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190201-12.htm> [15.01.2020]
- Reuters. (2016). Fitch: Islamic Banking Is Dominant in Saudi Arabia. <https://www.reuters.com/article/idUSFit947384> [25.10.2019].
- Reuters. (2017). Unified Industry Practices Key To Islamic Finance Growth: AAOIFI. <https://www.reuters.com/article/us-islamic-finance-aoifi/unified-industry-practices-key-to-islamic-finance-growth-aoifi-idUSKBN1D145C> [28.10.2019].
- SAMA. (2019a). Saudi Arabia Joins AAOIFI, Bringing Potential Boost to Finance Sector. <https://www.worldfinance.com/strategy/saudi-arabia-joins-aoifi-bringing-potential-boost-to-finance-sector>. [22.10.2019].
- SAMA. (2019b). Financial Stability Report 2019, Saudi Arabian Monetary Agency <http://www.sama.gov.sa/en-US/EconomicReports/Financial%20Stability%20Report/Financial%20Stability%20Report%202019.pdf>. [29.12.2019].
- SPK. (2019). Sermaye Piyasası Kurulu, Mevzuat <http://mevzuat.spk.gov.tr/> [30.12.2019].

- Şensoy, N. (2012a). Seminar on The Role of Islamic Finance in the Development of Africa Mauritius 05 – 07.09.2012 Bank of Mauritius & IFSB (Necdet Sensoy academia.edu.tr)
- Şensoy, N. (2012b). International Regulatory Initiatives To Enhance Global Financial Stability 9th IFSB Summit 16-17 May 2012, İstanbul (Necdet Sensoy academia.edu.tr)
- Şensoy, N. (2015). CIBAFI – World Bank Conference “Corporate Governance for Islamic Financial Institutions: Lessons from Recent Global Developments” 15 - 16 Eylül 2015 Amman, Jordan (Necdet Sensoy academia.edu.tr)
- Şensoy, N. (2017). Dünya'da Katılım Finansı Konusunda Standart Yapan Kuruluşlar ve Bazı Standartların Tanıtımı. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İSEFAM. (Necdet Sensoy academia.edu.tr)
- Şensoy, N.(2019). “Önemlilik Ne Kadar Önemli” MÖDAV 9. Düşünce Kampı https://www.academia.edu/40799418/M%C3%B6dav_9.D%C3%BC%C5%9F%C3%BCnce_Kamp%C4%B1_%C3%96nemlilik_ne_kadar_%C3%B6nemli (Necdet Sensoy academia.edu.tr)
- Şensoy, N.(2019). “Kurumsal Yönetim Bağlamında Kurumlarda Finansal Raporlama Kontrol ve Denetim” KTO Karatay Üniversitesi 22.10.2019 (Necdet Sensoy academia.edu.tr)
- Tabakoğlu, A. (2013). İslâm İktisadına Giriş. 3. baskı. Dergâh Yayınları. İstanbul.
- Tekin, H. H. (2006). *Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme*. Sosyoloji Dergisi, 3(13):101-116.
- TKBB. (2015). Faizsiz Finans Standartları. www.tkbb.org.tr/documents/yonetmelikler/faizsiz-finans-standartlari.pdf, [09.09.2018].
- TKBB. (2018). <http://www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Katilim-Bankalari-2018-.pdf> [24.11.2019].
- TKBB. (2019a). TKBB Danışma Kurulu. <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/wp-content/uploads/2018/09/BDDK-Kurul-Karari.pdf> [13.10.2019].
- TKBB. (2019b). Basel_III_Kriterleri. www.tkbb.org.tr/Documents/Yonetmelikler/Basel_III_Kriterleri. [25.10.2019]
- TKBB. (2019c). Vizyon ve Misyon. <http://www.tkbb.org.tr/vizyon-ve-misyon>, [25.10.2019]
- TKBB. (2019d). Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı. TKBB Yayınları, 12(45). İstanbul.
- Türker, H. (2010). İslami Finans Sisteminde Finansal Aracılık: Dünyadaki Gelişmeler ve Sermaye Piyasasının Geliştirilmesi Açısından Türkiye İçin Öneriler.

(Yeterlilik Etüdü). Sermaye Piyasası Kurulu Aracılık Faaliyetleri Dairesi.
Ankara:

Türkiye Finans. (2019) Hakkımızda. www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda,
[13.10.2019].

Vakıf Katılım. (2019). Hakkımızda.
<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda/vakif-katilimi-taniyin>
[22.10.2019].

World Finance. (2019). Saudi Arabia Joins AAOIFI, Bringing Potential Boost To
Finance Sector. [www.worldfinance.com/strategy/saudi-arabia-joins-aoifi-
bringing-potential-boost-to-finance-sector](http://www.worldfinance.com/strategy/saudi-arabia-joins-aoifi-bringing-potential-boost-to-finance-sector), [23.10.2019].

Yazıcı, M. (2003). Muhasebe Standardının Tanımı. MUFAD Muhasebe ve Finansman
Dergisi, Sayı:18, Nisan: 33-37.

Zaim, S. (1991). İslam Ekonomisinin Temelleri. İstanbul Sabahattin Zaim
Üniversitesi. Yayınları, 6(2014). İstanbul.

Zihni, S. (1968). Osmanlı İmparatorluğunda Para Problemleri, İstanbul Ticaret Odası
Yayınları. İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Eyüp ASKER

Çekmeköy, İstanbul

E-posta: erolasker99@yahoo.com

Tel: 0 530 068 4737

A. EĞİTİM

Doktora: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Uluslararası Finans, 2019, İstanbul

Yüksek Lisans: Yeditepe Üniversitesi, İşletme Yönetimi (MBA), 2002, İstanbul

Lisans: Boğaziçi Üniversitesi, F.E.F, İngiliz Dili ve Edebiyatı, 1995, İstanbul

B. MESLEKİ DENEYİM

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Finansal Kontrol ve Raporlama, Müdür- 6 yıl

National Commercial Bank, Suudi Arabistan, Cidde, Finansal Kontrol, Müdür- 3 yıl

Credit Lyonnais, İstanbul, Finansal Kontrol ve Muhasebe, Müdür Yardımcısı, 12-yıl

Citibank, İstanbul, Nakit Yönetimi, Müdür Yardımcısı, 2-yıl

C. YABANCI DİL

İngilizce, ileri seviye

Fransızca, ileri seviye